

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : / /

Tezin Savunma Tarihi : / /

Tez Danışmanı :

Trabzon

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca deneyim ve bilgilerimi benden esirgemeyen, bana yol gösteren, emekleri ve katkılarıyla beni akademik alanda geliştiren çok kıymetli hocam, danışmanım, Sayın Doç. Dr. Derya ELMALI ŞEN'e tüm kalbimle teşekkür ederim. Çalışmamı inceleyen, görüş ve bilgilerimi esirgemeyerek tezimin son şeklini almasında katkı sağlayan değerli jüri üyesi hocalarım Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI ve Doç. Dr. Ferhat HACIALİBEYOĞLU'na teşekkür ederim.

Hayatımın her anında varlık ve destekleriyle bana güç ve umut veren biriciklerim annem, ablam ve yeğenlerim Lami, Kuzey ve Cem'e; uzun zamandır bedenen yanımda olmasalar da hayatıma dokundukları sürede içimde yeşerttikleri sevgi ile ömür boyu kalbimde yaşatacağım babam ve ağabeyime; bugünümü anlamlı kılan tüm deneyimlerin, başardıklarımın ve başaramadıklarımın edindiğim öğretilerin kaynağı oldukları için teşekkür ederim. Çalışmamı olgunlaştırma sürecinde ihtiyaç duyduğum özgürlük alanını bana sağlayan ikinci aileme ve her an bana vakit ayıran, manevi desteklerinin yanı sıra akademik bilgileri ile de yanımda olan yol arkadaşım Arş. Gör. Bayram Ali TEMEL'e teşekkür ederim.

Değerli görüşlerini ve vakitlerini benden esirgemeyerek çalışmama katkı sağlayan MTF Proje ve Yüksek Mimar Ozan ÖZTEPE'ye; İki Artı Bir Mimarlık ve Doç. Dr. Ferhat HACIALİBEYOĞLU'na; Uygur Mimarlık ve Yüksek Mimar Semra UYGUR'a; anket çalışmamın katılımcılara ulaşması için bana destek olan başta Yüksek Mimar Serhat Mehmet ALTUNER ve İnşaat Yüksek Mühendisi Yusuf BALTACI olmak üzere, Çukurova Belediyesi yönetimi ve çalışanlarına; TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi yönetimi, personeli ve üyelerine; anket çalışmasına katılarak tezimin hayal ettiğim boyutlara ulaşmasına vesile olan tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Küçük güneşim, güzel kızım Mihri'me, hayatımın en güzel döneminin miladı ve yolculuğumun ortağı olduğu için teşekkür ederim.

Merve ULUÇAY TEMEL
Trabzon 2022

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Belediye Hizmet Binalarında Fenomenal Saydamlık Kavramının Kullanıcı Algısındaki Karşılığının İrdelenmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Derya ELMALI ŞEN’in sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 25/01/2022

Merve ULUÇAY TEMEL

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VIII
SUMMARY	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ	X
TABLolar DİZİNİ.....	XII
SEMBOLLER DİZİNİ	XIII
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Varsayımları	4
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	6
1.4. Mimarlıkta Algı ve Anlamlandırma	8
1.4.1. Mimarlıkta Algı: Beden-Mekan İlişkileri Üzerine Okumalar	11
1.4.2. Mimarlıkta Anlamlandırma: Bellek-Mekan-Deneyim	14
1.5. Mimarlıkta Saydamlık Kavramı	17
1.5.1. Mimarlıkta Saydamlığın Anlamsal Gelişimi.....	18
1.5.2. Mimarlıkta Saydamlık Türleri	24
1.5.2.1. Literal Saydamlık	26
1.5.2.1.1. Maddesel/Malzemenin Doğasından Gelen Saydamlık.....	26
1.5.2.1.2. Örgütsel/Organizasyonel Saydamlık.....	27
1.5.2.2. Fenomenal/Olağanüstü Saydamlık.....	28
1.5.2.2.1. Cephesel/Görüngüsel Saydamlık	30
1.5.2.2.2. Mekansal/Deneyimsel Saydamlık	32
1.5.2.2.3. Kavramsal/Simgesel/Anlamsal Saydamlık	35
1.5.2.3. Çoklu Saydamlık	38
1.6. Fenomenal Saydamlık Bağlamında Belediye Yapılarının Anlamsal Değeri	41
1.6.1. Mimarlığın Mesaj Verme Gücü ve Otoritelerin Bu Gücü Kullanma Biçimi	41
1.6.2. Bir Yerel Yönetim Birimi Olarak Belediyeler	44

1.6.3.	Belediyelerde Demokrasi: Katılımcılık, Şeffaf Yönetim ve Temsil	47
1.7.	Türkiye’de Belediyeler Özelinde Yerel Yönetimlerin Tarihçesi ve Belediye Hizmet Binalarının Dönüşme Süreci.....	49
1.7.1.	Tarihsel Süreç İçinde Belediye Yapılarının Geçirdiği Mekânsal Değişimler ve Anlamsal Karşılıkları.....	52
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	60
2.1.	Fenomenal Saydamlık Kavramının Mekansal Karşılıkları: Belediye Hizmet Binası Örneklerinin Belirlenmesi ve İncelenmesi	60
2.2.	Fenomenal Saydamlık Kavramlarının Nesnelleştirilmesi: Tasarımcılarla Görüşme ve Ankette Kullanılacak Kavramların Belirlenmesi.....	66
2.3.	Fenomenal Saydamlık Algısının Ölçülmesi: Kullanıcı Anket Formunun Oluşturulması ve Uygulanması	68
2.3.1.	Anket Formunun Oluşturulması	68
2.3.2.	Örneklemin Belirlenmesi	69
2.3.3.	Anketin Uygulanması.....	70
3.	BULGULAR	72
3.1.	Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular	72
3.2.	Belediye Hizmet Binası ile Etkileşime İlişkin Bulgular	73
3.3.	Belediye Hizmet Binası ile İlgili Genel Görüşlere İlişkin Bulgular	74
3.4.	Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerine İlişkin Bulgular.....	75
3.5.	Temsili Anlam Taşıyan Birimlere İlişkin Bulgular.....	79
4.	İRDELEMELER	81
4.1.	Belediye Hizmet Binasının Fenomenal Saydamlık Algısına İlişkin İrdemeler.....	81
4.2.	Belediye Hizmet Binası ile Etkileşime İlişkin İrdemeler	84
4.3.	Belediye Hizmet Binası ile İlgili Genel Görüşlere İlişkin İrdemeler	88
4.4.	Temsili Anlam Taşıyan Birimlere İlişkin İrdemeler	96
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER	102
6.	KAYNAKLAR.....	111
7.	EKLER	119
ÖZGEÇMİŞ		

ÖZET

BELEDİYE HİZMET BİNALARINDA FENOMENAL SAYDAMLIK KAVRAMININ
KULLANICI ALGISINDAKİ KARŞILIĞININ İRDELENMESİ

Merve ULUÇAY TEMEL

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Derya ELMALI ŞEN
2022, 118 Sayfa, 28 Sayfa Ek

Tarih öncesi zamanlardan beri içgüdüsel bir eğilimle insanoğlu tarafından yararlanılan saydamlık kavramı, yakın tarihte eleştirel metinlerde tartışılmaya başlanmasının ardından çeşitlendirilmiş, farklı sınıflar ve algılama düzeyleri üzerinden bambaşka anlamlara bürünmüştür. Günümüzde mimarlıkta saydamlık akla ilk gelen salt malzemeye içkin özelliğinin, ışığı geçirme ve arkasını gösterme becerisinin çok daha ötesinde, birçok yan anlam barındıran çok boyutlu bir kavram halini almıştır. Bu yeni ve genişlemiş hali ile saydamlık, fenomenal (olağanüstü) saydamlık olarak adlandırılmaktadır.

Belediye hizmet binası tasarımlarında fenomenal saydamlık kavramının, mesaj vermek ve kullanıcının algısını yönlendirmek amacı ile başvurulan bir araç olduğu projelere ilişkin çıktılar ve sonuç ürünler üzerinden okunabilmektedir. Ancak yapı tipi, tüm kente hemen her konuda destek vermekle yükümlü olan belediye hizmet binaları olduğu zaman eğitim düzeyleri, sosyal statüleri, kişisel beğenileri, yaş aralıkları, mesleki yetkinlikleri ve benzeri birçok alanda birbirinden çok farklı bir kullanıcı kitlesi söz konusu olmaktadır. Yani kullanıcının, tasarımcının vermek istediği mesajı ne şekilde anladığı sorgulanmaya açık hale gelmektedir.

Çalışmanın amacı, tasarımcıların belediye hizmet binalarını tasarlarken katılımcı demokrasiye, şeffaf yönetime referans vermek açısından aldığı fenomenal saydamlık kararlarının ve bunların iletmeye niyetlendiği mesajın kentli/ kullanıcı cephesinde nasıl algılandığının tespit edilmesidir. Bu amaçla seçilen projeler incelenerek saydamlık düşüncesinin tasarım kararlarında nasıl yer aldığı ve planlamada nasıl karşılık bulduğu araştırılmış, ardından Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi örneği üzerinden yapılan anket çalışması ile kullanıcıların fenomenal saydamlık algısı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Fenomenal saydamlık, II. Algı düzeyi, Yan anlamlar, Belediye hizmet binası, Kullanıcı algısı

Master Thesis

SUMMARY

EXAMINATION OF USER PERCEPTION OF PHENOMENAL TRANSPARENCY IN
MUNICIPAL SERVICE BUILDINGS

Merve ULUÇAY TEMEL

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Architecture Graduate Program
Supervisor: Assoc. Prof. Derya ELMALI ŞEN
2022, 118 Pages, 28 Pages Appendix

The concept of transparency, which has been used by human beings with an instinctive tendency since prehistoric times, has been diversified after it has been discussed in critical texts in the recent past, and has taken on completely different meanings through different classes and perception levels. Today, transparency in architecture has become a multidimensional concept that has many connotations, far beyond its inherent feature of pure material, its ability to transmit light and show its back. In this new and expanded form, transparency is called phenomenal transparency.

The outputs and results of the projects in which the concept of phenomenal transparency is a tool used to give a message and direct the perception of the user in municipal service building designs can be read through the products. However, when the building type is the municipal service buildings, which are responsible for providing support to the entire city in almost every aspect, there is a very different user group in many fields such as their education level, social status, personal tastes, age ranges, professional competencies and so on. In other words, how the user understands the message that the designer wants to convey becomes open to question.

The aim of the study is to determine how the phenomenal transparency decisions taken by the designers to refer to participatory democracy and transparent management while designing municipal service buildings and how the message they intend to convey is perceived on the urban/user side. For this purpose, the selected projects were examined, and it was researched how the idea of transparency took place in design decisions and how it responded in planning. With the survey conducted on the example of Çukurova Municipality Service Building and Cultural Center, the users' perception of phenomenal transparency has been revealed.

Key Words: Phenomenal transparency, II. Level of perception, Connotations, Municipal service building, User perception

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1.1. Tezin kuramsal alt yapısını oluşturan kavram haritası (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)	3
Şekil 1.2. Yapılan çalışmalara yönelik akış ve bilgi şeması (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)	7
Şekil 1.3. Algısal süreç (Asar, 2013).....	9
Şekil 1.4. Algılama düzeylerinin bir arada yorumlandığı ilişkiler modeli (Ertürk, 1984)	10
Şekil 1.5. Haydar Aliyev Kültür Merkezi (URL-1, 2022) ve Nord LB Binası (URL-2, 2022) görünüşleri	15
Şekil 1.6. Tarihsel süreç içinde mimarlıkta saydamlığın anlamsal gelişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)	23
Şekil 1.7. Saydamlığın algı konusu ile ilişkilendirilerek sınıflandırılması modeli (Elmalı Şen, 2018) (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022).....	25
Şekil 1.8. Dumas ofis binası (URL-5, 2022) ve İstanbul Sapphire binasına (URL-6, 2022) ait görseller	27
Şekil 1.9. Örümcek ağı (URL-7, 2022) ve Volantin köprüsüne (URL-8, 2022) ait görseller	28
Şekil 1.10. Still Life ve Villa Stein düzlemlerin katmanlaşması (Turhan, 2007)	30
Şekil 1.11. Cezayir gökdelenine ait görseller (URL-9, 2022)	31
Şekil 1.12. Cephesel/Görüngüsel saydamlık için çeşitli örnekler-1	32
Şekil 1.13. Cephesel/Görüngüsel saydamlık için çeşitli örnekler-2	32
Şekil 1.14. Maison de Verre'e ait görseller (URL-20, 2022).....	33
Şekil 1.15. Mekânsal/Deneyimsel saydamlık için çeşitli örnekler-1	34
Şekil 1.16. Mekânsal/Deneyimsel saydamlık için çeşitli örnekler-2	34
Şekil 1.17. Hong Kong Shanghai Bankası'na ait görseller (URL-27, 2022)	35
Şekil 1.18. Bordeaux Adalet Sarayı'na ait görseller (URL-28, 2022)	36
Şekil 1.19. Musashino Sanat Üniversitesi Müzesi ve Kütüphanesi (URL-29, 2022)	37
Şekil 1.20. Gijs Van Vaerenbergh Mimarlığa ait saydam şapel (URL-30, 2022).....	38
Şekil 1.21. Cartier Sanat Vakfı binasına ait görseller (URL-31, 2022)	39
Şekil 1.22. Biçimin oluşturulması ve yorumlanmasındaki çeşitli etmenler (Turan, 2011).....	42
Şekil 1.23. Alman Parlamento Binası'na ait görseller (URL-32, 2022)	43

Şekil 1.24.	Altıncı Daire-i Belediye/Beyoğlu Belediye Binası'na ait görsel (URL-36, 2022).....	50
Şekil 1.25.	Belediye sınırlarının yumuşatılması ve kamusal açık alan kullanımıyla düzenlenmesi (Perçin (2018)'den uyarlanmıştır).....	56
Şekil 1.26.	Belediye düşey sınırlarının insani ölçeğe dönüşümü ve görsel iletişime açılması (Perçin (2018)'den uyarlanmıştır)	57
Şekil 1.27.	Başkanlık makamının cephedeki simgeselliğini yitirmesi ve halk girişlerinin öncelenmesi (Perçin (2018)'den uyarlanmıştır).....	57
Şekil 1.28.	Meclis salonunun cephede ve kütlede vurgulanarak simgeselleşmesi (Perçin (2018)'den uyarlanmıştır)	58
Şekil 1.29.	Kamusal eklentilerin çeşitlenmesi ve erişilebilirliğin artması (Perçin (2018)'den uyarlanmıştır)	58
Şekil 2.1.	Fenomenal saydamlık bağlamında incelenecek olan projelerin seçilmesi (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)	61
Şekil 2.2.	Yarışma şartnamesinde başkanın mesajı ve yarışmanın amacı bölümlerinde geçen dikkat çekici metinler (URL-37, 2022)	62
Şekil 2.3.	Örnek analizleri sonucunda belirlenmiş olan tasarım kararları ve ilişkili oldukları saydamlık türleri (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)	66
Şekil 2.4.	Tasarımcı görüşmeleri üzerinden yapılan betimsel analiz çalışmasına yönelik anlatım (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)	67
Şekil 4.1.	Binaya ait bölümlerin fenomenal saydamlık algısı grafiği	82
Şekil 4.2.	Binaya ait bölümlerin fenomenal saydamlık algısı ile binanın kullanım sıklığı arasındaki ilişki grafiği.....	88
Şekil 4.3.	Binaya ait bölümlerin fenomenal saydamlık algısı ile tedirginlik duygusu arasındaki ilişki grafiği	92
Şekil 4.4.	Binaya ait bölümlerin fenomenal saydamlık algısı ile belediye yönetiminin tutumu arasındaki ilişki grafiği	96
Şekil 4.5.	Meclis salonunun cephedeki ve bina içindeki yerinin bilinmesi ile fenomenal saydamlık algısı arasındaki ilişki grafikleri.....	97
Şekil 4.6.	Meclis toplantılarına katılım düzeyleri ile fenomenal saydamlık algısı arasındaki ilişki grafiği.....	99
Şekil 4.7.	Başkanlık makamının cephedeki ve bina içindeki yerinin bilinmesi ve erişilebilirliği ile fenomenal saydamlık algısı arasındaki ilişki grafikleri....	100
Şekil 4.8.	Beyaz masa biriminin bilinirliği ve erişilebilirliği ile fenomenal saydamlık algısı arasındaki ilişki grafikleri	101

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1.1. Mimari mekân kurgusundaki tasarım önermelerinin kullanıcı üzerindeki etkileri (Yılmaz, 2004)	16
Tablo 3.1. Katılımcıların demografik bilgileri	72
Tablo 3.2. Katılımcıların binaya aşinalık düzeyleri	73
Tablo 3.3. Katılımcıların binada ve çevresinde vakit geçirdiği birimler.....	74
Tablo 3.4. Katılımcıların bina ile ilgili genel görüşleri	75
Tablo 3.5. Bina hakkındaki genel görüş ve binanın dış mekân, kütle ve cephesine dair fenomenal saydamlık algısını ölçen Anlamsal Farklılaşım Ölçeği verileri	76
Tablo 3.6. Binanın iç mekân kurgusu, meclis salonu, başkanlık makamı ve beyaz masa birimine dair fenomenal saydamlık algısını ölçen Anlamsal Farklılaşım Ölçeği verileri	78
Tablo 3.7. Katılımcıların temsili anlam taşıyan bölümlerle ilgili farkındalık durumları	80
Tablo 4.1. Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerinde verilen yanıtların aritmetik ortalamalarına göre oluşturulan değer aralıkları	81
Tablo 4.2. Binaya geliş sıklığı ile binada işi olmayanların kullanım durumu arasındaki ilişki	84
Tablo 4.3. Binaya geliş sıklığı ile binada ve çevresinde vakit geçirilen yer arasındaki ilişki	86
Tablo 4.4. Binaya geliş sıklığı ile temsili birimlerin cepheden algılanması arasındaki ilişki	87
Tablo 4.5. Belediye binasına gelirken yaşanan tedirginlik ile iç mekân anlaşılabilirliği arasındaki ilişki	90
Tablo 4.6. Belediye binasına gelirken yaşanan tedirginlik ile yönetimin tutumu arasındaki ilişki	90
Tablo 4.7. Belediye binasına gelirken yaşanan tedirginlik ile katılımcıların binadaki eylemleri arasındaki ilişki.....	91
Tablo 4.8. Belediye binasının iç mekânında hissedilen tedirginlik durumu ile katılımcıların binadaki eylemleri arasındaki ilişki	93
Tablo 4.9. Belediye yönetiminin tutumuna yüklenen anlam ile katılımcıların binadaki eylemleri arasındaki ilişki.....	94

SEMBOLLER DİZİNİ

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Tarih boyunca egemen ideolojiler toplumları disipline etme eğilimi göstermişlerdir. Bu eğilimlerini yansıtmak için pek çok araçtan faydalanmışlardır. Mimarlık bu araçlardan en güçlü olanı, haliyle de en yaygın kullanılanı olmuştur. Hüküm sürmüş iktidarlar güçlerini, yönetim biçimlerini ya da başarılarını toplumun zihninde somutlaştırmak ve anıtlara dönüştürmek için mimariyi bir temsil aracı olarak kullanmışlardır. Çünkü yönetenler için ideolojileri mekânsallaştırmak, yönetilenleri tanımlanmış sınırlar içinde bir takım yaşam ve davranış biçimlerine olanak verdiğine inandırırken diğer taraftan var olan başka yaşam biçimlerini hayal etmelerini engelleyen duvarlar örme biçimidir.

Türkiye’de mevcut kamu yapıları stokuna bakıldığında anıtsallığın ön planda olduğu, Osmanlı ve Selçuklu mimarisine öykünen, eklettik üslup ile inşa edilmiş, resmîyete atıfta bulunmak için sistematik bir simetriyle kurgulanmış birçok örnek görmek mümkündür. İnsan ölçeğinin çok üstünde olan bu yapılar, kütsellikleri ve yüksek gabarileri ile kullanıcı üzerinde güdümlü bir tahakküm hissettirmektedir. Türkiye’de kamu yapısı üretme pratiğinde anıtsallığı ve otoriteyi önceleyen tasarım yaklaşımları halen terkedilmiş değildir.

Öte yandan demokrasi denilince akla gelmesi gereken ilk unsurun, halkın yönetime doğrudan ya da dolaylı olarak katılabildiği bir toplumsal düzen olması beklenirken, günümüzde demokrasi kavramının tanımından uzaklaştığı, temsili demokrasi haline dönüştüğü yönündeki tartışmalar sıklıkla gündeme gelmektedir. İdeal demokrasiye dönüş için çeşitli disiplinlerce çözüm arayışları dünyanın her yerinde sürmektedir. Şeffaf yönetim, katılımcı demokrasi gibi klasik demokrasi modelinin temelini oluşturan kavramlar sıklıkla tartışılmakta ve bu kavramları pratiğe dökmek için en etkili araç olarak da mimarlıktan yararlanılmaktadır.

Hal böyle olunca bir tarafta otoritelerin gücünü ispatlamak için tercih ettiği anıtsallığı önceleyen yapılaşmanın devam ettiği mimarlık ortamında, diğer yandan iyi niyetli bir mimarlığın doğuşuna şahit olunmaktadır. Demokrasi kavramının her geçen gün yeni tartışmalarla geliştirildiği bir ortamda, bazı yönetim organları işleyiş açısından toplumsal düzenle ve kitlesel taleplerle birlikte değişip gelişmeyi tercih etmektedir. Özellikle son yıllarda Türkiye’de de demokrasi, şeffaf yönetim, katılımcı demokrasi gibi kavramlara

atıfta bulunan, kullanıcısı ile diyalog kurmayı hedefleyen kamu yapılarının tasarımına önem verildiği görülmektedir.

Görev tanımları kentlinin en temel ihtiyaçları ve gündelik yaşantıları etrafında kurgulanmış olan belediyelerde bu kavramsal yaklaşımların uygulanabilme olasılığı diğer yönetim mekanizmalarına oranla çok daha gerçekçi boyutlardadır. Çünkü belediye binaları kentli ile seçilmiş yönetim arasındaki etkileşimin fiilen vuku bulduğu en temel arayüzdür. Tam da bu noktada demokrasi kavramı ile mimarlık pratiğinin söz söyleme gücünün yolu hem temsili hem de somut olarak kesişmektedir. Yani şeffaf bir yönetim senaryosu kurgulamanın yolu birçok anlamda saydamlık içeren bir belediye binası üretmekten geçmektedir.

Belediye yönetimleri mimarlık alanında radikal sayılabilecek bir yenilenme sürecine girmiş ve birçok açıdan saydamlık kavramları içeren belediye binaları inşa ederek kentli ile arasındaki bağı güçlendirme politikası izlemektedir. Mimari mekan bir temsil aracı haline gelmekte, kamu ile olan diyalog mekan üzerinden kurulmaktadır. Yakın tarihte tasarlanan belediye hizmet binaları incelendiğinde, öncelikli tasarım yaklaşımının halkın tamamının yalnızca işi olduğu zamanlarda değil her zaman erişebileceği, hayatın olağan akışında kent belleğinde yer edinebilecek, keskin sınırları olmayan, yalnızca literal anlamda değil fenomenal -deneyimsel, mekânsal, kavramsal- anlamda da saydamlık sağlayan, kamusal alanda var olan yönetim binaları tasarlandığı görülmektedir.

Tarih öncesi zamanlardan beri aslında içgüdüsel bir eğilimle insanoğlu tarafından yararlanılan saydamlık kavramı, yakın tarihte eleştirel metinlerde tartışılmaya başlanmasının ardından çeşitlendirilmiş, farklı sınıflar ve algılama düzeyleri üzerinden bambaşka anlamlara bürünmüştür. Öyle ki mimarlıkta saydamlığın tarihsel gelişimi deşifre edildiğinde, maddesel bir özellik olmaktan sıyrılıp simgesel anlamlarla yüklendiği; durağanlıktan, algılarla yorumlanabilen, deneyimle kurgulanabilen bir dinamizme geçtiği görülmektedir. Yani günümüzde mimarlıkta saydamlık akla ilk gelen salt malzemeye içkin özelliğinin, ışığı geçirme ve arkasını gösterme becerisinin çok daha ötesinde, birçok yan anlam barındıran çok boyutlu bir kavram halini almıştır. Bu yeni hali ile saydamlık kavramı geçmişte olduğu gibi günümüzde de birçok mimar tarafından mimari biçimlenmeyi etkileyen en önemli tasarım kriterlerinden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Fenomenal saydamlık kavramının tasarımcılar tarafından kullanıcının algısını yönlendirmeye yönelik başvurulan bir araç olduğu projelere ilişkin çıktılar ve sonuç ürünler üzerinden okunabilmektedir.

Fenomenal saydamlık yaklaşımlarının mimarlık pratiğine yansımaları yapıyı deneyimleyen her bir kullanıcıda yapıya karşı farklı duygular uyandırmayı, kendi içsel benliği ile yorumlayan kullanıcı ile yapı arasında bir bağ oluşturmayı niyet edinen mekânsal karşılıklar olmaktadır. Tasarımcı kendi düşünce dünyasında tasarladığı yapı ile bir diyalog içine girmekte, tasarımında saydamlık olarak okunabilecek kararlar almakta ve kullanıcının da bu diyalogları deneyimleyerek hissedebileceğini ummaktadır. Ancak yapı tipi, tüm kente hemen her konuda destek vermekle yükümlü olan belediye hizmet binaları olduğu zaman eğitim düzeyleri, sosyal statüleri, kişisel beğenileri, yaş aralıkları, mesleki yetkinlikleri ve benzeri birçok alanda birbirinden çok farklı bir kullanıcı kitlesi söz konusu olmaktadır. Yani kullanıcının, tasarımcının vermek istediği mesajı ne şekilde anladığı sorgulanmaya açık hale gelmektedir.

Tüm bu veriler doğrultusunda yapılan tez çalışmasının strüktürünü oluşturan problem zinciri dört temel halkadan oluşmaktadır. Bunlar demokrasi üzerine güncel tartışmalar; tartışmalara cevaben gündeme gelen şeffaf demokrasi ve katılımcı yönetim kavramları; kavramların esas alınması ile gelişen mesaj veren, fenomenal anlamda saydamlaşan kamu yapıları ve tüm bu yaşananların ardında mimarlığın esas sahibi olan kullanıcının olup biteni anlamlandırma biçiminin deşifre edilmesidir (Şekil 1.1).

Şekil 1.1. Tezin kuramsal alt yapısını oluşturan kavram haritası (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)

1.2. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Varsayımları

Belediye hizmet binalarının fenomenal saydamlık bağlamında yaşadığı değişimlerden ilham alan çalışmanın amacı, tasarımcıların belediye hizmet binalarını tasarırken katılımcı demokrasiye, şeffaf yönetime referans vermek açısından aldığı tasarım kararlarının ve bunların iletmeye niyetlendiği mesajın kentli/ kullanıcı cephesinde nasıl algılandığının tespit edilmesidir.

Çalışmanın kuramsal alt metninde öne çıkan bazı kavramlardan söz etmek mümkündür. Bu kavramların her biri bir diğerinin anlaşılabilirliği hususunda önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışmanın Genel Bilgiler kısmı bu kavramlar üzerinden derlenen literatür araştırmalarını içermektedir. Kentsel ölçekten yaklaşarak alana yönlendiren kamusal akslar tanımlamak, yakın çevrede çarpıcı peyzaj tasarımlarına yer vermek, farklı kotlardan peyzaja ve binaya erişim yolları açarak deneyimleme seçeneklerini arttırmak, bina ölçeğinde kütlede ve cephede doluluk-boşluk oyunları ile görsel sürekliliği dengelemek, mekân ölçeğinde de esneklik gibi özellikler taşıyan yeni bir mimari dil ile biçimlenen belediye binalarındaki bu tasarım önermelerinin, saydamlık bağlamında yorumlanabilmesi için öncelikle saydamlığın tüm yönleri ile anlaşılabilirliği gerekmektedir. Saydamlığı literal anlamları dışında, taşıdığı fenomenal hali ile anlamlandırmanın yolu ise algı konusundan geçmektedir. Bu nedenle algı konusunun da anlaşılması önem kazanmaktadır. Öte yandan fenomenal saydamlık konusunun belediye binaları üzerinden örneklenmesi de tesadüfi bir seçim değildir. Bu anlamda saydamlığın fenomenal açılımları bağlamında belediye yapılarının anlamsal değerinin açıklanması ihtiyacı doğmuştur. Ayrıca çalışma Türkiye'deki belediye binaları üzerinden yürütüldüğü ve çalışmanın kuramsal çıkış noktası belediye yapılarının gelişim sürecinin saydamlaşma eğilimi gösterdiği düşüncesi olduğu için bu konuda da bir literatür derlemesi sunulmuştur. Özetle literatür derlemesinden oluşan Genel Bilgiler kısmında, ilk olarak saydamlık ile ilişkili olarak algı konusunun irdelenmesi, ikinci olarak tasarımcılar tarafından kullanıcıya mesaj vermek üzere tercih ettikleri fenomenal saydamlık kavramının açıklanması, üçüncü olarak belediye yapıları ile fenomenal saydamlık arasındaki anlamsal ilişkinin deşifre edilmesi ve son olarak da Türkiye'deki belediye yapılarının tarihsel süreç içinde geçirdiği saydamlaşma durumunun ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Tezin Yapılan Çalışmalar bölümünde ise belediye hizmet binalarında fenomenal saydamlık kavramının kullanıcı algısındaki karşılığını ölçmek üzere çeşitli çalışmalar

yürütülmüştür. Bu bağlamda çalışma birtakım varsayımlar üzerinden temellendirilmiştir. Bu varsayımlar Yapılan Çalışmalar bölümünde anket sorularının oluşturulması ve anket verilerinin irdelenmesi konusunda da tanımlayıcı rol üstlenmektedirler.

- Kullanıcıların belediye hizmet binası ve kamusal eklentileri ile etkileşim düzeyi ve fenomenal saydamlık algısı arasında olumlu bir ilişki vardır.

- Kullanıcıların belediye hizmet binasını ve/veya kamusal eklentilerini deneyimleme sıklığı arttıkça, binayı ve/veya kamusal eklentilerini deneyimleme süresi ve binadaki eylem çeşitliliği artmaktadır.

- Belediye hizmet binasını ve/veya kamusal eklentilerini aktif kullanan kişilerin, binadaki tasarım kararlarını ve tasarımcı mesajlarını anlamlandırma oranı artmaktadır.

- Fenomenal saydamlık kavramları ile bezenmiş, kamusal eklentilerle kullanım eşikleri arttırılmış, kütlese ve cephesel tasarım kararları ile otoriter kimliğinden sıyrılmış ve kentli ile bağ kurmaya niyetlenmiş belediye hizmet binalarının; kentli tarafından beğenilme, benimsenme, gündelik yaşantının doğal bir parçası olarak kent belleğinde yer edinme olasılığı yüksektir.

- Belediyelerin işlevi gereği otoriter bir kimliği vardır ve bu otoriter kimlik kullanıcıların belediye hizmet binası ve/veya kamusal eklentilerini deneyimleme sürecindeki eylemlerini etkilemektedir.

- İç mekânın okunaklılık, mekânsal süreklilik, ferahlık, kolay algılanabilme gibi fenomenal saydamlık açımları ile desteklenerek tasarlanması durumu katılımcılar üzerinde güven verici bir mekân algısı oluşturmakta, mekânın tedirgin ediciliğini büyük oranda azaltmaktadır.

- Kullanıcıların belediye yönetiminin tutumuna yükledikleri anlamın, belediye hizmet binasına karşı geliştirdikleri fenomenal saydamlık algısı üzerinde etkisi vardır.

- Belediye hizmet binalarında; halkın iradesini temsil ettiği için meclis salonu, erişilebilirliği vurgulamanın en etkili aracı olarak başkanlık makamı ve kentlinin tüm ihtiyaçlarına yanıt veren önemli bir mekânsal arayüz olarak beyaz masa birimi tasarımcılar açısından temsili anlam taşıyan bölümler olarak değerlendirilmektedir.

- Tasarımcılar temsili anlam yükledikleri bölümlere ilişkin mesajlarını cephe ve bina kütleleri üzerinden aktarmaktadırlar.

- Temsili anlam taşıyan bölümlerde; tasarımcıların tasarım kararları aracılığıyla önerdikleri görsel ya da anlamsal mesajlardan ziyade, fiziksel erişim arttıkça fenomenal saydamlık algısı da artmaktadır.

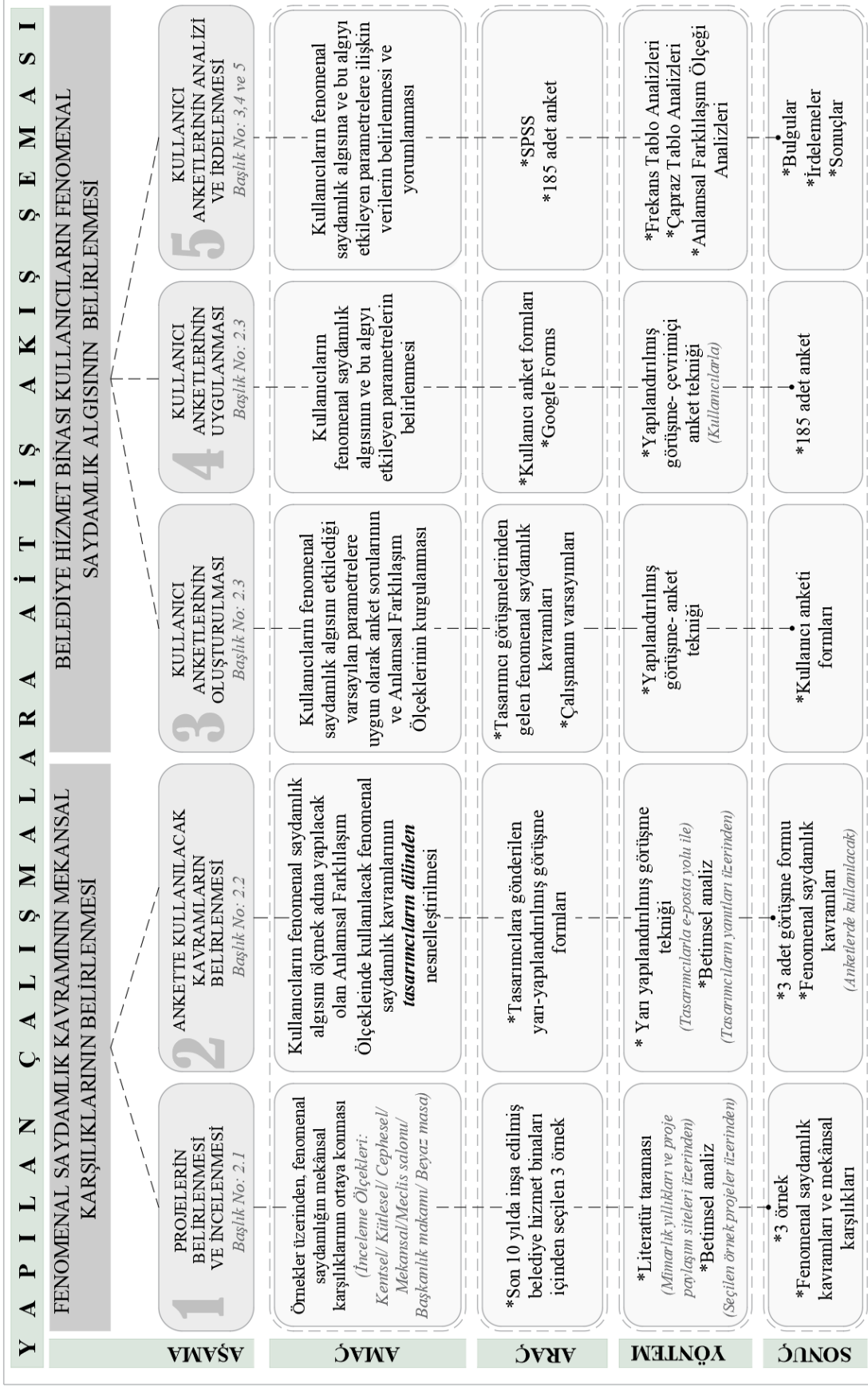
1.3. Çalışmanın Yöntemi

Günümüzde tasarlanan belediye hizmet binalarında gözlemlenen fenomenal saydamlık açılımlarının, binanın başat kullanıcısı olan kentli tarafından nasıl algılandığını ortaya koymayı amaçlayan tez kapsamında yapılan çalışmalar; beş aşamalı olarak kurgulanmıştır (Şekil 1.2).

Tasarımcılar her daim saydamlık mottosunu izlemese dahi fenomenal saydamlığın yorumlamaya açık yapısı sayesinde, tasarımcının naif düşüncelerle beslediği yapısının mekânsal olarak saydamlıkla ilişkilendirilmesi mümkün olmaktadır. Bu anlamda, ilk aşama fenomenal saydamlık kavramının mekânsal karşılıklarının tasarlanan ve algılanan mekan üzerindeki izlerini keşfetmek üzere projelerin belirlenmesi ve analiz edilmesine yönelik çalışmaları içermektedir.

İkinci aşamada, projelerin tasarımcıları ile telefon ve elektronik posta yoluyla iletişime geçilmiş ve tasarımcılara saydamlık düşüncesinin tasarım kararlarında nasıl yer aldığı ve planlamada nasıl karşılık bulduğuna yönelik açık uçlu sorular içeren bir yapılandırılmamış anket formu iletilmiştir. Bu aşamada elde edilen anket yanıtları üzerinden betimsel analiz çalışması yapılarak tekrar fenomenal saydamlık kavramları elde edilmiş, ancak bu kez veriler nesnel hale getirilmiştir. Ayrıca çalışmanın asıl amacına yönelik olan kullanıcı anketleri bu kavramlar kullanılarak hazırlanmıştır.

Sonraki aşamalar anket çalışmasına yönelik yapılan çalışmaları içermektedir. Bu bağlamda; üçüncü aşamada deneyimlenen mekandaki fenomenal saydamlık durumunun kullanıcı algısındaki yerini belirleme amacı ile gerçekleştirilen anket çalışmasına yönelik tasarım adımları ve nedenleri açıklanmıştır. Dördüncü aşamada, anket çalışmalarının uygulanmasına yönelik çalışmalar açıklanmaktadır. Anket çalışmaları Google Formlar uygulaması ile elektronik ortamda hazırlanmış olup, katılımcılara çevrimiçi anket tekniği ile ulaştırılmıştır. Son aşamada ise anket çalışmalarının irdelenmesine yönelik çalışmalar açıklanmaktadır. Anket uygulaması sonucu elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programına işlenmiş, Frekans Tablo Analizleri ve Çapraz Tablo Analizleri uygulanarak bulgular ortaya konmuştur. Ayrıca fenomenal saydamlık algısını istatistiksel olarak ortaya koyabilmek adına Anlamsal Farklılaşım Ölçekleri kullanılmıştır. Tez kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara ve kullanılan yöntemlere ilişkin kapsamlı bilgiler Yapılan Çalışmalar bölümünde verilmektedir.

Şekil 1.2. Yapılan çalışmalara yönelik akış ve bilgi şeması (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)

1.4. Mimarlıkta Algı ve Anlamlandırma

İster salt malzemedен gelen fiziksel saydamlık olsun ister yan anlamları ile ilişkili fenomenal saydamlık olsun, hayatın birçok alanında var olan saydamlık kavramının anlaşılması ve anlamlandırılması algısal yolla gerçekleşmektedir. Varoluşun doğasıyla ve yaşamın devamlılığıyla içkin olan algı kavramı, psikolojiden sanata birçok alanda geniş bir kapsama sahip olan, birçok farklı tanımlama, yorumlama ve sınıflandırma içeren bir konudur. Mimari çevrenin algılanması da algının sınırları daraltılmış bir alt başlığı olsa dahi çok geniş araştırmalar içermektedir.

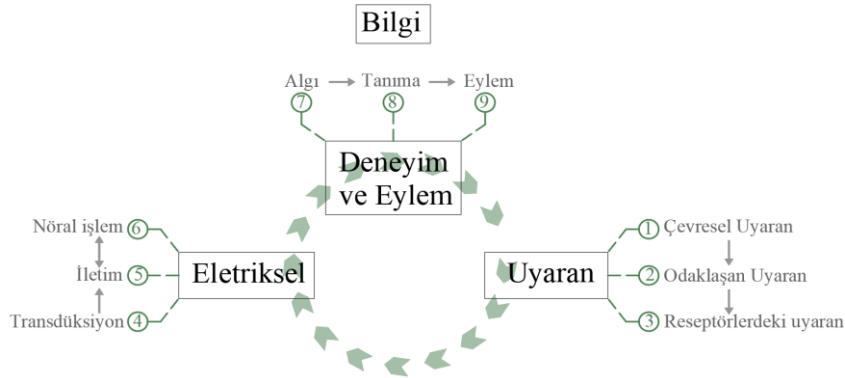
Algı Eski Yunan döneminden beri üzerinde düşünülen, farklı perspektiflerden yaklaşımlarla zenginleştirilen bir konu olmuştur. En genel yaklaşımla duyuma dayalı ve bilgiye dayalı algı teorileri olmak üzere iki temel kutupta karşıtlaşan tartışma, duyumcular tarafından duyuların, akılcılar tarafından ise bilginin ürünü sayılarak savunulmuştur. Oysa algı salt bir duyu ya da salt bir teoriye indirgenemeyecek kadar karmaşık yapılı, duyusal-ussal denilebilecek bir kavramdır. Üzerine söylenmiş sayısız söylemin, geliştirilmiş tüm kuramların, yapılmış tüm tanımların birbiriyle kurdukları ilişkinin nihayeti olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İnsan daha önce hiç deneyimlemediği ya da plansız gelişen bir durum ile karşılaştığında duyuları devreye girmektedir ve bu durumu belleğinde gizli tuttuğu en yakın şeye benzeterek tepki vermektedir. Benzer bir şekilde tanımadığı bir nesne ile karşılaştığında duyular yardımı ile çıkarımlarda bulunma ve birikimlerden faydalanma eğilimi göstermektedir. Bu tip olaylarda algının kişiselliği ve duyulara yaslandığı gerçeği görülmektedir. Fakat bu olaylar gerçekleşirken geri planda insanın kontrolüne tabi olmayan nörolojik işlemler vuku bulmaktadır ve bu da algının bilgiye dayalı olduğu gerçeği ile örtüşmektedir. Bu örnekleme özelinde de görüldüğü üzere savunulan kuramların salt doğru, salt yanlış ya da tek gerçek olması gibi bir durum söz konusu değildir. Algı kuramlarının birbirini besleyen ve destekleyen, bir arada çalıştığında birçok şeyi daha net açıklayan girift bir yapısı olduğu görülmektedir (Asar, 2013).

Algılama olayı duyu organlarınca iletimi sağlanan duyusal verilerin örgütlenip yorumlanması ve bireyin dış dünyadaki olay ve nesnelere açığa çıkan uyaranları anlamlandırması sürecidir. Özünde bir etki-tepki olayı olan algı sürecinin gerçekleşmesi için bir uyarıcı ve bir uyarılana ihtiyaç duyulmaktadır. Uyarıcılar farklı duyu organlarımız tarafından algılanabilen çeşitli formlarda olabilmektedir. Uyarılan, uyarıcılar karşısında

tepki veren organizmadır ve bu organizmanın ortaya koyduğu tepkilerin bütününe de davranış denmektedir (Elmalı Şen, 2009). Hizmet almak üzere gelen kullanıcının mekâna katılması mekânın algılanma sürecini başlatmaktadır (Ching, 1996). Çalışma kapsamında uyarıcı konumundaki dış dünya olgusunu saydamlık önerileri ile donatılmış mimari mekan karşılamaktadır. Uyarılan konumunda ise mevzu bahis mimari mekanı deneyimleyen insan yani kullanıcı bulunmaktadır.

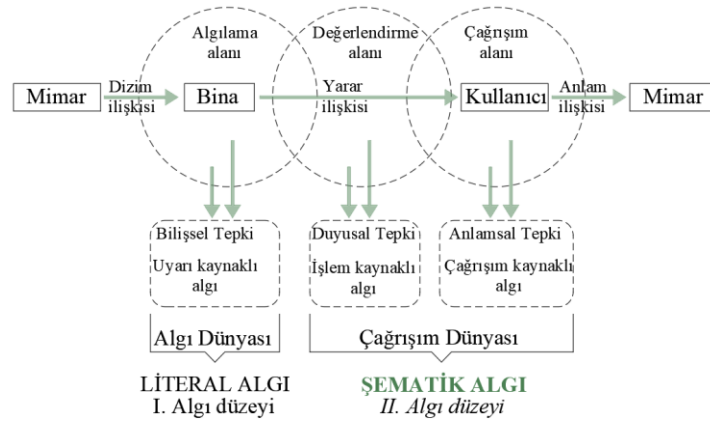
Birey bedeni dışında olan biten herhangi bir şeyi anlamlandırabilmek için duyuşsal bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Bu duyuşsal bilgi dış dünyadan bireye duyum olarak aktarılmaktadır. Duyum, hiç ya da az bilgi oluşturmak üzere bir duyuş organının uyarılması olayı olarak tanımlanmaktadır. Sözlükteki karşılığı anlamak, kavramak olan algı ise duyumlanan bilginin alındıktan sonra yorumlanması, seçilmesi ve düzenlenmesi gibi daha karmaşık aşamalar içermektedir. Duyumlar gündelik yaşantıyı anlamlı hale getiren özdür, ancak algı çok daha öte bir durumu ifade etmektedir (Elmalı Şen, 2009). Bireyin bir ortamda varlığını sürdürebilmesi için o ortamla anlamlı ya da anlamsız fiziksel ve duyuşsal bir bağ kurabilmesi gerekmektedir. Bu bağ kurabilmenin yolu ise algılama ve deneyim eylemlerinden geçmektedir. Algılama süreci duyuşlar aracılığı ile farkına varma, akıl süzgecinde yorumlayarak bilgi edinme ve bu bilgiyi deneyime dönüştürme eylemlerinin bileşkesidir (Şekil 1.3).

Şekil 1.3. Algısal süreç (Asar, 2013)

Algı üzerine yapılmış olan çalışmalarda algılama sürecinin iki aşamadan oluştuğu ortaya konulmuştur. Birçok farklı kuramcı değişen anlatım dilleri tercih etmiş olsalar da benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Ertürk (1984), bu kuramların tümünü kapsayan bir ilişki modeli kurgulamış ve bu iki aşamayı I. ve II. algı düzeyi olarak adlandırmıştır (Şekil 1.4).

Birinci algı düzeyi, çevre ile doğrudan ilişkili olan, dış dünyanın fiziksel özelliklerinin sağladığı verinin duyarlar yolu ile deneyimleyen kişiye aktarıldığı modeldir. Bu algı düzeyi mekanla ilk karşılaşma sırasında ya da kısa süreli gerçekleşen mekânsal deneyim doğrultusunda gerçekleşmektedir. Renk, doku, yüzey, biçim gibi fiziksel özellikler ile ilişkilidir. İkinci algı düzeyinde ise birinci algı düzeyinin gerçekleşmesi bir ön koşuldur. Uzun süreli mekânsal deneyimlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Elde edilen verilerin zihin süzgecinde işlenerek anlamlandırılması ve yorumlanması ile gerçekleşmektedir. İnsan faktörüne bağlıdır (Elmalı Şen, 2009). Birinci algı düzeyi gerçekleşirken gereken uyarıcı bilginin büyük çoğunluğu görme duyusu ile sağlanmaktadır. Bu bilgi doğrultusunda, araştırmaların genel odağında görsel değerlendirmelere dayalı algı konusunun bulunması anlaşılır bir durumdur. Ancak algı, insan için yalnızca uyaran nesnelere yorumlanması ve basit görsel uyaranların ayırt edilmesinden daha fazlasını içermektedir.

Şekil 1.4. Algılama düzeylerinin bir arada yorumlandığı ilişkiler modeli (Ertürk, 1984)

Birinci ve ikinci algı düzeyi arasında duyum ve algılama arasındakine benzer bir ayırım söz konusudur. İkinci algı düzeyi dışarıdan gelen etkenlerin yanı sıra bireyin karakteristik özellikleri, yaşı, cinsiyeti, aldığı eğitim, yetiştiği ve yaşadığı sosyal ve kültürel çevre yani bebeklik çağından beri edindiği tüm deneyimlerin tümüne bağlı olarak biçimlenen kişisel bir olgudur. Yani algı nesnesi her bireyin zihninde farklı bir karşılık uyandırmaktadır. Birinci algı düzeyi ise diğerinin aksine nesnel bir olgudur (Elmalı Şen, 2018).

Literatürde literal ya da birinci algı düzeyi olarak bahsedilen algılama türü duyuma dayalı bir durumu ifade etmektedir. Şematik ya da ikinci algı düzeyi olarak bahsedilen algılama türü ise deneyim ile ilgili bir durumun neticesidir. Saydamlık özelinde örnekleme gerekirse, bir nesnenin ardını gösteriyor oluşu göz ile duyulanabilen tek girdili bir anlamlandırma sürecidir. Zihinsel bir yorumlama gerektirmemektedir. Bu durum duyuma dayalı algılama ile anlaşılabilir. Oysa iç ve dış mekan arasındaki sınırları belirsizleştirme, mekânsal geçirim sağlama gibi alt veriler içeren kurgular saydamlık mesajı taşıyor olsalar dahi her birey tarafından aynı tür saydamlık olarak yorumlanamayacaktır. Böyle katmanlaşmış mesajlar içeren saydamlık türleri, çalışma kapsamında önemsenen yoruma dayalı olarak da bilinen şematik algı düzeyi ile anlaşılabilir.

1.4.1. Mimarlıkta Algı: Beden-Mekan İlişkileri Üzerine Okumalar

“Lastik, beton ve et kokusu her tarafı kaplar; tozun tadı, bir dirsek aşındırıcı bir yüzeye sürtülür, rahatsızca; kürk kaplı duvarların verdiği zevk ve karanlıkta çarpılan bir köşenin verdiği acı; bir salondaki yankılanma: Mekân zihnimizdeki bir yeniden-sunumun üç boyutlu yansıtılması değildir sadece, işitilen ve buna uygun eylenen bir şeydir. Gözümüz çerçeveler: Pencereyi, kapıyı, yok olup giden geçiş ritüelini. Hareket mekânları, yani koridorlar, merdivenler, rampalar, geçitler, eşikler: Duyuların mekânıyla toplumun mekânı arasındaki eklemleme, mekânın yeniden sunumu/gösterimi ile yeniden sunumun / gösterimin mekânını birleştiren danslar ve el kol hareketleri işte buralarda başlar. Bedenler mekân içinde hareket etmekle kalmaz, hareketlerinde ve hareketleriyle üretilen mekânları da ortaya çıkartırlar. Hareketler (dans, spor, savaş hareketleri) olayların mimari mekâna zorla girmesidir.” (Tschumi, 2018).

Korunma içgüdüsünün doğal bir neticesi olarak insanın varoluşundan beri süregelen mimarlık ediminin gündelik yaşantıya sağladığı somut çıktı yapılı çevre olmaktadır. Her birey yaşadığı ortamdan yani kendi yapılı çevresinden en üst düzeyde etkilenmekte, yaşantısını bu etkilenme durumuna paralel olarak sürdürmektedir.

En genel tanımı ile boyutlandırılabilen herhangi bir şey olarak açıklanabilen mekân olgusu, hemen tüm sanat dallarında kendisine bir yer bulabilmektedir. Ancak yalnızca mimarlık dalında sanatı icra etmenin asal aracıdır. Mimaride mekanın asal öge olmasının nedeni merkezine insanı alıyor olmasıdır. Norberg-Schulz (1971), mekânın merkezinde

insanın olduğunu, insan bedeninin hareketlerine bağlı olarak mimari mekânın yönelimlerinin değiştiğini, dolayısı ile mimari mekânın insan hareketlerinden bağımsız olarak düşünülmemeyeceğini öne sürmektedir. İnsan ve mekan arasında önemi yadsınamayacak olan ilişki mimarlık literatüründe sıklıkla beden ve mekan ilişkisi olarak karşılık bulmaktadır. Bu ilişki mimarlık kuramcılar tarafından birbirini etkin kılan iki dualite olarak anlamlandırılmış ve üzerine çokça söylem geliştirilmiştir.

Beden ve mekânın kurduğu ilişkiyi açık hale getiren iki anahtar kavram söz konusudur; optik görsellik ve dokunsal görsellik. Beden-zaman-mekan ve bu üçlünün oluşturduğu atmosferdeki ilişkiler ağında bireyin kendi bedeni de dahil olmak üzere tüm nesnelere birbirinin ufkunu oluşturmakta ve birbirlerini görünür kılmaktadırlar. Bu sayede mekanı deneyimleyen birey, bedenini mekanda gördüğü nesnelere ilişkilendirebilmektedir. Beden, görme ediminin bir bileşeni olmaktadır. Optik görsellik ile mekan-beden arasında sağlanan iletişim durağandır. Bu iletişimi ileri ve dinamik bir boyuta taşıyan eylem, mekânın kendisini de bir devinime sokan dokunsal görseliktir. Dokunma duyusu üzerinden yapılan vurgu özünde beden deneyimini içermekte, her bir duyunun aktif kullanımını önceleyen bir etkileşim durumunu tanımlamaktadır (Kara, 2013). Zira mimari mekân yalnızca seyredilmeye konu bir nesneden çok daha öte; içine girilebilen, yürünüp oturulabilen, uzanılıp dokunulabilen çok boyutlu bir olgudur. Bu özellikleri ile mekân, çok yönlü algısal deneyime olanak sağlayan, bireyi kendisine dahil eden fiziksel bir gerçekliği olan ve deneyimi zenginleştiren bir yapıya sahiptir.

Rasmussen (1994), mimariyi anlamak ile dış görüntüsüne bakarak bina hakkında fikir tayin etmek arasındaki büyük farka dikkat çekmiştir. Anlama eyleminin gerçek olabilmesi için görmenin yetmeyeceğinden; onu yaşamak, odaların içinde gezmek, duvarlarına dokunmak, mekânlar arasındaki doğal akışı deneyimlemek gerektiğinden söz etmiştir. Aslında kitabının adı bile “Yaşanan Mimari” mimarının asal algılama aracının göz değil beden olduğu fikrini desteklemektedir.

Pallasmaa (2011), mekânın algılanmasında bedeni gözden öte bir konuma yerleştirmektedir. Bedenin tensel his, tatma, koklama, koşma gibi duyularla algılaması eylemi ile zihnin bu algıları biriktirme potansiyelini birbirine ayrılmaz biçimde eklemli sistemler olarak tanımlamaktadır. Bir mimari üründe görme duyusuna ayrıcalık tanınmış olsa dahi bunun diğer duyuların reddedilmesi gerekliliğini doğurmayacağını, hatta mekânın anlaşılabilmesi için devreye girmesi gereken tüm duyuların görme duyusunun ardında gizli olan bilinçdışı dokunsal öğelerle tetikleneceğinden bahsetmektedir.

Zumthor, Heidegger'in “İnsanın yerle ve yer aracılığıyla mekân ile kurduğu ilişkisi, onun yer ve mekân içindeki iskânına dayanır” ve “Şeyler arasında yaşamak, insan varlığının temel ilkesidir” cümleleri ile ifade ettiği düşüncelerinden yola çıkmış ve mekâna ilişkin söylemlerini atmosfer kavramı üzerinden geliştirmiştir. Bu bağlamda mekanların bir atmosferi olduğunu, insanların mekânı deneyimleme sürecinde bu atmosferleri algıladıkları düşüncesini ortaya atmıştır (Zumthor, 2006; Yetim, 2018).

Tschumi (2018), mimarlığın yalnızca fiziksel bir mekan olmadığını, insan, eylem ve hareketin mekana dahil olması ile dinamik bir olguya dönüştüğü fikrini ortaya atmıştır. Başka bir deyişle bir mekan yalnızca biçimsel bileşenlere göre tanımlanabilir bir olgu değildir. Yapının tam anlamı ile tanımlanabilmesinin yolu kişilerin mekan içindeki hareketleri ve yapının kullanılışı ile doğrudan ilişkilidir. Hatta Tschumi (2018), bir adım öteye giderek, bina ile kullanıcılar arasındaki bu ilişkiyi iki uçlu bir şiddet olarak anlamlandırmaktadır. Mimarlığın şiddetinin kaçınılmaz olduğunu söyleyen kuramcının, şiddet olarak nitelediği olayın binayı kullanan her bedenin verili bir mekana uyum sağlamaya zorlanması yani mevcut bir düzenin (beden) başka bir düzene (mekan) sokulması durumu olduğu anlaşılmaktadır. Tanımlanan bu durum mekanların bedenleri etkilediği gibi bedenlerin de mekanları dönüştürdüğü, mekan ve kullanıcı eylemleri arasında birbirini besleyen bir bağ olduğu düşüncesidir.

Konu üzerine söylenmiş ve mimarlığın algı sınırları üzerinde derin etkiler uyandırmış söylemleri arttırmak pek tabii mümkündür. Ancak sözün özü açıkça göstermektedir ki insanın mekânı algılaması, yalnızca görme duyusu ile değil, onun içinde yaşayarak, ona temas ederek, zamanı algılayarak ve bedeni ile kavrayarak anlaması ve deneyimlemesi ile gerçekleşmektedir.

Mimarlığın en önemli algılama aracı bedendir. Beden hareket ederken, kendi dışında mevcut bulunan şeyleri kendi bedeninin bir uzantısı olarak kavramaktadır. Bu şeyler bedenin bütüncül tanımına dahil olmuşlardır. Sürekli etrafını araştırma eğilimi içinde olan bedenin görme gücü hareketi ile birleşiktir, yani beden, hareketi ile görmektedir. Görme denilince akla gelen basit eylem entelektüel bir çabanın nihayeti değildir (Ponty, 2012). Görsel algının doğasında taşıdığı nesnellik, beden (gören özne) ile dış dünya (görülen nesne) arasında bir mesafe doğurmaktadır. Oysa söz konusu dokunsal deneyim olduğunda, beden ile dış dünya arasındaki mesafe ortadan kalkmakta, dolaysız bir temas kurulmaktadır. Üstelik bu teması sağlayan yalnızca, dokunma kelimesinin zihinde uyandırdığı ilk duyu organı olan eller değil, bedenin tamamı olmaktadır (Ponty, 1996).

Diğer bir ifade ile mimarlıkta görme denilince akla araç olarak göz değil beden bütünü gelmelidir.

1.4.2. Mimarlıkta Anlamlandırma: Bellek-Mekan-Deneyim

Mimari mekanın algılanması sürecini etkileyen bazı parametrelerden söz etmek mümkündür. Hareket, bakış açısı, ölçü-oran, ışık bunlardan birkaçıdır. Ancak çalışma kapsamında önemsenmekte olan bedensel algı konusunda en mühim olan parametreler bellek ve deneyim olarak göze çarpmaktadır.

Calvino (1996), “Biz kimiz, her birimiz kim, eğer deneyimlerimizin, bildiklerimizin, okuduğumuz kitapların, hayal ettiğimiz şeylerin bir bileşimi değilsek?” sorusu ile bireyin belleğini besleyen kaynaklara atıfta bulunmaktadır. Sorunun yanıtı ise devam eden, her yaşamın bir ansiklopedi, kütüphane, objelerin bir karışımı ve çeşitli üslupların bir birleşimi olduğunu ifade ettiği cümlelerinde gizlidir. Bir başka deyişle bireyin belleğinde yer eden deneyimler zihninde yorumlanarak farklı biçimlere bürünmekte ve onun imgelemine oluşturmaktadır. Zihninde bir olay ya da mekanı canlandırması gerektiğinde ise belleğinde depolanmış bu imgeleri geri çağırarak, görüntülerden yararlanarak yorumlama yapabilmektedir.

Algılayan birey için daima bir farkında olma hali söz konusu değildir. Farkına varılsın ya da varılmasın algılanan şey dış dünya bağlamının içindeki küçük bir bölüm olabilmektedir. Deneyimlenen mekanda birey seçici bir tutum göstermekte, bazı şeylere- nesnelere odaklandığı halde bazılarını görmezden gelmektedir. Ancak görmezden gelinen şeyler ya da nesnelere birey farkında olmasa dahi belleğinde depolanmaktadır. Depolanan bu veriler bireyin zihninde, kültürel geçmişi ve anıları ile bir ilişki içerisine girmekte, bilinçaltında algı sürecindeki görevini yerine getirmektedir. Bu ilişki deneyimleme eylemidir (Asar, 2013).

Mekanın algılanması sırasında mekana ait fiziksel parametrelere eşlik eden bir diğer etken de zihinde örtülü kalmış olan anılardır. Birey, mekanı algılamakta geçmişte biriktirilmiş olan bu anılar tazelenip algılama sürecine dahil olmaktadır. Ayrıca deneyimleme eylemi daha önce belleğe atılmamış, ilk kez karşılaşılan bir mekanda gerçekleşiyorsa dahi bu anılar sayesinde bir yargı oluşturma ve şartlanma durumu açığa çıkmaktadır. Bu ön fikirler sayesinde ilk kez karşılaşılan mekanın algılanma süreci daha basit hale gelmektedir (Elmalı Şen, 2009).

İnsan çocukluk çağından beri etkileşime geçtiği her nesne ile ilgili izlenimler edinmekte, bunları belleğinde kodlamaktadır. Çocukluk çağında oynanan plastik top ve bilye üzerinden örnekleme yapılacak olursa, ikisi de küre biçimli olan bu nesnelere bir tanesi hafif diğeri ağırdır. Birinin yüzeyi sert ve soğuk iken diğeri elastik ve sıcak yüzeysidir. Bu deneyimi çocukluk çağında yaşamış olan bir birey hayatı boyunca gördüğü herhangi bir nesnenin malzemesi, ağırlığı gibi nesnel parametreleri hakkında fikir sahibi olabilmektedir. Ancak bu öğrenmişliğin en büyük katkısı somut kodlardan ziyade kavramsal kodlar olmaktadır. Bir cismin sert görünmesi için sert malzemeden yapılmış olması gerekmemektedir. Ya da sert bir malzeme kullanılarak bireyin yumuşak olduğunu düşüneceği bir meta tasarlamak pek tabii mümkündür (Rasmussen, 1994). Örneğin Zaha Hadid tarafından tasarlanmış olan Haydar Aliyev Kültür Merkezi (Şekil 1.5.a) kullanılan yapı malzemelerinin sertliği ve dokunulduğunda uyandıracığı soğukluk hissiyatından bağımsız olarak kullanıcı zihninde yumuşak olarak okunmaktadır. Ya da tamamen saydam malzeme kullanılarak tasarlanmış olan Nord LB Binası (Şekil 1.5.b), eğri, kırıklı düzlemleri ve düşecekmiş hissiyatı veren parçalanmış formu nedeni ile gerilim duygusuna çağrışım yapmaktadır.

a)

b)

Şekil 1.5. Haydar Aliyev Kültür Merkezi (URL-1, 2022) ve Nord LB Binası (URL-2, 2022) görünüşleri

Mimarlıkta algılama ve anlamlandırma sürecinde bellek ve deneyim kavramlarının önemi büyüktür. Bireyin bütün yaşamı süresince duyu organları aracılığı ile edindiği deneyimler verilere dönüştürülerek zihninde kodlanmaktadır. Algılama gerekliliği hasıl olduğunda bilinç bu kodları kullanmaktadır. Üstelik bu algılama süreci her olayda bireyin farkındalığı ile gerçekleşmek zorunda da değildir. Bazı deneyimler algılamanın bilinç altında gerçekleşmesi ve kişinin mekanlara ya da olaylara karşı çeşitli tutumlar geliştirmesi

durumunun ortaya çıkması ile sonuçlanmaktadır. Bu tür algılama Rasmussen'in (1994) top-bilye örneğinde ya da Zaha Hadid'in tasarımları örneğinde olduğu gibi her zaman bireyi kelimenin birincil anlamlarına yönlendirmemekte, zaman zaman hissedilen ve çağrışımlar yolu ile benzeştirilen yan anlamlara itmektedir.

Mekânsal algılama sürecinin çıktısı, mekanı deneyimleyen insanın duygularını harekete geçirerek davranışlarını yönlendirme ve eyleme geçirme biçiminde görülmektedir. Başka bir deyişle mimari mekan, kullanıcının davranışlarını etkilemek ve yönlendirmek amacı ile kurgulanabilir özelliktedir. Mekandaki renk kullanımının kullanıcı davranışlarını ne şekilde etkilediğini ölçmek için Kansas Üniversitesi Sanat Müzesi'nde yapılan bir deney ve açığa çıkardığı sonuçlar bu duruma örnek teşkil etmektedir. Müze'deki duvarların renklerini değiştirecek elektronik bir sistem geliştirilmiş ve duvar renkleri belirli saat aralıklarında beyaz diğer zamanlarda da kahverengi olacak şekilde ayarlanmıştır. Bu süreçte mekanı deneyimleyen insanların davranışları gözlemlenerek ortaya konulan sonuçlar; duvarların beyaz olduğu zaman diliminde kullanıcıların daha yavaş hareket ettiği ve mekanda daha uzun süre durakladığı, duvarların kahverengi olduğu zaman diliminde ise daha hızlı hareket ederek mekanı daha hızlı terk ettiği yönünde olmuştur (İzğören, 2004).

Tablo 1.1. Mimari mekan kurgusundaki tasarım önermelerinin kullanıcı üzerindeki etkileri (Yılmaz, 2004)

Tasarım önerileri	Kullanıcı üzerinde bıraktığı etki
Dengesiz biçimler	Gerilim duygusu
Basitlik, yumuşak çizgiler, rahat şekiller	Rahatlık, gevşeme, dinlenme ve huzur duyguları
Eğimli ve kırık düzlemler, mantıksız, dengesiz biçimler	Korku duygusu
Yuvarlak biçimler, açılarla kavislerin birlikteliği	Sevgi duygusu
Alçak, yatay biçimlere zıtlık oluşturacak biçimler	Saygı ve hayranlık duygusu
Yumuşak, akıcı biçimler ve düzenlemeler	Neşe duygusu
Zorlayıcı olmayan strüktürel seçimler	İçe kapanma ve düşünme
Cesur biçimler	Dinamik ve hareket duygusu

İnşa edilmiş her mimarlık ürünü bir mesaj verme ya da kullanıcının hareketlerini yönlendirme kaygısı taşımamaktadır. Ancak kullanıcı algılama sürecinde, mimarinin mekânsal düzenine ve dağılımına çeşitli anlamlar yüklemektedir. Tedirginlik, beğeni, huzur, sükunet gibi duygulara sebep olan izlenimler, kullanıcının iradesi dışında gelişen anlama ve anlamlandırma sürecinin bir nihayetidir (Elmalı Şen, 2009). Yılmaz (2004), mimari mekanda görsel algının bireylerin davranışları üzerindeki etkilerini literatür

araştırmaları üzerinden derlediği çalışmasında mekan kurgusunda kullanılan tasarım önermeleri ile kullanıcıda uyandırdığı etkiler arasında bazı ilişkiler tanımlamıştır (Tablo 1.1).

1.5. Mimarlıkta Saydamlık Kavramı

Saydam kelimesi güncel Türk Dil Kurumu sözlüğünde “İçinden ışığın geçmesine ve arkasındaki şeylerin görülmesine engel olmayan (cisim), şeffaf, transparan”, ve yan anlamı ile “Açık seçik, belirgin” şeklinde tanımlanmaktadır. Saydamlık kavramı ise “Saydam olma durumu, şeffaflık.” olarak belirtilmektedir (URL-3, 2022). şeffaf kelimesi düz anlamı ile saydam olarak verilirken, şeffaflık kelimesi de saydamlık olarak tanımlanmaktadır. Saydamlık tanımının içinde yer alan “içinden ışığın geçmesine...” ibaresi ile karşımıza çıkan geçirgenlik de saydamlıkla eşanlamlı olarak kullanılan bir diğer kavramdır. Sözlük anlamı “Saydam cisimlerin ışığı geçirme derecesi” olarak verilmiş olan geçirgenlik kavramı saydamlığın kendi içinde barındırdığı bir özellik olabileceği gibi, saydamlığın oluşmasına imkân sağlayan etkenin kendisi olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Saydamlığın derecelendirilmesi noktasında da yine geçirgenlik kavramı devreye girmektedir (Eroğlu, 2003). Saydamlığın dereceleri, yarı saydam-yarı saydamlık ve Türkçe’ye saydamsız- saydamsızlık olarak geçmiş olan opak- opaklık kavramları olarak bilinmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde yarı saydam: ışığı geçiren fakat arkasındaki nesnelere sınırlarını ve biçimini belirgin olarak göstermeyen (nesne); yarı saydamlık: ışığı geçirmekle birlikte arkasındaki nesnelere sınırlarını ve biçimini belirgin olarak göstermeyen nesnelere özelliği; saydamsız: ışığı geçirmeyen, saydam olmayan ve saydamsızlık: saydam olmama durumu, ışığı geçirmeme özelliği olarak tanımlanmaktadır (URL-3, 2022).

Fransızca’dan türetilmiş Latince kökenli transparent, aşma, öte yana geçme anlamındaki “trans” ve görünmek, aşıkar olmak anlamındaki “parare” köklerinden oluşan birleşik bir kelimedir (URL-4, 2022). Görsel sınırını aşıp öteye geçme anlamında optik bir eyleme verilmiş olan bu ad zamanla kelimenin kökeninde yer alan aşma mertebesine yükselmiş, çok daha zengin bir deneyimin nihayeti olmuştur.

Maddenin doğasına içkin bir özellik olmasının ve bilinen düz anlamlarının yanı sıra saydamlık kavramına, insanoğlu tarafından tarih boyunca farklı anlamlar yüklenmiş ve kavram birçok farklı şekilde anlamlandırmıştır. Bu yönüyle saydamlık, toplum hayatında

sosyal ve kültürel kimliklere de referans vermiş; moda, sanat, edebiyat, politika, adalet gibi gündelik yaşantıya yön veren her alanda büyük roller üstlenen bir sıfat olmuştur (Eroğlu, 2003). Yaşadığımız çağda mimarlıkta saydamlık kavramı, materyalist tavrının yanı sıra simgesel ve mekânsal deneyime kazandırdığı anlamsal değeri ile hem mimarlık pratiğinde hem de mimarlık düşüncesinde ayrıcalıklı bir yer tutmaktadır. Saydamlık kavramının sanatta ve dolayısı ile mimarlık söylemindeki çok yönlü algılanması konusunda bir dönüm noktası olarak kabul edilebilecek olan Rowe ve Slutzky'nin (1963) kaleme aldığı “Transparency: Literal & Phenomenal” makalesine esin kaynağı olan tanım ise Gyorgy Kepes (1944) tarafından Görmenin Dili “Language of Vision” kitabında yapılmaktadır:

“...Figürlerin geçirgenliği vardır; yani bunlar birbirlerinin görüntüsünü bozmadan içiçe bulunabilir, birbirlerinin içine tamamen girebilirler. Ancak geçirgenlik optik bir özellikten fazlasını, daha geniş bir mekânsal düzeni ifade eder. Geçirgenlik, değişik mekanların eş zamanlı algılanabilmesi anlamını taşır...”

Rowe ve Slutzky (1963) için Kepes'in dikkat çektiği bu saydamlık açılımı bir çıkış noktası olmuş ve saydamlık kavramı çeşitli dönüşümlerle süregelen anlam kazanma sürecinde ilk kez ikili bir anlam taşıdığı fikri ile zenginleştirilmiştir: “Gerçek saydamlık (Literal Transparency)” ve “Fenomenal saydamlık (Phenomenal Transparency)”. Bu ikilik; maddenin doğasından gelen fiziksel saydamlığa karşı hissedilen kavramsal bir saydamlığa, algılama aracı olarak gözün değil zihnin öncelendiği bir düşünce biçimine, bakma eylemine karşı okuma eyleminin özelliğine referans vermiş ve saydamlığın anlamlandırılış serüveninde bambaşka ufuklara imkan sağlamıştır.

1.5.1. Mimarlıkta Saydamlığın Anlamsal Gelişimi

Mimarlıkta saydamlık kavramı yakın tarihte eleştirel metinlerde tartışılmaya başlanmasının ardından çeşitlendirilmiş, farklı sınıflar ve algılar üzerinden bambaşka anlamlara bürünmüş olsa da tarih öncesi zamanlardan beri aslında içgüdüsel bir eğilimle insanoğlu tarafından yararlanılan bir kavram olmuştur. İlkçağlardan beri farklı coğrafya ve kültürlerdeki yapı ve çevre tasarımları incelendiğinde, mekânsal sürekliliği sağlamanın bir aracı olarak, doluluk-boşluk kurgusu ile saydamlığın sağlandığı görülmektedir. Mekânlaşma olgusunun estetik kaygılardan bağımsız biçimde, insanoğlunun kötü koşullardan korunma içgüdülerinden gelen bir yansıma olarak geliştiği dönemlerde dahi, taşıyıcı ve örtü sistemlerine ait yüzeyler ve bunların tanımladığı hacimlerin tezahürü olarak

için dıştan ayrılması, doluluk-boşluk, mekanlar arası geçişlilik, süreklilik gibi mekânsal oluşumlardan söz etmek mümkündür. Yani saydamlık kavramının mekan oluşumu kadar eski bir tarihi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda, ilk saydamlık bulguları olarak, literatürde yaygın olarak tapınak yapılarında görülen ritmik doluluk-boşluk dizgisinden bahsedilmektedir. Bilinen tarihi M.Ö. 3000'lere kadar dayandırılan, dini anıt ve sunak niteliğindeki Stonehenge, menhir adı verilen 10-12 metre yüksekliğindeki büyük ölçekli taşların tanımlanmış bir sistematik içinde, boşluklu bir biçimde dizilmesi ile oluşturulmuştur. Bu boşluklu dizilim, hız ve hareket ile birleştiğinde eşzamanlı algı sayesinde zihinde bir saydamlık durumu oluşturmaktadır. Bu tarz bir saydamlık anlayışına daha yakın tarihli bir döneme ait olan, Eski Yunan mimarisinde kolonlar ve arkadlı geçişler ile gerçekleştirilmiş tapınak örneklerinde sıklıkla rastlamak mümkündür (Eroğlu, 2003).

Mimarlıkta saydamlık kavramının salt malzeme olarak geçirdiği değişimlerin yanı sıra simgesel anlam kazanması ile de en büyük sıçrayışı gerçekleştirdiği dönem, 12'nci yüzyılda Fransa'da ortaya çıkışının ardından Avrupa'nın çeşitli ülkelerine yayılan ve 16'ncı yüzyıl sonlarına kadar etkisini sürdürmüş olan Gotik dönem olarak kabul edilmektedir (Elmalı, 2005; Göker, 2006). Gotik dönem mimarlığında taşıyıcı sistem ve malzemede yaşanan gelişmeler bu sıçrayışın önünü açmıştır. Bu dönemde dini yapılar başta olmak üzere, doluluk-boşluk kurguları ile yapıların hafiflediği, saydamsız duvar kütlelerinden oluşan yığma yapıların yerini iskelet şeklindeki taşıyıcılara bıraktığı ve ışığın mekana ruhani bir etki ile dahil edildiği görülmektedir. Gotik dönemin düşüncüsü olan 'Tanrı'ya yaklaşma' arzusunun yapılarda kullanılan camlardaki bezemelere soyutlama yolu ile işlendiği görülmektedir (Mızrak, 2001). Camın simgesel anlamlarla kullanıldığı bu dönem saydamlığın sözlük anlamı dışında kullanılmasının erken örneklerinden sayılmaktadır.

18'inci yüzyılın ikinci yarısında başlayan Sanayi Devriminin, takip eden yüzyıllardaki mimarlığının biçimlenişinde en önemli aktörlerden olduğu bilinmektedir. İvedilikle bina edilmesi gereken birçok yeni yapı türü, oluşan yeni sanayi merkezlerinde açığa çıkan konut ihtiyacının karşılanması gibi gerekçelerle inşaat sektöründe yeni yapım teknikleri ve malzemelere yönelik araştırmalar bu dönemde önemini korumuştur. Demir ve çeliğin taşıyıcı olarak kullanılmaya başlanması ve taşıyıcı sistemlerin hafiflemesi, hafifleyen yapılarda oluşan açıklıkların cam ile giydirilebilmesi Sanayi Devriminin mimarlığa sağladığı en büyük katkı olmuştur. Bu gelişmelere paralel olarak Gotik dönemde etkin olarak gözlenen hafiflemiş ve aydınlık bina strüktürlerinin devamlılığı,

takip eden yüzyıllarda da görülmüş, cephe ve tavanları tamamen saydam olan eserler inşa edilmiştir (Elmalı, 2005).

20. yüzyılda mimarlığın yaşadığı radikal değişime paralel olarak saydamlık kavramı da köklü bir başkalaşım sürecine girmiştir. Bu çağı etkisi altına alan Modernizm Akımı, mimarlara strüktürel serbestliğin yanı sıra tarihi bağlamlardan arınmışlığın da sağladığı olanaklarla daha önce denenmemiş mimari biçimleri deneme, hiç söylenmemiş manifestolarla ses çıkarma fırsatı sunmuştur. Bu anlamda Modernizmin erken dönemi, henüz adı konmamış olsa da fenomenal saydamlık için olumlu gelişmelerin yaşandığı bir süreç olmuştur. Mimarlıkta saydamlık kavramını besleyen, kütlenin çözülmesi ve bina bileşenlerinin ayrılması, 'iç ve dış'ın yeniden yorumlanması, yapılara arınma, hafifleme, yalınlık, doğa ile bütünleşme (iç-dış bütünleşmesi), maddeyi yok etme gibi mesajlar yükleme, birbirine akan mekanlar tasarlama gibi yaklaşımlar bu döneme denk gelmektedir (Asımgil, 2006). Örneğin; ilk kez Modernizmin öncülerinden olan Frank Lloyd Wright tarafından telaffuz edilen organik mimarlık fikri bugünün saydamlık algısına önemli katkılarda bulunmuştur. Organik mimarlığın felsefesinin ardında yatan, insan ölçeği, açık plan, kapalı tasarım yerine bağımsız bloklar, zeminle eşleşme, çevreyle bütünleşme, güçlülük ve hafiflik gibi kavramlar fenomenal saydamlık kavramı ile örtüşmektedir. Ya da dönemin öncü mimarlarından Mies Van Der Rohe'nin bir slogan niteliği taşıyan sözü "Az çoktur." (Less is more.), tasarımda yalınlığa, sadeliğe ve arınmaya işaret ederken bir anlamda da saydamlığı beslemektedir. Öte yandan Avrupa'da Modernizmin yaşandığı yıllarda, farklı ülkelerde benzerlik gösteren ancak başka isimlerle anılmış mimarlık stilleri mevcut olmuştur. Bu stillerden biri olarak Hollanda'da ortaya çıkan De Stijl de manifestosunda yer alan geçirgenlik, mekanlar arası birlik, parçalanma, kapalılığa karşılık gibi ifadelerle saydamlık kavramının gelişimine katkıda bulunmuştur (Erdönmez, 1999).

Modernizmin mimarlık tarihinde başlattığı, tarihçilik ve geçmiş öykünmelerin bağlarından arındırılmış mimarlık pratiği, 20. yüzyılı günümüzde var olan bireysel mimarlık ortamı için bir milat haline getirmiştir. Bu doğrultuda açığa çıkan High-Tech ve Dekonstrüktivizm gibi akımlardan bu sürecin birer nihayeti olarak bahsetmek mümkündür. High Tech, görsel olarak bir strüktür mimarisi imajı çizen; fonksiyonellik, esneklik, yinelenebilirlik, çok amaçlı ürün gibi kavramlar çevresinde mekânlaşan; endüstri teknolojisinin sağladığı malzeme ve donatımla gerçekleştirilen bir mimarlık pratiğidir (Topaç, 2001). Bu mimarlık biçiminde saydam malzeme kullanımı kadar malzemelerin işlenmemiş hali ile kullanılması da ön plana çıkmaktadır. Büyük olmasına karşın hafif

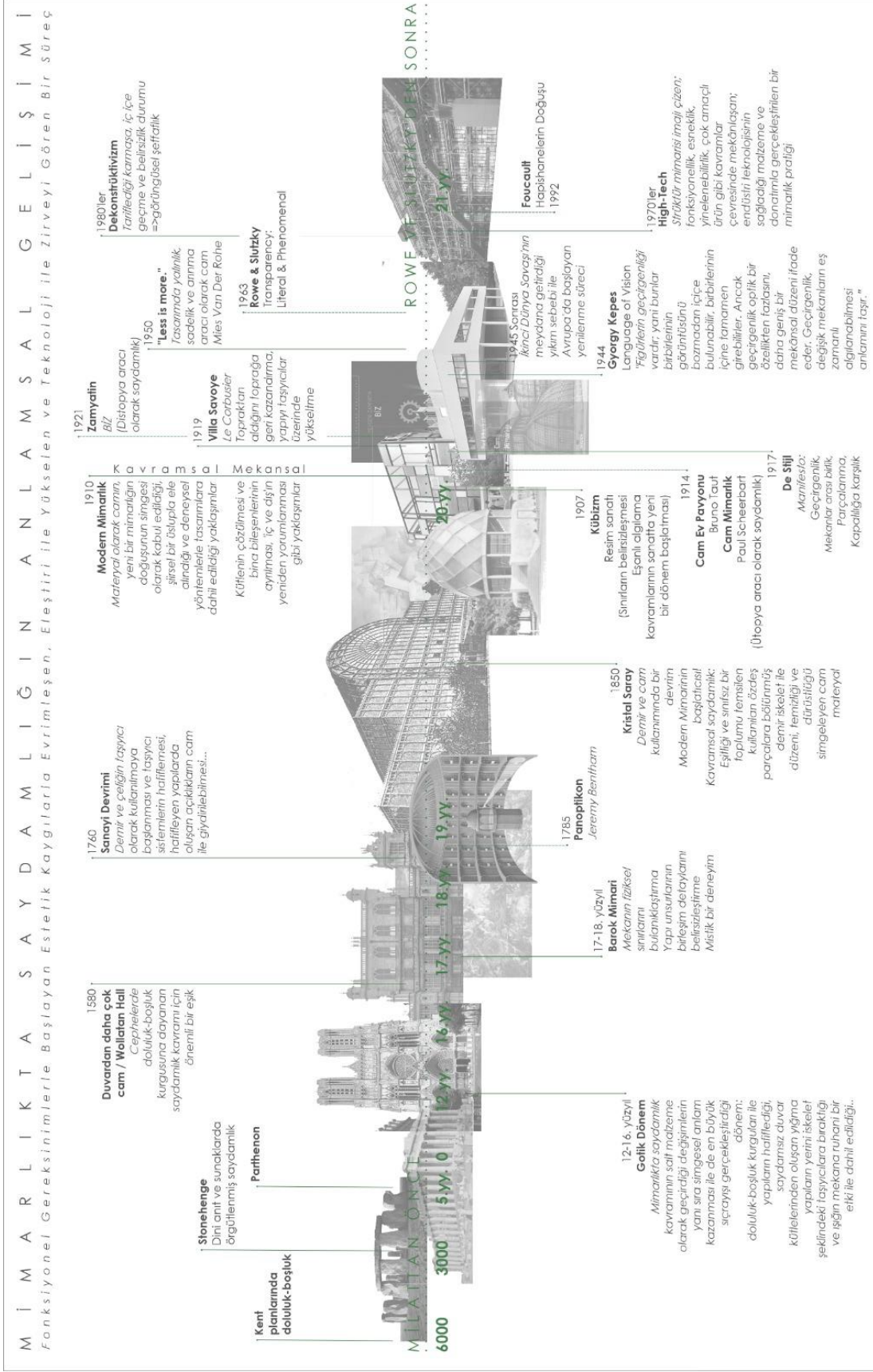
yapılarla görsel geçirgenlik ve iç-dış bütünlüğü gibi kavramların yanı sıra, yalın malzeme kullanımına yüklenen dürüstlük, içi-dışı bir olma gibi anlamlarla da saydamlığın anlamsal gelişimine katkı sağlayan bir akım olmuştur. Öte yandan Modernizmin düzeni önceleyen anlayışına karşıt doğanın temelinde düzenin değil kaosun yattığını, bu nedenle mimarinin kaotik olması gerektiğini savunan fikirle gelişen ve düşünsel geri planı ağır basan radikal bir mimarlık olan dekonstrüktivizm, birbirini karşılıklı olarak etkileyen, hatta bozan, ancak yok etmeye çalışmayan farklı biçimlerin bir arada var olması olarak yorumlanmaktadır (Esin, 1996). Dekonstrüktivizmin tariflediği karmaşa, iç içe geçme ve belirsizlik durumu Rowe ve Slutzky'nin (1963) makalesinde anlatılan görüngüsel şeffaflığı hatırlatmaktadır. Özetlemek gerekirse, Modernizm sonrası açığa çıkan bireysel mimarlık ortamı, mimarlıkta saydamlık düşüncesinin günümüzde süregelen anlamlandırma süreci içinde önemli bir konumda bulunmaktadır.

Modern Dönemin ilerleyen zamanları, İkinci Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği yıkım sebebi ile Avrupa'da başlayan yenilenme süreci ile çakışınca saydamlık bağlamında durum tersine dönmüştür. Değişen dünya düzeni daha önce görülmemiş yapı tiplerini ve programları beraberinde getirmiş, dikey mimari, yüksek yapılar, toplu konutlar gibi farklı tasarımların önü açılmıştır. Bu dönemde yaşanan bina patlaması, inşa edilen ofis kuleleri ve konut blokları mimarlık eleştirmenleri tarafından birtakım kavramların sorgulanmasına sebep olmuştur. Camın hiç olmadığı kadar yoğun kullanıldığı, deyim yerindeyse moda haline geldiği bu dönemde yapıların ruhsuzlaşması, saydamlık hakkında derin fikirlerin tartışılmaya başlandığı dönemin kapılarını aralamıştır. Colin Rowe entelektüel karmaşadan yoksun bulduğu, bu sığ cephe mimarisine karşı bir tutum sergileyen mimarlardan biridir. Saydamlık konusunda bir kült haline gelen makalesi de bu tutumun ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Rowe ve Slutzky, 1963).

Mimarlık pratiğinde olduğu kadar mimarlık yazınında da kendine önemli bir yer edinen saydamlık, mimarlık tarihçileri ve mimarlık eleştirmenleri tarafından ütopyalar ve kara ütopyalar arasında çekiştirilen bir kavram haline bürünmüştür. Paul Scheerbert cam mimarlığa, mimari bir nesneden çok daha öte anlamlar yükleyen ve maddeyi romantize eden mimarların başında gelmektedir (Turhan, 2007). Öte yandan kitabın basımından sadece yedi yıl sonra, 1921 yılında Rus yazar Yevgeni Zamyatin kaleminin ucunda camdan bir ülke kurgulanmıştır (Zamyatin, 1996). Biz adlı romanında (1996) Zamyatin, tüm insanların bir robot gibi yaşamaya mahkum edildiği, her hareketlerinin saniyesi saniyesine yönlendirilip takip edildiği hayali bir ülke üzerinden devlet olgusunun mevcut koşullardaki

bunaltıcı tutumunu bir miktar abartıdan yararlanarak eleştirmiştir. Bu kurguyu okurun zihninde somutlaştırmak için seçtiği materyal cam olmuştur. Bireylerin özel alanının hiçe sayıldığı romanda, herkesin evlerinin duvarları saydam olarak inşa edilmiştir. Tek Devlet merkezi güçtür ve başındaki Velinimet tüm vatandaşları her an rahatça gözetlemektedir. Bu pencereden bakıldığında Scheerbart'ın bir ütopya olarak tasvir ettiği yeryüzündeki cennetin Zamyatin için bir kara ütopyayı çağrıştırdığı anlaşılmaktadır. Tüm bu savlardan çok daha öncelerde 1785 yılında filozof ve toplum kuramcısı Jeremy Bentham tarafından ortaya atılmış olan ve Panoptikon olarak tanınan hapisane modeli de yine saydamlık denilince akla ilk gelen malzeme olan camın kötü yaşam koşulları sağlamanın bir aracı olabileceğinin bir göstergesidir. Kavram, Bentham tarafından ortaya atılmış olsa da daha ziyade Hapishanelerin Doğuşu adlı kitabında kavramın gelişimine önemli katkılar sağlayan Foucault ile anılmaktadır (Foucault, 1992). Bentham, panoptikonu tasarlarlarken bir ıslah merkezi, hapisane tasviri oluşturmuş ve yapı içindeki mahkumlara her daim izlendikleri hissiyatını verecek bir tasarım öngörmüştür. Ancak Foucault (1992) kavramı hastane, tımarhane, okul ve fabrika gibi farklı birimleri de kapsayarak yorumlamış ve kendi felsefesi doğrultusunda güncellenmiştir. Foucault, 21'inci yüzyılın toplumunu topyekûn bir kara-ütopya olarak yorumlamış, yalnızca toplumların değil tüm dünyanın dev bir panoptikona dönüştüğünü savunmuştur. Bu örnekte de saydamlık kavramının, tüm kuramcılar tarafından kristal bir cennet olarak yorumlanmadığı okunmaktadır.

Bu dilemmanın getirdiği gerilimli ortam saydamlık kavramının tek yönlü düşünülmesi olasılığını bertaraf etmiştir. Zira düşünce tarihi göstermektedir ki, eleştirinin olduğu yerde gelişim de beraberinde gelmektedir. Bu sayede saydamlık kavramının ilksel anlamı dışında yeni alanlarda da görünürlüğü söz konusu olmuştur. Mimarlık tarihinde camın salt malzeme olmaktan öte, simgesel anlamlarla yüklendiği gelişim serüveni, saydamlık kavramının durağanlıktan, algılarla yorumlanabilen, deneyimle kurgulanabilen bir dinamizme geçişinin de tarihçesi olarak varsayılmaktadır. Bu süreci; fonksiyonel gereksinimlerle başlayan, estetik kaygılarla evrimleşen, eleştiri ile yükselen ve teknoloji ile zirveyi gören bir süreç olarak tarif etmek mümkündür (Şekil 1.6). Saydamlığın, ışık ihtiyacı nedeniyle duvara açılan küçük pencereden günümüze kadar kaydettiği gelişim göstermektedir ki gerek malzemelerin fiziksel özellikleri doğrultusunda gerekse Rowe ve Slutzky'nin tariflediği olağanüstü anlamda yaşadığı başkalaşım süreci pozitif bir ivmeyle devam etmektedir.

Şekil 1.6. Tarihsel süreç içinde mimarlıkta saydamlığın anlamsal gelişimi (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)

1.5.2. Mimarlıkta Saydamlık Türleri

Mimarlıkta saydamlık kavramı, tarihsel süreçteki gelişimine paralel olarak birçok farklı şekilde yorumlanmıştır. Rowe ve Slutzky'nin (1963) etkili metninin ardından, saydamlık kavramı ilk kez ikili bir anlam taşıdığı fikri ile desteklenmiş ve saydamlığın anlamlandırma sürecinde yeni bir dönem başlamıştır. Kepes tarafından bir sanat eserinde keşfedilecek bir durum olması yönünde ortaya atılan, Rowe ve Slutzky tarafından mimari için yorumlanan saydamlık kavramı, salt malzemeye içkin olma durumundan uzaklaştırılmış ve açıkça belirsiz olan pozisyonuna konumlandırılmıştır. Bu belirsizlik durumunun ihtiva ettiği saydamlık türü, maddenin doğasına özgü bir nitelik olabileceği gibi, farklı malzemelerin örgütlenmesi ile de elde edilebilmektedir.

Rowe ve Slutzky'nin makalesi saydamlığın anlamlandırılma sürecinde yeni bir dönemin habercisi olsa da bazı noktalarda yetersiz ve problemlili kalmaktadır. Bu karanlık bölümlerin aydınlatılması da uzun yıllar, farklı görüşler ve hararetli tartışmalar eşliğinde gerçekleşmiştir. Bu makalede ortaya konulan fikirler uzunca süre tartışılmış, üzerinde söylenen ardıl söylemlerle zenginleştirilmiştir. İlk problem, atfedilen ikili okumadan literal olan anlamını tam olarak yansıtırken, fenomenal olanın saydamlığın ileri bir boyutta okunmasına yönelik niyeti tam olarak karşılayamamış ve cephesel algı ekseninde takılı kalmış olmasıdır. İlk bakışta saydamlığı iki anlam düzeyinde ayrıştırdığı yönünde bir algı bırakan makalede fenomenal olarak bahsedilen olağanüstü saydamlık, metnin bakan göz özelinde kurgulanmış olmasından dolayı eleştiriye açık bir hale gelmiştir. Nitekim Rowe ve Slutzky'nin mimari mekan temsilleri birkaç farklı bakış açısının iki boyutlu görünümünün üst üste bindirilmesi üzerine kurgulanmıştır. Diğer problem ise fenomenal kavramı ile literal kavramının kesin bir zıtlık ilişkisi tanımladığı gibi aceleci bir varsayımda bulunmuş olmalarıdır. Bu eleştiriler genel hatları ile Rowe ve Slutzky'nin saydamlık okumalarında iki boyut ile üç boyut arasındaki derinlik ilişkisini problemlili bir düzleme oturttuğu yönünde gelişmiştir (Kang ve Park, 2021).

Tüm eleştirilere rağmen, Rowe ve Slutzky'nin yönlendirdiği ikili anlamlandırma metodunun saydamlık türlerinin geliştirilmesi sürecinde, makaleyi takip eden farklı mimar ve araştırmacılar için önemli bir kuramsal altlık oluşturduğu su götürmez bir gerçektir.

Dünya ile beden arasındaki ilişkiyi anlamlandırma üzerine çalışmalar yapan felsefeci Ponty (1996), bu metni tekrar gözden geçirerek mekan algısı üzerine fikir üretmiştir. Felsefeciye göre, saydamlığın mimarideki karşılığı, yalnızca görsel algı yoluyla değil, aynı

zamanda beden hareketlerine içkin olan deneyim ve doğal çevrenin bilişi yoluyla da elde edilmektedir. Zira saydamlık fiziksel bir nitelik olmasının yanı sıra, içinde barındırdığı maddi/maddi olmayan, gerçek/olgusal ve görünür/görünmez gibi ikili etkileşimlere bağlı olarak psikolojik alanın da sınırlarında dolaşmaktadır.

Akcan (2000), fenomenal ayrımı ve akıl süzgeci ile anlamlandırma fikrinin mimaride saydamlık kavramına farklı bakış açıları kazandırmış olsa dahi kavramsal saydamlık açımları konusunda yetersiz kaldığını, saydamlığın yalnızca dışarıdan bakarak anlamlandırılmayacağını öne sürmüştür. Bu fikrinin neticesi olarak, saydamlığı açıklamak için deneyimsel kavramının gerekliliğinden bahsetmiştir. Akcan'ın bu yaklaşımı da günümüzde kabul gören saydamlık türlerinin ortaya çıkış süreci için bir örnek teşkil etmektedir.

Bu tez kapsamında Rowe ve Slutzky'nin önermesinden yola çıkılmakta, Türkiye'de mimarlıkta saydamlık üzerine yapılmış olan çalışmalardan da yararlanılarak saydamlık sınıflandırmaları literal ve fenomenal ayrımına göre uyarlanmaktadır. Ancak günümüzde fenomenal kavramı Rowe ve Slutzky'nin önerdiği halinden çok ötede, daha geniş anlamlar ifade eden farklı bir konumda bulunmaktadır. Algılama düzeyleri saydamlığın bu türünün anlamlandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, literal ve fenomenal ayrımı, algı ile ilgili derlenmiş bölümde anlatılmış olan literal algı ve şematik algı düzeyleri ile eşleştirilmekte ve saydamlık sınıflandırmaları da bu doğrultuda gerçekleştirilmektedir (Şekil 1.7).

Şekil 1.7. Saydamlığın algı konusu ile ilişkilendirilerek sınıflandırılması modeli (Elmalı Şen, 2018) (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)

Sınıflandırma temelde Elmalı'nın (2005), Mimaride Saydamlık-Opaklık Kavramları ve Cephelerin Algılanmasına Etkileri başlıklı çalışmasındaki sınıflandırma ile örtüşmektedir. Ancak söz konusu sınıflamanın güncel hali için yine Elmalı Şen'in lisansüstü eğitim programı kapsamında verdiği "Mimarlıkta Saydam ve Opak Tasarımlar" adlı dersinde yeniden düzenlemiş olduğu saydamlık sınıflandırması esas alınmıştır (Elmalı Şen, 2018).

1.5.2.1. Literal Saydamlık

Bu tip saydamlık algılama sürecinde araç olarak gözün ve eylem olarak bakmanın; algılanan unsur olarak da arkasını gösteren herhangi bir şeyin yeterli olduğu saydamlık türüdür. Yorumlama gerektirmeyen ve göze hitap eden, literal algı düzeyine dayalı saydamlığı; literal, düz anlamlı ya da gerçek saydamlık olarak da isimlendirmek mümkündür.

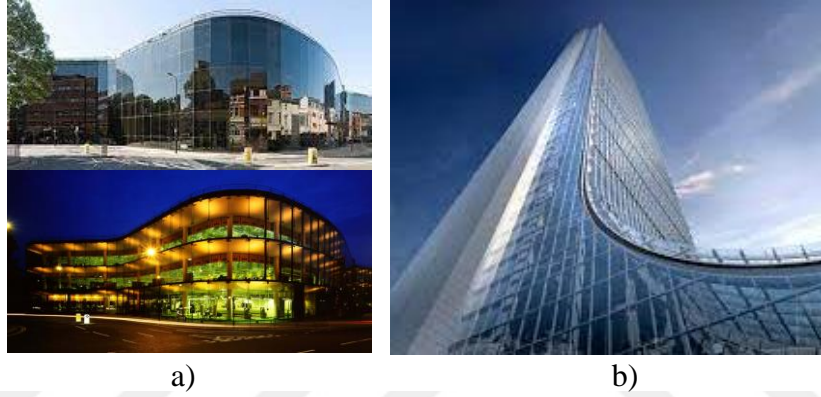
1.5.2.1.1. Maddesel/Malzemenin Doğasından Gelen Saydamlık

Saydam malzeme kullanımı ile elde edilen, salt malzeme ile ilintili olan saydamlık türüdür. Kullanılan malzemenin geçirgenlik düzeyine göre tam saydamlık ve yarı saydamlık olarak derecelendirilmektedir.

- Tam saydamlık: Nesnelerin görüntülerini deforme etmeksizin yaratılan ve geçirgenliğin en üst düzeyde olduğu saydamlık durumudur. Kullanılan malzeme, görme eyleminin sahibi olan algılayıcı bireye yokmuş izlenimi vermekte ve ardındaki nesnenin tüm detayları ile net bir şekilde algılanmasına imkan sağlamaktadır.

- Yarı saydamlık: Malzemenin kendi özelliği ile ilgili olan bir diğer saydamlık derecesi de molekül yapısı ve özelliğine bağlı olarak geçirgenlik düzeyi daha az olan yarı saydamlık durumudur. Bu saydamlık düzeyinde malzeme ışığı geçirmekle birlikte görüntünün netliğini deforme ederek ve belirsiz bir siluet formuna getirerek göstermektedir. Tam saydamlıktakinin aksine, görme sürecine görülen nesneye ek olarak, gözle nesne arasında bir yüzey oluşturan yarı saydam malzeme de dahil olmaktadır (Erdönmez, 1999).

Mimarlar maddesel saydamlık sağlayan materyalleri tasarımlarında, manzara olgusunu mekana katmak, bulunduğu atmosferin büyüsunü ve silüetini bozmamak için yokmuş pozisyonunda durmak ya da gözlemciye farklı görsel deneyimler yaşatmak gibi amaçlarla sıklıkla kullanmaktadırlar. Görsel bir zenginlik sağlamak için saydamlığı araç edinmiş olan Dumas Ofis binası (Şekil 1.8.a) ve kristal cephe estetiğine indirgenerek ve fonksiyonel gereksinimler dışında bir mesaj taşıma kaygısı güdülmeksizin inşa edilmiş İstanbul Sapphire binası (Şekil 1.8.b) maddesel saydamlık konusunda birer örnek teşkil etmektedir.

Şekil 1.8. Dumas ofis binası (URL-5, 2022) ve İstanbul Sapphire binası (URL-6, 2022)

1.5.2.1.2. Örgütsel/Organizasyonel Saydamlık

Saydamlık, maddenin doğasına özgü bir nitelik olabileceği gibi, farklı malzemelerin örgütlenmesi ile de elde edilebilmektedir. Saydamlık tanımındaki “arkasındaki şeylerin görülmesine engel olmayan” ifadesinin içinde yalnızca arkadaki nesnenin değil aynı zamanda saydamlığı sağlayan materyalin de görsel olarak algılanması durumu yatmaktadır. Yani Gyorgy Kepes tarafından Gömenin Dili "Language of Vision"da tariflenen aynı anda algılanan iki farklı durum, eşzamanlı okuma durumu saydamlığın özünde mevcuttur. Bu mevcudiyet bağlamında değerlendirildiğinde Gestalt algı kuramı ufuk açıcı olmaktadır. Özellikle saydam olmayan malzemelerin örgütlenmesi ile oluşturulan saydamlığın algılanması sürecinde Gestalt kuramı yol gösterici pozisyonundadır. Bu tip saydamlığın algılanmasındaki en önemli unsur eşzamanlılık olmaktadır.

Bu tip saydamlığı okurun zihninde canlandırmak için verilen en yaygın örnekler örümceğin oluşturduğu ağ (Şekil 1.9.a) ve tel kafes örneği olmaktadır (Erdönmez, 1999). Her iki örnekte de üst üste binen ince ağlar, ızgara biçiminde bir görünüş ihtiva etmekte ancak ardında kalan nesnelerin görülmesine engel teşkil etmemektedir. Ağ formunu oluşturan ipliksi materyalin yapısı saydam olmamasına rağmen örgütlenmesi ile oluşmuş olan nihai ürün saydammış gibi görünmektedir. Benzer mantıkta oluşturulmuş örneklerle mimari yapılarda (Şekil 1.9.b) sıklıkla karşılaşılmaktadır.

a)

b)

Şekil 1.9. Örümcek ağı (URL-7, 2022) ve Volantin Köprüsü (URL-8, 2022)

1.5.2.2. Fenomenal/Olağanüstü Saydamlık

Fenomenal/Olağanüstü saydamlık kavramının anlaşılabilmesi için fenomenoloji üzerine kısa bir okuma yapmak fayda sağlayacaktır. Birçok farklı düşünür tarafından bir yöntem, yaklaşım, deneme ya da pratik biçimi olarak nitelendirilmiş olan fenomenoloji kavramı, Husserl için “şeylere dönmek”, Merleau-Ponty için “algının özü” Heidegger için ise “görmenin bir yöntemi” olarak tarif edilmektedir. Görünen şeylerin önyargısız ve tarafsız biçimde algılanıp tanımlanmasına dayalı bir görme yöntemi olan fenomenolojide, asal araç bilinçtir. Husserl tarafından “bilincin öz”ünün bilimi olarak adlandırılan fenomenoloji, insanın dünyadaki varlığının özünü anlatmaya çalışmaktadır. Basit bir teknikle anlatmak gerekirse; “ne görüyorum?”, “ne düşünüyorum?”, “nasıl hissediyorum?”, “ne yapmak istiyorum” gibi sorulara birinci tekil şahıs tarafından verilen yanıtlar bilinci fenomenolojiye götürmektedir (Soltanı, 2019).

“Gözlenebilen, duyuyla algılanabilen her şey” anlamına gelen fenomen, Rowe ve Slutzky (1963) tarafından farklı bir saydamlığı tarif etme aracı olarak kullanılmıştır. Rowe ve Slutzky çağdaş mimarlık yazınında saydamlık kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılan

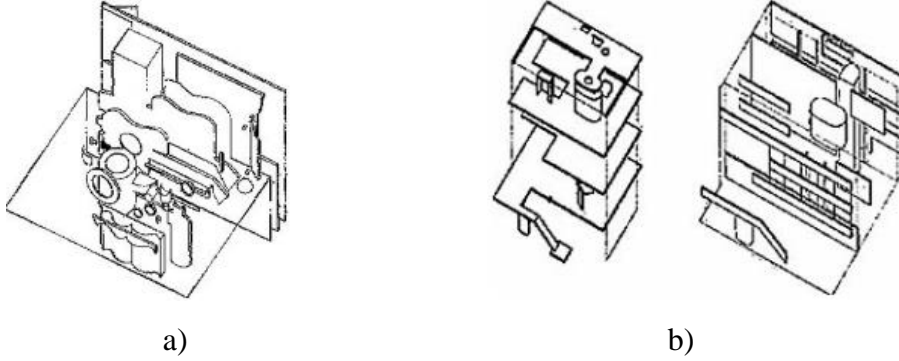
geçirgenlik, eşzamanlılık, içine nüfuz etme, bindirme, belirsizlik, mekan-zaman gibi kavramlara atıfta bulunmaktadır. Bu kavramlar fenomenal saydamlığın anlaşılabilmesinde önemi tartışılmaz bir yere sahiptirler. Fenomenal saydamlık türü için kilit nokta eşzamanlılıktır. Saydamlığın sözlük tanımında geçen, ‘arkasındaki nesnelerin görülmesine engel olmayan’ ifadesi hem saydam nesnenin hem de ardındaki nesnenin eşanlı olarak algılanması durumunu tarif etmektedir. Bu anlamda fenomenal saydamlık türü bir mekan organizasyonu, örgütlenme ve bir katmanlaşma durumuna çağrışım yapmaktadır. Mekanda örgütlenmiş farklı katmanların eşzamanlı olarak algılanması durumu bu tip saydamlığı ortaya çıkarmıştır (Turhan, 2007). Saydamlığın söz konusu olduğu ortamda, fenomenal saydamlığın açığa çıkması hali salt maddesel saydamlığı bertaraf eden bir durumdur (Elmalı, 2005).

1960’larda gündeme gelmiş olan Kavramsal Sanat hareketinin öncülerinden olan LeWitt (1967), gözün duyumsaması için tasarlanmış olan sanatın kavramsal değil algısal olarak adlandırabileceğini ve kavramsal sanatın izleyicinin gözünden ve duyularından ziyade zihnini ve duygularını meşgul etmek için yapılacağından söz etmektedir. Bu ifadeler deneyimlemeye ilişkili olan fenomenal saydamlık kavramının anlaşılabilmesi için ufuk açıcıdır. Bakma eylemi ile algılanan ve göze hitap eden literal saydamlığın aksine fenomenal/olağanüstü saydamlık türü, saydamlığı oluşturan koşulları deneyimleyen kişinin mekânsal organizasyonu okuma ve yorumlama biçimi ile değişkenlik gösteren, zihni meşgul eden bir yapıya sahiptir.

Fenomenal saydamlık kavramı ile, literatürde sıklıkla sınırların belirsizleştirilmesi ile oluşan saydamlık olarak karşılaşılmaktadır. Ancak makale genelinde, sınırların belirsizleşmesi durumu iki boyutlu anlatılar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Yani eleştirildiği üzere Rowe ve Slutzky’nin tarifi cephesel bir duruma işaret etmekte, mekânsal deneyimi konunun dışında tutmaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi fenomenal saydamlık ayrımı çok yerli bir tespit olmasına karşın geliştirilmeye açık hale gelmektedir. Bu noktada fenomenal saydamlık için yeni bir ayrım yapılması gerekliliği doğmaktadır. Bunlardan ilki Rowe ve Slutzky’nin de üzerinde durduğu cephesel/görüngüsel saydamlık, diğeri takip eden dönemlerde farklı araştırmacılar tarafından önerilmiş olan mekânsal/deneyimsel saydamlık, üçüncüsü ise hemen tüm saydamlık türlerinin içine sızmış bulunan kavramsal saydamlıktır (Elmalı Şen, 2018).

1.5.2.2.1. Cephesel/Görüngüsel Saydamlık

Rowe ve Slutzky'nin (1963) makalesi deşifre edildiğinde ortaya sürdükleri fikirlerin özünde kübist resim sanatından temellendiği anlaşılmaktadır. Yazarlara göre literal saydamlığa duyulan sempati makine estetiği olarak adlandırılan modadan ve Kübist resimden türerken, görüngüsel saydamlığa duyulan sempati yalnızca Kübist resimden türemektedir. Bu ifadelere paralel olarak cephesel saydamlığın özünde kübizmin yattığı görülmektedir (Elmalı, 2005). Kübizmin sonuç üründe alıcısına sunduğu, üst üste yığılımlık ve rastgele serpilmişlikten kaynaklanan asal biçimini kaybederek tanınmayacak hale gelmiş ve birbirinin içine geçmiş bir dizi geometrik düzeyin oluşturduğu katmanlı bir nesne olmaktadır. Bu tür bir katmanlaşmadan zuhur eden belirsizlik resim sanatının alanının dışına çıkmış, mimarlık alanında da kendisini göstermiştir. Le Corbusier tarafından 1920 yılında yapılmış olan Still Life (Şekil 1.10.a) adlı kübist resimdeki objelerin birbirleriyle yapmış olduğu örgütlenmenin bir benzeri ile 1926 yılında tasarlanmış olan Villa Stein'da (Şekil 1.10.b) karşılaşılmaması bu duruma iyi bir örnektir. İki eserde de görülmekte olan eşzamanlı algılamaya imkan veren bir katmanlaşma görüngüsel saydamlığın bir nihayetidir (Turhan, 2007).

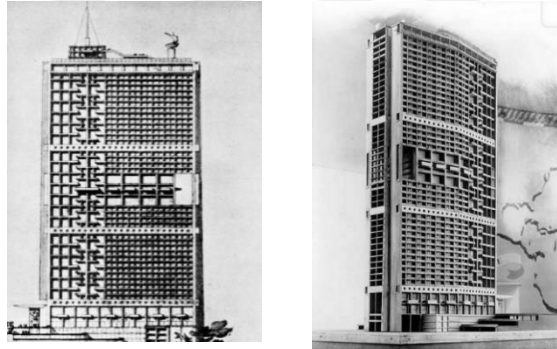

Şekil 1.10. Still Life ve Villa Stein düzlemlerin katmanlaşması (Turhan, 2007)

Cephede farklı saydamlık etkileri kurgulama çabası tasarımcılar için önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur. Görüngüsel saydamlıkta, maddenin fiziksel özelliği olan saydamlık anlamından uzaklaşmakta ve onun yerine, belirsiz ve çelişik olma haline gelmektedir. Bunun neticesinde açığa çıkan sınırların belirsizleşmesi durumunu, görsel karmaşa ve kaos olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Tasarımcılar, bu tip saydamlığa

anıtsal büyüklükteki yapıları parçalayarak, algısal boyutta insan ölçeğine indirgemek, farklı katmanlarla görsel çeşitlilik sağlamak gibi motivasyonlarla kullanılmaktadırlar.

Cephesel saydamlığın erken dönem örnekleri arasında, Rowe ve Slutzky'nin çalışmalarında incelediği, Cezayir Gökdeleni ve Villa Stein gibi örnekler verilmektedir. Öyle ki Rowe ve Slutzky, Cezayir Gökdeleninin cephe kurgusunun en az dört farklı şekilde okunabilen yapısının, incelikli bir saydamlık bezemesine sahip olduğunu ifade etmişlerdir (Şekil 1.11). Bunlardan ilki, bakan göz tarafından oluşturulan ve yapıyı dört kesin parçaya bölen üç yatay şerittir. Bunların fark edilmemesi ya da çekinik kalması halinde ihtiva eden ikinci durumda, bakan gözün hücresel desenli güneş kırıcıları algılaması ve yüzeyi yatay şeritlerin arkasında uzatması beklenmektedir. Güneş kırıcının etkisi ile yüzeyin sol tarafının kolaylıkla anlaşıldığı üçüncü okumada, bakan göz hayalinde alt kat ile çatıyı birleştiren bir kanal oluşturmaktadır. Bu oluşan figür ile binanın merkezi katları ve önceki aşamalar birleştirilerek bakan göz tarafından bir "E" harfi algılanmaktadır (Rowe ve Slutzky, 1963).

Şekil 1.11. Cezayir gökdeleni (URL-9, 2022)

Cephesel/görüngüsel saydamlığın yaşadığımız dönemdeki karşılıklarını açıklayabilmek için, yine kurguladığı gündelik yaşam senaryoları ve sağladığı konfor düzeyiyle tartışmalı bir yapı tipi olan gökdelenlerden ya da çok katlı diğer yapı tiplerinden örnek vermek yerinde olacaktır. Zira insan ölçeğinin çok üstünde, ziyadesiyle göze hitap eden bu yapı tiplerinde; Cezayir gökdeleni örneğinde olduğu gibi cephesel düzlemde yapılmış çeşitli oyunlarla, bakılan nesneyi uçsuz bucaksız olma durumundan ufuk noktası tanımlanmış bir hale getirme, hafifletme, yumuşatma, sınırlarını bulanıklaştırma gibi yaklaşımlar; deneyimleme eyleminin dahil olmadığı, yalnızca dışarıdan okuma yapılarak

tanımlı hale gelen cephesel/görüngüsel saydamlık kavramını açıklamak için oldukça uygundur (Şekil 1.12).

Eye Splice Ofis Kulesi,
Çin (URL-10, 2022)

O-14 Ofis Kulesi,
Dubai
(URL-11, 2022)

Poly International
Plaza, Çin
(URL-12, 2022)

YC Condos,
Toronto
(URL-13, 2022)

Pacifica Ofis
Kulesi, Yeni
Zelanda
(URL-14, 2022)

Şekil 1.12. Cephesel/Görüngüsel saydamlık için çeşitli örnekler-1

Öte yandan gerek fonksiyonel gereksinimlerle gerekse yapının estetik değerine ilişkin nedenlerle sıklıkla tercih edilen ikincil cephe elemanları, yapı kabukları gibi tasarım elemanları da katmanlı bir görünümün nihayeti olarak cephesel saydamlığı ihtiva eden güncel yaklaşımlar arasındadır (Şekil 1.13).

Zahner Fabrika Binası,
ABD
(URL-15, 2022)

SDU Kampüs
Binası, Danimarka
(URL-16, 2022)

Sosyal Konut Projesi
Yer: Fransa
(URL-17, 2022)

Yulin Sanat
Merkezi, Çin
(URL-18, 2022)

Hastane Binası,
Kordoba
(URL-19, 2022)

Şekil 1.13. Cephesel/Görüngüsel saydamlık için çeşitli örnekler-2

1.5.2.2.2. Mekânsal/Deneyimsel Saydamlık

Saydamlık kavramın kendi içinde yatan geçirgenlikle yorumlandığında, mekânsal boyutta görsel geçişliliğin artırılması, algısal sınırların azaltılması dolayısı ile mekânın

hafiflemesi sayesinde yaratılacak saydamlaşmayı akla getirmektedir. Cephesel saydamlıkta olduğu gibi mekânsal saydamlıkta da eşzamanlı algılama, algılama sürecinin baş aktörüdür (Elmalı, 2005). Ancak bu kez duyumlanan, bellek süzgecinden geçirilen ve deneyim ile yorumlanan öge cepheden daha derinlikli, hacimsel bir mekandır.

Plan düzeyindeki geçirgenlik veya mekandaki akıcılık yapı içinde var olan sınırların buharlaştırılması anlamında incelendiğinde söz konusu olan saydamlık Mies tarafından ortaya konmuş olan tümel mekan kavramı ile örtüşmektedir. Tümel mekanda tanımlanmış olan düzlemler arası görsel ve fiziksel etkileşimi arttıran galeri boşlukları, hacimler arası hiyerarşi, ana mekan-ara mekanlar, geçiş elemanları, kot farkları, mekana özel tasarlanmış donatılar gibi tasarım kriterleri mekânsal saydamlığa referans vermektedir.

Bu tip saydamlık tasarım dilinde planda sadelik, esneklik, akıcılık, algılanabilirlik, okunaklılık, hafiflik şeklinde karşılık bulmaktadır. Tanımlı mekana bir kimlik atfedilmekte, deneyimleyen bedene kendileme ve egemenlik alanı sağlanmakta, aidiyet ve yere bağlılık duyguları harekete geçirilmektedir. Yapıyla kurulan sorunsuz iletişim saydamlığın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Şekil 1.14. Maison de Verre (URL-20, 2022)

Pierre Chareau'nun tasarladığı Maison de Verre yapısı deneyimsel/ mekânsal saydamlık için iyi bir örnektir (Şekil 1.14). Mekan hacimlere bölünmüş ve bu hacimlerin birbirlerine göre konumlandırılış biçimleri ile saydamlık elde edilmiştir. Bu yapıda deneyimsel saydamlık, binaya içeriden ya da dışarıdan tek bir açı ile bakılarak değil, evin içinde dolaşarak, farklı zamanlardaki farklı biçimlerin deneyimlenmesi ile okunaklı hale gelmektedir (Akcan, 2000). Zira, saydamlığın görsel olarak algılanmasından ziyade deneyimle anlamlandırılmasına, sabit bir nesnenin dışarıdan gözlemlenmesinden ziyade kullanıcının etkileşimine şartlanılmış, hareketli ve değişken bir mekan söz konusudur.

SDU Kampüs Binası, Danimarka
(URL-16, 2022)

Polak Üniversitesi,
Hollanda
(URL-21, 2022)

Aalto Üniversitesi,
Finlandiya
(URL-22, 2022)

Köln Meslek Yük.
Okulu, Almanya
(URL-23, 2022)

Şekil 1.15. Mekânsal/Deneyimsel saydamlık için çeşitli örnekler-1

Günümüzde kamu yapılarından sanat yapılarına, eğitim ve sağlık yapılarından alışveriş yapılarına kadar birçok farklı alanda tasarlanmış farklı mimarlık ürününde mekânsal/deneyimsel saydamlık türünün izlerine rastlamak mümkündür (Şekil 1.15). Keza mekanın eşanlı algılanabilmesi, yapının gündelik yaşantının uzantısı olan bir takım eylem kalıplarına olanak sağlaması gibi durumlar, özellikle kolektif kullanıma açık yapı tiplerinde tasarımcının tercihi olmaktan çıkmış, kullanıcının mekanı kolay algılayıp, çok yönlü deneyimleyebilmesi için olağan bir gereksinim halini almıştır.

Metropol Parasol, İspanya
(URL-24, 2022)

Mumbai Havaalanı,
Hollanda (URL-25, 2022)

Land Toplum Merkezi
(URL-26, 2022)

Şekil 1.16. Mekânsal/Deneyimsel saydamlık için çeşitli örnekler-2

Asal algılama aracının beden olduğu mekânsal/deneyimsel saydamlık türü, yalnızca iç mekan kurgusunda karşılaşılan bir durum gibi çağrışım yapsa da kanopi sistemleri, pavyon yapıları, yapılara ait giriş saçakları gibi yarı açık mekânsal oluşumlarda gözlenebilen daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Parçalanmış kütlelerin farklı kompozisyonlarla kurgulandığı, açık-yarı açık-kapalı mekanlar arasındaki sınırların bulanıklaşması ile deneyimleme eşiklerinin çeşitlendirildiği, topografyaya adapte edilen

kütleler ile yapı ve çevre arasındaki sınırların eritildiği, üst üste binen, iç içe geçen, birbirine akan, altından geçilen, üstüne çıkılan, içine girilen, yumuşak, hafifletilmiş strüktürler ile kurgulanan ve nihayetinde deneyimleyen bedenin eylem biçiminin organik hale getirildiği birçok mekan ve form tasarımlarında mekânsal/deneyimsel saydamlığı okumak mümkündür (Şekil 1.16).

1.5.2.2.3. Kavramsal/Simgesel/Anlamsal Saydamlık

Fiziksel anlamda hiçbir bulgu taşımasına gerek olmamakla birlikte, saydamlığa konu nesne ya da mekanın ardıl metninde taşıdığı mesajlarla öne çıkan bu saydamlık türü, saydamlık tanımında var olan mecazi anlamı yansıtmaktadır. Dürüst açık, anlaşılır, yalın, saf olma hali olarak nitelenen saydamlık kavramının; bir kişilik özelliği, kurnazlık, yapmacıklık veya ikiyüzlülükten yoksun olma nitelikleri, mimari dilde de devam ettirilmektedir.

Dürüstlüğü simgelemenin bir yöntemi olarak High-Tech Mimarisi döneminde sıklıkla kullanılan kavramsal saydamlık, tasarımsal karşılığını metal kutular, makine görünümlü yapılar, parlak materyal kullanımı gibi öneriler üzerinden göstermiştir. 1985 yılında inşa edilmiş olan Hong Kong Shanghai Bankası bu döneme verilebilecek örneklerden biridir (Şekil 1.17) (Elmalı, 2005). Teknik detayların gizlenmesi kaygısına düşülmeksizin, malzemenin ham hali ile kullanıldığı bu ve benzeri yapılarda, kavramsal saydamlık; içi-dışı bir olma, olduğu gibi görünme, başka bir deyişle dürüstlüğü simgeleme haline bürünerek görünürlük kazanmıştır.

Şekil 1.17. Hong Kong Shanghai Bankası (URL-27, 2022)

Geçmişte olduğu gibi, yaşadığımız çağda; mimarlık ürününün fiziksel varoluşunun yanı sıra ardıl felsefesi ile de ele alınması, yapı tiplerinin genişleyen programları, mesaj taşıyan mimarlık ediminin kanıksanması, mimari nesnenin kullanıcısı ile arasında gelişen diyalogun öncelenmesi gibi olguların bir nihayeti olarak, sanatla mimarlığın içi içe geçen yapısının da etkisi ile kavramsal saydamlık türünün, kamu yönetimi yapılarından adalet binalarına, dini yapılardan eğitim yapılarına kadar birçok yapının içine sızdığını gözlemlemek mümkündür.

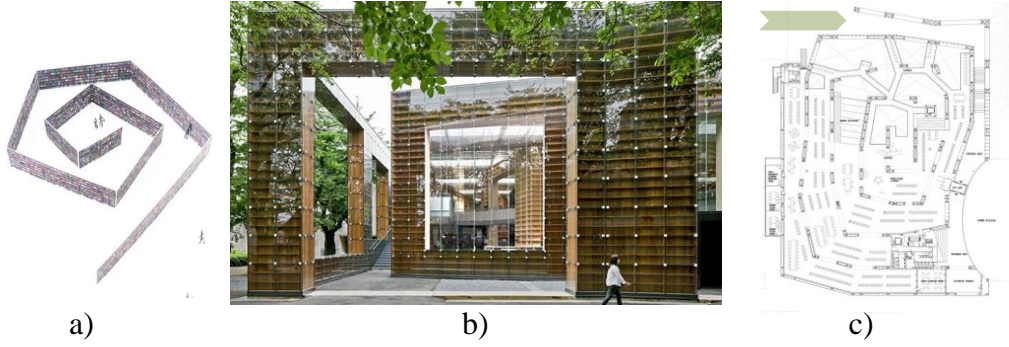
Richard Rogers tarafından 1992 yılında tasarlanan Bordeaux Adalet Sarayı, saydamlık ve açıklık yoluyla adalet sisteminin ulaşılabilirliğini vurgulama niyeti taşımaktadır (Şekil 1.18). Mimari biçimleniş “ağır adalet” kavramından, “saydam adalet” durumuna geçişi simgeleme üzerine kurgulanmıştır. Ağırılık, mahkeme salonlarının taş kaplama bir kaidenin üstüne oturtulması, akıcı formlu büyük ahşap hacimler ve beton tablalar ile hissettirilirken, tüm bu saydamsız yüzeyleri çevreleyen cam cepheye, işleyişin saydam olduğu felsefesi yüklenmiştir.

Şekil 1.18. Bordeaux Adalet Binası (URL-28, 2022)

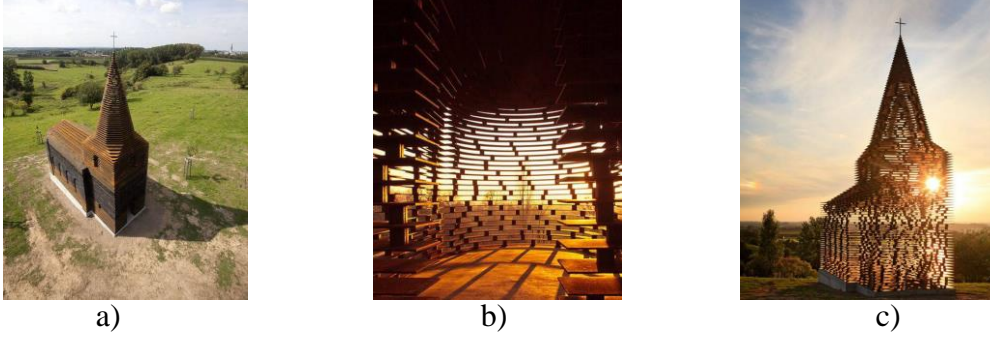
2010 yılında inşa edilmiş olan Musashino Sanat Üniversitesi Müzesi ve Kütüphanesi kavramsal saydamlığa ilişkin belirgin izler taşıyan bir diğer örnektir. Musashino Üniversitesine ait olmasına karşın, tüm kente hizmet edecek şekilde programlandırılmış olan bu kütüphanede, ilk kavramsal saydamlık belirtisini erişilebilirlik olarak yakalamak mümkündür. Mimarı Sou Fujimoto, kitaplıkların entegre edildiği tek bir sarmala bağlı kalarak biçimlendirdiği yapısında vermek istediği mesajları da sarmalın yapı dışında devam eden kısmına yüklemiştir (Şekil 1.19.a). Hem yapıyı taşıyan hem kitaplık olarak işlevini sürdüren bu sarmalın en önemli kavramsal saydamlık iması; iç mekandaki mimari dilin dışarıda da sürdürülmesi ile sağlanmış olan, yapının en içte nasıl görünüyorsa en dışta

da aynı şekilde algılanmasına izin vermesi durumunda gizlidir (Şekil 1.19.b). Dışarıya taşan kitaplık biçimli duvarların cam ile kaplanması da saydamlık imasını güçlendirmekte, bilginin herkese açık olduğu mesajını kullanıcılara had safhada hissettirmektedir (Elmalı Şen, 2018). Ayrıca sarmalın en dışardan görülen başlangıç noktası, açığı genişletecek bir kırılma hamlesine bağlı olarak davet edici bir yarık şeklinde biçimlenerek kavramsal saydamlığı plan düzlemine de taşımaktadır (Şekil 1.19.c).

Şekil 1.19. Musashino Sanat Üniversitesi Müzesi ve Kütüphanesi (URL-29, 2022)

Kilise yapılarının geleneksel formunu taklit ediyor olsa da ezici boyutlarının, bilindik ve gösterişli mekan kurgusunun, geçirimsiz kaba duvarlarının aksine bir tavırla tasarlanıp inşa edilmiş olan Gijs Van Vaerenbergh Mimarlığa ait saydam şapel, kavramsal saydamlığın bariz olarak gözlenebildiği bir diğer örnektir. Yapıya üstten ya da uzaktan bakıldığında geleneksel kilise imajı görülüyor olmasına rağmen, duvarları oluşturan boşluklu plakalarla kurgulanmış örgütsel saydamlığın etkisi ile yakından ve farklı ışıklar altında bambaşka görsel deneyimlere olanak sağlamaktadır (Şekil 1.20 a ve b). Bu hali ile deneyimleyen bedende gizemli ve saydam algısı oluşturan yapı felsefesini de bu iki kavramın ardına gizlemiştir. İnananların, saydamsız duvarlar ardında değil, saydam duvarların içinde-dışında Tanrı'nın onlara bahsettiği güzellikleri görerek ibadet edebilmeleri ilk mesajdır. Yapının kurgusunun, farklı ışık ve gölgeler atında ihtiva ettiği mistik atmosfer (Şekil 1.20.c) Tanrı'nın gizemini vurgulamaktadır (URL-30, 2022).

Şekil 1.20. Gijs Van Vaerenbergh Mimarlığa ait saydam şapel (URL-30, 2022)

1.5.2.3. Çoklu Saydamlık

Saydamlık denilince, tasarım ve psikoloji disiplinleri ile ilgili olmayan kişilerin zihninde genel olarak kelimenin ilk anlamı ile yani maddesel saydamlık canlanmaktadır. Ancak araştırma boyutu biraz derinleştirildiğinde birçok yan anlam ve mesaj taşıyan bir yönü olduğu fark edilmektedir. Bu kez de Rowe ve Slutzky'nin (1963) makalesinde de eleştirilen, iki tür saydamlığın birbirinin tamamen zıttı olduğu yanlışlığı ortaya çıkmaktadır. Oysa saydamlığın ikili doğası birbirini besleyen bir yapıdadır. Bir mimarlık ürünü ilk bakışta maddesel saydamlık izlenimi veriyor olsa dahi iç mekan kurgusunda ya da alt metninde farklı saydamlık önermeleri içeriyor olması muhtemeldir. Keza literal saydamlık ve fenomenal saydamlık kavramlarının birbirinden net olarak ayrıldığı örnekler ortaya koyabilmek neredeyse imkansızdır. Bu birbirini besleyen dualite çoklu saydamlık olarak değerlendirilmektedir (Elmalı Şen, 2018).

Yaşadığımız çağda özellikle iş merkezleri, ticari merkezler, rezidans adı verilen yaşam alanları, kültür merkezleri, kamu yapıları ve daha birçok farklı işlevde az ya da çok katlı yapı tipinde, cam malzeme kullanımı ile oluşturulmuş saydam cephe tasarımlarına sıklıkla rastlamak mümkündür. Bu yapılardan bazıları hiçbir düşünsel arka plan ya da kavramsal kurguya dayandırılmadan yalnızca teknolojinin sağladığı imkanlar doğrultusunda yeryüzüne alelade kondurulmuş, bağlamsız, kimliksiz hatta ruhsuz yapılardır. Bu tip yapılarda bir yan anlam aranmaksızın maddesel ve örgütsel bir saydamlık bulmak mümkün olmaktadır. Ancak çoğunlukla, ilk bakışta maddesel yani malzemenin doğasından gelen saydamlık durumu taşıdığını düşündüren birçok yapı ya iç mekanında sağladığı zengin deneyimle ya da düşünsel arka planında yatan simgesellikle farklı anlamlara kayabilmektedir. Yani birçok yapı bakan göze saydamlık hissini çağrıştırmasının

yanı sıra deneyimleyen beden için de ardıl mesajlar taşımaktadır. İlk türdeki yapıların salt malzemeye bağlı bir saydamlık sağladığını söylemek ne kadar yerinde ise, ikinci tip yapıları yalnızca maddesel bir saydamlıkla anlamlandırma çabası o denli sığ kalmaktadır. Bu nedenle bu tür yapıların çoklu saydamlık içerdiğini söylemek yerinde olacaktır. Çoklu saydamlık, literal ve fenomenal saydamlık türlerinin ya da fenomenal saydamlık tiplerinden birkaçının aynı anda kullanılması ile elde edilebilmektedir.

Örneğin saydamlıkla ilgili yapılmış çalışmalarda genellikle tek bir tür saydamlığın içine dahil edilmiş olan, Jean Nouvel tasarımı Cartier Sanat Vakfı (Şekil 1.21) esasında tasarımında taşıdığı karmaşada hem literal anlamda hem de fenomenal anlamda birden çok saydamlık türünü barındırmaktadır. Yoğun saydam cam levha kullanımının yanı sıra, serbest bir strüktür sistemi ve üst üste çakışan katmanlardan oluşan bu yapıda cephenin sınırlarını yitirdiği açıkça görülmektedir. Cam levhaların gerisinde konumlandırılan ağaçların da kompozisyona dahil olması ile uzaktan bakan gözlemci için bina doğanın bir parçası olarak algılanmaktadır. Eş zamanlı algılanan imajlar ve bulanıklaşan sınırları ile binada saydamlık kurgusu öyle yüksektir ki, mimari nesne saydamlığın yaşayan hali olarak yorumlanmaktadır (Elmalı, 2005). Jean Nouvel'in yapıyı anlatırken kurduğu cümleler fenomenal saydamlık hakkında da ufuk açıcı notalar içermektedir: “Burada mimari olabildiğince hafiflemiştir. Camların ve inceltilmiş kesitli çelik kafeslerin yardımıyla binanın algılanabilir sınırları ortadan kaldırılmış ve böylece ana kütlemin fluluğun şiirselliğinde kaybedilmesiyle, ortadan kaldırılmasıyla, mekân sınırlandırılmaz hale getirilmiştir. Görselliğin gerçekliğe saldırdığı her yerde, mimarlık hiçbir zaman olmadığı kadar görselliğe ve çelişkili görüntülere sahip çıkmak zorundadır.” (Morgan, 1998).

Şekil 1.21. Cartier Sanat Vakfı Binası (URL-31, 2022)

Esasında günümüzde tasarlanmış olan birçok yapıda saydamlığın birden fazla türünü aynı anda tespit etmek olağan bir haldir. İncelikli düşüncelerle beslenmiş mimari nesnelere, kent ölçeğinden başlanarak iç mekanın en ince detaylarına kadar tasarlanmakta, her bir tasarım ilkesine ardıl bir felsefe yüklenmektedir. Bu naif tasarlama edimi mimarlıkta saydamlık kavramını, tıpkı Cartier Sanat Vakfı örneğinde olduğu gibi, tek boyutlu okuma düzleminden koparıp çoklu okumaların odağına yerleştirmektedir. Bu çalışmanın özünde önemsenmekte olan belediye hizmet binaları da fenomenal saydamlık kavramlarından birçoğunu aynı anda fiziksel ve felsefi varoluşunda barındırmalarıyla dikkat çekmektedir.

1.6. Fenomenal Saydamlık Bağlamında Belediye Yapılarının Anlamsal Değeri

Mimarlık; diğer tasarım ve sanat disiplinlerine kıyasla kullanıcısının yaşantısına daha fazla temas etmesi, daha uzun ömürlü olması, etki alanının daha geniş olması ve çok daha geniş kitlelere ulaşabilmesi gibi özelliklerinden beslenen bir tesir ve güce sahiptir. Bu sebeple mimari, bilinçli bir güdümlerle ya da zaman içinde zuhur eden güdümsüz bir evrimleşmenin nihayetinde asli fonksiyonlarının yanı sıra temsil rolüne de bürünmüştür. Böylece ilk çağlardan itibaren yaşamış topluluklar; tapınaklar, çeşitli heykeller ya da büyük kentler gibi günümüze tesir eden kalıntılardan okuyabildiğimiz üzere mesajlarını kendilerinden sonraki nesillere mimarlığı araç edinerek ulaştırmışlardır.

Hizmet almak üzere kullanıcı mekana dahil olduğu andan itibaren bilinçli ya da içgüdüsel olması fark etmeksizin mekanı algılama ve anlamlandırma süreci başlamaktadır (Ching, 1996). Mimari mekan bir temsil aracı haline gelmekte, kamu ile olan diyalog mekan üzerinden kurulmaktadır. Çoğu kentli için kamu yapılarını deneyimlenme süreci de bir korku ve tedirginlik eylemine evirilmektedir. Çünkü, demokratik anlamda bazı eşikleri geçememiş olan devletlerde halk, devlet kurumlarına karşı çekingen ve korkuya dayalı bir davranış biçimi geliştirmekte, kendisini devletten ve siyasetten soyutlamaktadır. Ancak korku ve tedirginlik durumunu ortadan kaldırmak için demokratik bilincin geliştirilmesi ve toplumsal katılımın teşvik edilmesi gerekmektedir. Kullanıcıyı bu ruh halinden çıkarmak için mimariden yararlanmak, yönetim binasının devlete ait olduğu algısından yönetim binasının devlet ile kentli arasında iletişim sağlamak için var olduğu bilgisine yönlendirecek kamusal, erişilebilir, deneyimlenebilir yönetim binaları inşa edilmesi söz konusu olmaktadır. Günümüzde otoritelerin şeffaf demokrasiye atıfta bulunmak için

kullandıkları mimari biçim, özellikle fenomenal saydamlık türü ile daha birçok farklı anlamı bünyesinde barındıran tasarım halini almıştır.

Belediye binaları diğer kamu yönetim binaları ile kıyaslanınca kentli tarafından daha yüksek oranda kullanılmakta, kentlinin gündelik yaşam döngüsüne azımsanmayacak oranda temas etmektedir. Bundan dolayı demokrasi yönünde olumlu adımlar atmak isteyen yönetimler, kendi fikir ve ideolojilerini halka yansıtmak için bu binaları önemsemektedir. Günümüzde mimarlığın mesaj verme gücü ile belediye binaları tasarımının yolu olumlu ya da olumsuz örneklerde sıklıkla kesişmektedir. Bu sebeple bu çalışma, günümüzde önemli derecede saydamlaşma belirtisi gösteren belediye binaları özelinde yürütülmektedir. Bu bölümde mimarlığın mesaj verme gücü, bunun belediye binalarındaki yansımaları ve belediyelerin tanımına değinilmektedir.

1.6.1. Mimarlığın Mesaj Verme Gücü ve Otoritelerin Bu Gücü Kullanma Biçimi

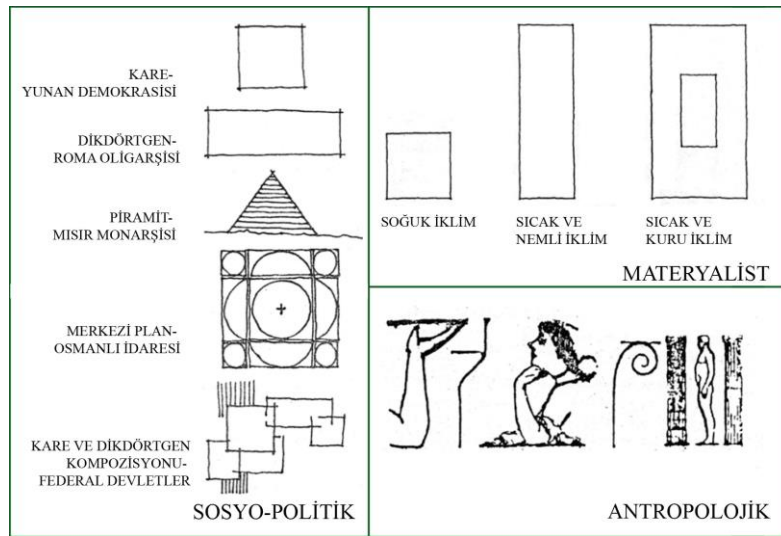
“Bedenimizle erişebildiğimiz her yer bize yakındır. Gözle görülen ama erişilemeyen yerlerse uzaktır.” (Pallasmaa, 2011).

Tarih boyunca egemen ideolojiler toplumları disipline etme eğilimi sergilemiş ve bu eğilimi ortaya koymak için pek çok araçtan faydalanmışlardır. Bu araçlardan biri olan mimarlık, iktidarların güçlerini, yönetim biçimlerini ya da başarılarını toplumun zihninde somutlaştırmak ve anıtlıştırmak için bir temsil aracı olarak kullanılmıştır. Çünkü mimarlık tanımladığı sınırlarla bir takım yaşam ve davranış biçimlerine olanak verirken, diğer taraftan da kullanıcısı için var olan başka yaşam biçimlerinin varlığını kısıtlayan duvarlar örmektedir. Bu duvarlar toplumsal bir düzen kurgulamak isteyen iktidarlar tarafından, ideolojilerini mekan haline getirmenin bir biçimi olmaktadır. Foucault’a (1992) göre egemen ideolojiler, yönetmek istedikleri bireyleri beden boyutuna indirgemekte ve bedenlerin davranışlarına yön vermek için mekânlaşmadan yani mimarlıktan yararlanmaktadırlar. Mimarlık özünde insanların temel ihtiyaçlarına yönelik bir üretme pratiği olsa da geri planında barındırdığı söylemlerle içkindir. Mimari mekânın ne şekilde somutlaşacağı içerdiği anlamlarla doğrudan ilişkilidir. Keith ve Pile mekânın politik olduğunu ifade ederken de bu içkinliğe işaret etmektedir (Özkan, 2019). Tanyeli (2015) de mekân üretme pratiğinin bir yönüyle iktidar olma çabasına referans verdiğini, hali ile iktidar ile mimarlık arasında bir bağ olduğunu ifade etmektedir. Ancak Tanyeli bu bağı, zorlama ve dayatma durumu ile güdülenen tek yönlü bir ilişki olarak tanımlamaktadır.

Çünkü egemen ideolojiler kendilerine özgü bir mimari dil oluşturmaya ve idare ettikleri topluma bunu dayatmaya heveslidir.

Özetle mimarlığı toplumsal ve siyasal olaylardan bağımsız bir alan olarak değerlendirmek eksik bir yaklaşım olmaktadır. Tarihsel süreç içinde toplumların, kent ölçeğinden bina ölçeğine kadar her alanda inşa ettiği sonuç ürüne bakılarak yaşanan dönemde hüküm sürmüş olan ideolojik, sosyal ve politik yapı hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Süreç içinde inşa edilmiş çevrenin barındırdığı anıtlar, konutlar, meydanlar, ibadethaneler ve diğer tüm mimari yapıların geçmiş ve gelecek arasındaki diyaloga aracılık ettiği fikrinin izi sürüldüğünde; mimarlığın söz söyleme gücünü doğasında barındıran bir temsil etme biçimi ve iletişim kurma aracı olduğu anlaşılmaktadır.

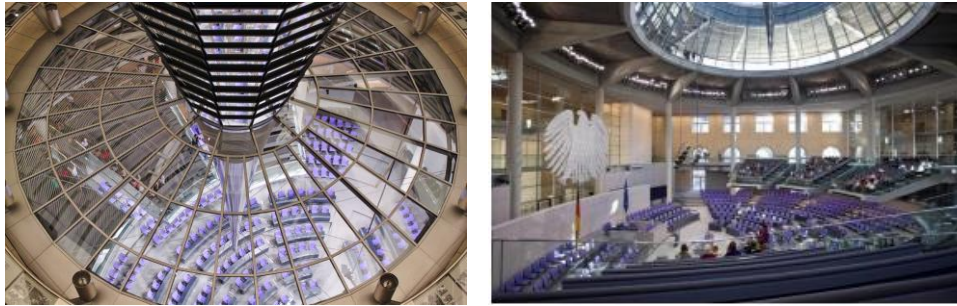
Mimarlığın temsil ettiklerini anlayabilmek için inşa edilmiş olan sonuç ürünleri, yalnızca yapısal olarak değil form bakımından da hem ifade ettikleri anlamları -tasarımcı ve yönetimler tarafından yüklenen- hem de tarih boyunca kendilerine atfedilen anlamları - kullanıcılar tarafından yüklenen- göz önünde bulundurarak incelemek gerekmektedir. Pek çok kuramcı mimarlığın temsil gücü üzerinde benzer söylemler geliştirmiş ve farklı dönemlerde ortaya çıkan mimari biçimlenişlerin egemen ideolojilerin birer uzantısı olduğunu savunmuşlardır. Örneğin en küçük mimari birimden kent meydanı tasarımlarına kadar her ölçekte kullanıldığı görülen geometrik şekiller ele alındığında; karenin demokrasiyi simgelediği, piramidin oligarşiye, merkezi planın ise merkezi idare biçimine referans verdiği görülmektedir (Şekil 1.22) (Turan, 2011).

Şekil 1.22. Biçimin oluşturulması ve yorumlanmasındaki çeşitli etmenler (Turan, 2011)

Tarihte mimariyi kendi kudretini kabul ettirmek adına kullanan liderlerden biri Adolf Hitler olmuştur. Hatta, Hitlerin 1940 yılında Nazilerin Fransa'yı işgal etmesinin ardından yaptığı konuşmasında “Savaşı kazanacağız ve zaferimizi binalarımız aracılığı ile güvence altına alacağız.” ifadesi bulunmaktadır (Velibeyoğlu, 2018).

Yakın tarihten bir örnek olan Alman Parlamento Binası ise yaşadığımız çağda mimarlığın mesaj verme gücünün okunabildiği en güçlü örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanya'nın en önemli kamu yapısı olan Reichstag Parlamento Binası 1884-1894 yılları arasında inşa edilmiş ve bu tarihten itibaren kırk yıl boyunca ülkenin idari merkezi olarak faaliyet göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında yapının Sovyet güçleri tarafından ele geçirilmesi hem Berlin'in işgalinin hem de Almanya'nın yenilgisinin simgesi olarak toplum belleğinde yer edinmiştir. Berlin Duvarı da inşa edildikten sonra yapı uzun süre atıl durumda kalmıştır. Berlin Duvarı yıkılıp ülkede toparlanma sürecinin başladığı yıllarda kent belleğinde önemli bir yeri olan ayrıca savaşın yıkıcı etkilerini somut ve anlamsal olarak üzerinde taşıyan bu yapının yeniden işlevlendirilmesi gündeme gelmiştir. Yapının tarihsel bellekle yüklü simgesel değerini öncelemek için bir yarışma açılmış ve kazanan Norman Foster'in önerisi olmuştur. Foster parlamento binasının sembolik değere sahip olan kubbesini şeffaf bir yarımküre olarak yeniden ele almış ve vermek istediği mesajları bu eklentiye yüklemiştir. Yarımküre içinde yükselen rampalarla bir yandan kentin panoramasını seyretme imkanı sunulan halk, diğer yanda ülkeyi yönetenleri tepeden izlemektedirler (Şekil 1.23). Bu eylem halka temsili olarak parlamentoyu denetleme hakkı verildiğine dikkat çekmekte, fiziksel varoluşunun ardında birçok toplumsal ve siyasi mesaj verme niyeti taşımaktadır (Ulubay ve Önal, 2020).

Şekil 1.23. Alman Parlamento Binası (URL-32, 2022)

Örneklerden anlaşıldığı üzere, tarihten günümüze kadar gelen süreçte yöneticiler yönetme biçimlerini kamusal alanda ifade etme eğilimi göstermekte, bunun için ideolojilerini en iyi yansıtan mimari üsluba yönelmektedirler. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye mimarisinde de ideolojilerin etkinliği görülmektedir. Türkiye’de kamu yapısı üretme pratiğinde anıtsallığı ve otoriteyi önceleyen tasarım yaklaşımları halen terkedilmiş değildir. Kamu yapılarının mevcut stoku ele alındığında, anıtsallığı ön plana çıkarma niyeti ile Osmanlı ve Selçuklu mimarisine öykünen, eklektik üslup ile inşa edilmiş, insan ölçeğinin çok üstünde, kütleli ve yüksek gabarileri ile kullanıcı üzerindeki tahakkümünü hissettiren, resmiyete atıfta bulunmak için sistematik bir simetriyle kurgulanmış birçok örnek görmek mümkündür. Ancak tüm bu olumsuz tablo bir yana demokrasi kavramının her geçen gün yeni tartışmalarla geliştirildiği bir ortamda, yönetim organları da işleyiş açısından toplumsal düzenle ve kitlesel taleplerle birlikte değişip gelişmektedir. Özellikle son yıllarda Alman Parlamento Binası örneğinde olduğu gibi Türkiye’de de demokrasi, şeffaf yönetim, katılımcı demokrasi gibi kavramlara atıfta bulunan, kullanıcısı ile diyalog kurmayı hedefleyen kamu yapıları tasarlandığı görülmektedir.

1.6.2. Bir Yerel Yönetim Birimi Olarak Belediyeler

Bilindiği üzere belediyeler kamu yönetiminin en küçük birimi ve belediye yapıları da birer kamusal bina olma özelliği taşımaktadırlar. Türkiye’de devletin erişim alanıyla ilişkilendirilen kamu kavramının ifade ettiği erişimin sınırları ise tartışmalı bir konudur. Kamu ve kamusallığın halk arasında kullanımında bir anlamlandırma ve algılama yanılması olduğu, zihinlerde çoğunlukla kavramın kendi içinde yatan ‘halka ait’ anlamının aksine ‘devlete ait’ anlamını çağrıştırdığı görülmektedir (Dokgöz vd., 2014). Bu yanlış anlamlandırma durumu kamu ve mimarlık ilişkisini de aynı yönde dönüştürmekte, tanımladığı mekânsal oluşumu etkilemektedir.

İngilizcede ‘public’ olarak kullanılan kelime, “insanların olan veya bir bütün olarak insanları ilgilendiren, bütün insanlar tarafından paylaşılan” ve “bağımsız bir kuruluş yerine devlet tarafından karşılanan” ifadeleri ile tanımlanmaktadır (URL-33, 2022). Bu iki tanımdan biri halkı işaret ederken, ikincisi devlete referans vermektedir. Türkçe kökeni itibarıyla ‘toplamak, biriktirmek anlamına gelen ‘kam’ fiilinden türetilen kamu kelimesinin Osmanlı ve erken Cumhuriyet Döneminde devlete referans veren bir kullanımına rastlanmamaktadır. Eski Türkçede ‘kamağ’ veya ‘kamuğ’ olarak kullanılan kamu kelimesi

‘tüm, bütün, hep, hepsi’ anlamlarına gelmektedir (Eyüboğlu, 1988). Türk Dil Kurumu (URL-3, 2022) ise, kelimenin güncel kullanımları için ‘halk hizmeti veren devlet organlarının tümü’, ‘Bir ülkedeki halkın bütünü, amme’ ve ‘hep, bütün’ olmak üzere üç farklı tanım önermektedir. Görüldüğü üzere kökeni bakımından siyasetten uzak olan kelimeye yönelik yapılan tanımlardan ilki doğrudan devletle ilişkili olarak verilmektedir. Hal böyle olunca kamu ve kamusal kavramları üzerine yapılan güncel tartışmalar kaçınılmaz biçimde siyasi referanslar etrafında gerçekleşmektedir (Taşçı, 2019).

Kamu ve kamusal hakkındaki bu ikirciklik mimarlık ortamına da yansımaktadır. Bir yandan anlamı gereği kamusal binalar herkese açık olan yapılara işaret ediyor olsa da diğer yandan çok daha fazlasını ifade etmektedir. Çoğu zaman bu yapıların kamunun giriş çıkışına açık olması dahi gerekmemektedir. Bazı kamu yapılarının kamusal olarak nitelendirilmesi için sadece devletin kurumlarına hizmet etmeleri yeterli olmaktadır (Habermas, 2017). Gürallar (2009), çözüme kavuşmamış çatışmayı daha anlaşılır hale getirmek için özel bir tiyatro yapısı ile Milli İstihbarat Teşkilatına ait yapıyı karşılaştırmaktadır. Bir tiyatro yapısının şahsa ait özel bir kuruluş olmasının onun taşıdığı kamusal ve herkes tarafından erişilebilir olması özelliklerini bertaraf etmeyeceği gibi, Milli İstihbarat Teşkilatı yapısının da erişime açık olmaması nedeni ile bir kamu yapısı olma özelliğini yitirmeyeceğini ifade etmektedir. Tüm bu gerilimli tartışmalara paralel olarak Tanyeli (2015), değişen kamusal sınırlarının devletle ilişkilmesi durumunun kamusal mekanı tanımsızlaştırdığını öne sürmektedir.

19’uncu yüzyılda yaşanan Sanayi Devrimi ile tüm dünyada toplumsal, siyasal, sosyal ve ekonomik anlamda ciddi bir dönüşüm süreci başlatmıştır. Günümüzde ülkeler arasında farklı yaklaşımlarla çeşitlense de temelde benzer olan modern belediye modeli de Sanayi Devriminin şehirlerdeki yansımalarının sonucunda ortaya çıkmıştır. Belediye terimi çağdaş anlamda ilk kez 1789 tarihli Fransız Kurucu Meclisi tarafından kullanılmış ve Arapça kökenli bir kelime olan beled sözcüğünden türetilerek Türkçede yer edinmiştir. Anlam bakımından şehre ait, yerleşik kuruluş veya yönetim birimini ifade etmektedir (Ersoy, 2012). Türkiye’de belediyeler mahalli idareler olarak da bilinen yerel yönetimlerin alt birimlerinden birisidir ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda yerel yönetim ve belediye tanımları aşağıdaki ifadelerle yapılmaktadır (URL-34, 2022);

- Yerel yönetim; merkezi yönetimin dışında, bir topluluğun yerel ve ortak gereksinmelerini karşılamak amacıyla, seçmenlerin karar organlarını doğrudan seçtiği, idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliği olan demokratik bir

kuruluştur. Anayasa ve ilgili kanunlara göre yerel yönetimler, il özel idaresi, belediye ve köy idarelerini ifade etmektedir.

- Belediye; belde sakinlerinin yerel ve ortak gereksinmelerini karşılamak amacıyla, seçmenlerin karar organlarını doğrudan seçtiği, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişiliği olan demokratik bir kuruluştur.

Bu kavramlara ek olarak kamuya hizmet götürmekle yükümlü olan yerel yönetimler, tüm maddi gücü ve yetki haklarını halktan alan, kamusal örgütlenme ve en küçük ölçekli yönetim birimidir (Sezgin, 2016). Ayrıca yerel yönetimlerin halkın en kolay biçimde ve aracı ihtiyacı olmadan, doğrudan erişim sağlayabildiği yönetim mekanizması olması özelliği sayesinde günümüzde demokrasinin en temel birimi olduğunu söylemek mümkündür. Başka bir deyişle; halkın yönetime katılması, kentle ilgili alınan kararlarda söz hakkının olması, seçmenlerin yönetime kendi iradeleri ile getirdikleri yöneticilere görevde kaldıkları sürece hesap sorma özgürlüklerinin olması gibi ilkeler çerperinde gelişen demokrasi kavramının yerel yönetimler düzeyinde hayata geçirilmesi, merkezi yönetimlerdeki etkileşim ile kıyaslanınca çok daha gerçekçi olmaktadır (Pustu, 2005).

Yerel yönetimlerin bir birimi olan belediyeler ise yetkileri bakımından kentlinin gündelik yaşantısını doğrudan etkileyen en temel ihtiyaçlarına yönelik kararları alan kurumlardır. Üstyapı, altyapı, sağlık, eğitim, ulaşım ve sosyokültürel kent donatıları gibi büyük ölçekli birçok alanda kent düzenine yön veren belediyelerin, kentli ile iletişim düzeyini arttıran durum ise görev tanımlarında yer edinen çok daha küçük ölçekli hizmetlerdir. Örneğin, kentlinin evinin önündeki kaldırımda bulunan ağacın bakımı, her gün geçtiği yolun aydınlatılması ya da yaşadığı sokağın temizliği dahi belediyelerin sorumluluğundadır. Kentli yaşantısını etkileyen herhangi bir çevresel sorunda ya da yaşadığı kente ilişkin bir talebi olduğunda belediyeye müracaat etmektedir. Bu gündelik yaşam senaryoları ışığında belediyelerin hizmet alanının, toplumsal düzeyde sahiplenilmeye daha açık, alınan kararlarla ve neticeleri ile daha yakından ilgilenilen bir ölçek olduğu görülmektedir.

Günümüzde kentlerde çeşitli sebeplerle artan nüfus hızı ve devamında yaşanan hızlı kentleşmeye paralel olarak yerel ölçekli sorunların da çeşitlenerek arttığı görülmektedir. Bu kentleşme sorunlarına karşı yerinden ve halkın etkin katılımı ile hizmet üretilmesi gereklilik halini almıştır. Öte yandan halk yönetimdeki söz hakkının formalite bir söylemden ya da belirli aralıklarla tekrarlanan bir seçimden ibaret olmadığını hissetmek, yaşadığı kent ile ilgili konularda fikir beyan edebilmek istemektedir. Yöneten ve yönetilen

arasındaki gereklilik ve isteğe dayalı bu karşılıklı diyalog, klasik demokrasinin temellerini oluşturan katılımcı demokrasi, şeffaf yönetim gibi kavramların günümüz koşullarında tartışılmasına ve fiilen sıkıntılar yaşanıyor olsa da fikren kabul görmesine yol açmıştır. Bahsedilen bu diyalogun çözümlenebilmesi için demokrasi kavramı, katılımcılık ve şeffaflık ilkelerinin anlaşılması gerekmektedir.

1.6.3. Belediyelerde Demokrasi: Katılımcılık, Şeffaf Yönetim ve Temsil

“İnsanlar, 1940'lara gelinceye değin ister beğensinler ister beğenmesinler demokrasinin ne olduğunu biliyorlardı; o tarihten beri hepimiz demokrasiyi beğendiğimizi, ondan hoşlandığımızı ileri sürüyoruz ama, artık onu ne biliyor ne anlıyor ve ne de üzerinde anlaşıyoruz. Onun için tipik bir demokrasi karmaşası çağında yaşıyoruz.” (Sartori, 1993).

Yurttaşlar topluluğu veya halk anlamına gelen demos ile iktidar anlamındaki kratos (kratein) sözcükleri birleştirilerek türetilmiş eski Yunanca bir sözcük olan demokrasi kavramının kökenleri, fikren ve pratik olarak M.Ö. 5'inci yüzyılda antik Yunanistan'da var olduğu bilinen şehir devletlerine kadar uzanmaktadır (Heywood, 2007). Ancak Sartori'nin (1993) de tasvir ettiği gibi ortaya konduğu tarihten beri üzerine tartışılmakta olan bir konudur. Tüm bu tartışmalara rağmen herkesin üzerinde hem fikir olduğu tutarlı ve rasyonel bir tanım ortaya çıkmamıştır. Bu durum Dahl (2001) tarafından, uzun bir geçmişi olan demokrasi kavramının farklı zaman ve yerlerde insanların zihnindeki farklı anlamların tezahürü olarak izah edilmiştir. Ancak 2500 yıl öncesinden günümüze kadar süregelen tartışmaların gölgesinde demokrasi, en klasik ve yalın anlamı ile halkın yönetimi ya da iktidarı olarak ifade edilmektedir (Pustu, 2005). Yurttaş odaklılık, bireysel özgürlük, halkın yöneticilerden üstün olması, yöneticilerin halka karşı şeffaf davranması, siyasal eşitlik, toplumsal adalet ve refah, açık ve sorumlu hükümet, adil, şeffaf ve dürüst seçim, yönetim yapılarının rasyonel temeller üzerine kurulması, halkın yönetime katılma hakkının bulunması gibi iyimser özellikler modern demokrasinin temellerini oluşturmaktadır. Ancak insanlık tarihince uygulanmış olan gerçek demokrasinin, idealize edilmiş bu iyimser yaklaşımı karşılayamadığı ve temsili bir demokrasi modelini yansıttığı görülmektedir. İdeal ve gerçek demokrasi kavramları arasında vuku bulan bu gerilimin demokrasiyi besleyen bir durum olduğu düşünülmektedir. Katılımcı demokrasi yaklaşımı da bu düşüncenin terminolojiye kazandırdığı bir üründür (Yaman, 2018). Bu yaklaşım kendi kendini yönetme durumuna referans vermektedir.

“Marco Polo, tek tek her taşıyla bir köprüyü anlatıyor.

“Peki köprüyü taşıyan taş hangisi?” diye sorar Kubilay Han.

“Köprüyü taşıyan şu taş ya da bu taş değil, taşların oluşturduğu kemerin kavsi,” der Marco.

Kubilay Han sessiz kalır bir süre, düşünür. Sonra ekler:

“Neden taşları anlatıp duruyorsun bana? Beni ilgilendiren tek şey var, o da kemer.”

Marco cevap verir: “Taşlar yoksa kemer de yoktur.” (Calvino, 1996).

Belediyeler ile demokrasi arasındaki ilişki ilk olarak kendi kendini yönetme, katılımcılık ve şeffaflık ilkelerinden beslenmektedir. Demokrasinin işlerlik ve sürdürülebilirlik düzeylerinin artması, halk katılımının çoğalması ile paraleldir. Bir belediyenin sınırlarında yaşayan her bir bireyin alınacak her kararda doğrudan söz sahibi olması çok gerçekçi bir beklenti olmamakla birlikte, kentin yönetimini tamamı ile dört yılda bir seçilen bir başkanın insafına bırakmak da yeterince katılımcı bir demokrasi ortamı sağlamayacaktır. Bu bağlamda belediye meclisleri önemli bir temsil aracı olarak devreye girmektedir. Meclislerde halk tarafından seçilmiş olan temsilciler, profil olarak temsil ettikleri tabana daha yakın özellikler göstermektedirler (Çitçi, 1996). Meclis temsilcileri bu özellikleriyle yerel halk ile yönetim arasındaki iletişimi sağlayan arabulucular, belediye meclisi ise bu iletişimin mekânsal karşılığı olarak var olan arayüzlerdir. Katılımcı demokrasinin işlerliğini gösteren en önemli ölçüt de yerel halkın mecliste alınan kararların biçimlenmesinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde sağladığı katkının derecesidir. Yerel yönetimlerce yapılan meclis toplantılarının halka açık olması, gönüllülük esaslı belediye hizmetlerinin organize edilmesi, sivil toplum kuruluşları, vakıflar, dernekler ve meslek kuruluşları ile ortak yürütülen çeşitli projeler geliştirilmesi ve kent konseyi kurulması son dönemlerde katılımcılık ilkesini hayata geçirmek adına atılan adımlardan bazılarıdır (URL-34, 2022). Katılımcı demokrasinin gerçek anlamda işlemesi için bu adımların göstermelik olarak gerçekleştirilmiş tekil birer eylem olmaktan öte, sistematik biçimde tekrarlanması, sürdürülebilir ve tutarlı olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Yaman, 2018).

Şeffaflık konusu ise demokrasinin yöneticilere yüklediği sorumluluktur ve katılım ve halk denetimi kavramları ile doğrudan ilişkilidir. Karar alma ve eyleme koyma aşamalarında yönetim tarafından ne kadar şeffaf olunursa, halkın denetim etkinliği de o oranda artacaktır. Açık yönetim anlayışı ile ilgili olan şeffaflık; halkçılık, hesap verebilirlik, adalet gibi ilkelere dayanmaktadır. Şeffaf yönetim ilkesi, yöneten ile yönetilen arasındaki ilişkinin güçlenmesine ve güven ihtiva etmesine, süregelen diyalog sayesinde

anlaşmazlıkların önlenmesine, yönetimde verimlilik ve etkinliğin artmasına katkı sağlamaktadır. Bu yönetim anlayışı ile kamusal veriler kamuya açık hale gelmekte, bu da yönetimin halk tarafından izlenebilmesine ve olası yolsuzluk ve hataların önlenmesine olanak vermektedir. Katılımcı ve şeffaf demokrasilerde anahtar kavramlar aktif yurttaş ve açık yönetim olarak özetlenebilmektedir (URL-34, 2022).

1.7. Türkiye’de Belediyeler Özelinde Yerel Yönetimlerin Tarihçesi ve Tarihçeye Paralel Olarak Belediye Binalarının Dönüşme Süreci

Türkiye’de belediyecilik anlayışı, evrensel belediyecilik anlayışının aksine köklü bir geleneğin sonucu değil, Osmanlı Devleti’nin son yıllarında ayakta kalmak için batılıların talepleri doğrultusunda attığı adımlardan biri olarak oluşmuştur. İlk belediye idaresinin kurulmasına yönelik girişimler Tanzimat’ın ilanından sonraya denk gelmektedir. Bu girişimlerin en önemli etkenlerinden biri de 1854-1856 Kırım Savaşı döneminde Batı ülkeleriyle artan temas olmuştur. Batılı anlamda ilk belediye kuruluşu denemesi olan İstanbul Şehremaneti bu temasların bir sonucu olarak, 16 Ağustos 1854 yılında Fransız komün idareleri örnek alınarak kurulmuştur (Aytaç, 1998). Bu deneme Türk belediyecilik tarihinde, gelecekteki gelişmelere oluşturduğu arka plan konumunda değerlendirildiğinde oldukça önemli bir yere sahiptir.

19. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti’nde mimariye yerleşmiş bir idari bina kavramından söz edilememektedir. Şehir yönetiminde en yetkin kişi olan kadı dahi işlerini bir makam ofisinde değil özel konutunda yürütmüştür. Ancak batılılaşmanın etkisiyle oluşturulmaya çalışılan yeni belediyecilik anlayışı merkezde ve özel binalarda hizmet verme ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyacı karşılayan ilk idari yapı da İstanbul’daki Altıncı Daire-i Belediye olmuştur (Şekil 1.24). Yapı 1879-1883 yılları arasında Şişhane Meydanı’nın kuzeyinde, Metro Han’ın batısında, Meşrutiyet Caddesi üzerinde İtalyan mimar Giovanni Battista Barborini tarafından inşa edilmiştir (URL-35, 2022). Tıpkı idari anlamda olduğu gibi mimari biçimlenişte de Fransız tarzın benimsendiği bu bina üzerinden açıkça okunabilmektedir.

Şekil 1.24. Altıncı Daire-i Belediye/Beyoğlu Belediye Binası (URL-36, 2022)

Devam eden dönem incelendiğinde, Osmanlı Devleti'nin Fransız modeli belediye idaresini yeniden yorumlama ve uyarlama noktasında yetersiz kaldığı görülmektedir. Batı'da bir sivil toplum kurumu gibi işleyen belediye kavramı, Osmanlı'da merkezi yönetimin güçlenmesi için var olan bir oluşum olarak biçimlenmiştir. Bu bağlamda belediyeler merkezden bağımsız, güçlü kaynaklara ve yetkilere sahip kurumlar olamamıştır (Tekeli, 1990). Bu durum belediye binası mimarisinin gelişmemesinde de etkili olmuştur. Olması gereken etkinliğe erişemeyen belediyeler kendilerini temsil edecek özelleşmiş mekânlara çok uzun süre sahip olmamışlardır. Tanzimat Dönemi boyunca belediyeler kısa vadeli çözümlerle yeni inşa edilmiş ya da mevcut olan farklı mekânlarda faaliyet göstermişlerdir. Belediye mekânlarına ait çeşitli projeler oluşturulmuş olsa da bu projeler inşa edilmeden rafa kaldırılmışlardır (Dönmez, 2015).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra devlet yapısında köklü değişiklikler yaşanmış, ancak 1930 yılına kadar geçen sürede belediyecilik konusunda yapılan çalışmalar yüzeysel kalmıştır. Daha açık bir ifade ile, Osmanlı Devleti Döneminde başlayan yerel yönetim anlayışı, Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam etmiştir. Bu bağlamda, halkın katılımı, seçmenlere karşı hesap verme sorumluluğu ve çoğunluk ilkesi gibi demokrasi kavramının yerel yönetimlerdeki yansıması olan değerler, devletin birliği ve bölünmez bütünlüğü tehlikeye girer düşüncesi ile uzunca bir süre göz ardı edilmiştir. Belediyelerle ilgili ilk kapsamlı düzenleme 3 Nisan 1930 tarihinde çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu olmuştur. Bu kanun zaman zaman çeşitli değişikliklere uğrasa da 2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanuna kadar Türkiye'de belediyecilik görüşünü şekillendirmiştir (Arslan, 2009). Bu kanunla belediyelerin işleyiş yöntemlerine, belediyeler arası eşitlik ilkesi, belediyelerin icraatlarında özerklik tanınması ve hizmet alanlarının artırılması, seçim yolu ile de olsa halkın söz hakkının artırılması gibi olumlu değişiklikler

tanımlanmıştır. Ancak belediyeler üzerindeki güçlü merkezi yönetim denetimi de geçerliliğini sürdürmüştür (Kahraman ve Erdumlu, 1986).

Takip eden yıllarda; 1980’li yıllar, Türkiye için tüm dünyada olduğu gibi siyasi, iktisadi, toplumsal ve yönetsel alanlarda yeniden yapılanma sürecine girdiği bir dönem olmuştur. Bu gelişmelere paralel olarak, sosyal devlet ve kamu yönetimi gibi kavramlarının içinin boşaldığı, anlamını yitirmeye başladığı görülmüştür (Kösanoğlu, 2019). 1990’lı yıllara gelindiğinde 1980’lerde seyreden olumsuz tablo ve zihniyet değişmeye başlamıştır. Özellikle 1994 Yerel Seçimleri siyasi partilerin yerel yönetimlere eğildiği, buralardaki oy potansiyelinin önemini kavradığı bir dönüm noktası olmuştur. Yerel yönetimler artan gelir kaynaklarını verimli kullanarak önemli hizmetler icra etmiştir. Buna paralel olarak da birçok siyasi parti, başarılı belediyeçilik işleyişleri ile kendini ispat edip oylarını arttırma imkanı bulmuştur (Kösanoğlu, 2019). Sosyal belediyeçilik anlayışı yaygınlaşmış, daha önceleri ihtiyaç sahibi kentliye barınma, gıda, eğitim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için destek olan belediyeler sayıca artış göstermiş, faaliyetlerinin nitelik ve kapsamlarını da arttırmışlardır (Şataf ve Merber, 2017). 1963’ten sonra ilk defa yerel yönetim seçimleri ile genel seçimlerin birlikte yapıldığı 1999 yılında ortaya çıkan tablo, bu hizmetlerin yerini bulduğunu ispatlamıştır. Bilinçli hareket eden halkın, yerel yönetim seçimlerinde siyasi partilere değil kentine hizmet edeceğine inandığı adaylara oy verdiği görülmüştür (Kösecik, 2005).

2000’li yılların başlarında da sosyal belediyeçilik önemini korumaya devam etmiş ve belediyelerin kentliye sundukları hizmetler katlanarak artmıştır. Yerel yönetimlerin, demokrasi kavramının özünü oluşturan katılım ve iş birliği ilkelerini gerçekleştirmek için en temel idari birimler olduğunun bilincine varılmıştır (Şataf ve Mermer, 2017). 2000’li yıllar yerel yönetimler için, Avrupa Birliği’nin Kopenhag Kriterlerine uyum sağlama ve müzakerelerde ilerleme kaydetme gerekliliklerinin de katkısıyla reform yılları olmuştur. Önce 20 yıldır yürürlükte olan 3030 sayılı Kanun yerini 2004 yılında yürürlüğe giren, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununa bırakmıştır (Akyol, 2012). Bu kanunla, büyükşehir, ilçe, ilk kademe belediyeleri kurulmuş, bunların hizmetlerinin planlı, etkin ve uyum içinde yürütülmesi için görev ve yetkileri, gelirleri, birbirleri arasındaki ilişkiler düzenlenmiştir (Tortop vd., 2008). Ardından belediyelerin yeniden yapılandırılması, yönetimin daha demokratik, katılımcı ve saydam hale getirilmesi gibi niyetlerle 2005 yılında 5393 Sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girmiştir (Sezer ve Torlak, 2005). Bu kanunla büyükşehir belediyesi “özerklik” kavramına yer veren biçimde yeniden

tanımlanmış ve sınırları içinde geniş yetkilerle donatılarak ana yetkileri üstlenmiş, kalan sınırlı yetkiler ise ilçe belediyelerinin olmuştur (Özel, 2010). Bu düzenlemelerle, çağdaş yaklaşımların bir uzantısı olarak, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda da öngörülen hizmette yerellik (subsidiarite) ilkesine paralel bir şekilde, yerel nitelikli hizmetlerde belediyelerin 'genel görevli' olduğunun, belediye hizmetlerinin, halkın kolaylıkla erişebileceği yerlerde ve en doğru yöntemlerle sunulması gerektiğinin vurgusu yapılmıştır (Parlak ve Sobacı, 2005). Bu süreçte yerel yönetimler örgütlenme ve işleyiş prensipleri bağlamında önemli başkalaşımalar geçirmiş, yönetim aktörleri ve yerel halkı bir araya getiren, onlarla etkileşim ve iş birliği içinde olmayı önemli kılan bir yönetim modeli geliştirilmiştir (Köseçik ve Özgür, 2005). Hem Avrupa Birliği hem de demokrasi ve küreselleşme adına çıkarılan bu kanunlarla, yerel yönetimler için katılım, şeffaflık ve demokratik yönetim gibi kavramların öncelendiği bir ortam oluşmuştur. Klasik yönetim tarzının yetersiz kalması sebebiyle Tanzimat Dönemi'nde başlayan ve Batıyı referans alan modernleşme süreci yaşanan zamana göre değişim göstererek, yeni kanun ve güncellemelerin gölgesinde günümüze kadar süregelmiştir.

Belediyecilikte yaşanan yönetsel gelişmelere paralel olarak, belediye yapılarında da mekânsal olarak farklılaşmalar yaşandığı gözlenmiştir. Bu anlamda 1930 yılından günümüze kadarki dönemde inşa edilen belediye binalarını, belediye yapı tipinin özellikleri ve niteliklerindeki gözlenen sistematik değişikliklere bakılarak, üç dönemde kategorize etmek mümkündür. İlk dönem 1930-1984: 1580 Sayılı Belediye Kanunu, ikinci dönem 1985-2004: 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, üçüncü dönem ise 2005-Günümüz: 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu olarak ele alınmaktadır. Çünkü tanımlanan her kanun, belediye idaresinin nasıl olacağını belirlediği gibi hizmetin kentliye sunulacağı binaların biçimini de etkilemiştir (Perçin, 2018).

1.7.1. Tarihsel Süreç İçinde Belediye Yapılarının Geçirdiği Mekânsal Değişimler

Erken Cumhuriyet Döneminde, yeni kurulmuş devletin ihtiyaçları doğrultusunda hızlı bir yapılaşma sürecine girilmiş ve başta başkent Ankara olmak üzere tüm Anadolu'da devlet idaresi için gerekli olan kamu yapıları inşa edilmeye başlanmıştır. Çeşitli gerekçelerle yeni yapı türlerinin ortaya çıktığı ve bunların inşasına önem verildiği görülmektedir. Örneğin devletin prestijini göstermek için hükümet binaları, yapılan

devrimlerin sürekliliğinin sağlanabilmesi için eğitim binaları, sağlık ihtiyacını karşılamak için hastaneler, ekonomik gelişim için bankalar, endüstriyel gelişim için fabrikalar gibi yapı türleri bunlardan bazılarıdır (Cengizkan, 2004). Ancak 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun çıkarıldığı 1930 yılına gelinene kadar Türkiye'de belediyeçilik anlamında bir gelişme gözlenmediği için mimarlık alanında da belediye binası ile ilgili bir inşaa söz konusu olmamıştır. Hal böyle olunca erken dönemde belediye yapıları için bir mimari biçim oluşmamıştır. Takip eden dönemde belediyeçilik alanında gelişmeler yaşandıkça, Osmanlı'da olduğu gibi Cumhuriyet Döneminde de benimsendiği bilinen Fransa belediyeçilik modeli, belediye mimarisinde de kendini göstermiştir. Yani görevleri tek bir çatı ve sistem altında toplanmış olan belediyelerde sadece Fransız modeli yönetim biçimi değil, mekânsal olarak da Fransız modeli belediye yapıları esin kaynağı olmuştur. Yabancı mimarların bu dönemdeki etkinliği de bu durumu tetiklemiştir (Dönmez, 2015).

1930'lu yıllarda Batı'da hakim olan yalınlık, akılcılık, ekonomiklik, kullanışlılık gibi ilkeler ekseninde kurulmuş olan Bauhaus düşüncesi ve Modernizm gibi uluslararası akımlar Türk mimarları da etkilemiş ve Türkiye'de bir yandan yabancı mimarların etkinliği sürerken öte yandan Türk mimarların 'yerli' ve 'başka' bir mimarlık denemeleri baş göstermiştir. Uzun zamandır devam eden eskiye öykünme ve üslup alıntısına dayanan mimarlık üretimi terk edilmeye yerine uluslararası öznellik ikame edilmeye başlanmıştır (Tapan, 1997). Bu durum çok da uzun sürmemiştir. Modern mimari estetiğini kamu yapılarıyla topluma hızla benimsetme çabaları kısa sürede terk edilmiş ve dejenere modern sanat reddedilerek milli öğelere özgü arayışlara girilmiştir (Civelek, 2009).

1940'larda hüküm süren 'güçlü devlet himayesi altında olma' fikrinin, dönemin mimarlık pratiğinin 'milli olma' durumundan beslenerek tek biçimlilik üzerine yoğunlaştığı ve temsil çeşitliliğini engellediği görülmektedir. Tanınabilen mimari biçimler oluşturularak bir ulus kimliği yaratma, halkı ve halkın yapı ile olan iletişiminden ziyade otoritenin hissedilmesini önceleyen, devleti temsil eden, ciddiyet ve anıtsallık vurgusunu önemseyen, halka mesafeli yaklaşan ve devlet-millet sınırını koruyan bir yaklaşım söz konusudur. Mevcut fikri yapının uzantısı olarak halk memnun edilmesi gereken aktif aktör olarak değil, yönetilen pasif aktör olarak kavranmış ve bunun sonucunda da kamunun bilinçaltına yönetenin üstünlüğü fikri işlemiştir. Buna paralel olarak özellikle kamu yapılarına ait mimari yapılar devletin gücünün ve himaye yetkisinin vurgulandığı anıtsallıkta icra edilmişlerdir. Dönemin zihniyetini, üst makamların yerleştirildiği genel yapıdan koparılmış belirgin kütle hareketleri, yapıların ezici boyutları, bina-sivil halk

arasındaki kopukluğu besleyen büyük meydanlar ve insan ölçeğini yok sayan giriş cepheleri gibi sıklıkla tekrarlanan mimari önermeler içeren somut örnekler üzerinden okumak mümkündür. Ayrıca bu durum iç mekanda da etkisini net bir şekilde hissettirmiştir. Mekan organizasyonları baz alındığında, kullanıcının bina içindeki eylem alanlarının ve erişim sınırlarının kontrol altına alındığı, görev tanımı kamuya hizmet olduğu için erişilebilir olması beklenen ofis mekanlarının bir koridor aksı boyunca kapalı hacimler halinde dizildiği, kullanıcının yalnızca fiziksel değil görsel erişiminin de kısıtlandığı görülmektedir (Çamaş, 2000).

Türkiye’de 1950’li yıllarda yaşanan sanayileşme ve kentleşmenin etkisi ile mimarlık ortamı da olumlu anlamda bir başkalaşım sürecine girmiştir. Mimarlık ideolojinin gölgesinden sıyrılmaya, işlevsellik ve sadelik önermeleri çerperinde gelişim göstermeye başlamıştır. Bu başkalaşım süreci, belediye yapıları için şeffaflaşmanın başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Otoriteleri önceleyen, halkı dışlayan belediye sarayı söylemi, belediye hizmet binası olarak evrilmiş, yönetsel olarak demokrasinin mekânsal olarak saydamlık ile buluştuğu, kamunun daha etkin olduğu bir dönem yaşanmıştır. Takip eden yıllarda askeri müdahalelerin etkisi ile birçok kez yönetsel zihniyette gerileme ve ilerlemeler yaşanmış, dolayısı ile belediye yapılarında saydamlaşma anlamında ne tam bir aydınlanma çağı sürülmüş ne de tamamı ile antidemokratik bir ortam söz konusu olmuştur (Perçin, 2018).

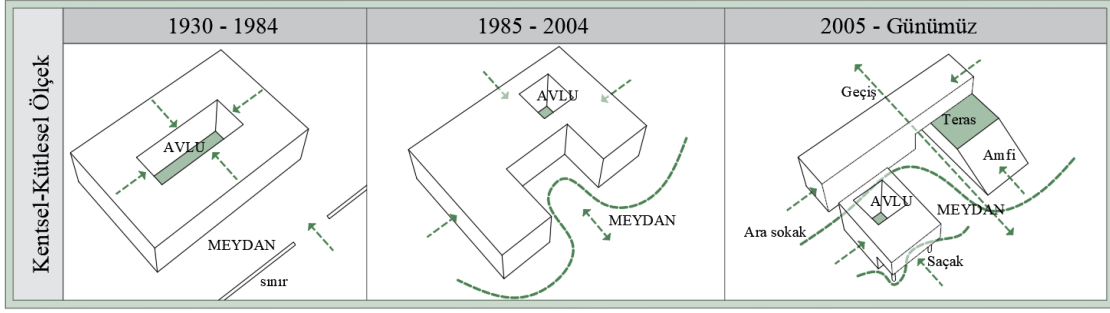
1980’lerde Türk mimarisinde yaşanan biçimsel serbestliğin belediye yapılarında da kendini gösterdiği ve değişik tasarımların denendiği görülmektedir. Ancak bu yıllarda mali imkansızlıklar ve kısa sürede üretme gerekliliği, tasarımlar için kısıtlayıcı birer parametre olmuş ve en özgün tasarımlar bile uygulama esnasında tip projelere dönüştürülmüştür (Özakbaş, 2014). Bu dönemde mimarlık pratiğinde bir kez daha uluslararası üslupların takip edildiği, cephelerde grid sistemlerin, plan ve vaziyet planı çözümlerinde prizmaların ve dörtgenlerin sıklıkla kullanılarak yapıların insan ölçeğine indirildiği görülmektedir (Tapan, 2007). Dönemin belediye yapılarındaki en önemli şeffaflaşma hamlelerinden biri de meclis salonlarına yüklenen anlamsal değer ve birçok projede bu değer mekânsal olarak da okunabilirliğinin sağlanması olmuştur. Eşzamanlı olarak birçok projede yönetilen ve yönetici arasındaki ayrım üzerinde duran, özellikle giriş cephelerinde başkan ve halk girişinin ayrılması biçiminde kendisini gösteren şeffaflıktan uzak tasarım anlayışları da varlığını sürdürmüştür (Özkan, 2019).

2004 ve 2005'te art arda çıkarılan ve 2012 yılında düzenlemelerle geliştirilen kanunlarla belediyelerin görev ve yetki tanımları yeniden yapılmış ve bu durum günümüze kadar uzanan bir dönüşüm sürecinin fitilini ateşlemiş, belediyelerin geçirdiği mekânsal değişikliklerin daha fazla şeffaflık içermesine yönelik bir ihtiyaç ortaya çıkarmıştır (Perçin, 2018). Türkiye’de uzun yıllardır yerel yönetimlerde demokrasinin güçlendirilmesi, katılımcılığın ve şeffaflığın artırılması üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Tartışılan konular her ne kadar demokrasinin temelini oluşturuyor olsa da tam olarak hayatın akışında yer etmiş yaşayan kavramlara dönüşmemişlerdir. Ancak içinde bulunduğumuz son dönemde yapılan yasal düzenlemeler ve uygulamalar sayesinde büyük bir ilerleme kaydedildiği de bir gerçektir (Genç, 2015).

Gerek yönetimin gerekse halkın bu kavramların önemine ilişkin bilinç düzeyinin artmış olması ve bu konuda yaşanan uyanış dönemi gelecek için de umut vadetmektedir. Halkın yönetime katılımı, halkla iç içe ve şeffaf bir yönetim anlayışı konularının öncelendiği yerel yönetim ortamında, belediye hizmet binalarının da anlamsal yönden başkalaşım geçirdiği görülmektedir. Şeffaf yönetim anlayışı, belediye binası mimarisinde fenomenal saydamlık önermeleri üzerinden somutlaştırılmaktadır. Özellikle son yıllarda saydamlık önermesi etrafında tasarlanan belediye yapıları ile sıklıkla karşılaşılmaktadır.

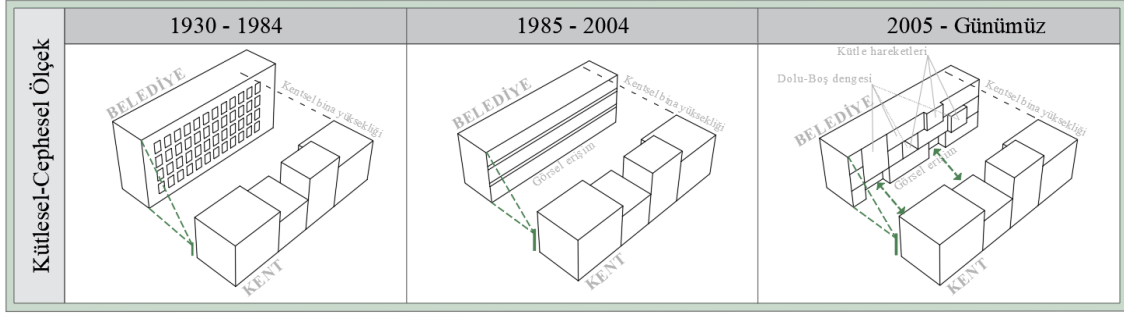
Günümüzde belediye yapıları için tam olarak yerleşmiş, standartlaşmış bir mekânsal oluşumun varlığından söz etmek mümkün değildir. Belediyeler iletişim eylemi etrafında işleyen ve yönetim eyleminin gerçekleştiği, tipolojik olarak ofis yapılarına benzeyen ancak kendine ait mekânsal özellikleri de bulunan hizmet yapısı türüdür. Belediye binaları bünyesinde ofis alanlarının yanı sıra çok amaçlı salon, kütüphane, meydan, evlendirme dairesi gibi birçok farklı fonksiyonu da barındırmaktadır.

Değişim grafiği kentsel ve kütleli ölçeklerden incelendiğinde ilk dönemde tamamen geçirimsiz dış hatlara sahip olan kütleli yapılaşmanın ikinci dönemde esnemeye başladığı, kapalı avluların yerini yarı açık meydanlara bıraktığı görülmektedir. 2005’ten günümüze kadar süregelen dönemde ise bir önceki dönemde tek yönden esnetilmiş olan sınırların çok yönlü delindiği, kentli ile bina arasındaki etkileşimi ve erişim alanını arttırmaya yönelik birden fazla arayüz önerildiği bir durum söz konusudur. Tek kütle yapısının işlevsel gereksinimler doğrultusunda parçalanması, yapıların daha insani boyutlara indirgenmesine ve meydan tasarımlarının daha görünür boyutlara çıkarılmasına olanak sağlamıştır (Şekil 1.25).

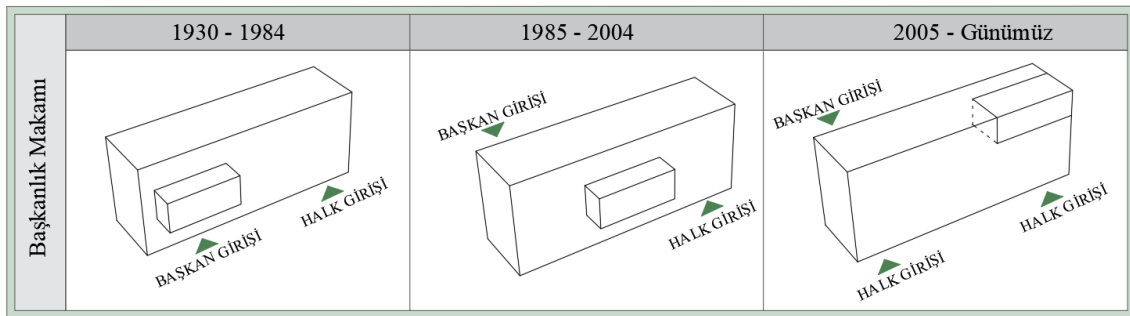
Şekil 1.25. Belediye sınırlarının yumuşatılması ve kamusal açık alan kullanımıyla düzenlenmesi (Perçin (2018)'den uyarlanmıştır)

Bina ölçekleri üzerinden yapılan değerlendirmelerde, üç dönemdeki farklılaşma dikkat çekicidir (Şekil 1.26). İlk dönem yapılarında, otoriteyi temsil etme düşüncesinin bina ölçeklerinin ezici boyutları ile hissettirildiği okunmaktadır. Belediye yapılarının giriş katlarının ve girişlerinin kullanıcı için herhangi bir mesaj taşımadığı, meydan ve kullanıcı diyalogunun göz ardı edildiği görülmektedir. Cephelerdeki maddesel saydamlık tanımlanmış ölçülerde pencereler ile sağlanmıştır ve doluluk-boşluk skalasında dolu çizgisine daha yakındır. İkinci dönemde giriş cephelerinde görsel etkileşimin artırılması amacı ile maddesel saydamlığın artırıldığı ve bina ölçeğinin önceki döneme nazaran insani ölçülere yaklaştığı gözlenmektedir. Bu yeni durumda doluluk-boşluk dengesinin dengeli bir halde olduğu söylenebilmektedir. Son döneme gelindiği zaman artık giriş cephesi ile kullanıcı arasında davetkar bir ilişkinin tanımlandığı, saran, kucaklayan, davet eden giriş tasarımları üzerinden okunabilmektedir. Doluluk-boşluk kurgusunun boşluktan yana hareket ettiği göze çarpmaktadır. Saydamsız cephelerin kullanıcı üzerinde olumsuz etkiler bırakması olası olduğu gibi, maddesel anlamda saydamlıkla baştan aşağı donatılmış bir cephe de olumsuz duygulara sebep verecektir. Saydamlık türlerinden olan cephesel/görüngüsel saydamlık bu durumda dengenin kurulması için önem kazanmaktadır. Son dönem yapılarında cam kullanım oranının arttığı ölçüde cephesel katmanlaşmayı dolayısı ile görüngüsel saydamlığı destekler biçimde malzeme kullanımlarının da çeşitlendiği gözlenmektedir. Hem doluluk-boşluk dengesi ile hem de yapıların boyutları ile insan ölçeğine indirgenmişlik bu dönemde bariz şekilde göze çarpmaktadır.

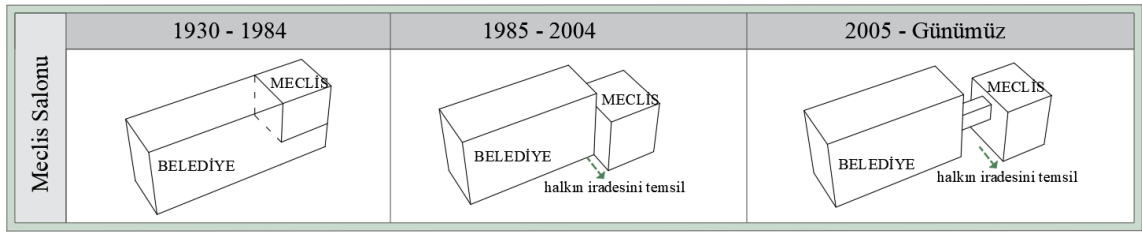
Şekil 1.26. Belediye düşey sınırlarının insani ölçeğe dönüşümü ve görsel iletişime açılması (Perçin (2018)'den uyarlanmıştır)

Başkanlık makamının geçirdiği değişimler saydamlık bağlamında yaşanan anlamsal değişim için en önemli kriterlerden birisidir. Çünkü başkan belediye yönetiminde en üst otorite konumundadır ve erişilebilir, şeffaf bir yönetim vaadi sunan belediyecilik anlayışının mimarideki yansımasının temsili mi yoksa fiili mi olacağı başkanlık biriminin fiziksel erişimi üzerinden anlaşılabilir hale gelmektedir. Zira halkın görüşemediği, ulaşamadığı camdan bir fanusun içinde erişilmez bir konumdaki bir belediye başkanı ile kentli arasındaki ilişki huzursuz bir ilişki olacaktır. Bu anlamda değerlendirildiğinde üç dönemde de başkanlık girişleri ile kentlinin ilişkisinin kopuk kurgulandığı gözlemlenmektedir (Şekil 1.27). Ancak ilk dönemde başkanlık girişi öncelenmiş bir konumda bulunurken, günümüze yaklaştıkça bu durumun tersine döndüğü görülmektedir. Günümüzde belediye hizmet binalarında, halk girişlerinin öncelendiği ve sayıca artırılarak davetkar niteliğine vurgu yapıldığı okunmaktadır. Öte yandan başkanlık makamının, bina içindeki konumuna erişilebilirliğinin her geçen gün arttığı ve cephede hissettirilen üstün ve öncelikli olduğuna dair simgeselliğin ise azaldığı görülmektedir.

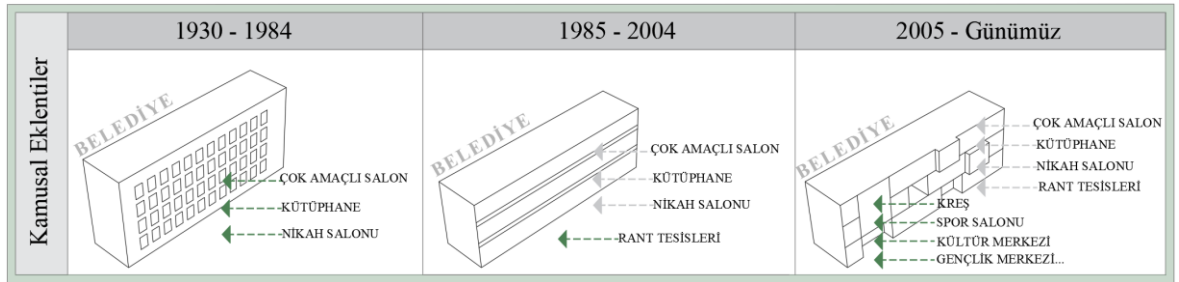
Şekil 1.27. Başkanlık makamının cephedeki simgeselliğini yitirmesi ve halk girişlerinin öncelenmesi (Perçin (2018)'den uyarlanmıştır)

Halkın katılımının en dolaysız biçimde sağlanabileceği en önemli arayüz olan meclis salonlarının gelişimi de kilit bir öneme sahiptir. Yönetimin vermek istediği mesajları mimari olarak yükleyebileceği en önemli mekanlardan biri olan meclis salonunun geçmişten günümüze temsil öneminin fark edildiğini, bu doğrultuda hem maddi hem de anlamsal olarak saydamlığının artırıldığını söylemek mümkündür. İlk dönemde kütleli olarak yapı ile bütünleşik seyreden biçimlenişin ikinci dönemde farklılaştığı, son dönemde ise kütlede büyük oranda koparak simgesel olarak öne çıkarıldığı görülmektedir (Şekil 1.28).

Şekil 1.28. Meclis salonunun cephede ve kütlede vurgulanarak simgeselleşmesi (Perçin (2018)'den uyarlanmıştır)

Belediye yapılarında kentli ile olan iletişimin artırılması yönünde olumlu anlamdaki gelişmelerden biri de yapıların programlarında görülmektedir. Geçmişten günümüze gelen süreçte belediye yapılarına kentlinin yaşantısına çok daha fazla temas edecek gündelik işlevler eklendiği görülmektedir (Şekil 1.29). Erişilebilirliği arttıran bu durum saydamlık anlamında da olumlu mesajlar içermektedir. Çünkü daha önce değinildiği gibi “Bedenimizle erişebildiğimiz her yer bize yakındır. Gözle görülen ama erişilemeyen yerlerse uzaktır.” (Pallasmaa, 2011).

Şekil 1.29. Kamusal eklentilerin çeşitlenmesi ve erişilebilirliğin artması (Perçin (2018)'den uyarlanmıştır)

Perçin'in (2018) diyagramlarından da anlaşıldığı üzere son dönemde belediye hizmet binalarında yalnızca maddesel değil örgütsel, cephesel, mekânsal ve kavramsal olmak üzere her anlamda bir saydamlaşma durumu söz konusudur. Yani belediye binalarının referans verdiği şeffaf yönetimin yansıtılabilmesi için hem literal saydamlıktan hem de fenomenal saydamlıktan yüksek oranda yararlanmış çoklu saydamlık içeren tasarımlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu çoklu saydamlığın mimarideki mekânsal karşılığı sistematik olarak tekrarlanan bir takım tasarım önerileri olmaktadır. Son dönemlerde inşa edilmiş ya da yarışmalara katılmış projelerin raporları incelendiğinde kamusal adına önerilmekte olan bu tasarım kriterlerinin fenomenal saydamlık kavramı ile büyük ölçüde örtüştüğünü söylemek mümkündür. Projeler kent ölçeğinde okunduğunda kentli ile belediye arasındaki erişimin kesintisiz olması, kentsel donatılarla beslenmiş kesintisiz yaya aksları tanımlanması, bina ile çevre arasındaki sınırların eritilmesi, gece-gündüz kullanımını besleyen ilave işlevlerin projeye eklenmesi, kent belleği oluşturma, girift etkileşim, süreklilik, kamusal alanlar tasarlanması gibi tasarım önermeleri biçiminde ortaya çıktığı görülmektedir. Yapısal ölçekteki okumalar kütle, cephe ve mekân kurgusunda yan anlamlarıyla saydamlık kavramları sağlamakta; saran, kucaklayan ve davet eden, monotonluğu kırmak, yapıyı hafifletmek ve insan ölçeğine indirgemek için parçalayan, narinleştiren, doluluk-boşluk dengesini gözetken, iç-dış bütünlüğü, mekanlar arası süreklilik, davetkar girişler, sınırların bulanıklaşması gibi karşılıklar bulmaktadır. Zemin katta ya da yapının kolay erişilebilir bir yerinde konumlanmış, kentli ile görsel ve fiziksel etkileşime izin veren meclis salonu fikirleri katılımcı ve şeffaf yönetime referans veren en güçlü unsurlardandır. Meclis salonlarına yüklenen temsil misyonu halkın meclis salonu ile olan fiziksel etkileşimi arttırılarak beslenmiştir. Halk erişiminin kolaylığı gözetilerek beyaz masa gibi birimlerin zemin katta konumlanması, meydan ve yapı arasındaki kopuk ilişkiyi eriten, kullanıcı ile bina etkileşimini destekleyen kamusal tampon bölgelerin oluşturulması gibi yaklaşımlar da olumlu gelişmeler arasındadır. Yine iç mekan kurgusu göz önüne alındığında, yoğunluğu azaltan, akıcı, ferah, görsel sürekliliği destekleyen kavramsal önermelerle sıklıkla karşılaşmaktadır (Uluçay Temel ve Elmalı Şen, 2019).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu bölüm, çalışmanın tanımladığı başat problem olan fenomenal saydamlık kavramının algılanması üzerine yürütülmüş olan fenomenal saydamlığın mekânsal karşılıklarının belirlenmesine, anket çalışmasının hazırlanmasına ve uygulanmasına yönelik aşamaları içermektedir.

Çalışma kapsamında belediye hizmet binasını ya da yakın çevresini aktif kullanan katılımcıların, binaya karşı geliştirdikleri fenomenal saydamlık algısını tespit etmek için, çevrimiçi anket tekniği ile 185 adet katılımcıdan veri toplanmış ve elde edilen veriler SPSS programı ile değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmalara ait akış şeması “1.3. Çalışmanın Yöntemi” başlığında verilmektedir (Bkz. Şekil 1.2).

2.1. Fenomenal Saydamlık Kavramının Mekânsal Karşılıkları: Belediye Hizmet Binası Örneklerinin Belirlenmesi ve İncelenmesi

Güncel mimarlık pratiği göz önüne alındığında, özellikle kamusal binaların projelendirilmesinde, projelerin yarışma, ihale ya da davet usulü elde ediliyor olması fark etmeksizin, otoriteyi besleyen ezberlenmiş replikaların ve tarihi öykünmelerin dışına çıkılan, bağlamı önceleyen modern yapıların tasarlandığı bir zeminden söz etmek mümkündür. Başka bir ifade ile; günümüzde kimi belediye yönetimlerinin kavramsal yaklaşımlarla donatılmış projeler tasarlayacak mimarlarla çalışmayı ve şeffaf yönetim/katılımcı demokrasiye yönelik mesajlarını mekân oluşumu üzerinden desteklemeyi tercih ettiği gözlenebilmektedir. Bu konu bağlamında Türkiye’de yakın tarihte tasarlanan belediye binaları incelendiğinde fenomenal anlamda gözle görülür bir saydamlaşma eğiliminin olduğu görülmektedir. Öte yandan, belediye hizmet binalarına yönelik tasarım ortamında, anlamsal olarak yaşanan olumlu gelişmelerin, pratik evresine geldiğinde ne yazık ki görünürlüğünü azalmaktadır. Kentli ile bütünleşme ve saydam olma niyeti taşıyan projelerden ziyade, alışlagelmiş post-modern ya da eklektik diyebileceğimiz tarzın erk ile örtüştüğü kurumsal kimlikli yapıların halen otoriteler tarafından çokça tercih edildiği bir ortamın var olduğu görülmektedir. Bu anlamda, çalışma kapsamında fenomenal saydamlık kavramının mekânsal karşılıklarını belirlemek ve kullanıcı algısındaki yerini ölçmek amacı ile incelenecek olan projelerin seçilmesinde bazı kriterler gözetilmiştir (Şekil 2.1).

KRİTER	AMAÇ	PROJELER
Fenomenal saydamlık kavramları içermesi	1 Otoriteyi besleyen ezberlenmiş replikaların ve tarihi öykünmelerin dışına çıkılan, bağlamı önceleyen, demokrasiye atıfta bulunan tasarımlar	*Manisa Belediyesi Hizmet Binası ve Çevresi , 2011 *İpekyolu Belediye Merkezi Binası, 2016...
Projelerin uygulanmış olması	2 <i>Bedensel deneyime</i> dayalı <i>kullanıcı algısının</i> ölçülebilmesi (<i>Kamusal eklentiler üzerinden bina çevresini ve Mekansal ölçek üzerinden bina içini deneyimleyen kullanıcı</i>)	*Trabzon Belediyesi Hizmet Binası, 2007 *Eskişehir Tepebaşı Belediye Hizmet Binası, 2008 * Karabük Belediye Hizmet Binası, 2008...
Projelerin son 10 yıl içinde inşa edilmiş ve aktif kullanılıyor olması	3 Özgün tektonik ve güncel mimari dile referans vermesi açısından yakın tarihte inşa edilmesi ve kent belleğinde yer edinmek için yeterli sürede deneyimlenmiş olması	*Şişli Belediyesi Hizmet Binası, 2013 *Kadiriye Belediye Hizmet Binası ve Kültür Merkezi, 2013 *Küçükçekmece Belediyesi Yeni Hizmet Binası, 2014...
Projelerin tasarımcılarının anket çalışması için gönüllü olması	4 Kullanıcı anketlerinde kullanılacak olan fenomenal saydamlık kavramlarının <i>tasarımcıların</i> dilinden, nesnel bir yöntemle belirlenmesi	*Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi, 2013 *Diyarbakır Yenışehir Belediyesi Hizmet Binası, 2016 *Mersin Mezitli Belediyesi Hizmet Binası, 2018

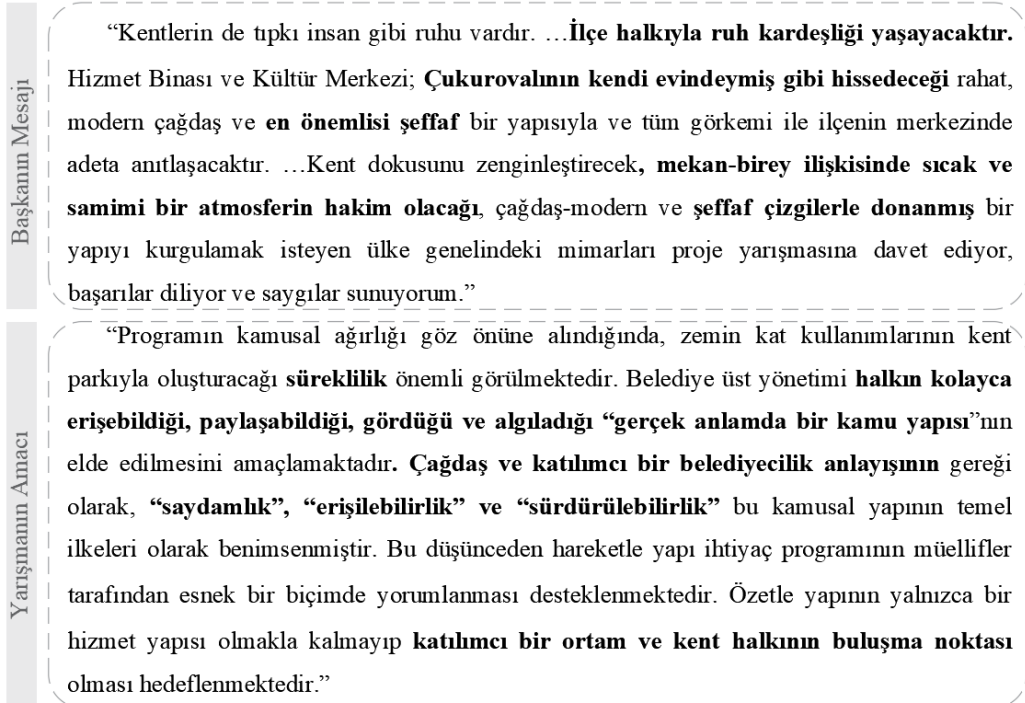
Şekil 2.1. Fenomenal saydamlık bağlamında incelenecek olan projelerin seçilmesi (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)

İlk kriter çalışmanın konusu ile örtüşen, şeffaf yönetim ve katılımcı demokrasi konularını dert edinmiş olma, naif bir düşünsel geri plana sahip olma gibi fenomenal saydamlık ilkelerini tasarım unsurlarında barındırma olarak belirlenmiştir. İkinci kriter, çalışmanın amaçlarının odak noktasından kullanıcı algısı ve deneyim kavramları bulunduğu için, seçilecek örneklerin uygulanmış proje olması ve üçüncü kriter, örneklerin özgün tektonik ve güncel mimari dile referans vermesi açısından yakın tarihte inşa edilmesi olarak belirlenmiştir. Bu iki kriter bağlamında mimarlık yıllıkları ve mimari paylaşım siteleri üzerinden literatür taraması yapılarak, son 10 yılda inşa edilmiş belediye hizmet binası projeleri listelenmiştir. Bu listedeki projelerin tasarımcıları ile iletişime geçilmiş, anket çalışmasına katılarak çalışmaya katkı sağlama noktasında gönüllü olan üç tasarımcının projesi çalışmaya konu edilmiştir. Bu projeler; Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi; Mersin Mezitli Belediyesi Hizmet Binası ve Diyarbakır Yenışehir Belediyesi Hizmet Binası olarak belirlenmiştir.

Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi:

2011 yılında açılan proje yarışmasında 1. Ödül alan Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi'ne ait proje, MTF Proje'ye ait olup tasarım ekibinde Derya Ekim Öztepe, Ozan Öztepe, Zsofia Török, Deniz Çubukçu, Umut Sert, Elçin Alpar yer almaktadır. 2012 yılında yapımına başlanan proje 2013 yılında uygulanmıştır. Projenin yerleştiği arazi 12,860 m² olup, toplam inşaat alanı 17,100 m² olarak kaydedilmiştir. Proje genelinde, fenomenal saydamlık ile örtüştürülmesi mümkün olan birçok tasarım kriteri bulunmaktadır (Ek Tablo 1).

Bir yarışma projesi olarak inşa edilen bu yapıda, yarışma şartnamesi incelendiğinde gerek Başkanın Mesajı bölümünde gerekse yarışmanın amacının açıklandığı bölümde, saydamlık ve demokrasi ile ilgili birçok mesaj bulunduğu görülmektedir. Süreklilik, kolay erişim, görmek ve algılamak, gerçek anlamda bir kamu yapısı, katılımcı belediye anlayışı, kendini evinde gibi hissetmek gibi kelimelerle ifade edilen bu mesajlar projenin biçimlenmesinde yarışmaya katılan ekipler için önemli bir özgürlük alanı sağlamıştır (Şekil 2.2).

Şekil 2.2. Yarışma şartnamesinde başkanın mesajı ve yarışmanın amacı bölümlerinde geçen dikkat çekici metinler (URL-37, 2022)

Mersin Mezitli Belediyesi Hizmet Binası:

İki Artı Bir Mimarlık tarafından tasarlanan ve 2018 yılında kullanıma açılan Mezitli Belediyesi Yeni Hizmet Binası'nın tasarım ekibinde Doç. Dr. Ferhat Hacılibeyoğlu, Doç. Dr. Deniz Dokgöz ve Orhan Ersan bulunmaktadır. Proje, uzun vadede gerçekleştirilmesi planlanan bir kent meydanı tasarımının ilk unsuru olarak, tanımlı bir parsel alanı içinde inşa edilmiştir. Bu nedenle kent ölçeğinde alınan tasarım kararları henüz tam anlamı ile karşılığını bulamamıştır. Formunu büyük oranda parsel boyutları, iklimsel koşullar ve işlevsel gereksinimler doğrultusunda kazanmış olsa dahi mekân organizasyonları, kütle hareketleri, katmanlaşma görüntüsü gibi birçok fenomenal saydamlık özelliği gösteren tasarım önerisi tespit etmek mümkündür (Ek Tablo 2).

Diyarbakır Yenişehir Belediyesi Hizmet Binası:

2005 yılında açılan proje yarışmasında 1. Ödül alan Diyarbakır Yenişehir Belediye Binası'na ait proje, Uygur Mimarlık'a ait olup ekip liderliğini Semra ve Özcan Uygur'un yürüttüğü tasarım ekibinde Necati Seren, Güliz Erkan, Emine Kirman, Hüseyin Atakan, Ebru Can Bilhan yer almaktadır. 2012 yılına kadar olan gelişmeler sonucunda hem projenin içeriği hem de arsası belediye tarafından değiştirildikten sonra, yeni arsaya ve yeni ihtiyaçlara göre yeniden kurgulanan proje 2016 yılında hizmete açılmıştır. Bu hali ile şeffaf demokrasiye atıfta bulunan birçok tasarım kararı ile ele alınan proje, fenomenal saydamlık anlamında bir örnek teşkil etmektedir (Ek Tablo 3).

Projelerin çalışma kapsamında sağladığı fenomenal saydamlık kavramlarının mekânsal karşılıklarının belirlenmesi sürecinde; tasarımcıların projeler hakkında yayınlanmış yazılarından, mimari paylaşım platformlarındaki proje raporlarından ve projelere ait tasarım çıktılarında yararlanılmıştır. Ayrıca, çalışma kapsamında seçilen projelerden iki tanesi yarışma projesidir. Bu projelerin yarışma şartnameleri ve proje raporları da projelerdeki tasarım kararlarının belirlenmesinde faydalanılan önemli birer kaynak olarak değerlendirilmiştir. Betimsel analizler bu veriler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, projelere ait tasarım çıktıları; kentsel ölçek, kütle ölçeği, cephesel ölçek, mekânsal ölçek, meclis salonu, başkanlık makamı ve beyaz masa birimi olarak belirlenen yedi temel ölçek üzerinden analiz edilerek fenomenal saydamlık mesajı taşıyan tasarım kararları ortaya konmuştur (Ek Tablo 1,2 ve 3).

Projelere yönelik betimsel analizler sonucunda, kimi zaman yönetimin talebi doğrultusunda kimi zaman da tasarımcıların önerisi ile yapısal karşılığını bulan çeşitli tasarım kararları tespit edilmiş ve bunlar fenomenal saydamlığın türleri ile örtüştürülerek

konunun okurun zihninde somutlaştırılması amaçlanmıştır. Betimsel analizlerdeki bulguları özetlemek gerekirse;

- Kent ölçeğinde alınan -ek işlevlerle deneyimleme çeşitliliği ve sürelerinin artırılması, gündelik aktivitelerin yapıya eklenmesi, kamusal kullanım gibi- tasarım kararlarının; sınırları eritme, demokratik imaj, aidiyet ve benimsenme, davet etme gibi fenomenal saydamlık kavramları ile örtüştüğü,

- Kütle ölçeğinde alınan -parçalı kütle formu, kütlenin içinden geçen ara sokaklar, katı kütleden parça çıkarılarak ya da avlu etrafında konumlanarak sağlanan dolu-boş dengesi, katı kütlenin monotonluğunu kırmak için kütleye üçüncü boyutta tutunan dekoratif elemanlar, tekrar eden çubuk elemanlarla oluşturulmuş gölgelik-örtü sistemleri gibi- tasarım kararlarının; yapıyı insan ölçeğine indirgeme, kullanıcı ile mekan arasındaki diyalogu farklı arayüzlerde besleme; saran, kucaklayan, dahil olunan gibi fenomenal saydamlık kavramları ile örtüştüğü,

- Cephesel ölçekte alınan -değişken boyutlara, geçirgenlik düzeylerine ve dokulara sahip olan malzemelerin katmanlı bir biçimde kullanılması ile görsel algıda farklı yorumlara açık cephe kurguları, modern ve özgün bir dil yakalama niyeti, düşey ve yatayda tekrar eden fonksiyonel cephe elemanları, monotonluğu bölmek ve farklı okumalara olanak sağlamak adına yüzeylerin parçalanması ile kurgulanan kompozisyonlar gibi- tasarım kararlarının; yapıyı dikkat çekici hale getirme, cephesel olarak hafifliği sağlama, insan ölçeğine indirgeme, otoriter imajdan sıyrılma gibi fenomenal saydamlığa referans veren kavramsal yaklaşımlarla örtüştüğü,

- Mekânsal ölçekte alınan -iç hacimde avlu ve galeriler boşluklarına yer verilmesi, sirkülasyon kurgusunun merkezden algılanır biçimde bu boşluklara tutunması, kamusal kullanım alanlarına açılan sirkülasyon ve bekleme alanları, ayırıcı duvarların saydam malzemelerle kurgulanması, merkezde boşaltılmış alanların kentliye tahsis edilmesi gibi- tasarım kararlarının; kentliye iç mekanda ferah, kolay algılanabilir, akıcı, sınırları yok eden, iç dış bütünlüğünü sağlayan bir mekânsal deneyim yaşatma niyeti taşıyarak fenomenal saydamlık türleri ile örtüştüğü ve bu kararların kentlinin algısında yapının özümşenen, benimsenen, tedirgin etmeyen, güven verici, demokratik gibi karşılıklar bulması için önerildikleri gibi sonuçlardır.

- Meclis salonu ölçeğinde alınan -cephede farklı malzeme kullanımı ve abartılı kütle hareketleri ile vurgulu hale getirme, cephede ya da iç mekânda saydam malzeme kullanımı ile görsel temasa imkân sağlama, salon dışından izlenebilir kılma gibi- tasarım kararları;

meclis salonuna yüklenen mesajların kentliye, temsili boyutta iletilmesi için araç edinilmişlerdir. Salonu kütle üzerinden vurgulu hale getiren ya da iç mekânda ya da cephede saydam malzeme kullanarak görünür kılan tasarımcı, kentlinin algısında “halkın iradesinin üstünlüğü” düşüncesini canlandırmayı amaçlamaktadır. Öte yandan meclis salonunda doğrudan halkın katılımına yönelik mekânsal boyutlandırma ve oturma düzeni tercih edilen örneklerde demokrasinin içinde barındırdığı katılım fikrinin fiilen de izinin sürüldüğü ve mekân oluşumuna katkı sağladığı görülmektedir.

- Başkanlık makamı ölçeğinde alınan -cephede saydam malzeme kullanımı, meclis salonunun gerisinde konumlanma, halk girişlerinin aksine arazinin daha az uğrak yerlerinden tanımlanan girişler ya da halk girişinden izole edilmeden ortak bir giriş platosu üzerinden öncelemeden kurgulanmış protokol girişleri gibi- tasarım kararları fenomenal saydamlıkla ilişkilendirilmiştir. Başkanlık makamı, her ne kadar iyi niyetli tasarım kararları ile desteklenmiş olsa da saydamlaşan belediye yapılarındaki erişilebilirlik sınırları halen tam anlamı ile esnetilebilmiş değildir. Projeler incelendiğinde başkanlık makamının binaların en az uğrak yerleri olan en üst katlarda konumlandırıldığı ya da bina içinde kendine özgü sirkülasyon alanları ile kapalı bir birim olarak çözüldüğü okunmaktadır. Bu anlamda fenomenal saydamlık hakkında en az iz taşıyan bölümlerin başkanlık makamı olduğu görülmektedir.

- Beyaz masa birimi ölçeğinde alınan -binanın en ulaşılabilir bölümünde konumlanma, bina dışından erişim sağlama, saydam malzeme kullanımı ile görünürlüğü sağlama gibi- tasarım kararlarının erişilebilir, davet edici, güven verici gibi fenomenal saydamlığa referans veren kavramsal yaklaşımlarla örtüştüğü görülmektedir.

Seçilmiş olan belediye hizmet binası örneklerinin betimsel analizi ile elde edilmiş olan tasarım kararları ve ilişkili oldukları saydamlık türleri ortak bir şema halinde sunulmuştur (Şekil 2.3). Görüldüğü üzere fenomenal saydamlık kavramının yoruma açık, kişisel deneyimler, hafıza ve bellek ile şekillenmeye eğilimli doğasından hareketle; tasarım kararlarını tek bir türe indirgemek ya da sınıflandırmak tam anlamı ile mümkün değildir. Zira alınan her bir tasarım kararı, kavramsal, mekânsal ya da görüngüsel olmak üzere birden çok saydamlık izini özünde barındıran çoklu ve girift okumalara imkân sağlamaktadır. Bu nedenle kullanıcının zihnindeki saydamlık algısını ölçmek için planlanan anket çalışmasında alt başlıklara değinilmeden, fenomenal saydamlığa ilişkin bir araştırma yürütülmesi uygun görülmüştür. Bu algıyı ölçmek için katılımcılara sunulacak saydamlık kararlarının kişisel

yorumlardan uzaklaşıp nesnel bir zeminde olgunlaştırılabilmesi için de yapıyı tüm alt metinleri ve fiziksel varoluşu ile meydana getiren tasarımcıları ile irtibata geçilmiştir.

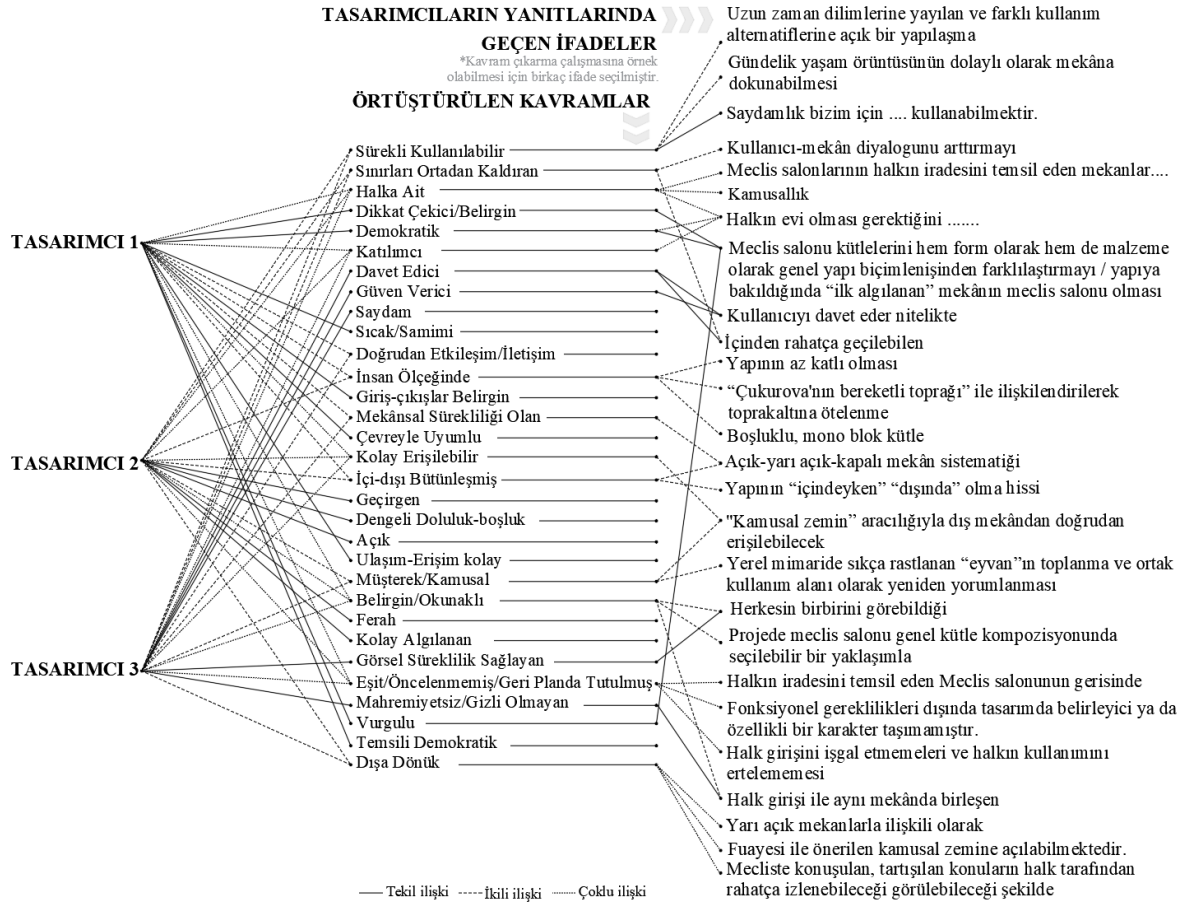
Şekil 2.3. Örnek analizleri sonucunda belirlenmiş olan tasarım kararları ve ilişkili oldukları saydamlık türleri (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)

2.2. Fenomenal Saydamlık Kavramlarının Nesnelleştirilmesi: Tasarımcılarla Görüşme ve Ankette Kullanılacak Kavramların Belirlenmesi

Çalışma metninin giriş bölümünden itibaren akış içinde birçok farklı bölümde, belediye hizmet binalarının saydamlık bağlamında yaşadığı olumlu gelişmeler, uygulanan bir takım tasarım önermeleri ve kararları üzerinden anlatılmıştır. Projelerin ve proje raporlarının, literatüre dayalı bilgiler doğrultusunda yorumlanmasıyla elde edilen saydamlık kavramları, her ne kadar açıklayıcı konumda olsa da kişisel yorumlamalara dayanan öznel anlatımlar içermektedir. Bu öznel anlatımlar, örnek seçimi ve analizine kadar ilerleyen süreçte çalışmanın yürütülmesi anlamında yeterli olmasına karşın, çalışmayı daha ileri bir boyuta taşıma niyeti ile nesnelleştirilmesi gerekliliği doğmuştur. Bu sebeple, belirlenen örneklerdeki saydamlık önermelerinin, gerçek zeminde, projelerin tasarımcıları tarafından hangi amaçlarla kurgulandığı ve hangi fikirselsel alt metinde zenginleştirildiği konusunda bir araştırma ile çalışma verileri tutarlı hale getirilmiştir. Bu anlamda seçilen projelerin

tasarımcıları ile elektronik posta yolu ile iletişim sağlanmış ve kendilerine açık uçlu on bir adet sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu iletilmiştir (Ek 1). Bu sayede çalışmada sorgulanan kavramların, projeleri tasarlayan mimarların da fikri ile nesnel bir çerçeve içerisine yerleştirilmesi sağlanmıştır.

Çalışma kapsamında saydamlık kavramlarının belirlenmesinde yararlanılmak üzere seçilmiş olan örnek projelerin her birinin tasarım ekibinden bir kişi, anket çalışmasını doldurarak çalışmaya katkı sağlamıştır. Bu kapsamda; Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi için MTF Proje ekibini temsilen Yüksek Mimar Ozan Öztepe (Ek 2); Mezitli Belediyesi Hizmet Binası için İki Artı Bir Mimarlık Ofisini temsilen Doç. Dr. Ferhat Hacialibeyoğlu (Ek 3); Diyarbakır Yenişehir Belediyesi Hizmet Binası için Uygur Mimarlık ekibini temsilen Yüksek Mimar Semra Uygur ile görüşülmüştür (Ek 4).

Şekil 2.4. Tasarımcı görüşmeleri üzerinden yapılan betimsel analiz çalışmasına yönelik anlatım (Yazar tarafından oluşturulmuştur, 2022)

Tasarımcıların yanıtları üzerinden yapılan betimsel analiz çalışması yapılmıştır (Ek Tablo 4). Bu çalışma doğrultusunda, tasarımcıların yanıtların irdelenmesi ile belirlenen 31 adet fenomenal saydamlık kavramı; sürekli kullanılabilir, sınırları ortadan kaldıran, halka ait, dikkat çekici/belirgin, demokratik, katılımcı, davet edici, güven verici, saydam, sıcak/samimi, doğrudan etkileşim/iletişim, insan ölçeğinde, giriş-çıkışlar belirgin, mekânsal sürekliliği olan, çevreyle uyumlu, kolay erişilebilir, içi-dışı bütünleşmiş, geçirgen, dengeli doluluk-boşluk, açık, ulaşım-erişim kolay, müşterek/kamusal, belirgin/okunaklı, ferah, kolay algılanan, görsel süreklilik sağlayan, eşit/öncelenmemiş/geri planda tutulmuş, mahremiyetsiz/gizli olmayan, vurgulu, temsili demokratik ve dışa dönük sıfatları olarak belirlenmiştir (Şekil 2.4). Tespit edilen bu sıfatlar, zıt anlamlarına işaret eden karşıt sıfatlar belirlendikten sonra, anket çalışmasında katılımcıların saydamlık algısını ölçmek üzere Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerinde kullanılmışlardır.

2.3. Fenomenal Saydamlık Algısının Ölçülmesi: Kullanıcı Anket Formunun Oluşturulması ve Uygulanması

2.3.1. Anket Formunun Oluşturulması

Belediye binalarında, tasarımcılar tarafından önerilen fenomenal saydamlık açılımlarının, kullanıcı algısındaki karşılığını ölçmeye yönelik hazırlanan ve yapılandırılmış görüşme tekniği olan anket çalışması beş temel başlık altında kurgulanmıştır (Ek 5).

İlk bölümde, katılımcıların demografik bilgilerini toplamaya yönelik sorular sorulmuştur. İkinci bölümde, katılımcıların yaşadığı şehirdeki belediye binası ile etkileşim düzeyini ölçmek adına dört farklı soru sorulmuştur. Bu bölümdeki sorular; binayı aktif olarak kullanan katılımcılar ve seyrek aralıklarla kullananların arasındaki farkların belirlenmesi, katılımcıların belediye binasında vakit geçirmekten keyif alıp almadığının belirlenmesi, yapıya karşı genel anlamda beslenen duyguların tespit edilmesi, belediye binasının yakın çevresinde tasarlanan kamusal alanların ve bina bünyesine eklemlendirilen ek işlevlerin katılımcılar tarafından kullanım durumunun ölçülmesi gibi sebeplerle kurgulanmıştır. Ayrıca binayı yalnızca dışarıdan görmüş olan katılımcı grup, belediye binasının bir kamusal alan, toplanma merkezi gibi işlevi üzerine kurgulanmış tasarım önemlerinin kentli tarafından bilinçli bir güdümlerle sahiplenildiğinin ölçülebilmesi anlamında önem kazanmaktadır. Anketin üçüncü bölümünde, katılımcıların yaşadıkları

şehirdeki belediye binasına dair geliştirmiş olduğu genel algısının ve bilinç düzeyinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Anketin dördüncü bölümü, katılımcıların belediye binasına karşı gelişen görsel ve fenomenal saydamlık algılarının sıfat çiftleri üzerinden derecelendirilerek ölçülmesini sağlayan Anlamsal Farklılaşım Ölçeği şeklinde tasarlanmıştır. Bu bölümde, tasarımcı görüşmeleri sonucunda elde edilmiş olan sıfat çiftleri kullanılmıştır (Bkz. Şekil 2.4). Ayrıca, Anlamsal Farklılaşım Ölçekleri; farklı tasarım ölçekleri ve saydamlık bağlamında anlamsal değer taşıdığı öngörülen birimler birbirinden ayrılarak gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda yorumlar yalnızca bina, cephe, vaziyet planı ya da iç mekân ölçütünde sınırlı kalma olasılığından uzaklaştırılmış, tasarımcıların vermek istedikleri mesajların kullanıcı tarafından algılanıp algılanmadığını araştıran bu çalışma için daha gerçekçi sonuçlar alınmasının önü açılmıştır. Anketin beşinci bölümünde, tasarımcılar tarafından temsili anlam yüklenen meclis salonu, başkanlık makamı ve beyaz masa biriminin kullanıcı düzeyindeki karşılığının ölçülmesi üzerine üç farklı soru seti kurgulanmıştır. Bu bölümdeki soruların, irdelemeler bölümünde sıfat çiftleri ile ilişkilendirildiğinde saydamlık önermelerinin temsili ya da fiili boyutları ile ilgili önemli ipuçları ortaya koyacağı düşünülmektedir.

2.3.2. Örneklemin Belirlenmesi

Çalışma kapsamında, fenomenal saydamlık kavramına ilişkin kullanıcı algısının ölçülmesine yönelik yapılacak olan anketin tek proje üzerinden yürütülmesi uygun bulunmuştur. Bu doğrultuda, fenomenal saydamlık kavramının mekânsal karşılıklarının irdelenmesi için incelenen ve verileri nesnelleştirme niyeti ile tasarımcıları ile görüşülen 3 projenin içinden bir örneklem seçilmesi gerekliliği doğmuştur. Bu üç proje içinde yapım tarihi en eski olan Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi projesi, kentli tarafından deneyimlenme, özümseme ve kent belleğinde yer edinme anlamında daha avantajlı olduğu öngörülerek ilk sırada değerlendirilmiştir. Ayrıca proje, betimsel analizlerdeki değerlendirme kriterlerinden biri olan kentsel ölçekte ele alındığında; kamusal meydan niteliği taşıma, kamusal eklentilerle deneyimleme süresini ve çeşitliliğini artırma gibi özellikleri ile diğer projelerden daha fazla çevresel veri sunmaktadır. Bu iki durumun anket çalışmasına sağlayacağı pozitif katkı göz önünde bulundurularak, çalışmanın örneklemini Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi olarak belirlenmiştir.

Belediye hizmet binaları, görev tanımları ve yapısı gereği, eğitim, yaş, cinsiyet, meslek, sosyo kültürel düzey ve benzeri alanlarda farklılaşan çok çeşitli kullanıcı profiline hizmet sağlayan yapı türleridir. Bu nedenle örneklem hesabı yapılırken, anketin uygulanacağı hedef kitle olarak Adana ili Çukurova ilçesi nüfusuna kayıtlı olan bireyler belirlenmiştir. TÜİK verilerine göre 2020 yılına ait Çukurova ilçesi nüfus sayısı 386.634'tür. Büyük bir bütün içinden o bütünü temsil edebilecek bir parçanın seçilmesi işlemi olan örneklem büyüklüğünü belirlemek için hedef kitle belli ise aşağıdaki formül kullanılmaktadır (Baş, 2006):

$$n = N t^2 pq / [d^2 (N-1) + t^2 pq] \quad (1)$$

Bu denklemde geçen;

N: hedef kitledeki birey sayısını,

n: örnekleme alınacak birey sayısını,

p: incelenen olayın görülüş sıklığını (gerçekleşme olasılığı),

q: incelenen olayın görülmeyiş sıklığını (gerçekleşmeme olasılığı),

t: belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer, (%95 için 1,96; %99 için 2,58)

d: olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen \pm örnekleme hatasını,

pq=(0,5)x(0,5)=0,25 maksimum örneklem büyüklüğü için örneklem yüzdesini

ifade etmektedir.

Tez çalışması kapsamında belirlenen hedef kitleyi (N=386.634) temsil etmek üzere %99 güvenilirlik düzeyi (t=2,58) ve %10 hata payı (d=0,1) ile örneklem büyüklüğü 166 kişi olarak hesaplanmıştır.

2.3.3. Anketin Uygulanması

Çalışma kapsamında yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği olarak anket formu ile yüze yapılması planlanan anket çalışması, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de etkisini gösteren pandemi ve beraberinde getirdiği kısıtlamalar nedeni ile çevrimiçi anket uygulaması ile yapılmıştır. Çevrimiçi anket formları Google Formlar uygulaması ile elektronik ortamda hazırlanmış olup, katılımcılara elektronik posta, telefon mesajı gibi iletişim kanalları üzerinden HTML bağlantısı olarak iletilmiştir. Anketin katılımcılara

ulaştırılması aşamasında; belediye çalışanları, meslek odaları, yakın civardaki okullar, işletmeler, sağlık kuruluşları, yapı denetim firmaları, mimarlık ofisleri gibi birçok resmi ve özel kurumla telefon, elektronik posta, sosyal medya platformları gibi ağlardan iletişime geçilmiştir.

Kullanıcı algısını ölçmek adına yürütülecek anket çalışmasının gerçeğe yakın sonuçlar verebilmesi için de demografik özellikleri birbirinden mümkün olduğunca farklılaşan, birçok kişiye ulaştırılması hedeflenmiştir. Dönüş yapan katılımcı sayısı, örneklem hesabı ile tespit edilen 166 kişiye ulaştıktan sonra, gerekli demografik çeşitliliğin sağlanması adına evrimii anket bir süre erişime açık bırakılmıştır. Bu bağlamda, katılımcı sayısı 185 kişiye ulaştığında anket sonlandırılmıştır.

3. BULGULAR

Anketlerden elde edilen veriler; tanımlayıcı istatistikler olan Frekans Analizleri şeklinde ele alınmıştır. İstatistiksel analizlerde SPSS 22 programı kullanılmıştır. Anket uygulamasına toplam 185 katılımcı, gönüllü olarak katılım sağlamış ve soruları eksiksiz yanıtlayan tüm katılımcıların yanıtları değerlendirmeye uygun bulunmuştur. Ancak katılımcıların %18,9'u (35 kişi) yapının iç mekanını deneyimlemeyip dış mekân kullanımlarına, kamusal eklentilere, cephesel ve kütleli özelliklerine yönelik dışarıdan gözlemlerine göre yapıyı değerlendirmişlerdir. Bu nedenle iç mekâna ilişkin sorularda söz konusu katılımcıların fikrim yok seçeneğini işaretlemeleri istenmiştir.

3.1. Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, anketin birinci bölümünde katılımcıların demografik yapısını belirlemeye yönelik sorulan soruların yanıtlarına ilişkin verileri sunulmaktadır.

Tablo 3.1. Katılımcıların demografik bilgileri

Demografik Özellikler	Kişi	Yüzde
Yaş	N	%
35 ve altı	109	58,9
36-55 arası	67	36,2
56 ve üstü	9	4,9
Eğitim Düzeyi	N	%
İlköğretim	7	3,8
Lise	42	22,7
Üniversite	101	54,6
Lisansüstü	35	18,9
Meslek Grubu	N	%
Mimarlık ve ilişkili disiplinler	23	12,4
Mühendislikler	27	14,6
İnşaat ile ilişkili diğer meslekler	33	17,8
Diğer	102	55,1
Toplam	185	100,0

Katılımcıların demografik verileri incelendiğinde; çoğunluğun (%58,9) 35 yaş ve altı grupta yer aldığı; %54,6 oranı ile çoğunluğu üniversite mezunlarının oluşturduğu belirlenmiştir. Katılımcıların meslek gruplarına yönelik yanıtları incelendiğinde ise,

mimarlık, mühendislik ve inşaatla ilişkili meslek gruplarının oranları birbirine yakın olmakla birlikte katılımcıların büyük çoğunluğunun (%55,1) diğer meslek grubuna mensup olduğu görülmektedir (Tablo 3.1).

3.2. Belediye Hizmet Binası ile Etkileşime İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, anketin ikinci bölümünde katılımcılara belediye binası etkileşim düzeyini ölçmeye yönelik sorulan soruların yanıtlarına ilişkin verileri sunulmaktadır.

Katılımcılara yöneltilen “Belediye binasına ne sıklıkla geliyorsunuz?” sorusu değerlendirildiğinde; katılımcıların ağırlıklı olarak (%45,4) “Yılda 1-3 kez geliyorum.” yanıtını verdikleri görülmektedir. “Belediye binasında işiniz olduğu günlerde burada ne kadar zaman geçiriyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde ise, yanıtlar birbirine yakın olmakla birlikte %41,1’i “İşim / mesaim bitince ortak alanlarda zaman geçiriyorum.” yanıtını işaretleyerek çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu oranı %40 ile “İşimi / mesaimi bitirip hızlıca oyalanmadan çıkıyorum.” diyen katılımcılar takip etmektedir. Fikrim yok yanıtını işaretleyen %18,9’luk kesim bir önceki soruya “İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.” yanıtı verenlerdir. Katılımcılara sorulan “Belediyede bir işiniz olmadığı zamanlarda Belediye binasında veya yakın çevresinde vakit geçiriyor musunuz?” sorusu değerlendirildiğinde, katılımcıların çoğunluğunun (%58,4) evet yanıtı verdiği görülmektedir (Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Katılımcıların binaya aşinalık düzeyleri

Katılımcıların binaya aşinalığını ölçmeye yönelik sorular	Kişi	Yüzde
Binaya geliş sıklığı	N	%
İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.	35	18,9
Yılda 1-3 kez geliyorum.	84	45,4
Ayda 1-3 kez geliyorum.	27	14,6
Haftada 1-3 kez geliyorum.	14	7,6
Belediye çalışanıyım.	25	13,5
Binada geçirilen zaman	N	%
Fikrim yok.	35	18,9
İşimi / mesaimi bitirip hızlıca oyalanmadan çıkıyorum.	74	40,0
İşim / mesaim bitince ortak alanlarda zaman geçiriyorum.	76	41,1
İşi olmayan katılımcıların binayı kullanma durumu	N	%
Evet	108	58,4
Hayır	77	41,6
Toplam	185	100

Katılımcılara sorulan “Belediye binasının içinde/dışında hangi bölümde vakit geçiriyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)” sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, katılımcıların bu soruda birden fazla seçenek işaretleyerek toplamda 354 yanıt verdikleri görülmektedir. Değerlendirmede her seçenekte işaretleyen sayısının toplam katılımcı sayısına oranı dikkate alınmıştır. Ortak paydada incelendiği zaman en çok işaretlenen yanıtın %50,8 oranı ile “Belediyede çözmek istediğim konu ile ilgilenen birimde” olduğu görülmektedir (Tablo 3.3). İkinci olarak öne çıkan yanıt ise %40,5 oranı ile “Binaya ait meydanda/parkta” yanıtı olarak dikkat çekmektedir. Bu oranı sırasıyla, %37,8 oranı ile “Binaya ait sosyal tesis alanında” ve %29,7 oranı ile “Kantin, kafeterya bölümünde” yanıtları takip etmektedir.

Tablo 3.3. Katılımcıların binada ve çevresinde vakit geçirdiği birimler

Binada zaman geçirilen bölüm	Kişi (N)	Yüzde (%)
Çalıştığım birimde (Belediye çalışanı iseniz işaretleyiniz.)	29	15,7
Belediyede çözmek istediğim konu ile ilgilenen birimde	94	50,8
Binaya ait sosyal tesis alanında (kütüphane, nikah salonu, kültür merkezi, konferans salonu, sivil toplum örgütleri vs.)	70	37,8
Beyaz masa biriminde	29	15,7
Binaya ait meydanda/parkta	75	40,5
Kantin, kafeterya bölümünde	55	29,7
Diğer	2	1,1

3.3. Belediye Hizmet Binası ile İlgili Genel Görüşlere İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, anketin üçüncü bölümünde katılımcıların belediye binası ile ilgili geliştirdiği bilinç, sahiplenme, beğenme ve genel algı düzeyini ölçmeye yönelik soruların yanıtlarına ilişkin verileri sunulmaktadır.

Katılımcıların, kendilerine sunulan yargı cümlesi setinde “Belediye binasının mimari tasarımını beğeniyorum.” cümlesine %83,8’inin, “Belediye binasının tasarımını kendine özgü ve dikkat çekici buluyorum.” cümlesine %62,7’sinin, “Belediye binası yaşadığım kente değer katıyor.” cümlesine %62,7’sinin, “Belediye binası ve çevresi kentimiz için bir kamusal alan oluşturuyor.” cümlesine %62,2’sinin, “Belediye binası ve çevresi kentimiz için bir buluşma mekânı olarak kullanılıyor.” cümlesine %63,2’sinin ve “Belediye binasına girdiğim zaman aradığım birimi kolaylıkla bulabiliyorum, bu yüzden içeride gezerken tedirgin olmuyorum.” cümlesine %61,1’inin evet yanıtı vererek büyük çoğunluğu oluşturduğu

görülmektedir. “Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.” cümlesine gelindiğinde bu kez %81,1’lik bir oranla hayır yanıtının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcılara sunulan “Belediye yönetimi katılımcı ve şeffaf bir tutum sergiliyor.” cümlesine hayır yanıtını verenlerin oranı %35,1; evet yanıtı verenlerin oranı %34,1 ve kısmen yanıtı verenlerin oranı ise %30,8’dir. Belediye yönetiminin katılımcı ve şeffaf bir tutum sergilediği yönündeki cümlede, katılımcıların verdikleri evet ve hayır yanıtlarının oranları arasında %1’lik göz ardı edilebilir bir fark olduğu ve katılımcıların bu konuda kararsız kaldığı dikkat çekmektedir (Tablo 3.4).

Tablo 3.4. Katılımcıların bina ile ilgili genel görüşleri

Bina ile ilgili genel görüşler	Evet		Hayır		Kısmen		Fikrim yok*	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Belediye binasının mimari tasarımını beğeniyorum.	155	83,8	10	5,4	20	10,8	0	0
Belediye binasının tasarımını kendine özgü ve dikkat çekici buluyorum.	140	75,7	19	10,3	26	14,1	0	0
Belediye binası yaşadığım kente değer katıyor.	116	62,7	27	14,6	42	22,7	0	0
Belediye binası ve çevresi kentimiz için bir kamusal alan oluşturuyor.	115	62,2	14	7,6	56	30,3	0	0
Belediye binası ve çevresi kentimiz için bir buluşma mekânı olarak kullanılıyor.	117	63,2	25	13,5	43	23,2	0	0
Belediye binasına girdiğimde aradığım birimi kolaylıkla bulabildiğim için içeride gezerken tedirgin olmuyorum.	113	61,1	11	5,9	26	14,1	35	18,9
Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.	12	6,5	150	81,1	23	12,4	0	0
Belediye yönetimi katılımcı ve şeffaf bir tutum sergiliyor.	63	34,1	65	35,1	57	30,8	0	0

* İç mekânı deneyimleme ile doğrudan ilişkili olan sorulara, “Belediye binasına ne sıklıkla geliyorsunuz?” sorusuna “İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.” diyen kişilerin fikrim yok yanıtı vermeleri istenmiştir.

3.4. Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, anketin dördüncü bölümünde katılımcıların belediye binasına karşı gelişen fenomenal saydamlık algısını sıfat çiftleri eşliğinde ölçmeye yönelik yapılan Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerine ilişkin veriler sunulmaktadır.

Katılımcılara “Binaya dair genel görüşleri” hakkındaki fenomenal saydamlık algıları sıfat çiftleri eşliğinde sorulduğunda, katılımcıların çoğunluğunun yapıyı yüksek oranda demokratik (%40,5), fiili demokratik (%35,1), halka ait (%34,6) ve samimi (%37,3) bulduğu görülmektedir. Yapıyı eşdeğer oranda otoriter ya da demokratik (%27,6), temsili demokratik

ya da fiili demokratik (%30,3), halktan uzak ya da halka ait (%27,6) ve resmi ya da samimi (%24,9) bulunduğunu beyan eden katılımcıların sayısı da azımsanmayacak büyüklüktedir (Tablo 3.5).

Katılımcılara belediye hizmet binasının “Kent içindeki konumu ve yakın çevre ile ilişkisi” hakkındaki fenomenal saydamlık algıları sıfat çiftleri eşliğinde sorulduğunda, katılımcıların büyük çoğunluğunun yapıyı yüksek oranda ulaşım/erişimi kolay (%46,5), çevreyle uyumlu (%43,2), sınırları ortadan kaldıran (%43,8), sürekli kullanılan (%35,1) ve müşterek/kamusal (%44,9) bulunduğu görülmektedir (Tablo 3.5).

Tablo 3.5. Bina hakkındaki genel görüş ve binanın dış mekân, kütle ve cephesine dair fenomenal saydamlık algısını ölçen Anlamsal Farklılaşım Ölçeği verileri

Olumsuz Sıfat	Çok Yüksek		Yüksek		Eşdeğer		Yüksek		Çok Yüksek		Olumlu Sıfat
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
BİNAYA DAİR GENEL GÖRÜŞ											
Otoriter	8	4,3	19	10,3	51	27,6	75	40,5	32	17,3	Demokratik
Temsili demokratik	15	8,1	20	10,8	56	30,3	65	35,1	29	15,7	Fiili demokratik
Halktan uzak	12	6,5	15	8,1	51	27,6	64	34,6	43	23,2	Halka ait
Resmi	23	12,4	17	9,2	46	24,9	69	37,3	30	16,2	Samimi
KENTSEL ÖLÇEK											
Ulaşım/Erişim zor	3	1,6	5	2,7	16	8,6	86	46,5	75	40,5	Ulaşım/Erişim kolay
Çevreyle uyumsuz	1	0,5	11	5,9	36	19,5	80	43,2	57	30,8	Çevreyle uyumlu
Sınırlandıran	3	1,6	7	3,8	52	28,1	81	43,8	42	22,7	Sınırları ortadan kaldıran
Mesai saatlerinde kullanılan	13	7,0	18	9,7	49	26,5	65	35,1	40	21,6	Sürekli kullanılan
Özel/ Kurumsal	4	2,2	14	7,6	43	23,2	83	44,9	41	22,2	Müşterek Kamusal
KÜTLESEL ÖLÇEK											
Sıradan	5	2,7	6	3,2	22	11,9	78	42,2	74	40	Dikkat çekici
Engelleyen / İtici	0	0	8	4,3	36	19,5	97	52,4	44	23,8	Davet edici/Çekici
Ezici /İnsan ölçeğinin üzerinde	2	1,1	14	7,6	61	33	72	38,9	36	19,5	İnsan ölçeğinde
Giriş- çıkışları belirgin/okunaklı olmayan	4	2,2	16	8,6	28	15,1	90	48,6	47	25,4	Giriş- çıkışları belirgin/okunaklı
Tedirgin edici	4	2,2	8	4,3	43	23,2	91	49,2	39	21,1	Güven verici
CEPHESEL ÖLÇEK											
Saydam olmayan	7	3,8	8	4,3	60	32,4	78	42,2	32	17,3	Saydam
Dengesiz doluluk-boşluk	1	0,5	18	9,7	54	29,2	85	45,9	27	14,6	Dengeli doluluk-boşluk
İçi dışı bütünleşmemiş	3	1,6	13	7	59	31,9	81	43,8	29	15,7	İçi dışı bütünleşmiş
Soğuk/Mesafeli/Resmi	3	1,6	22	11,9	47	25,4	81	43,8	32	17,3	Sıcak / Samimi

Katılımcılara “Bina kütlesi ve biçimi” hakkındaki fenomenal saydamlık algıları sıfat çiftleri eşliğinde sorulduğunda, katılımcıların büyük çoğunluğunun yapıyı yüksek oranda dikkat çekici (%42,2), davet edici /çekici (%52,4), insan ölçeğinde (%38,9), giriş çıkışları belirgin/okunaklı (%48,6) ve güven verici (%49,2) bulduğu görülmektedir. Bununla birlikte binayı çok yüksek oranda dikkat çekici bulanların oranı %40 iken, eşdeğer oranda ezici/insan ölçeğinin üstünde ya da insan ölçeğinde bulanların oranı %33 ve eşdeğer oranda tedirgin edici ya da güven verici bulanların oranı %23 olarak göz ardı edilmeyecek boyutlardadır (Tablo 3.5).

Katılımcılara “Binanın cephesi” hakkındaki fenomenal saydamlık algıları sıfat çiftleri eşliğinde sorulduğunda, katılımcıların büyük çoğunluğunun yapıyı yüksek oranda saydam (%42,2), doluluk-boşluk dengesi yerinde (%45,9), içi-dışı bütünleşmiş (%43,8) ve sıcak/samimi (%43,8) bulduğu görülmektedir. Bu oranları, eşdeğer yanıtını işaretleyen katılımcılar %32-25 aralığında takip ederken, olumsuz sıfatlar yönündeki yüksek (maks. %11,9) ve çok yüksek (maks. %3,8) seçeneklerinin oldukça az işaretlendiği görülmektedir (Tablo 3.5).

Bu kısımdan itibaren Anlamsal Farklılaşım Ölçekleri; iç mekanla ilişkili sorgulamalar içerdiği için, iç mekânı deneyimleyen katılımcılar üzerinde uygulanmıştır. Bu nedenle tabloda verilen yüzdelikler 185 katılımcı üzerinden değil, “Belediye binasına ne sıklıkla geliyorsunuz?” sorusuna “İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.” diyen 35 kişi düşüldükten sonra geri kalan 150 kişi üzerinden hesaplanarak verilmektedir.

Katılımcılara “Binanın iç mekânı” hakkındaki fenomenal saydamlık algıları sıfat çiftleri eşliğinde sorulduğunda, katılımcıların büyük çoğunluğunun iç mekânı yüksek oranda ferah (%57,3), güven verici (%48,7), geçirgen/mekânsal sürekliliği olan (%55,3) ve net/okunaklı/kolay algılanır (%53,3) bulduğu görülmektedir. Katılımcılardan yalnızca 1 kişinin (%0,7) yapıyı çok yüksek oranda tedirgin edici olarak nitelediği Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerinde, olumsuz yöndeki diğer sıfatların çok yüksek seçeneklerinin hiçbir katılımcı tarafından işaretlenmediği, yüksek seçeneklerinin ise az oranda (maks. %8,7) işaretlendiği görülmektedir (Tablo 3.6).

Katılımcılara “Meclis salonu” hakkındaki fenomenal saydamlık algıları sıfat çiftleri eşliğinde sorulduğunda, katılımcıların çoğunluğunun meclis salonunu, yüksek oranda saydam (%34,7), kolay erişilen (%36,7), okunaklı/belirgin/vurgulu (%38,0), dışa dönük (%40,7), davet edici/katılımcı (%44,0) ve müşterek/kamusal (%53,3) bulduğu

görülmektedir. Bu oranları %25-30,5 aralığında değişen yaklaşık değerlerle eşdeğer yanıtı veren katılımcılar takip etmektedir (Tablo 3.6).

Tablo 3.6. Binanın iç mekân kurgusu, meclis salonu, başkanlık makamı ve beyaz masa birimine dair fenomenal saydamlık algısını ölçen Anlamsal Farklılaşım Ölçeği verileri

Olumsuz Sıfat	Çok Yüksek		Yüksek	Eşdeğer		Yüksek		Çok Yüksek		Olumlu Sıfat	
	N	%		N	%	N	%	N	%		
MEKANSAL ÖLÇEK											
Sıkışık	0	0	4	2,7	20	13,3	86	57,3	40	26,7	Ferah
Tedirgin edici	1	0,7	13	8,7	32	21,3	73	48,7	31	20,6	Güven verici
Sınırlayıcı/Mekânsal sürekliliği olmayan	0	0	7	4,7	35	23,3	83	55,3	25	16,7	Geçirgen/Mekânsal sürekliliği olan
Karmaşık / Zor algılanan	0	0	8	5,3	28	18,7	80	53,3	34	22,7	Net/ Okunaklı/ Kolay algılanan
MECLİS SALONU											
Saydam olmayan	10	6,7	28	18,6	42	27	52	34,7	18	12,0	Saydam
Kolay erişilemeyen	9	6	19	12,6	46	30,7	55	36,7	21	14,0	Kolay erişilen
Sıradan / Monoton	11	7,3	17	11,3	40	26,7	57	38,0	25	16,7	Okunaklı/Belirgin/Vurgulu
İçe dönük	10	6,7	24	16,0	41	27,3	61	40,7	14	9,3	Dışa dönük
İtici / Uzaklaştırıcı	7	4,7	20	13,3	38	25,3	66	44,0	19	12,7	Davet edici /Katılımcı
Özel / Kurumsal	19	12,7	19	12,7	32	21,3	60	40,0	20	13,3	Müşterek/ Kamusal
BAŞKANLIK MAKAMI											
Saydam olmayan	39	26,0	22	14,7	37	24,7	39	26,0	13	8,6	Saydam
Mahrem/ Gizli	44	29,3	19	12,7	30	20,0	46	30,7	11	7,3	Mahremiyetsiz/ Gizli olmayan
Erişilemez/ İzole edilmiş	33	22,0	22	14,7	45	30,0	42	28,0	8	5,3	Erişilebilir
İçe dönük/ Kapalı	29	19,3	28	18,7	26	17,3	55	36,7	12	8,0	Dışa dönük/ Açık
Üstün / Öncelikli	47	31,3	15	10,0	28	18,7	47	31,3	13	8,7	Eşit / Öncelenmemiş
BEYAZ MASA BİRİMİ											
Kolay erişilemeyen	1	0,7	8	5,3	26	17,3	61	40,7	54	38,0	Kolay erişilen
İtici	4	2,6	7	4,7	33	22,0	73	48,7	33	22,0	Davet edici/Çekici

Katılımcılara “Başkanlık makamı” hakkındaki fenomenal saydamlık algıları sıfat çiftleri eşliğinde sorulduğunda, katılımcıların %26’sının başkanlık makamını çok yüksek düzeyde saydam olmayan olarak nitelendirdiği, yine aynı oranda katılımcının da yüksek düzeyde saydam olarak nitelendirdiği gözlenmektedir. Bu orandan yaklaşık %2’lik bir farkla (%24,7) aşağıda kalan katılımcı grup ise başkanlık makamını eşdeğer oranda saydam ya da saydam olmayan olarak değerlendirmiştir. Katılımcıların %30,7’si başkanlık makamını yüksek düzeyde mahremiyetsiz/gizli olmayan olarak nitelendirerek çoğunluğu oluşturuyor

olsa da çok yüksek düzeyde mahrem/gizli bulan %29,3 oranındaki katılımcı ile aralarında çok az bir fark mevcuttur. Başkanlık makamını eşdeğer oranda erişilemez/ izole edilmiş ya da erişilebilir bulanların sayısı (%30) ile yüksek oranda erişilebilir bulanların sayısı da (%28) birbirine çok yakındır. Katılımcıların çoğunluğu (%36,7) başkanlık makamını dışa dönük/açık bulduğu yönünde fikir beyan etmiştir. Üstün/öncelikli ve eşit/öncelenmemiş Anlamsal Farklılaşım Ölçeğine bakıldığında ise birbiri ile aynı iki sonuç göze çarpmaktadır. Bunlar başkanlık makamını çok yüksek düzeyde üstün/öncelikli bulanlar (%31,3) ile yüksek düzeyde eşit/öncelenmemiş bulan (%31,3) katılımcılardır (Tablo 3.6).

Katılımcılara “Beyaz masa birimi” hakkındaki fenomenal saydamlık algıları sıfat çiftleri eşliğinde sorulduğunda, katılımcıların büyük çoğunluğunun beyaz masa birimini yüksek oranda kolay erişilen (%42,2) ve davet edici/çekici (%45,9) bulduğu görülmektedir (Tablo 3.6).

3.5. Temsili Anlam Taşıyan Birimlere İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, anketin beşinci bölümünde, tasarımcılar tarafından temsili anlam yüklenen birimlerin kullanıcılardaki karşılığını ölçmeye yönelik sorulan soruların yanıtlarına ilişkin verileri sunulmaktadır.

Katılımcılara “Meclis Salonu ve meclis toplantıları ile ilgili aşağıda verilen soruları yanıtlar mısınız?” sorusu sorulduğunda; katılımcıların %60,5’inin meclis salonunun cephedeki yerini, %62,2’sinin ise bina içindeki yerini bildiği; %50,8’inin meclis salonunun bina içindeki yerini kolaylıkla bulabildiği görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %65,4’ü meclis toplantılarını koridordan, %65,9’u salondan izlemediğini ifade ederken, %74,6’sı ise meclis toplantılarında fikir beyan etmediğini işaretlemiştir (Tablo 3.7)

Katılımcılara “Başkanlık birimi ile ilgili aşağıda verilen soruları yanıtlar mısınız?” sorusu sorulduğunda; katılımcıların büyük çoğunluğunun başkanlık makamının cephedeki (%59,5) ve bina içindeki (%60,5) yerini bildiği görülmektedir. Ancak başkanlık makamının bina içindeki erişilebilirlik sınırları sorgulandığında aksine bir durum ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların çoğu (%45,4) belediye başkanı ve başkan yardımcılarının odalarını bulmakta ve gerekli durumlarda kendileri ile yüz yüze görüşmekte (%61,6) zorlandığı yönünde yanıtlar vermiştir (Tablo 3.7).

Katılımcılara “Beyaz Masa birimi ile ilgili aşağıda verilen soruları yanıtlar mısınız?” sorusu sorulduğunda, katılımcıların büyük çoğunluğunun beyaz masa biriminin cephedeki

(%70,8) ve bina içindeki (%65,9) yerini bildiği, bunun yanı sıra birimin belediye binası içindeki konumunu kolaylıkla bulabildiği (%65,4) görülmektedir (Tablo 3.7).

Tablo 3.7. Katılımcıların temsili anlam taşıyan bölümlerle ilgili farkındalık durumları

Temsili anlam taşıyan bölüm	Evet		Hayır		Fikrim yok*	
	N	%	N	%	N	%
Meclis Salonu ile ilgili yargılar						
Meclis salonunun cephedeki yerini biliyorum.	112	60,5	73	39,5	0	0
Meclis salonunun bina içindeki yerini biliyorum.	115	62,2	35	18,9	35	18,9
Salonun bina içindeki yerini kolayca bulabiliyorum.	94	50,8	56	30,3	35	18,9
Meclis toplantılarını koridordan izliyorum.	29	15,7	121	65,4	35	18,9
Meclis toplantılarını salon içinden izliyorum.	28	15,1	122	65,9	35	18,9
Meclis toplantılarında fikir beyan ediyorum.	12	6,5	138	74,6	35	18,9
Başkanlık makamı ile ilgili yargılar						
Başkanlık makamının cephedeki yerini biliyorum.	110	59,5	75	40,5	0	0
Başkanlık makamının bina içindeki yerini biliyorum.	112	60,5	38	20,5	35	18,9
Belediye başkanı ve başkan yardımcılarının odalarını kolayca bulabiliyorum.	66	35,7	84	45,4	35	18,9
Belediye başkanı ve başkan yardımcılarını ile gerekli durumlarda yüz yüze görüşebiliyorum.	36	19,5	114	61,6	35	18,9
Beyaz masa birimi ile ilgili yargılar						
Beyaz masa biriminin cephedeki yerini biliyorum.	131	70,8	54	29,2	0	0
Beyaz masa biriminin bina içindeki yerini biliyorum.	122	65,9	28	15,1	35	18,9
Beyaz masa birimini kolayca bulabiliyorum.	121	65,4	29	15,7	35	18,9

* İç mekânı deneyimleme ile doğrudan ilişkili olan sorulara, “Belediye binasına ne sıklıkla geliyorsunuz?” sorusuna “İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.” diyen kişilerin fikrim yok yanıtı vermeleri istenmiştir.

4. İRDELEMELER

Anketlerden elde edilen verilerin irdelenmesinde iki yöntemden yararlanılmıştır. Bunlardan ilki, SPSS 22 programı kullanılarak elde edilen Çapraz Tablo Analizleri, ikincisi ise yanıtların aritmetik ortalamaları alınarak elde edilen Anlamsal Farklılaşım Ölçekleri şeklinde ele alınmıştır. Anlamsal Farklılaşım Ölçekleri, çalışma kapsamında katılımcıların binaya karşı gelişen saydamlık algısının belirlenebilmesi için önemsenen konuların başında gelmektedir. Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerinde katılımcılara sunulan saydamlık dereceleri, aritmetik ortalamaları alındığında bir takım rakamsal değerlere karşılık gelmektedir. Bu değerler Tablo 4.1’ de verilmektedir. Anlamsal Farklılaşım Ölçeği grafiklerindeki eğriler, bu değerler esas alınarak okunmalıdır.

Tablo 4.1. Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerinde verilen yanıtların aritmetik ortalamalarına göre oluşturulan değer aralıkları

Olumsuz sıfat ↑ ↓	Çok yüksek	1
	Yüksek	2
	Eşdeğer	3
Olumlu sıfat	Yüksek	4
	Çok yüksek	5

Ayrıca Anlamsal Farklılaşım Ölçeği Analizlerinde fenomenal saydamlık algısına yönelik binaya dair genel görüş, kentsel ölçek, kütle ölçeği ve cephesel ölçek ile ilgili bölümlere ait değerlendirme -binayı bütüncül olarak deneyimleyen- 185 katılımcı üzerinden; mekânsal ölçek, meclis salonu, başkanlık makamı ve beyaz masa birimi ile ilgili bölümlere ait değerlendirme ise -binayı kamusal eklentileri ve çevresel verileri üzerinden deneyimleyen- 150 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir.

4.1. Belediye Hizmet Binasının Fenomenal Saydamlık Algısına İlişkin İrdemeler

Bu bölümde tüm katılımcıların yanıtları üzerinden elde edilen genel aritmetik ortalama doğrultusunda elde edilmiş olan Anlamsal Farklılaşım Ölçeği Analizi ve irdemeleri sunulmaktadır.

ÖLÇEK	OLUMSUZ SIFAT	1	2	3	4	5	OLUMLU SIFAT
BİNAYA DAİR GENEL GÖRÜŞ	Otoriter Tem sili demokratik Halktan uzak Resmi						Demokratik Fili demokratik Halka ait Samimi
KENTSEL ÖLÇEK	Ulaşım/Erişim zor Çevreyle uyumsuz Sınırlandıran Mesai saatlerinde kullanılan Özel/Kurumsal						Ulaşım/Erişim kolay Çevreyle uyumlu Sınırları ortadan kaldıran Sürekli kullanılan Müşterek/ Kamusal
KÜTLE ÖLÇEĞİ	Sıradan Engelleyen/İtici Ezici /İnsan ölçeğinin üzerinde Giriş- çıkışları belirgin/Okunaklı olmayan Tedirgin edici						Dikkat çekici Davet edici / Çekici İnsan ölçeğinde Giriş- çıkışları belirgin/Okunaklı Güven verici
CEPHESEL ÖLÇEK	Saydam olmayan Dengesiz doluluk-boşluk İçi dışı bütünlük olmayan Soğuk / Mesafeli / Resmi						Saydam Dengeli doluluk-boşluk İçi dışı bütünlük Sıcak / Samimi
MEKANSAL ÖLÇEK	Sıkışık Tedirgin edici Sınırlayıcı / Mekânsal sürekliliği olmayan Karmaşık / Zor algılanan						Ferah Güven verici Geçirgen / Mekânsal sürekliliği olan Net/ Okunaklı / Kolay algılanan
MECLİS SALONU	Saydam olmayan Kolay erişilemeyen Sıradan / Monoton İçe dönük İtici / Uzaklaştırıcı Özel / Kurumsal						Saydam Kolay erişilen Okunaklı / Belirgin / Vurgulu Dışa dönük Davet edici /Katılımcı Müşterek/ Kamusal
BASKANLIK MAKAMI	Saydam olmayan Mahrem / Gizli Erişilemez/ İzole edilmiş İçe dönük / Kapalı Üstün / Öncelikli						Saydam Mahremiyetsiz / Gizli olmayan Erişilebilir Dışa dönük/ Açık Eşit / Öncelenmemiş
BEYAZ MASA	Kolay erişilemeyen İtici						Kolay erişilen Davet edici / Çekici

Şekil 4.1. Binaya ait bölümlerin fenomenal saydamlık algısı grafiği

185 katılımcının fenomenal saydamlık algısına ilişkin Anlamsal Farklılaşım Ölçeği grafiğine göre; binaya dair genel görüş, kent içindeki konum ve yakın çevre ilişkisi, bina kütle ve biçimi, bina cephesi bölümlerindeki saydamlık algısının 3,5-4 aralığında, eşdeğerden yüksek oranda olumlu sıfat yönüne kayan bir grafik çizdiği görülmektedir. Binanın iç mekanına ilişkin saydamlık algısı, olumlu tarafa kayan kırılma noktaları olsa da büyük oranda eşdeğer düzlemde tutunmaktadır. Yüklendikleri temsil misyonu nedeni ile çalışma kapsamında önemsenen mekanlardan ilki olan meclis salonuna ilişkin genel saydamlık algısının, eşdeğere yakın olmakla birlikte yüksek oranda olumlu sıfat yönünde olduğu gözlemlenirken, ikincisi olan başkanlık makamına ilişkin saydamlık algısının çok

yüksek oranda olumsuz sıfat yönünde olduğu tablodan okunan sonuçlar arasındadır. Temsil özelliği bulunan üçüncü mekân olan beyaz masa biriminde ise grafik tekrar olumlu bölgeye kaymaktadır (Şekil 4.1).

Grafiğe kentsel ölçekten bakıldığında; kent içindeki konumu ile ilgili olarak katılımcıların olumlu yönde bir eğilim gösterdiği okunmaktadır. Aynı şekilde binanın çevreyle olan uyumu da katılımcıların gözünde olumlu seyrederken, saydamlığın en bariz ifade yöntemlerinden biri olan sınırları ortadan kaldırma durumunun da katılımcılar tarafından net bir şekilde okunabildiği görülmektedir. Binanın gece-gündüz kullanımını ve mesai saatleri dışında erişilebilirliğini arttırmak amacı ile projeye eklenendirilen yan işlevlerin kullanıcı cephesinde karşılığını bulduğu da yanıtlardan çıkarılabilmektedir. Belediye hizmet binalarının kamusallığını yitirdiği, kurumsal ve resmi kimliği altında kullanıcıyı sindirdiği yönündeki olumsuz tabloya karşı bir duruşla inşa edilmiş olan bu yapıda, kamusallığın erişim alanlarının da katılımcıların gözünde olumlu bir pozisyona yerleştiği görülmektedir (Şekil 4.1).

Grafiğe kütle ölçeğinden bakıldığında; binanın davet edici/çekici bulunduğu, giriş çıkışlarının belirgin olduğu ve güven verici olduğu yönündeki oranlar oldukça yüksek seyretmektedir. Binanın insan ölçeğine indirgenerek kullanıcı ile arasındaki tedirgin edici atmosferi ortadan kaldırmaya yönelik tasarım hamlelerinin, kullanıcıdaki karşılığını bulduğunu okumak mümkündür (Şekil 4.1).

Grafik mekânsal ölçekten okunduğunda; binanın iç mekânını deneyimleyen katılımcıların sıkışık, tedirgin edici, sınırlayıcı, mekânsal sürekliliği olmayan, algılanması zor ya da karmaşık sıfatlarından oldukça uzak olduğu okunmaktadır. Bu durum çalışma kapsamında, tasarımcıların esnek plan düzeni üzerinden sağlamayı amaçladıkları mekânsal saydamlık denemelerinin, katılımcılardaki karşılığını bulduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Şekil 4.1).

Grafik meclis salonu ölçeğinden okunduğunda; meclis salonuna yüklenen temsili anlama paralel olarak, tasarımcılar tarafından alınan tasarım kararlarının katılımcılar üzerinde olumlu bir etki bıraktığı sonucuna ulaşmak mümkün görünmektedir. Zira diğer bölümlerdeki grafiğin gerisinde kalmış olsa da meclis salonuna ilişkin eğri eşdeğer ile yüksek oranda olumlu değer aralığında oluşmuştur (Şekil 4.1).

Grafik başkanlık makamı ölçeğinden yorumlandığında; tüm Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerinde eşdeğer ve yüksek oranda olumlu değer aralıklarında pozitif seyreden tablonun,

olumsuz değer aralıklarına kaydığı görölmektedir. Başkanlık makamının erişim sınırları, katılımcıların gözünde tam anlamı ile belirlenememiş gibi görünmektedir (Şekil 4.1).

Beyaz masa birimine gelindiğinde, yapılan tasarım önermelerinin katılımcıların saydamlık algısında olumlu anlamda karşılık bulduğu anlaşılmaktadır (Şekil 4.1).

4.2. Belediye Hizmet Binası ile Etkileşime İlişkin İrdelemeler

Bu bölümde; kullanıcıların belediye hizmet binası ve kamusal eklentileri ile etkileşim düzeyi ve fenomenal saydamlık algısı arasında olumlu bir ilişki olduğu; belediye hizmet binasını ve/veya kamusal eklentilerini deneyimleme sıklığı arttıkça, binayı ve/veya kamusal eklentilerini deneyimleme süresi ve binadaki eylem çeşitliliğinin arttığı; belediye hizmet binasını ve/veya kamusal eklentilerini aktif kullanan kişilerin, binadaki tasarım kararlarını ve tasarımcı mesajlarını anlamlandırma oranının arttığı gibi varsayımları denetlemek adına yapılmış olan çeşitli Çapraz Tablo ve Anlamsal Farklılaşım Ölçeği Analizleri sunulmaktadır.

Katılımcıların belediye binasına geliş sıklıkları ile belediyede herhangi bir işleri olmasa dahi binada ve/veya yakın çevresinde zaman geçirip geçirmediklerinin anlaşılabilmesi için yapılan analiz sonucunda; belediye binasında şu ana dek hiç işi olmadığı için binayı yalnızca dışarıdan gördüğünü beyan etmiş 35 katılımcının %51,4'ünün işi olmadığı zamanlarda binayı ve çevresini kullanmadıkları, %48,6'sının ise kullandığını görölmektedir. Belediye binasına yılda 1-3 kez gelenlerin %56'sı, ayda 1-3 kez gelenlerin %66,7'si, haftada 1-3 kez gelenlerin %78,6'sı ve belediye çalışanlarının ise %60'ı herhangi bir işleri olmadığı zamanlarda da belediye binası ve yakın çevresinde vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir (Tablo 4.2).

Tablo 4.2. Binaya geliş sıklığı ile binada işi olmayanların kullanım durumu arasındaki ilişki

Binaya geliş sıklığı	Katılımcının işi olmadığında kullanım durumu			
	Evet		Hayır	
	N	%	N	%
İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.	17	48,6	18	51,4
Yılda 1-3 kez geliyorum.	47	56,0	37	44,0
Ayda 1-3 kez geliyorum.	18	66,7	9	33,3
Haftada 1-3 kez geliyorum.	11	78,6	3	21,4
Belediye çalışıyorum.	15	60,0	10	40,0

Bu veriler yorumlandığında, ilk satırda verilmiş olan katılımcı grup haricindekilerin, geliş sıklıklarına bağlı olarak belediye binasını ve çevresini, görev tanımlarının dışında kalan ek işlevleri ile de değerlendirdiği ve aktif olarak kullandığı görülmektedir. Bu sonuç çalışmanın sorguladığı konular çerçevesinde anlamlı bir ilişki sunmaktadır. Tasarımcılar ve yönetimler tarafından, binanın kullanım arayüzlerini artırma yolu ile kentli ile etkileşim düzeyini çoğaltma hamlesinin katılımcıda karşılığını bulması olumlu bir durumdur. Ayrıca, belediye çalışanları haricinde binayı aktif kullanan katılımcı grupların belediyeyi kullanma sıklıkları arttıkça, evet yanıtını işaretleme oranlarının da arttığı bulgular arasındadır. Bu durum da çalışmanın varsayımlarından olan, belediye binasına aşinalık düzeyinin belediyedeki saydamlık önermelerinin anlaşılma ihtimali üzerinde olumlu bir katkısı olacağı düşüncesini desteklemektedir.

Katılımcıların belediye binasına geliş sıklıklarının, belediyeye geldiklerinde zaman geçirdikleri bölümler üzerindeki etkilerinin anlaşılabilmesi için yapılan analiz sonucunda; daha önce hiç içeride işi olmayıp binayı yalnızca dışarıdan gören katılımcıların, en çok binaya ait meydana ya da parkta (%42,9) vakit geçirdikleri ortaya çıkmıştır. Bu katılımcıların ikinci olarak kantin, kafeterya bölümünü (%42,9) işaretledikleri görülmektedir. Belediyeye yılda 1-3 kez geldiğini beyan eden katılımcıların; %66,7 oranında belediyede çözmek istediği iş ile ilgilenen birimde, ardından %47,6 oranında binaya ait sosyal tesis alanlarında vakit geçirdiği görülmektedir. Belediyeye ayda 1-3 kez geldiğini beyan eden katılımcıların; %85,2 oranında belediyede çözmek istediği iş ile ilgilenen birimde, ardından %51,9 oranında binaya ait meydana vakit geçirdiği görülmektedir. Belediyeye haftada 1-3 kez geldiğini beyan eden katılımcıların ise; %64,3 oranında belediyede çözmek istediği iş ile ilgilenen birimde, ardından %50 oranında binaya ait meydana vakit geçirdiği görülmektedir. Belediye çalışanları da %44,0 oranı ile binaya ait meydana vakit geçirdikleri yönünde işaretlemeler yapmışlardır (Tablo 4.3).

Bu bulgular yorumlandığında, belediye çalışanlarının ve belediyeye herhangi bir işi çözmek üzere gelen katılımcıların ilk olarak, çalıştıkları birimi ya da işlerini çözmek için geldikleri birimi işaretlemeleri olağan bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda ikinci sırada ağırlıklı olarak verdikleri cevaplar daha anlamlı hale gelmektedir. Ayrıca bir önceki tabloda (Bkz. Tablo 4.2) belediyede bir işi olmadığı halde binada ve yakın çevresinde vakit geçirdiğini söyleyen çoğunluğun, belediyenin kamusal eklentilerinde vakit geçirmekten keyif aldığı bilgisini okumak mümkündür. Bu katılımcı grup, binada işi olmadığı halde, yakın çevresinde vakit geçirdiğini beyan ederek çalışmanın varsayımlarını

doğrulama anlamında olumlu katkı sağlamaktadırlar. Sonuçlar belediye binasının ve yakın çevresinin, katılımcılar tarafından yalnızca resmi bir kurum olarak değerlendirilmediğini, tam da belediye yönetiminin talep ettiği doğrultuda bir kamusal alan işlevi üstlendiği varsayımını destekler niteliktedir.

Tablo 4.3. Binaya geliş sıklığı ile binada ve çevresinde vakit geçirilen yer arasındaki ilişki

Binaya geliş sıklığı	Vakit geçirilen yer													
	1		2		3		4		5		6		7*	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.	0	0,0	0	0,0	9	25,7	0	0,0	15	42,9	13	37,1	2	5,7
Yılda 1-3 kez geliyorum.	0	0,0	56	66,7	40	47,6	17	20,2	28	33,3	23	27,4	0	0,0
Ayda 1-3 kez geliyorum.	0	0,0	23	85,2	11	40,7	6	22,2	14	51,9	6	22,2	0	0,0
Haftada 1-3 kez geliyorum.	0	0,0	9	64,3	6	42,9	2	14,3	7	50,0	6	42,9	0	0,0
Belediye çalışanıyım.	25	100	6	24,0	4	16,0	4	16,0	11	44,0	7	28,0	0	0,0
*1: Çalıştığım birimde							4: Beyaz masa biriminde				7: Diğer			
2: Belediyede çözmek istediğim konu ile ilgilenen birimde							5: Binaya ait meydana/parkta							
3: Binaya ait sosyal tesis alanında							6: Kantin, kafeterya bölümünde							

Katılımcıların belediye binasına geliş sıklıkları ile tasarımcılar ve yöneticiler tarafından temsili anlam yüklenerek cephede okunaklı hale getirilen birimlerin katılımcılar tarafından anlaşılma durumu arasındaki ilişkiyi ölçmek üzere yapılan analizler sonucunda; daha önce hiç içeride işi olmayıp binayı yalnızca dışarıdan gören katılımcıların meclis salonunun (%57,1) ve başkanlık makamının (%57,1) cephedeki yerini bilmediği, beyaz masa biriminin yerini bilen katılımcılarla (%51,4) bilmeyenlerin (%48,6) sayılarının ise birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Belediyeye yılda 1-3 kez geldiğini, ayda 1-3 kez geldiğini, haftada 1-3 kez geldiğini ve belediye çalışanı olduğunu beyan eden katılımcıların ise meclis salonunun (%72-58,3), başkanlık makamının (%78,6-59,3) ve beyaz masa biriminin (%84-73,8) cephedeki yerini büyük oranda bildiği anlaşılmaktadır (Tablo 4.4).

Bu veriler, binanın iç mekanına ve işleyişine hâkim olmayan seyirci grubun cephede verilmek istenen mesajları çoğunlukla alamadığını düşündürmektedir. Yani; tasarımcılar ve yönetimler tarafından, şeffaf yönetime ve katılımcı demokrasiye referans vermek adına cephe karakteristiği üzerinden kurgulanan çeşitli önermeler, binanın içindeki deneyim ile bütünleşince daha anlamlı ve anlaşılır hale gelebilmektedir. Binayı değişen sıklıklarda olsa da aktif olarak kullanan 150 kişiden oluşan katılımcı grubun cephe üzerinden sorulan sorulara verdiği olumlu yanıtlar bunu doğrular niteliktedir. Özetle demokrasiye atıfta

bulunmak adına alınan tasarım kararlarının büyük oranda temsili düzeyde kalmakla birlikte yine de kullanıcıdaki karşılığını olumlu yönde bulduğu bir kez daha göze çarpmaktadır.

Tablo 4.4. Binaya geliş sıklığı ile temsili birimlerin cepheden algılanması arasındaki ilişki

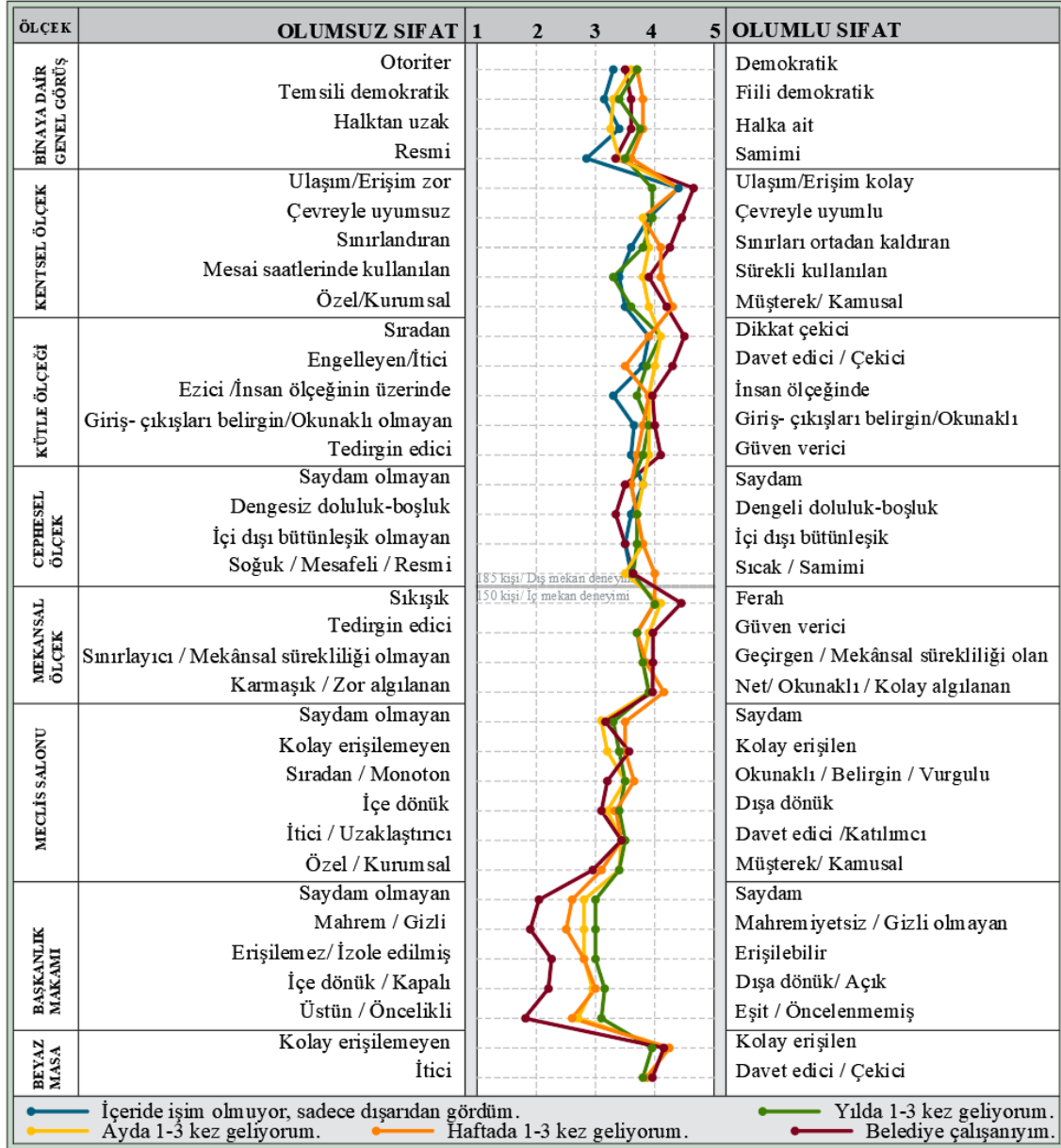
Binaya geliş sıklığı		Temsili birimlerin cephedeki yerini biliyorum.					
		1		2		3*	
		N	%	N	%	N	%
İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.	Evet	15	42,9	15	42,9	18	51,4
	Hayır	20	57,1	20	57,1	17	48,6
Yılda 1-3 kez geliyorum.	Evet	49	58,3	50	59,5	62	73,8
	Hayır	35	41,7	34	40,5	22	26,2
Ayda 1-3 kez geliyorum.	Evet	20	74,1	16	59,3	19	70,4
	Hayır	7	25,9	11	40,7	8	29,6
Haftada 1-3 kez geliyorum.	Evet	10	71,4	11	78,6	11	78,6
	Hayır	4	28,6	3	21,4	3	21,4
Belediye çalışanıyım.	Evet	18	72,0	18	72,0	21	84,0
	Hayır	7	28,0	7	28,0	4	16,0

*1: Meclis salonunun cephedeki yerini biliyorum.

2: Başkanlık makamının cephedeki yerini biliyorum.

3: Beyaz masa biriminin cephedeki yerini biliyorum.

Katılımcıların belediye hizmet binasını ve/veya kamusal eklentilerini kullanma sıklıklarının; deneyimleme süresi, niteliği, çeşitliliği ve katılımcının eylem biçimleri gibi parametreleri dolayısıyla da fenomenal saydamlık algısını etkileyeceği varsayımını doğrulamak üzere yapılan Anlamsal Farklılaşım Ölçeği değerlendirildiğinde dikkat çekici noktalardan biri; belediye binasında işi olmayıp binayı yalnızca dışarıdan gördüğünü beyan eden katılımcıların çizdiği eğri olmaktadır. Binayı en az sıklıkta ve çevresel veriler üzerinden deneyimlemekte olan bu katılımcı grubun fenomenal saydamlık algısı, çok az bir farkla olsa da diğer katılımcıların gerisinde oluşmaktadır. Öte yandan, binayı en yüksek düzeyde kullanan kitle olan belediye çalışanlarının saydamlık algısında, diğer katılımcılara göre daha büyük ölçekli dalgalanmalar gözlemlenmektedir. Daha açık bir ifade ile söylemek gerekirse, binaya dair genel görüş, kent içindeki konum, bina kütlesi bölümlerinde olumlu sıfat yönünde diğer katılımcıların önünde seyreden grafik; bina cephesi ve iç mekân bölümünde eşdeğer sütunlarda zikzaklar çizerken, meclis salonu ve başkanlık makamı ile ilgili bölümlerde olumsuz sıfat yönünde diğer katılımcıların önünde seyretmektedir. Bu durum, yapılan analizlerin birçoğunda olduğu gibi, başkanlık makamı ve yönetim ile ilgili durumların saydamlık algısının, diğer bölümlerdekinden çok daha farklı parametrelerden etkilendiğine işaret etmektedir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Binaya ait bölümlerin fenomenal saydamlık algısı ile binanın kullanım sıklığı arasındaki ilişki grafiği

4.3. Belediye Hizmet Binası ile İlgili Genel Görüşlere İlişkin İrdelemeler

Bu bölümde; kentli ile bağ kurmaya niyetlenmiş belediye hizmet binalarının; kentli tarafından beğenilme, benimsenme, gündelik yaşantının doğal bir parçası olarak kent belleğinde yer edinme olasılığının yüksek olduğu; belediyelerin işlevi gereği yüklendiği otoriter kimliğin kullanıcıların belediye hizmet binası ve/veya kamusal eklentilerini deneyimleme sürecindeki eylemlerini etkilediği; mekânsal ölçekte alınan fenomenal

saydamlık içeren tasarım kararlarının, katılımcılar üzerinde güven verici bir mekân algısı oluşturarak tedirginlik duygusunu büyük oranda azalttığı gibi varsayımları denetlemek adına yapılmış olan çeşitli Çapraz Tablo ve Anlamsal Farklılaşım Ölçeği Analizleri sunulmaktadır.

Katılımcıların binaya karşı genel algısının olumlu yönde seyrettiği, binanın ve çevresinin kullanıcıların cephesinde beğenilen, sahiplenilen bir kamusal alan ve toplanma yeri olarak benimsendiği; ezici ve tedirgin edici bir imaj çizme eğiliminden ve otoriterlikten uzak bir yapısı olduğu anket sonucunda elde edilen bulgular arasındadır. Katılımcıların belediye binasına gelirken tedirgin olmadıkları konusunda çoğunlukla hem fikir olması çalışma konusunda önemli sonuçlara referans vermektedir. Kurumsal yapısı nedeni ile kullanıcı üzerinde tahakküm kurma fikri ile kentliyi tedirgin etmeyi tercih eden otoriter belediye yapılarının günümüzde bir tercihe dönüştüğü ve anket çalışmasına konu edinilen belediye yapısının bu anlamda olumlu bir örnek teşkil ettiği bu veriler üzerinden okunmaktadır. Öte yandan; belediye yönetiminin, şeffaflık ve katılımcılık anlamındaki pozisyonunu ölçme amacı ile sorulmuş soruya verilen, birbirine yakın ancak tutarsız olan yanıtlar yorumlandığında, belediye yönetiminin her bir kentli için aynı oranda katılım şansı sunmadığı fikri çıkarılabilmektedir. Ancak katılımın ve şeffaflığın talebe dayalı bir rıza meselesi olduğu göz önünde bulundurulursa, bu soruya verilen yanıtlar, kentlinin gerçek anlamda söz sahibi olup olmak istemediği ile de değişkenlik gösterebilecek bir konumdadır. Yönetimin şeffaflığının herhangi bir nedenle sorgulamaya açık hale geldiği bu noktada, çalışma kapsamında önemsenen sonuç; katılımın ya da saydamlığın temsili dahi olsa kullanıcı cephesinde olumlu olarak algılandığı ve mimarının bu anlamda etkili bir araç olabileceği olmuştur (Bkz. Tablo 3.4).

Katılımcıların tedirginlik sorularına verdiği yanıtların nedenlerini araştırmak adına yapılan analizlerden ilki “Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.” yargısı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu yargıya evet yanıtını verenlerin %33,3’ü iç mekânı karmaşık ve tedirgin edici bulmadığını belirtmiş olsa da %25’i iç mekânı karmaşık ve tedirgin edici bulunduğunu ifade etmiştir. “Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.” yargısına katılımcıların büyük çoğunluğu hayır yanıtını vermiştir. Bu yanıtı verenlerin %64’ü binanın iç mekanının karmaşık ve tedirgin edici olmadığını ifade ederek tutarlı bir sonuç ortaya koymaktadır. Kısmen yanıtı veren 13 kişi de yine büyük oranda (%56,5) iç mekânın karmaşık ve tedirgin edici olmadığı yönünde oylama yapmışlardır (Tablo 4.5).

Bu bulgular doğrultusunda, belediyeye gelirken tedirginlik duygusu hisseden kişilerin sayısı oldukça az olduğu için, olumsuz durumun nedenleri ile ilgili sağlıklı bir sonuç ortaya

koymak güç hale gelmektedir. Ancak tedirgin olmadığını ifade eden çoğunluğun iç mekânı da tedirgin edici bulmadığı yönündeki işaretlemeleri bu anlamda tutarlı bir tablo ortaya koymakta ve örtüşmektedir.

Tablo 4.5. Belediye binasına gelirken yaşanan tedirginlik ile iç mekân anlaşılabilirliği arasındaki ilişki

		Belediye binasına girdiğim zaman aradığım birimi kolaylıkla bulabiliyorum, bu yüzden içeride gezerken tedirgin olmuyorum.							
		Evet		Hayır		Kısmen		Fikrim yok*	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.	Evet	4	33,3	3	25,0	2	16,7	3	25,0
	Hayır	96	64,0	6	4,0	18	12,0	30	20,0
	Kısmen	13	56,5	2	8,7	6	26,1	2	8,7

* İç mekânı deneyimleme ile doğrudan ilişkili olan sorulara, “Belediye binasına ne sıklıkla geliyorsunuz?” sorusuna “İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.” diyen kişilerin fikrim yok yanıtı vermeleri istenmiştir.

“Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.” yargısına verilen yanıtların nedenlerini araştırmak amacıyla yapılan analizlerden ikincisi, yönetimin şeffaflığı ile ilişkilendirilerek yapılmıştır. “Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.” yargısına evet yanıtı veren 12 katılımcının çoğunun (%58,3) yönetimi katılımcı ve şeffaf bulmadığı anlaşılmaktadır. “Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.” yargısına hayır yanıtı veren katılımcıların ise çoğunluğu (%38) yönetimi katılımcı ve şeffaf bulunduğu yönünde bir işaretleme yapmıştır. Bu kitlenin hayır (%35,5) ve kısmen (%26,7) seçeneklerine verdikleri yanıtlar da birbirine yakın seyretmektedir. “Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.” yargısına kısmen yanıtı veren 23 katılımcının %69,6’sı yönetimin şeffaflığı konusunda da kısmen yanıtı vererek çekimserliklerini korumuşlar ve sonuca anlamlı bir etki sağlamamışlardır (Tablo 4.6).

Tablo 4.6. Belediye binasına gelirken yaşanan tedirginlik ile yönetimin tutumu arasındaki ilişki

		Belediye yönetimi katılımcı ve şeffaf bir tutum sergiliyor.					
		Evet		Hayır		Kısmen	
		N	%	N	%	N	%
Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.	Evet	4	33,3	7	58,3	1	8,3
	Hayır	57	38,0	53	35,3	40	26,7
	Kısmen	2	8,7	5	21,7	16	69,6

Bu veriler ışığında, belediye yönetiminin katılımcı ve şeffaf bir tutum sergilediğini düşünen katılımcıların, belediye binasına gelirken tedirginlik duygusundan büyük oranda arındığını söylemek yanlış olmayacaktır. Tüm katılımcıların her iki soruya verdikleri yanıtların da birbiriyle çelişmediği, katılımcıların birbirini destekleyen, tutarlı yanıtlar verdikleri anlaşılmaktadır.

“Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.” yargısına verilen yanıtların katılımcıların binadaki eylemlerini nasıl etkilediğini araştırmak üzere yapılan analizde; belediye binasına gelme düşüncesinin zihninde tedirginlik uyandırdığı yönünde oylama yapan katılımcıların çoğunluğu (%41,7) belediyede işini bitirip oyalanmadan binadan ayrıldığını ifade etmiştir. Belediye binasını tedirgin edici bulmayan katılımcı kitle ise %42’lik bir oranla işini bitirdikten sonra ortak alanlarda zaman geçirdiğini belirtmiştir. Tedirginlik konusunda kısmen yanıtı vererek çekimser kalan kesimin ise %52,2’si binada işi bittikten sonra oyalanmadan ayrıldığını belirtmiştir (Tablo 4.7).

Tablo 4.7. Belediye binasına gelirken yaşanan tedirginlik ile katılımcıların binadaki eylemleri arasındaki ilişki

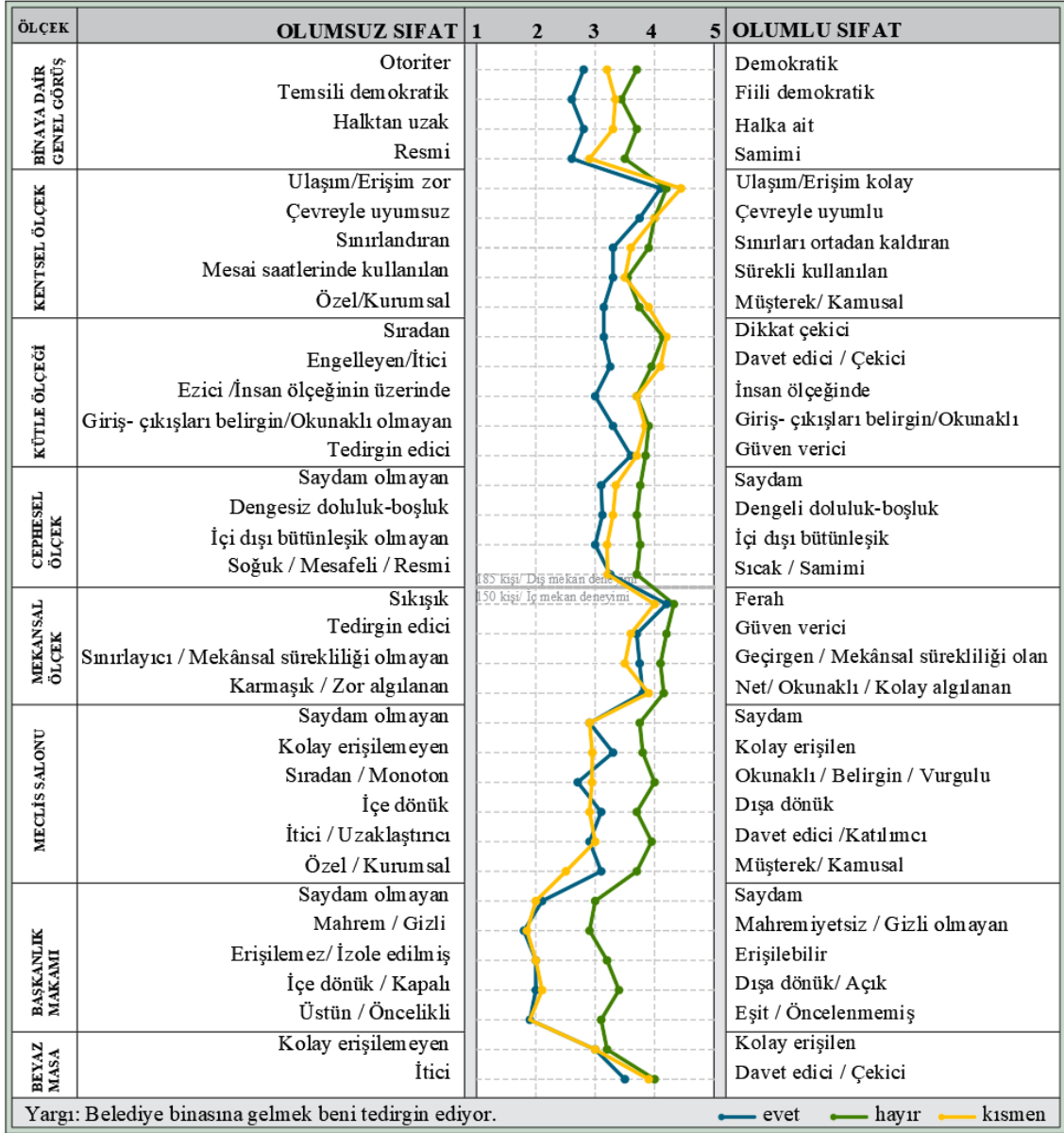
		Belediye binasında işiniz olduğu günlerde burada ne kadar zaman geçiriyorsunuz?					
		1		2		3*	
		N	%	N	%	N	%
Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.	Evet	3	25,0	5	41,7	4	33,3
	Hayır	30	20,0	57	38,0	63	42,0
	Kısmen	2	8,7	12	52,2	9	39,1

*1: İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.

2: İşimi/ mesaimi bitirip hızlıca, oyalanmadan çıkıyorum.

3: İşim/ mesaim bitince ortak alanlarda zaman geçiriyorum.

Bu veriler sayesinde, varsayımlarda öngörüldüğü üzere binanın işlevine içkin olarak üzerinde taşıdığı otoriter imajın, kentli üzerinde tedirginlik duygusu uyandırması sebebi ile kullanıcının binadan bir an önce ayrılmak istemesi durumu desteklenmektedir. Binayı tedirgin edici bulmayan kişilerin binadan ayrılmak adına aceleci davranmaması, deneyimleme sürecini artırıcı faaliyetlerde bulunmaları da farklı bir boyuttan bir varsayımı desteklemektedir. Aslında tedirginlik ve deneyimleme sürecinin uzaması durumu birbirini besleyen bir hal olmaktadır. Yani, deneyimleme süreci ve çeşitliliği arttıkça tedirginliğin azalması beklenirken, tedirginlik arttıkça da deneyimleme sürecinin ve çeşitliliğinin de azaldığı gözlemlenmektedir.

Şekil 4.3. Binaya ait bölümlerin fenomenal saydamlık algısı ile tedirginlik duygusu arasındaki ilişki grafiği

Belediye binasına gelme fikrinin katılımcılar üzerinde tedirginlik uyandırma durumunun katılımcıların fenomenal saydamlık algısı üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla yapılan analizler doğrultusunda; binaya gelirken tedirgin olduğunu ifade eden katılımcıların fenomenal saydamlık algısının, hayır yanıtı veren katılımcılara oranla geri planda kaldığı ve diğer yanıtlarla kıyaslandığında daha fazla bölümde olumsuz değer aralıklarına kaydığı yorumu yapılabilmektedir (Şekil 4.3). Buradan hareketle tedirginliğin saydamlık algısını olumsuz etkilediği ya da saydamlık algısının olumsuz olmasının katılımcı üzerinde tedirginlik hissiyatı uyandırıyor olabileceği gibi bir denklem elde edilmektedir. Yani

tedirginlik ve fenomenal saydamlık algısı arasında birbirini olumsuz yönde etkileyen bir ilişki olduğu sonuçlardan okunabilmektedir.

Belediye binası iç mekanının okunaklı, anlaşılır, ferah gibi saydamlık kavramları ile örtüştürülerek sunulan “Belediye binasına girdiğim zaman aradığım birimi kolaylıkla bulabiliyorum, bu yüzden içeride gezerken tedirgin olmuyorum.” yargısının yanıtları ile katılımcıların bina içindeki eylemlerinin ilişkisini araştırmak için yapılan analizler sonucunda; iç mekânı anlaşılır bulduğunu ve içeride tedirgin olmadığını ifade eden katılımcıların %56’sı belediyede işini bitirdikten sonra ortak alanlarda zaman geçirdiğini belirtmiştir. İç mekânı anlaşılır bulmadığı için içeride tedirgin olduğunu ifade eden 11 kişinin %63,6’sı ile yargıya kısmen yanıtı verenlerin %69,2’si ise işi bitince hemen binadan ayrıldığı yönünde fikir belirtmiştir (Tablo 4.8).

Tablo 4.8. Belediye binasının iç mekânında hissedilen tedirginlik durumu ile katılımcıların binadaki eylemleri arasındaki ilişki

		Belediye binasında işiniz olduğu günlerde burada ne kadar zaman geçiriyorsunuz?					
		1		2		3*	
		N	%	N	%	N	%
Belediye binasına girdiğimde aradığım birimi kolaylıkla bulduğum için içeride gezerken tedirgin olmuyorum.	Evet	0	0,0	49	43,4	64	56,6
	Hayır	0	0,0	7	63,6	4	36,4
	Kısmen	0	0,0	18	69,2	8	30,8

*1: İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.
 2: İşimi/ mesaimi bitirip hızlıca, oyalanmadan çıkıyorum.
 3: İşim/ mesaim bitince ortak alanlarda zaman geçiriyorum.

Bu bulgular sayesinde, varsayımlarda öngörüldüğü üzere iç mekânın okunaklılık, mekânsal süreklilik, ferahlık, kolay algılanabilme gibi mekânsal saydamlık açımları ile desteklenerek tasarlanması durumu katılımcılar üzerinde güven verici bir mekân algısı oluşturmakta, mekânın tedirgin ediciliğini büyük oranda azaltmaktadır. Bir önceki analizlerde de görüldüğü üzere, mekânı tedirgin edici bulmadığını ifade eden katılımcı kitlenin, yine mekânı deneyimleme konusunda süreyi uzatan çeşitli ek aktivitelerde bulunmaktan kaçınmadığı anlaşılmaktadır. Tedirgin olduğunu ifade eden ve çekimser kalan kitle ise binada geçireceği zamanı minimize ederek bir an önce ayrılma eğilimi göstermektedir.

“Belediye yönetimi şeffaf ve katılımcı bir tutum sergiliyor.” yargısına verilen yanıtların katılımcıların binadaki eylemlerini nasıl etkilediğini araştırmak amacıyla yapılan

analiz sonuçlarına göre; bu yargıya evet yanıtı vererek yönetimin katılımcı ve şeffaf olduğu yönünde fikir beyan edenlerin neredeyse yarısının (%49,2) binada işi bittikten sonra ortak alanlarda vakit geçirdiği görülmektedir. Bu yargıya hayır yanıtı vererek yönetimi katılımcı ve şeffaf bulmadığını ifade eden katılımcı kitle (%38,5) ile kısmen yanıtı vererek çekimser kalan kitlenin (%45,6) ise işini bitirip bir an önce binadan ayrılma yönünde bir eylem sergilediği görülmektedir. Ancak yönetimi şeffaf ve katılımcı bulmadığı yönünde fikir beyan eden kitlenin, işini bitirince ortak alanlarda zaman geçirdiği yönünde oylama yapan kısmı (%36,9) da göz ardı edilmeyecek boyuttadır (Tablo 4.9).

Tablo 4.9. Belediye yönetiminin tutumuna yüklenen anlam ile katılımcıların binadaki eylemleri arasındaki ilişki

		Belediye binasında işiniz olduğu günlerde burada ne kadar zaman geçiriyorsunuz?					
		1		2		3*	
		N	%	N	%	N	%
Belediye yönetimi katılımcı ve şeffaf bir tutum sergiliyor.	Evet	9	14,3	23	36,5	31	49,2
	Hayır	16	24,6	25	38,5	24	36,9
	Kısmen	10	17,5	26	45,6	21	36,8

*1: İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.
 2: İşimi/ mesaimi bitirip hızlıca, oyalanmadan çıkıyorum.
 3: İşim/ mesaim bitince ortak alanlarda zaman geçiriyorum.

Bu bulgular ışığında; katılımcı kitlenin zihninde oluşan, yönetimin tutumuna yönelik algının düzeyi binadaki eylem hızını, süresini ve çeşitliliğini etkilemektedir. Yönetimi katılımcı ve şeffaf bulan kesimin binayı daha çok benimsediği, katılımcı ve şeffaf bulmayan kitlenin ise belediye ile uzun vadeli temaslardan kaçındığı görülmektedir.

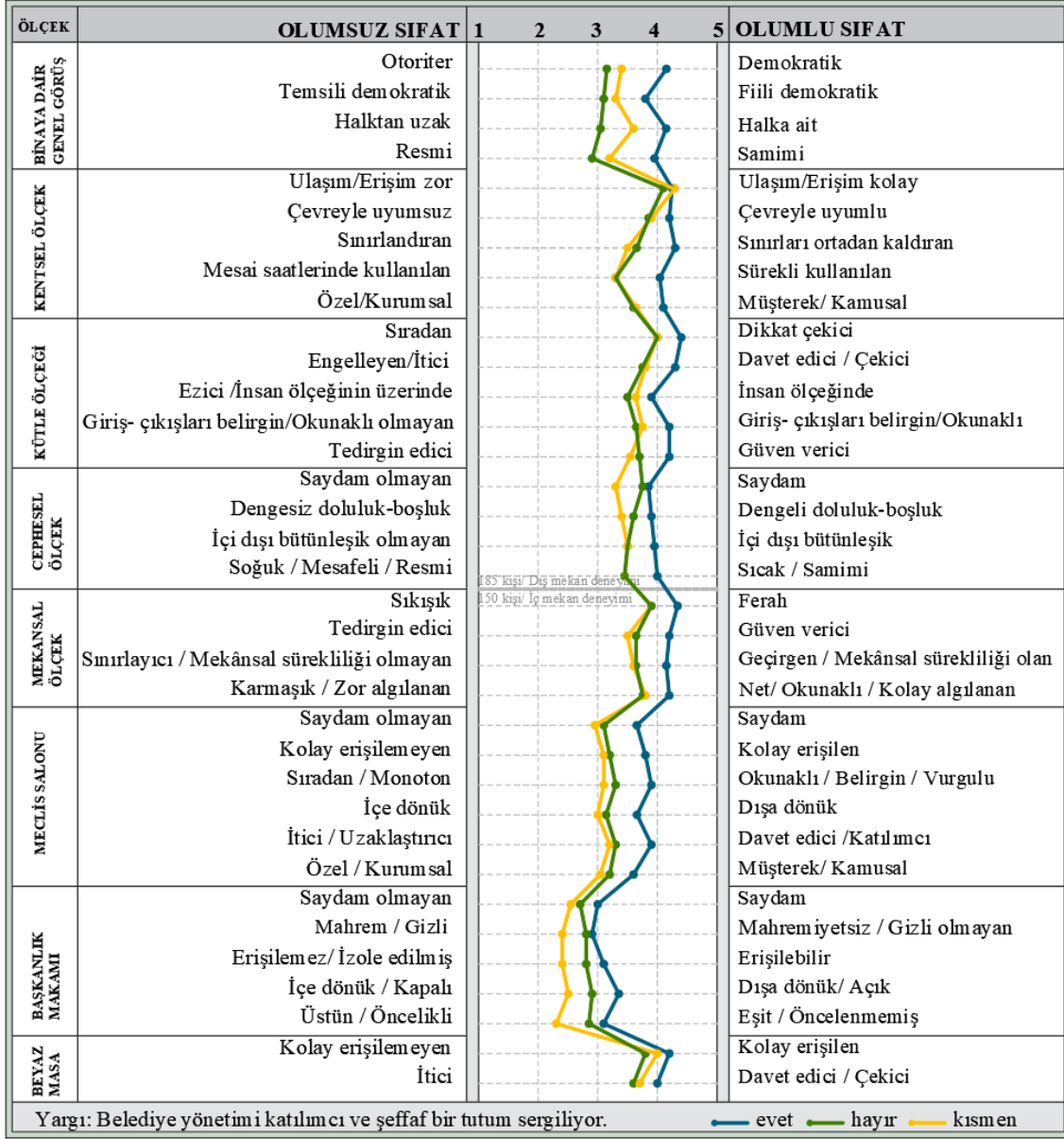
“Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.” yargısına verilen yanıtların katılımcıların binayı tetikleyici bir amaç olmaksızın kullanıp kullanmadıklarını araştırmak amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre; binaya gelirken tedirgin olduğu yönünde işaretleme yapan katılımcıların yarıdan fazlasının (%58,3) binada bir işi olmadığı zamanlarda belediye binası ya da çevresini kullanmadığı görülmektedir. Belediye binasına gelirken tedirgin olmadığını ifade eden grubun yarıdan fazlası (%60,7) ile kısmen yanıtı vererek çekimser kalan grubun yarısı (%52,2) ise belediyede işi olmasa dahi binada ve yakın çevresinde vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir (Tablo 4.10).

Tablo 4.10. Belediye binasına gelirken yaşanan tedirginlik durumu ile katılımcıların binayı ve yakın çevresini bir sebep olmaksızın kullanma durumu arasındaki ilişki

		Belediyede bir işiniz olmadığı zamanlarda belediye binasında veya yakın çevresinde vakit geçiriyor musunuz?			
		Evet		Hayır	
		N	%	N	%
Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.	Evet	5	41,7	7	58,3
	Hayır	91	60,7	59	39,3
	Kısmen	12	52,2	11	47,8

Bu bulgular da üstteki (Tablo 4.5-9) analizlerde olduğu gibi, tedirginlikle beslenen ruh halinin binayı deneyimleme isteğini ve süresini düşürdüğü haliyle de fenomenal saydamlık algısını olumsuz etkilediği yönünde bir kanaat oluşturmaktadır. Tedirginlik duymayan katılımcılar, binayı kentsel-kamusal bir alan olarak benimsemekte ve boş zaman aktiviteleri için de kullanmaktadır.

Katılımcıların belediye yönetimini katılımcı ve şeffaf bulma düzeylerinin fenomenal saydamlık algıları üzerindeki etkilerine yönelik yapılan analize göre; belediye yönetimini katılımcı ve şeffaf bulduğunu ifade eden katılımcıların saydamlık algısına ait grafiğin çok yüksek derecede olumlu sıfat yönünde başladığı, binanın iç mekânı ile ilgili bölüme gelinceye kadar da bu seviyede çok küçük hareketlerle zikzaklar çizerek ilerlediği görülmektedir. Binanın iç mekânında da yine çok yüksek oranda olumlu değer aralığında seyreden grafik ve meclis salonu ile ilgili bölümde 3,5-4 aralığında olmak üzere olumlu bir grafik çizmeye devam etmektedir. Başkanlık bölümünde 3-3,5 değer aralığında eşdeğere yaklaşan grafiğin hiçbir ölçekte olumsuz tarafa yönelmemesi ile dikkat çekici bir hal almaktadır. Grafik baştan sona incelendiğinde, evet diyen katılımcıların saydamlık algısının hayır ve kısmen yanıtı veren katılımcılara göre yüksek seyrettiği görülmektedir (Şekil 4.4).

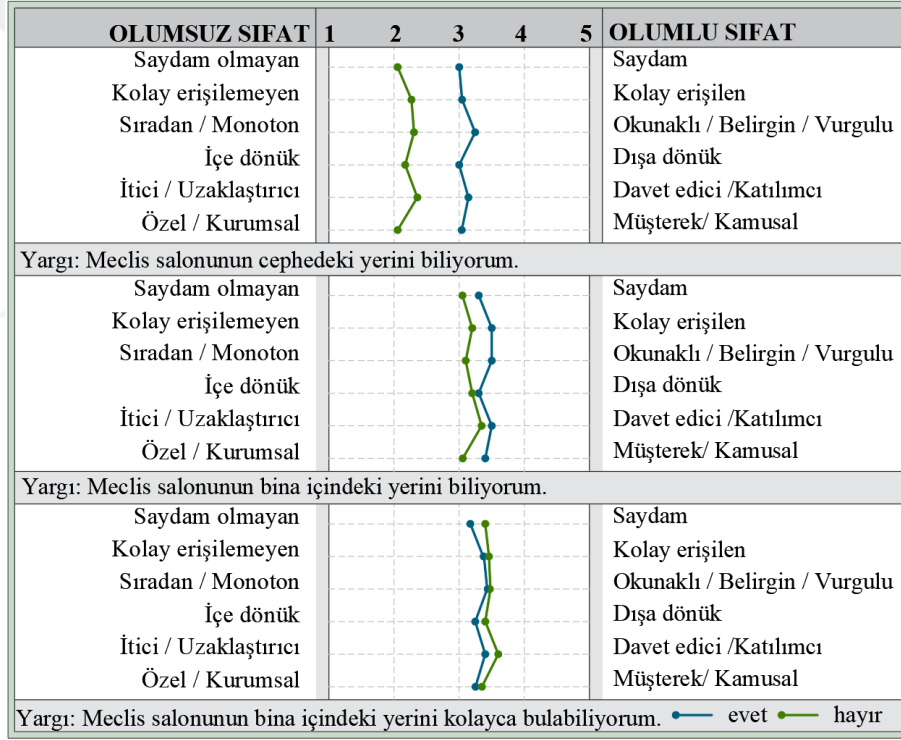

Şekil 4.4. Binaya ait bölümlerin fenomenal saydamlık algısı ile belediye yönetiminin tutumu arasındaki ilişki grafiğeri

4.4. Temsili Anlam Taşıyan Birimlere İlişkin İrdelenmeler

Bu bölümde; belediye hizmet binalarında tasarımcılar açısından temsili anlam taşıyan bölümler olarak değerlendirilen meclis salonu, başkanlık makamı ve beyaz masa biriminde demokrasiye ilişkin mesajlarını cephe ve bina kütlesi üzerinden aktardıkları; tasarımcıların tasarım kararları aracılığıyla önerdikleri görsel ya da anlamsal mesajlardan ziyade, fiziksel erişim arttıkça fenomenal saydamlık algısının arttığı gibi varsayımları denetlemek adına yapılmış olan çeşitli Çapraz Tablo ve Anlamsal Farklılaşım Ölçeğeri Analizleri sunulmaktadır.

Katılımcıların, tasarımcılar tarafından temsili bir anlam yüklenmiş olan meclis salonu, başkanlık makamı ve beyaz masa birimi ile etkileşim düzeylerini ve aşinalıklarını ölçmek adına sorulan soruların yanıtları ile katılımcıların bu birimlere karşı gelişen saydamlık algılarının arasındaki ilişkiyi irdelemek üzere analizler yapılmıştır. Şekil 4.5'te “Meclis salonunun cephedeki yerini biliyorum.” yargısına evet yanıtı veren katılımcıların meclis salonuna karşı gelişen saydamlık algısının eşdeğer skalasının çok az dışında, olumlu sıfat yönünde seyrettiği; yargıya hayır yanıtı veren katılımcıların ise meclis salonuna karşı gelişen saydamlık algısının yüksek oranda olumsuz yönde olduğu görülmektedir. Yani, meclis salonunun cephedeki yerini bildiğini ifade eden katılımcılar, cephedeki yerini bilmeyenlere oranla meclis salonunu daha saydam olarak değerlendirmektedir.

Şekil 4.5. Meclis salonunun cephedeki ve bina içindeki yerinin bilinmesi ile fenomenal saydamlık algısı arasındaki ilişki grafikleri

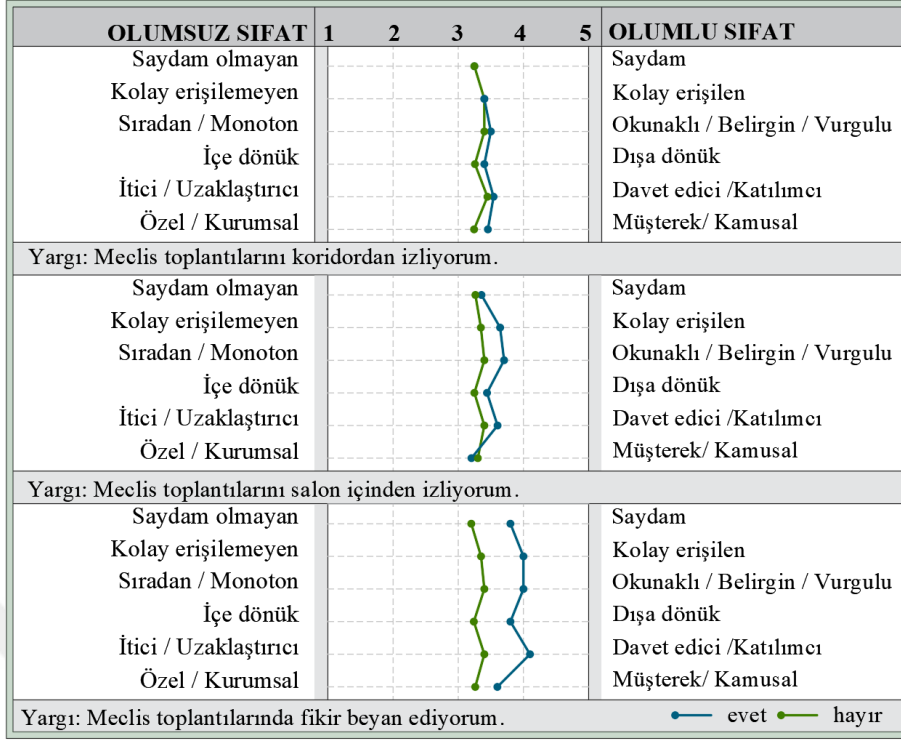
“Meclis salonunun bina içindeki yerini biliyorum.” yargısına evet yanıtı veren katılımcıların meclis salonuna karşı gelişen fenomenal saydamlık algısının, eşdeğer skalası ile yüksek derecesinin ortalarında olumlu sıfat yönünde seyrettiği, yargıya hayır yanıtı veren katılımcıların ise eşdeğer skalasının çok az dışında olsa da aynı şekilde olumlu yönde seyrettiği görülmektedir (Şekil 4.5). Bu durum, hem meclis salonunun bina içindeki yerini

bildiğini ifade eden katılımcıların hem de bina içindeki yerini bilmeyenlerin meclis salonunu saydama yakın değerlendirdiği sonucunu ortaya koymaktadır.

“Meclis salonunun bina içindeki yerini kolayca bulabiliyorum.” yargısına ilişkin değerlendirmelerin sonuçlarında ise; her iki yanıtı veren katılımcıların fenomenal saydamlık algısının eşdeğer ile yüksek oranda olumlu derecelerin arasında olduğu ve birbirine çok yakın grafikler çizdiği görülmektedir. Bu kez yargıya hayır yanıtı verenlerin yanıtlarının, evet yanıtı verenlere göre çok az bir farkla daha olumlu yönde seyrettiği görülmektedir (Şekil 4.5). Bu sonuçtan hareketle, katılımcıların zihninde oluşan saydamlık algısı ile meclis salonunun bina içindeki fiziksel erişim sınırları arasında çok etkili bir bağ olmadığı yorumu yapılabilir.

Katılımcıların meclis toplantılarına pasif ya da aktif olarak katılım durumunun fenomenal saydamlık algısı üzerindeki etkileri üzerine yapılan irdelemeler neticesinde; meclis toplantılarını koridordan izlediği yönünde işaretleme yapan katılımcı kitlenin saydamlık algısı ile, izlemediği yönünde işaretleme yapan kitlenin saydamlık algısı arasındaki fark yok denecek kadar az boyutta gözlemlenmekle birlikte, eşdeğer ile yüksek oranda olumlu sıfat aralığında bir grafik oluşturmaktadır. Meclis toplantılarını salon içinden izlediği ya da izlemediği yönünde işaretlemeler yapan katılımcıların sonuçları da büyük oranda benzerlik göstermekte olup, aradaki fark daha dikkat çekici boyuttadır. Her iki durumda da evet yanıtı veren katılımcıların saydamlık algısı küçük hareketlerle olsa da önde seyretmektedir. Meclis toplantılarında fikir beyan etme yönündeki sorgulamada da hayır yanıtı veren katılımcıların yanıtları eşdeğer skalasında ve olumlu bir grafik oluştururken, evet yanıtı veren katılımcıların grafiği yüksek oranda olumlu ve çok yüksek oranda olumlu aralıklarında anlamlı bir zikzak çizmektedir. İki eğrinin aralarındaki fark, diğer iki durumdakine göre çok daha fazla gözlemlenebilir boyutlardadır (Şekil 4.6).

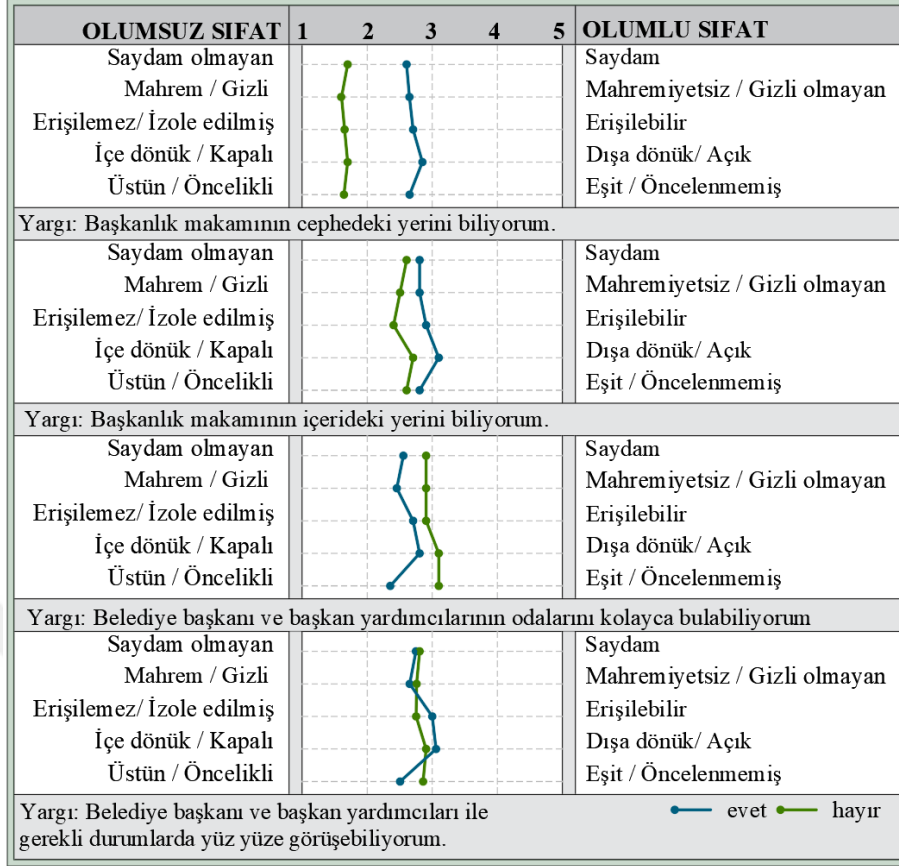
Bu durum temsili demokrasi ile fiili demokrasinin farkını ortaya koymak için anlamlı veriler sunmaktadır. Kentlinin toplantılara katılımını teşvik etmek, dışarıdan izlenebilir meclis salonları tasarlamak kullanıcılar cephesinde olumlu karşılanmaktadır. Ancak aktif olarak toplantılara katılıp, fikir beyan ederek katkı sağlanmasının yani demokrasinin fiilen işlerlik kazanması durumunun katılımcıların zihnindeki saydamlık algısına etkisi daha yüksek düzeylerde olmaktadır.

Şekil 4.6. Meclis toplantılarına katılım düzeyleri ile fenomenal saydamlık algısı arasındaki ilişki grafiği

“Başkanlık makamının cephedeki yerini biliyorum.” yargısına evet yanıtı veren katılımcıların başkanlık makamına karşı gelişen fenomenal saydamlık algısının eşdeğer skalasının çok az dışında, olumsuz sıfat yönünde seyrettiği; yargıya hayır yanıtı veren katılımcıların ise başkanlık makamına karşı gelişen saydamlık algısının çok yüksek oranda ve yüksek oranda olumsuz aralığında olduğu görülmektedir. Yani, iki kesimin saydamlık algısının da olumsuz yöne yatkın seyrettiği bu analizde, başkanlık makamının cephedeki yerini bilmediğini ifade eden katılımcıların algısının, cephedeki yerini bilenlere oranla daha olumsuz yönde geliştiği görülmektedir (Şekil 4.7).

“Başkanlık makamının bina içindeki yerini biliyorum.” yargısına evet yanıtı veren katılımcıların başkanlık makamına karşı gelişen fenomenal saydamlık algısının eşdeğer skalasının çok az dışında, olumsuz sıfat yönünde seyrettiği, yargıya hayır yanıtı veren katılımcıların ise başkanlık makamına karşı gelişen saydamlık algısının eşdeğer ve yüksek oranda olumsuz aralığında olduğu görülmektedir. Yani, bir önceki analizde de olduğu gibi iki kesimin saydamlık algısının da olumsuz yöne yatkın seyrettiği bu analizde, başkanlık makamının bina içindeki yerini bilmediğini ifade eden katılımcıların algısının, bilenlere oranla daha olumsuz yönde geliştiği görülmektedir (Şekil 4.7).

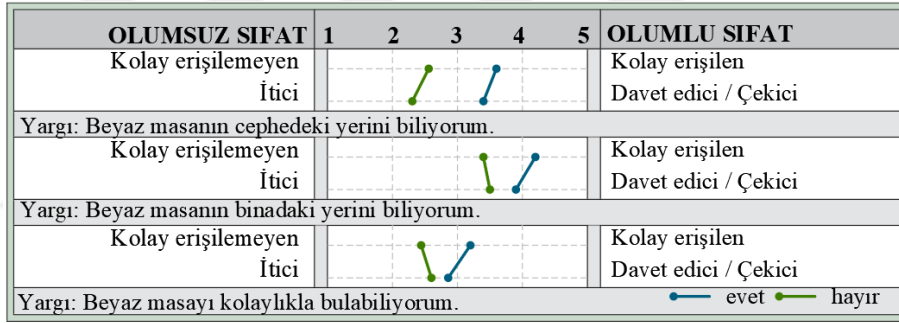
Şekil 4.7. Başkanlık makamının cephedeki ve bina içindeki yerinin bilinmesi ve erişilebilirliği ile fenomenal saydamlık algısı arasındaki ilişki grafikleri

“Belediye başkanı ve başkan yardımcılarının odalarını kolayca bulabiliyorum.” yargısına yönelik sorgulamada da farklı bir sonuç göze çarpmaktadır (Şekil 4.7). Bu kez evet yanıtı veren katılımcıların başkanlık makamına karşı gelişen fenomenal saydamlık algısının eşdeğer skalasının çok az dışında, olumsuz sıfat yönünde seyrettiği; yargıya hayır yanıtı veren katılımcıların ise başkanlık makamına karşı gelişen saydamlık algısının büyük orada eşdeğer skalasında kaldığı, birkaç kavram özelinde ise olumlu yöne kaydığı görülmektedir.

Fiziksel erişimle ilgili bir diğer sorgulama ise “Belediye başkanı ve yardımcılarını ile gerekli durumlarda yüz yüze görüşebiliyorum.” yargısı üzerinden yapılmıştır (Şekil 4.7). Yargıya evet yanıtı veren katılımcılarla hayır yanıtı verenlerin eşdeğer sınırına olumsuz yönden yakın bir noktada ortak bir başlangıç yapıp, benzer bir eğri çizdikleri ve beş sıfat üzerinden sorgulama yapılan bu bölümde iki noktada evet yanıtı verenlerin, diğer iki noktada hayır yanıtı verenlerin öne çıktığı, bir bölümde aynı değerde buluştukları görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda Başkanlık makamının ve belediye yöneticilerinin fiziksel

erişilebilirliğinin, katılımcıların saydamlık algısı üzerinde çok anlamlı bir etkisi olmadığı söylenebilir.

“Beyaz masa biriminin cephedeki yerini biliyorum.” yargısına evet yanıtı veren katılımcıların eşdeğer ve yüksek oranda olumlu aralığında, hayır yanıtı verenlerin ise eşdeğer ve yüksek oranda olumsuz aralığında bir grafik çizdiği görülmektedir. “Beyaz masa biriminin cephedeki yerini biliyorum.” ve “Beyaz masa biriminin bina içindeki yerini kolaylıkla bulabiliyorum.” yargısına evet yanıtı veren katılımcıların yanıtları yüksek ile çok yüksek oranda, hayır yanıtı verenlerin ise eşdeğer ve yüksek oranda olumlu sıfat yönünde bir grafik oluşturmaktadır (Şekil 4.8). Buradan hareketle cepheden okunabilirlik özelliğinin fenomenal saydamlık algısına büyük oranda katkı sağladığı, beyaz masanın fiziksel erişiminin ise oransal olarak küçük farklara sebep olsa da saydamlık algısı üzerinde farklılaştırıcı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Şekil 4.8. Beyaz masa biriminin bilinirliği ve erişilebilirliği ile fenomenal saydamlık algısı arasındaki ilişki grafikleri

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Merkezinde insanı konumlandıran mimarlık ediminde asal araç olarak kabul edilen mekân olgusu ve mekânın algılanması üzerine pek çok söylem geliştirilmiştir. Mekânın algılanması eyleminin, yalnızca görme duyusu ile gerçekleşmeyeceği; ancak onun içinde yaşayarak, ona temas ederek, zamanı algılayarak, beden ile kavrayarak yani deneyimleyerek algılanabileceği bu konuda yapılmış araştırmaların ulaştığı ortak kanı olmuştur. Burada bahsi geçen algı, Şematik Algı ya da II. Algı Düzeyi olarak kategorize edilen, bireysel deneyimlerle ve geçmiş edinimlerle şekillenip, öznel yorumlarla gerçekleşen algı türüdür. Yani mekânın algılanması, onu deneyimleyen her bir farklı beden için kişisel bellek ve deneyim süzgecinden geçirilerek yaşanan bir süreç nihayetinde, tekdüzelik sınırlarının ötesinde bambaşka kompozisyonlar ihtiva ederek gerçekleşmektedir. İnsan yani beden ve mekân arasındaki birbirini besleyen ilişki tasarımcılar tarafından, deneyimleyen bedenin duygu ve davranış biçimleri üzerinde çeşitli etkiler bırakma, tasarıma konu mekânın işlevleri doğrultusunda kullanıcıyı olumlu ya da olumsuz biçimde etkileme amaçları ile kullanılmaktadır.

Günümüzde belediye hizmet binası üretme pratiğinde, bedene hükmeden mimarlık söyleminden olumlu ya da olumsuz yönde yararlanıldığını birçok örnek üzerinden okumak mümkündür. Belediyelerin yapısal olarak geçirdiği demokratikleşme süreci neticesinde, kullanıcısı ile diyalog kurma niyeti taşıyan, kullanıcısının erişim alanlarını arttıran ve davet eden, katılımcı demokrasi ve şeffaf yönetim gibi demokrasinin özünü yansıtan kavramlara atıfta bulunan belediye hizmet binaları, bu durumun olumlu örnekleri olarak bu çalışmaya konu edilmiştir. Mimarlığın mesaj verme gücünden olumlu anlamda yararlanma niyeti taşıyan bu yapılarda, fenomenal saydamlık kavramı önemli bir temsil aracı olarak kullanılmaktadır.

Saydamlık denilince tasarım eğitimi almış kişilerin zihninde birçok yan anlam canlanıyor olsa da tasarlanmış mekânın asıl kullanıcısı olan kentli için saydamlık doğrudan malzemeye hatta belki de yalnızca cam kullanımına karşılık gelen basit bir kavram olarak algılanmaktadır. Öte yandan, günümüzde belediye hizmet binaları aracılığı ile kullanıcıya katılımcı demokrasi ve şeffaf yönetim konularında mesajlar vermek için saydamlığın fenomenal açılımlarından üst düzeyde yararlanıldığı mimarlık ortamında; bu tasarım kararlarının kullanıcının zihninde ne şekilde anlamlandırıldığı, davranış biçimlerini ne

şekilde etkilediği, kamusal eklentilerle zenginleştirilen kamu yapılarının kentli tarafından ne kadar özüksenddiği gibi birçok soru işareti oluşmaktadır. Bu soru işaretlerini giderebilme amacı ile yola çıkılan bu çalışmada, tasarımcılar tarafından önerilen fenomenal saydamlık içeren tasarım kavramlarının, kullanıcı tarafından nasıl algılandığı ve anlamlandırıldığı konusu üzerinde durulmuştur. Bu anlamda etkili olacağı düşünülen yedi temel ölçek üzerinden -kentsel ölçek, kütle ölçeği, cephesel ölçek, mekânsal ölçek, meclis salonu, başkanlık makamı ve beyaz masa birimi- ilk olarak örnek analizleri yapılarak fenomenal saydamlığın mekânsal karşılıkları belirlenmiş, ardından tasarımcılarla görüşmeler yapılarak fenomenal saydamlığın tasarımcıların dilinde ne şekilde ifade edildiği keşfedilmiş ve son olarak seçilen bir örnek üzerinden bir anket çalışması yürütülerek kentlinin zihninde yapıya karşı oluşan fenomenal saydamlık algısı ölçülmüştür.

İlk olarak örnek analizleri üzerinden fenomenal saydamlık kavramının mekânsal boyuttaki karşılıklarının neler olduğuna yönelik yapılan betimsel analizler neticesinde; kimi zaman yönetimin talebi doğrultusunda kimi zaman da tasarımcıların önerisi ile yapısal karşılığını bulan - insan ölçeğinde, form olarak ana kütlede ayrıştırılan, kamusal kullanım olanaklarını artıran, farklı kotlarda içeriden ve dışarıdan erişilebilen, dolu-boş dengesine katkı sağlayan hacimsel hareketler, iç ve dış mekân sürekliliği, halkın evi olan, şeffaf ve katılımcı demokrasinin bir tezahürü olarak yapının ağırlık merkezini oluşturan gibi- çeşitli tasarım kararları tespit edilmiş ve bunlar fenomenal saydamlığın türleri ile örtüştürülerek konunun okurun zihninde somutlaştırılması amaçlanmıştır. Kavramsal saydamlık türünde dürüst, açık, demokratik, erişilebilir, katılımcı gibi kavramlar; mekânsal/deneyimsel saydamlık türünde insan ölçeğinde, mütevazı, görsel ve fiziksel erişim sağlayan, akıcı/ferah/kolay algılanan, sınırları bulanıklaştıran, sürekli gibi kavramlar; cephesel/görüngüsel saydamlık türünde ilgi çekici, özgün, katmanlaşma ile görme eşiğini arttıran gibi kavramlar betimsel analizler ile elde edilen bulgular arasındadır. Ayrıca fenomenal saydamlığın bu üç türü arasında davet edici, insan ölçeğinde, dolu -boş dengesi, geçirgen, eşzamanlı algılanan gibi birçok kavramın ortak paydada keştiği; bu nedenle yoruma dayalı algı sonucunda anlamlandırılan fenomenal saydamlık kavramının alt türlerini, mekânsal unsurlar üzerinde keskin çizgilerle ayırmanın mümkün olmayacağı anlaşılmıştır. Bu bağlamda, elde edilen kavramların saydamlık türleri ile girift ilişkisi nedeniyle sorgulamanın fenomenal saydamlık üst başlığında yapılması kararlaştırılmıştır.

İkinci olarak tasarımcılarla yapılan yarı-yapılandırılmış görüşme uygulamaları sonucunda; fenomenal saydamlık kavramları -sürekli kullanılabilir, sınırları ortadan

kaldıran, halka ait, dikkat çekici/belirgin, demokratik, katılımcı, davet edici, güven verici, saydam, sıcak/samimi, doğrudan etkileşim/iletişim, insan ölçeğinde, giriş-çıkışlar belirgin, mekânsal sürekliliği olan, çevreyle uyumlu, kolay erişilebilir, içi-dışı bütünleşmiş, geçirgen, dengeli doluluk-boşluk, açık, ulaşım-erişim kolay, müşterek/kamusal, belirgin/okunaklı, ferah, kolay algılanan, görsel süreklilik sağlayan, eşit/öncelenmemiş/geri planda tutulmuş, mahremiyetsiz/gizli olmayan, vurgulu, temsili demokratik ve dışa dönük- belirlenmiştir. Bu kavramlar anket çalışmasında katılımcıların saydamlık algısını ölçmek üzere, Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerinde kullanılmışlardır. Ayrıca; tasarımcılar, projelerinin büyük oranda aslına uygun inşa edildiğini ifade etmişlerdir. Bu durum yönetimlerin de belediye binalarının saydamlaşması sürecinde tasarımcılar kadar hevesli olduklarına işaret etmektedir. Öte yandan, kamu yapılarında yaşanan saydamlaşma durumunun tasarımcılar tarafından temsili bir düzeyde sınırlı kaldığı, mimarlığın tek başına sosyal hayata ilişkin problemlere çözüm getirmesi zayıf bir ihtimal olsa da mimarlık araç edinilerek özellikle kamu yapılarında kentli-kullanıcı üzerinde pozitif etkiler bırakmanın mümkün olduğuna dair ortak kanıda oldukları görülmektedir. Zira mimarın inandığı mekânı tasarladıktan sonraki nihai süreçte, onu anlamlandıran ve ona kamusallığını kazandıran mekânın asıl kullanıcısı olan kentli olmaktadır.

Üçüncü olarak, anket sonucunda elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiş, Frekans Tablo Analizleri uygulanarak bulgular ortaya konmuştur.

- Kullanıcıların fenomenal saydamlık algısını ölçmek üzere yürütülen anket çalışmasına, 185 katılımcı gönüllü olarak katkı sağlamıştır. Katılımcıların demografik verilerine bakıldığında ağırlıklı olarak 55 yaşın altında, lise, üniversite ve lisansüstü mezunu ve birbirinden farklı birçok meslek dalından bireyler olduğunu söylemek mümkündür. Bu da işleyiş yapısı ve görev tanımları sebebi ile eğitim düzeyleri, sosyal statüleri, kişisel beğenileri, yaş aralıkları, mesleki yetkinlikleri birbirinden farklı olan kullanıcı kitlesine hitap eden belediye hizmet binasında yapılan anket çalışmasında, sonuçların gerçeğe yakın olacağı beklentisini desteklemektedir.

- Katılımcıların %81,1'ini oluşturan çoğunluğun, çeşitli sıklıklarda olmak üzere binayı aktif olarak kullandığı, %18,9'unun ise sosyal donatılar üzerinden belediye ile temas kurmakta olduğu tespit edilmiştir. Katılımcı profilin büyük oranda binaya aşina bireylerden oluşması, bedensel deneyim ve Şematik Algı düzeyi üzerinden açıklanan fenomenal saydamlık kavramının algılanmasında sorgulanan konular için olumlu bir potansiyel oluşturmuştur. Binayı dışarıdan görmüş olan katılımcı grup da çalışma kapsamında

sorgulanan temel ölçeklerden kentsel ölçek, bina kütlesi ve cephe karakteristiğine yönelik deneyimleri ve fenomenal saydamlık algısı ile çalışmaya önemli katkılar sağlamışlardır.

- Katılımcılara, tasarımcılar ve yönetim tarafından kentlinin bina ile olan etkileşim süresi ve çeşitliliğini arttırmak için programa dahil edilmiş olan ilave işlevlerin, kullanıcı tarafından özümseyip kullanılma düzeylerini ölçmek adına çeşitli sorular sorulmuştur. Bu sorular neticesinde katılımcıların yarıya yakınının binadaki işlerini çözdükten sonra, binadan ayrılmak için acele etmediği, ortak alanlarda zaman geçirdiği ve yarıdan fazlasının da binada işi olmadığı zamanlarda dahi binayı ve/veya yakın çevresini kullandığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, belediye binası ve kentli arasındaki etkileşim arayüz olarak yapıya eklemlendirilen işlevlerin (kültür merkezi, kafeterya, meydan, kütüphane, vb.) kentli tarafından benimsenerek kullanıldığı sonucu çıkmaktadır.

- Katılımcıların çoğunlukla belediye binasının mimari tasarımını beğendiği, tasarımı kendine özgü ve dikkat çekici bulduğu, binanın kente değer kattığına inandığı, kent için bir kamusal alan ve buluşma noktası oluşturduğunu düşündüğü sonucu; kentlinin binayı içselleştirdiği ve onunla anlamlı bir bağ kurduğu, kentlinin belleğindeki yapı imajının otoriterlikten uzak olduğu düşüncesini desteklemektedir. Bu durum, kamusal eklentilerle kullanım eşikleri arttırılmış, kütleli ve cephesel tasarım kararları ile otoriter kimliğinden sıyrılmış ve kentli ile bağ kurmaya niyetlenmiş belediye hizmet binalarının; fenomenal saydamlık algısının yüksek olduğu varsayımını doğrulamaktadır.

- Katılımcıların büyük çoğunluğunun binanın iç mekanını tedirgin edici bulmadığı ve binaya gelirken tedirgin olmadığı sonucu da çalışma kapsamında önemsenen bir bulgu olmuştur. Çünkü, çalışmanın konusunu ortaya çıkaran problemler zincirinde, kentlinin belleğinde kodlanmış olan “belediye hizmet binalarının otoriteyi temsil ettiği” düşüncesi nedeni ile kentlinin binaya karşı tedirginlik duygusu besleyeceği varsayılmıştır. Binaya gelirken tedirgin olduğunu ifade eden azınlıktaki katılımcının diğer sorulara verdiği yanıtlar incelendiğinde, bu varsayım büyük oranda doğrulanmıştır.

- Belediye yönetiminin katılımcı ve şeffaf bir tutum sergileyip sergilemediği konusunda katılımcıların birbirinden farklılaşan yanıtlar vermiş olması, belediye yönetiminin her bir kentli için aynı oranda katılım şansı sunmadığı şeklinde yorumlanabileceği gibi, kentlinin katılım düşüncesine yeterince hâkim ya da istekli olmadığı şeklinde de değerlendirilebilmektedir. Keza, katılımın ve şeffaflığın talebe dayalı bir rıza meselesi olduğu düşünülerek, kentlinin bu soruya yaklaşımının gerçek anlamda söz sahibi olup olmak istememesine göre değişkenlik göstermiş olabileceği bir gerçektir. Ancak

mimari ürünün saydam kurgusunun kullanıcı üzerindeki etkilerine odaklanan bu çalışma kapsamında, katılımın ya da saydamlığın temsili dahi olsa kullanıcı cephesinde olumlu olarak algılandığı ve mimarının bu anlamda etkili bir araç olabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

- Çalışma kapsamında dert edinilen esas meselenin yani kullanıcıların fenomenal saydamlık açılımlarını nasıl algıladığının ölçülmesi için yapılmış olan Anlamsal Farklılaşım Ölçeklerinin aritmetik ortalamalarına bakıldığında; katılımcıların bütün olarak belediye hizmet binasının kendisine, kent içindeki konumu ve yakın çevresine, bina kütesine/biçimine, bina cephesine, binanın mekânsal kurgusuna ve beyaz masa birimine ilişkin genel görüşlerinin olumlu sıfat yönünde seyrettiği görülmektedir. Daha açık bir ifade ile bu bölümler özelinde, kentlinin demokratik, fiili demokratik, halka ait, ulaşım kolay, sınırları ortadan kaldıran, kamusal, davet edici, çekici, insan ölçeğinde, güven verici, samimi gibi kavramlarla ifade edilen fenomenal saydamlık algısının tasarımcı ve yönetim tarafından arzulanan doğrultuda ve varsayımlarda öngörüldüğü biçimde gerçekleştiği söylenebilir.

- Ancak konu daha özellikli ve farklı boyutlarla beslenen meclis salonu ve başkanlık makamı olduğu zaman, mekanlar üzerinden iletilmek istenen fenomenal saydamlık kavramlarının kentli cephesindeki algılama düzeyinin; saydam olmayan, kolay erişilmeyen, içe dönük, uzaklaştırıcı, mahrem, kurumsal, üstün, öncelikli, izole edilmiş gibi kavramlardan oluşan olumsuz yönde geliştiği görülmektedir.

- Katılımcıların çoğunluğu meclis salonunun cephedeki ve bina içindeki yerini bilmektedir ve kolaylıkla bulabilmektedir. Ancak aktif veya pasif olarak meclis toplantılarına katılan katılımcı sayısı azınlıkta seyretmektedir. Yine katılımcıların çoğunluğu başkanlık makamının cephedeki ve bina içindeki yerini bildiğini ifade etmiş olmasına karşın saydamlık algıları olumsuz yönde tespit edilmiştir. Başkanlık makamına kolayca erişemediği ve gerekli durumlarda yönetim ile yüz yüze görüşme sağlama konusunda kısıtlı imkana sahip olduğu anlaşılan katılımcı kitlenin saydamlık algısının hangi sebeplerle olumsuz yönde beslendiği sorgulamaya açık hale gelmektedir.

- Beyaz masa biriminin cephedeki ve bina içindeki yeri katılımcılar tarafından bilinmekte ve kolaylıkla bulunabilmektedir. Bu birim özelinde erişilebilirliğin ve okunaklılığın arttırılmış olması kullanıcı cephesinde karşılığını olumlu anlamda bulmuş ve birim saydam olarak değerlendirilmiştir.

Dördüncü olarak Çapraz Tablo ve Anlamsal Farklılaşım Ölçeği Analizlerinden elde edilen verileri yorumlamak gerekirse:

• Katılımcıların binayı kullanma sıklıklarının, binada herhangi bir işleri olmasa dahi binaya ait ortak alanlarda ve yakın çevresinde vakit geçirmeleri üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Yani, binaya aşinalık düzeyi arttıkça; binanın kullanım sıklığı, binanın mesai saatlerinde ya da dışında kullanım süresi, binanın kullanım amacındaki ve kullanılan yerlerdeki çeşitlilik de artmaktadır. Ayrıca, belediye çalışanları ya da belirli aralıklarla binayı aktif kullanan diğer katılımcılar, belediyede işlerinin olduğu birimin haricinde, binaya ait meydanı, sosyal tesis eklentilerini, kantin kafeterya gibi ortak alanlardan en az bir tanesini sıklıkla kullanmaktadır. Bu durum, belediye binasının halka ait bir kamusal alan olma niyetini büyük oranda gerçekleştirdiğine ve kamusal eklentiler aracı fenomenal saydamlık algısı arasında olumlu bir ilişki olduğu yönündeki varsayımın doğrulandığına işaret etmektedir.

• Katılımcıların binaya karşı geliştirdikleri tedirginlik durumu, çalışmanın varsayımlarında öngörüldüğü üzere, yönetimin tutumuna yükledikleri anlam ile orantılı olarak değişmektedir. Binaya gelirken ya da iç mekânı deneyimlerken tedirgin olduğunu ifade eden katılımcı kitle, çoğunlukla yönetimi katılımcı ve şeffaf bulmayanların arasından çıkmıştır. Ayrıca iç mekânda, okunaklılık, mekânsal süreklilik, ferahlık, kolay algılanabilme gibi fenomenal saydamlık açılımları ile desteklenerek yapılan tasarım, katılımcılar üzerinde güven verici bir mekân etkisi bırakmakta dolayısıyla saydamlık algısını olumlu yönde etkilemektedir. Tedirginlik duygusu ile binayı deneyimleme süresi ve deneyimleme çeşitliliği arasında ters orantılı bir ilişki vardır.

• Çalışmanın varsayımlarında öngörüldüğü üzere, katılımcıların belediye binasına geliş sıklıklarının, binada cephe üzerinden verilmek istenen mesajların anlaşılmasında olumlu bir etkisi olduğu anlaşılmıştır. Yani; tasarımcılar ve yönetimler tarafından, şeffaf yönetime ve katılımcı demokrasiye referans vermek adına meclis salonu, başkanlık makamı ve beyaz masa gibi birimleri cephe üzerinden okunur kılma tercihleri, binanın içindeki deneyim ile bütünleşince kullanıcı cephesinde daha anlamlı ve anlaşılır hale gelebilmektedir.

• Öte yandan, özellikle meclis salonu ve başkanlık makamının cephedeki yerini bilen katılımcıların saydamlık algısının bilmeyenlere oranla çok daha fazla olduğu detayı dikkat çekicidir. Genel olarak olumsuz aralıkta seyreden meclis salonuna yönelik saydamlık algısı meclis salonunun cephedeki yerini bilen katılımcılar için eşdeğer ve olumlu tarafta görülmektedir. Başkanlık makamı için de benzer bir sonuç gözlenmiştir. Buradan hareketle, tasarımcılar tarafından cephe üzerinden kullanıcıya verilmek istenen mesajların yerini bulduğu sonucu çıkarılmaktadır.

- Benzeri bir sonuç da meclis salonu ve başkanlık makamının bina içindeki görsel ve fiziksel erişilebilirlik düzeyine ilişkin durumda ortaya çıkmıştır. Bu anlamda, meclis salonu ve başkanlık makamının bina içindeki yerini bildiğini ifade eden katılımcıların saydamlık algısı, bilmeyenlere oranla daha olumlu seyretmiştir. Meclis toplantılarını pasif olarak seyreden katılımcıların saydamlık algısı, bu durumdan ötürü kayda değer bir değişim göstermemektedir. Ancak meclis toplantılarına aktif olarak katılan yani toplantılarda fikir beyan eden katılımcıların saydamlık algısı gözle görülür biçimde olumlu seyretmektedir. Buradan hareketle, fiili olarak demokrasiye yönelik kararlar içeren tasarım önerilerinin, temsili demokrasiye referans veren tasarım önerilerine oranla katılımcıların fenomenal saydamlık algısındaki etkilerinin daha ölçülebilir boyutlarda olduğu varsayımının doğrulandığını söylemek mümkündür.

- Temsil özelliği taşıyan bir diğer birim olan beyaz masa biriminde katılımcıların fenomenal saydamlık algısı, herhangi bir parametreye bağlı olmaksızın olumlu yönde gelişmiştir. Yani cephedeki ve bina içindeki yerini bilen ya da bilmeyen, kolay ulaşılabilir bulan ya da bulmayan fark etmeksizin, katılımcıların çoğunluğu beyaz masa birimini saydam bulmaktadır.

- Beyaz masa biriminin fenomenal saydamlık algısının, diğer bölümlere oranla daha yüksek çıkmış olmasının ve önemli parametrelerle dahi değişkenlik göstermemesinin nedeni, görev tanımı doğrultusunda kentlinin pozitif deneyimler yaşadığı bir ortam olmasında kaynaklandığı düşünülmektedir. Aynı şekilde başkanlık makamına karşı gelişen fenomenal saydamlık algısının olumsuz ilerleme nedeni de “Başkan” etiketinin kişiler üzerinde bıraktığı otoriter imajdan etkilenmesi olarak tahmin edilmektedir.

Tüm bu sonuçlar üzerinden genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, tasarımcıların projeyi ortaya çıkarma sürecinde edindikleri temel motivasyonun “fenomenal saydamlık kavramları ile yüklü bir bina tasarlamak” olmadığı aşıkardır. Tasarımcı genel olarak; beğenilen, özümseven, bağ kurulan, kullanıcıyı tedirgin etmeyen, gözlemcide mutluluk ihtiva eden, sevilen mekanlar tasarlamak; yani kullanıcıya bedeni ile/yaşayarak/yorumlayarak keşfedeceği bir deneyim sunarak onun Şematik Algı düzeyini harekete geçirmek ve belleğinde olumlu hatıralar bırakmak gibi niyetler taşımaktadır. Fenomenal saydamlık kavramı, bu niyetlerin temelinde yatan Şematik Algı düzeyi ve yoruma açık olma durumlarının kesişiminde yer alıyor olmasının izi sürülerek çalışma kapsamında belediye yapılarındaki tasarım kararlarına eklenmiştir.

Çalışma kapsamında sorgulanan konular sosyolojik değişkenlerin dışında tutularak, yalnızca mimariye yönlendiren sorgular üzerinden değerlendirilmek üzere yürütülmüş olsa da fenomenal saydamlık algısının, binada edinilen deneyim, benzer işlevli diğer yapılarda edinilmiş geçmiş deneyimler, siyasi görüşler, yönetimle birey arasındaki mesafe, belediyedeki ilgili birimlerdeki personelin tutumuna kadar birçok farklı parametreden etkilenmesi olağan bir durumdur. Anket verilerinin irdelenmesi neticesinde elde edilen verilerde bazı kavramların özellikle öne çıktığı ve bu kavramların -varsayımlarda da öngörüldüğü üzere- birbirini gözle görülür derecede etkilediği görülmektedir. Bu kavramlar ve aralarındaki ilişki; aşinalık arttıkça tedirginliğin azaldığı, beğenin, yapıyı deneyimleme isteğinin, deneyimleme süreci ve çeşitliliğinin, benimseme ve özümsemenin arttığı dolayısı ile fenomenal saydamlık algısının olumlu yönde geliştiği şeklinde özetlenmektedir. Bu kavramların her birinin bir diğeri ile yer değiştirmesi mümkün olup tedirginlik hariç diğer tüm kavramların birbirini olumlu yönde etkilediği görülmektedir.

Buradan hareketle kullanıcı, tasarımcının vermek istediği mesajı bilinçli bir şekilde alsın ya da almasın, fenomenal saydamlık konusuna aşına olsun ya da olmasın, güdümlü bir bilinçle değil de içgüdüsel olarak yaklaşırsa dahi, incelikli yaklaşımların bir aracı olarak fenomenal saydamlık öğeleri ile bezenmiş belediye hizmet binaları kentli tarafından benimsenmekte, tasarım amacına ve kamusalının doğasına uygun olarak kullanılmaktadır.

Tasarımcıların belediye hizmet binalarını tasarlarken katılımcı demokrasiye, şeffaf yönetime referans vermek açısından aldığı tasarım kararları ve bunların iletme niyetlendiği mesajlardan yola çıkılarak tanımlı hale getirilen fenomenal saydamlık kavramının kullanıcıların zihnindeki algısını ölçmeyi amaçlayan bu tez çalışmasının; mimarlık pratiği ve söylemi için bir veri kaynağı oluşturması amacı ile birtakım öneriler geliştirilmiştir.

- Çalışma kamu yapıları arasında kentli ile etkileşimi en yüksek olan belediye binaları üzerinden, yaşadıkları saydamlaşma eğilimi doğrultusunda yürütülmüştür. Bu bakış açısı ile halen bilinçli olarak otoriter kimliğini öncelemeyi tercih eden diğer kamu binaları üzerinden tersine bir okuma yapılabilir.

- Çalışma kapsamında fenomenal saydamlık özellikleri taşıyan bir adet yapı üzerinden yürütülen anket çalışması, saydamsız bir yapı üzerinde de uygulanabilir; iki farklı tasarım dilinde inşa edilmiş yapının incelenmesi sonrasında çıkan sonuçlar karşılaştırılabilir.

- Kullanıcıların saydamlık algısını ölçmeye yönelik soru-yanıt şeklinde yürütülen anket çalışması, yerinde gözlemlerle desteklenebilir, kullanıcıların eylem biçiminde

mimarinin etkilerini ölçmek adına, kullanıcıların mekân içindeki eylem kalıpları kaydedilerek farklı incelemeler yapılabilir.

5. KAYNAKLAR

- Akcan, E., 2000. Camın Simgeleri ve Deneysimsel Saydamlık, Domus m Dergisi, 4, 78-82.
- Akyol, İ., T., 2012. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Ortaya Çıkış Sürecinin Günümüz Yerel Yönetim Sistemi Üzerine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Arslan, C., 2009. Türkiye’de Yerel Yönetimler ve 2004 Sonrası Yerel Yönetim Reformu, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Asar, H., 2013. Mimari mekan okumasında algısal deneyim analizinin bir yöntem yardımıyla irdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Asımgil, B., 2006. Geçmişten Günümüze Şeffaf Mimari Uygulamalarda Tarihsel Yorumlar, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 6, 1, 67-80.
- Ataş, Z., 2019. Zengin Mekânsal Kurgu ve Güçlü Tektonik: Diyarbakır Yenişehir Belediyesi, Mimarlık Dergisi, 406, 31-36.
- Aytaç, F., 1998. Açıklamalı Belediye Kanunu, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Baş, T., 2006. Anket, Anket Nasıl Hazırlanır? Nasıl Uygulanır? Nasıl Değerlendirilir?, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Calvino, I., 1996. Six Memos for the Next Millennium, Vintage.
- Cengizkan, A., 2005. Ankara’nın İlk Planı 1924-25 Lörcher Planı: Kentsel Mekân Özellikleri, 1932 Jansen Planına ve Bugüne Katkıları, Etki ve Kalıntıları, Ankara Enstitüsü Vakfı ve Arkadaş Yayıncılık Ltd. Ortak Yayını, 1. Baskı, Ankara.
- Ching, F., D., K., 1996. Architecture Form, Space and Order, VNR New York.
- Civelek, Y., 2009. Mimarlık, Tarih Yazımı ve Rasyonallite: XX. Yüzyılın İlk Yarısındaki Modern Türk Mimarisinde Biçime Dayalı Sembolik Söylem Meselesi, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 7, 13, 131-152.
- Çamaş, E., 2000. Geçmişten günümüze Kamu Yönetim-Belediye Hizmet Binalarının Mimari Değişimi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çitçi, O., 1996. Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 5, 6, 5-14.
- Dahl, R., A., 2001. Demokrasi Üstüne, Betül Kadioğlu, Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Dokgöz, D., Hacıalibeyoğlu, F. ve Ersan, O., 2014. Kamu Yapılarında Kamusallık Üzerine Bir İrdeleme, Yapı Dergisi, 393, 66-72.
- Dönmez, O., A., 2015. İlçe Belediye Hizmet Binalarında Tasarım Yaklaşımlarının Mekân Dizim Yöntemi ile İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Elmalı, D., 2005. Mimaride Saydamlık-Opaklık Kavramları ve Cephelerin Algılanmasına Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Elmalı Şen, D., 2009. Mimarlıkta Algılama ve Anlamlandırma (Düzenlam/Yananlam) Bağlamında Saydamlık ve Opaklık, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Elmalı Şen, D., 2018. Mimarlıkta Saydam ve Opak Tasarımlar, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Lisansüstü Ders Notları, Trabzon.
- Erdönmez, M., E., 1999. Maddede Geçirgenlik-Şeffaflık, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ersoy, D., 2012. Post-Fordizm ve Yerel Yönetimler: Türk Yerel Yönetim Sisteminde Yaşanan Değişim, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eroğlu, Y., 2003. Mimarlık ve Şeffaflık, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ertürk, S., 1984. Mimari Mekanın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Esin, N., 1996. Mimari Akımlar 2-Dekonstrüktivizm, Yem Yayınları, İstanbul.
- Eyüboğlu, İ., Z., 1998. Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Foucault, M., 1992. Hapishanenin Doğuşu, Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, İstanbul.
- Genç, E., 2015. Demokratikleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler, Akademik İncelemeler Dergisi, 10, 1, 267-290.
- Göker, K., M., 2006. Mimari Yapılarda Saydamlık ve Mekan Tasarımında Işık Kontrolü, Sanatta Yeterlik Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gürallar, N., 2009. Kamu-Kamusal Alan-Kamu Yapıları-Kamusal Mekân: Modernite Öncesi ve Sonrası için Bir Terminoloji Tartışması, Mimarlık Dergisi, 350.

- Habermas, J., 2017. Kamusalığın Yapısal Dönüşümü, T., Bora ve M., Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Heywood, A., 2007. Siyasi ideolojiler, Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi, Hüsamettin İnanç, Şeyma Akın ve Buğra Kalkan, Adres Yayınları, Ankara.
- İzğören, A., Ş., 2004. Dikkat Vücudunuz Konuşuyor, Elma Yayınevi, Ankara.
- Kahraman, İ. ve Erdumlu, G., 1986. Belediye Gelirleri ve Harcamaları Araştırması, DPT Yayın, Ankara.
- Kang, E. ve Park, E., J., 2021. Phenomenological Transparency through Depth of “Inside/Outside” for a Sustainable Architectural Environment, Sustainability, 13, 9046.
- Kara, Z., 2013. Kentli Beden: Mardin’de Dokunma Eşikleri, İdeal Kent, 9, 10-41.
- Kepes, G., 1944. Language of Vision, Paul Theobald and Company, Chicago.
- Kösanoğlu, S., 2019. Türkiye Belediyelerinde Sosyal Politika Uygulamaları: Mezitli ve Toroslar Belediyeleri Karşılaştırması, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kösecik, M., 2005. Türkiye’de Yerel Seçimler, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar, Nobel Yayın, Ankara.
- Kösecik, M. ve Özgür, H., 2005. Giriş: Yerel Yönetimlerde Reform: Geleneksel Modelin Değişim Süreci, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I, Nobel Yayınları, Ankara.
- LeWitt, S., 1967. Paragraphs on Conceptual Art, Artforum, 5, 10, 79-83.
- Mızrak, F., 2001. Deneyimsel Şeffaflık, Simgesel Anlamda Cam ve Elektronik Ortamda Şeffaflık, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Morgan, C., L., 1998. Jean Nouvel-The Elements of Architecture, Universe Publishing, New York.
- Norberg-Schulz, C., 1971. Existence, Space and Architecture, Studio Vista, Londra.
- Özakbaş, D., 2014. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığının Siyasal, Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler Paralelinde Modernleşme Süreci 1950–2000, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özel, M., 2010. Kamu Yönetiminde Kriz ve Türk Yerel Yönetimlerinde Yeniden Yapılanma, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 3, 1, 12-29.

- Özkan, C., 2019. Yerel Yönetim Binaları Cephelerinde Erkin, Halk ve Tasarımcılarla Olan Algısal Birlikteliğinin Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Pallasma, J., 2011. Tenin Gözleri, Aziz Ufuk Kılıç, Birinci Baskı, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Parlak, B. ve Sobacı, Z., 2005. Kuram ve Uygulamada Kamu Yönetimi: Ulusal ve Global Perspektifler, Aktüel Yayınları.
- Perçin, A., 2018. Yarışma ile Elde Edilen Belediye Hizmet Binaları: Kullanıcı ile İletişim ve Kamu İmajı, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ponty, M., M., 1996. Algılanan Dünya, Ömer Aygün, Metis Yayınları, İstanbul.
- Ponty, M., M., 2012. Göz ve Tin, Ahmet Soysal, Metis Yayınları, İstanbul.
- Pustu, Y., 2005. Yerel Yönetimler ve Demokrasi, Sayıştay Dergisi, 57.
- Rasmussen, S., E., 1994. Yaşanan Mimari, Ömer Erduran, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Rowe, C. ve Slutzky, R., 1997. Transparency, Birkhauser, Basel, Switzerland.
- Sartori, G., 1993. Demokrasi Teorisine Geri Dönüş, T., Karamustafaoğlu ve M., Turhan, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara.
- Sezer, Y. ve Torlak, E., 2005. Belediye ve Büyük Şehir Belediyesi Kuruluş Kriterleri, A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 9, 515-531.
- Sezgin, N., 2016. Türkiye'de Belediye Binalarının Elde Edilmesinde Mimari Tasarım Yarışmalarının Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Soltanı, S., 2019. Mekansal Deneyimde Öz'ün Arayışı: Fenomenolojik Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şataf, C. ve Mermer, B., 2017. Avrupa'da Sosyal Belediyecilik Anlayışı ve Türkiye, Vizyoner Dergisi, 8, 17,13-33.
- Tanyeli, U., 2015. Politika mı Mimarlık Üretir? Mimarlıkla Politika mı Üretilir?, Altüst Dergi, 14.
- Tapan, M., 1997. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı ve Sanatı- Mimarlık (1925–1980), Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul.
- Tapan, M., 2007. Uluslararası Üslup: Mimarlıkta Liberalizm, Modern Türk Mimarlığı 1900-1980, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.

- Taşcı, M., H., 2019. Mimarlık ve İktidar Arasındaki İlişkinin Siyasi Parti Genel Merkezleri Üzerinden Mekân Dizim Yöntemiyle İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tekeli, İ., 1990. Cumhuriyetin Altmış Yıllık Belediyecilik Deneyinin Değerlendirilmesi Üzerine, Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl, Ankara Büyükşehir Belediyesi Metropol İmar A. Ş., Ankara, 49.
- Topaç, H., Ö., 2001. High-Tech Mimarisi ve Organik Hareketin Doğuşu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tortop N., Aykaç B., Yayman H. ve Özer M., A., 2008. Mahalli İdareler, Nobel Yayım Dağıtım, 2. Baskı, Ankara.
- Tschumi, B., 2018. Mimarlık ve Kopma, Alp Tümertekin, Janus Yayıncılık, İstanbul.
- Turan, B., O., 2011. 21. Yüzyıl Tasarım Ortamında Süreç, Biçim ve Temsil İlişkisi, Megaron, 6, 3, 162-170.
- Turhan, E., 2007. Mimari Tasarımda Cam Kullanımı ve Alışveriş Merkezlerinde Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ulubay, S. ve Önal, F., 2020. Yeniden İşlevlendirme Yarışmaları'nın Berlin Kenti Örneği Üzerinden İrdelenmesi, Modula, 3, 1, 39-57.
- Uluçay Temel, M. ve Elmalı Şen, D., 2019. Belediye Hizmet Binalarının Saydamlık Kavramı Bağlamında İncelenmesi: Yarışma Projeleri, 4th International Symposium on Innovative Approaches in Architecture, Planning and Design, ISAS WINTER, Samsun, Türkiye 161-167.
- URL-1, <https://www.healingplaces.nl/post/2018/05/22/Why-We-Prefer-Curvy-Architecture-The-Brain-Aesthetic-Perception> 1 Ocak 2022.
- URL-2, <https://gizemakbekmez.wordpress.com/nord-lb-binasi/> 1 Ocak 2022.
- URL-3, <https://sozluk.gov.tr/> 1 Ocak 2022.
- URL-4, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/transparan> 1 Ocak 2022.
- URL-5, <https://www.giusybaffi.com/norman-foster-e-larchitettura-ecosostenibile/> 1 Ocak 2022.
- URL-6, <https://www.arkitera.com/proje/istanbul-sapphire/> 1 Ocak 2022.
- URL-7, https://tr.123rf.com/photo_10756480_spider-resting-in-center-of-large-symmetrical-cobweb.html?vti=nu6c07ffwmuv2187uq-1-2 1 Ocak 2022.

- URL-8, https://www.tripadvisor.co.uk/ShowUserReviews-g187454-d523760-r493789934-Puente_Zubizuri-Bilbao_Province_of_Vizcaya_Basque_Country.html#photos;aggregationId=101&albumid=101&filter=7&ff=205551269 1 Ocak 2022.
- URL-9, <https://arkiiv.tumblr.com/post/57443723971/le-corbusier-algiers-tower> 1 Ocak 2022.
- URL-10, <https://www.lenzarchitects.kz/portfolio#/eyesplicetower/> 1 Ocak 2022.
- URL-11- <https://www.archdaily.com/273404/o-14-reiser-umemoto> 1 Ocak 2022.
- URL-12, https://www.archdaily.com/877278/poly-international-plaza-som?ad_medium=widget&ad_name=recommendation 1 Ocak 2022.
- URL-13, https://www.blogto.com/city/2014/07/new_in_toronto_real_estate_yc_condos/ 1 Ocak 2022.
- URL-14, <https://www.archdaily.com/948090/images-reveal-tallest-tower-in-auckland-new-zealand-set-for-completion-in-2021> 1 Ocak 2022.
- URL-15, <https://www.archdaily.com/169206/zahner-factory-expansion-crawford-architects> 1 Ocak 2022.
- URL-16, <http://arcdog.com/portfolio/sdu-university-of-southern-denmark-campus-kolding/> 1 Ocak 2022.
- URL-17, <https://www.archdaily.com/779037/social-housing-plus-shops-in-mouans-sartoux-comte-et-vollenweider-architectes> 1 Ocak 2022.
- URL-18, <https://www.archdaily.com/912786/yulin-artistic-center-challenge-design> 1 Ocak 2022.
- URL-19, <https://www.tccuadernos.com/blog/hospital-en-cordoba-enero-arquitectura/> 1 Ocak 2022.
- URL-20, <https://daniellaondesign.com/blog/on-bruno-tauts-glass-pavilion/> 1 Ocak 2022.
- URL-21, <https://www.archdaily.com/802442/polak-building-paul-de-ruiter-architects> 1 Ocak 2022.
- URL-22, <https://verstasarkkitehdit.fi/projects/aalto-university/> 1 Ocak 2022.
- URL-23, <https://archello.com/project/archiepiscopal-vocational-college-in-cologne> 1 Ocak 2022.
- URL-24, <https://www.arkitektuel.com/metropol-parasol/> 1 Ocak 2022.

- URL-25, <https://www.dezeen.com/2014/03/02/special-feature-ten-amazing-airports-from-the-pages-of-dezeen/> 1 Ocak 2022.
- URL-26, <https://www.theplan.it/award-2020-publicspace/land-community-center-a-floating-gateway-for-a-new-development-eid-architecture> 1 Ocak 2022.
- URL-27, <https://www.dezeen.com/2020/02/10/hsbc-norman-foster-video-interview/> 1 Ocak 2022.
- URL-28, <https://www.alamy.com/stock-photo/france-gironde-bordeaux-court.html> 1 Ocak 2022.
- URL-29, https://www.archdaily.com/145789/musashino-art-university-museum-library-sou-fujimoto/50317b1428ba0d1830000088-musashino-art-university-museum-library-sou-fujimoto-concept?next_project=no 1 Ocak 2022.
- URL-30, <http://mimdap.org/2015/06/belcikaly-mimarlyk-firmasy-gijs-van-vaerenbergh/> 1 Ocak 2022.
- URL-31, <https://www.fondationcartier.com/en/building> 1 Ocak 2022.
- URL-32, <https://pixabay.com/tr/photos/parlamento-berlin-devlet-cam-kubbe-366199/> 1 Ocak 2022.
- URL-33, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s/%C3%B6z1%C3%BCk/ingilizce-t%C3%BCrk%C3%A7e/> 1 Ocak 2022.
- URL-34, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_YerelYonetimler.pdf. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Yerel Yönetimler, Özel İhtisas Komisyonu Raporu. 2 Şubat 2021.
- URL-35, <https://www.arkitera.com/haber/beyoglu-belediyesinin-tarihi-binasinda-restorasyon-tamamlandi/> Beyoğlu Belediye Binası. 1 Ocak 2022.
- URL-36, <https://www.faikpashapartments.com/tr/beyoglu-belediyesinin-tarihcesi/> Beyoğlu Belediye Binası Tarihçesi. 1 Ocak 2022.
- URL-37, <https://www.yarismo.org/odul-detay.php?id=114&oid=742> 1 Ocak 2022.
- URL-38, <https://www.arkiv.com.tr/proje/1-odul-adana-cukurova-ilce-belediyesi-hizmet-binasi-ve-kultur-merkezi-ulusal-mimari-proje-yarismasi/542> 1 Ocak 2022.
- URL-39, <https://www.arkitera.com/proje/cukurova-ilce-belediyesi-hizmet-binasi-ve-kultur-merkezi/> 1 Ocak 2022.
- URL-40, <https://www.facebook.com/cukurovabelediyesi/photos> 1 Ocak 2022.
- URL-41, <https://www.arkiv.com.tr/proje/mezitli-belediyesi-yeni-hizmet-binasi/9879> 1 Ocak 2022.

URL-42, <https://www.arkiv.com.tr/proje/diyarbakir-yenisehir-belediye-binasi/6335> 1 Ocak 2022.

Velibeyoğlu, V., R., 2018. Egemen İdeoloji ve Mimarlık: Totaliter Rejimlerin Mimari Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yaman, F., T., 2018. Katılımcı Demokrasi: Kapsam ve Unsurlar, Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6, 2, 136-160.

Yetim, E., 2018. Mimarlıkta Atmosfer Kavramının Değerlendirilmesi: Zumthor Mimarlığı, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Yılmaz, Ö., 2004. Mimari Mekanda Görsel Algı ve Manipölasyon İlişkilerinin İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Zamyatin, Y., 1996. Biz, Füsün Tülek, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Zumthor, P., 2006. Atmospheres: Architectural Environments- Surrounding Objects, Birkhauser Architecture, Basel, Boston, Berlin.

6. EKLER

Ek 1. Tasarımcılara Gönderilen Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Çalışma kapsamında, yerel yönetim yapılarındaki biçimsel ve mekânsal yenilenme sürecinin özünde demokrasi ile ilişkili geliştiği yönünde bir kabul ile yola çıkılmaktadır. Bu kabule göre de ilk olarak, işveren kurumun projelendirme aşamasında sizden ne gibi beklentileri olduğu merak edilmektedir. Kentli ile yapı arasında nasıl bir ilişki kurulmasını talep etmişlerdir?
2. Proje raporunuz incelendiğinde anıtsal duruştan uzak, kullanıcıyı önceleyen bir tasarımdan söz ettiğiniz görülmektedir. Bu cümlelerden tasarım aşamasında katılımcı demokrasi/ şeffaf yönetim gibi güncel demokrasi yorumlarını dikkate aldığınız anlaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcı demokrasi ve şeffaf yönetim konularındaki düşüncelerinizi aktarabilir misiniz?
3. Tasarım aşamasında saydamlaşma niyeti taşıyor muydunuz? Bu proje özelinde sizin için saydamlık ne ifade etmektedir, saydamlıkla ilgili aklınıza gelen kavramları-sıfatları yazabilir misiniz?
4. Aldığımız tasarım kararlarını saydamlık içeren kavramlarla ilişkilendirebilir misiniz?

Kentsel ölçekte alınmış kararlar:	
Peyzaj kararları:	
Kütlesel kararlar-form kararları:	
Cephe kararları:	
Mekân kurgusu kararları:	

5. Başkan odası ve başkanlık girişi ile kentlinin fiziksel ya da görsel ilişkisini nasıl kurguladınız? Bu kurgunun arka planında yatan fikir ya da gereklilik neydi?
6. Meclis salonu ile kentlinin fiziksel ya da görsel ilişkisini nasıl kurguladınız? Bu kurgunun arka planında yatan fikir neydi?
7. İşveren kurumun meclis salonuna kentlinin doğrudan erişebileceği ya da meclis toplantılarına müdahil olabileceği şekilde tasarlanması yönünde bir beklentisi olmuş muydu?
8. Çeşitli ihtiyaçlar için başvuru yapıldığı bilinen beyaz masa biriminin, yerel yönetim yapısı ile kentli arasındaki fiziksel deneyime olanak veren bir ara yüz olduğuna ve bu durumun beyaz masa birimine ayrı bir mekânsal değer kattığına inanmaktayım. Sizin de şeffaflık ilkesi gereğince beyaz masa biriminin proje içerisindeki konumuna özel bir yaklaşımınız oldu mu? Bu yaklaşımın arka planında yatan fikir neydi?
9. Aldığımız tasarım kararlarınız ve kavramsal konseptiniz de dahil olmak üzere projeniz aslına uygun uygulandı mı yoksa projenizde müdahale edilen, değiştirilmesi beklenen noktalar oldu mu? Nihai sürecin sizi memnun edecek şekilde sonuçlandığını söyleyebilir misiniz?
10. Sizce günümüzde yerel yönetim mimarilerinin ihtiyaç programına entegre edilmeye çalışılan ‘halkın katılımı’ düşüncesi fiili bir hamle midir yoksa temsili bir niyet olarak mı kalmaktadır?
11. Sizce yerel yönetimlerin işleyişi göz önüne alındığında, ‘halkın katılımı’ düşüncesinin fiili olması gerekli midir yoksa temsili olarak da kullanıcıya gerekli mesaj verilebilir ve kentli kendini işleyişe dahil hissedebilir mi?

Ek 2. Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi için, MTF Proje ekibini temsilen Yüksek Mimar Ozan Öztepe ile Yapılan Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

12. Çalışma kapsamında, yerel yönetim yapılarındaki biçimsel ve mekânsal yenilenme sürecinin özünde demokrasi ile ilişkili geliştiği yönünde bir kabul ile yola çıkılmaktadır. Bu kabule göre de ilk olarak, işveren kurumun projelendirme aşamasında sizden ne gibi beklentileri olduğu merak edilmektedir. Kentli ile yapı arasında nasıl bir ilişki kurulmasını talep etmişlerdir?

Çukurova Belediyesi Hizmet Binası yarışma usulü ile elde edilmiştir. Bu sebeple tasarım sürecinde İşveren ile herhangi bir iletişim gerçekleştirilmemiştir.

13. Proje raporunuz incelendiğinde anıtsal duruştan uzak, kullanıcıyı önceleyen bir tasarımdan söz ettiğiniz görülmektedir. Bu cümlelerden tasarım aşamasında katılımcı demokrasi/ şeffaf yönetim gibi güncel demokrasi yorumlarını dikkate aldığınız anlaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcı demokrasi ve şeffaf yönetim konularındaki düşüncelerinizi aktarabilir misiniz?

Belediye hizmet binalarında meclis salonlarının halkın iradesini temsil eden mekanlar olduğunu düşünüyoruz. Bu sebeple hem Trabzon Belediyesi Hizmet Binası hem de Çukurova Belediyesi Hizmet Binası tasarımlarımızda halkın iradesini sembolize ettiğini düşündüğümüz meclis salonu kütlelerini hem form olarak hem de malzeme olarak genel yapı biçimlenişinden farklılaştırmayı amaçlamıştık.

14. Tasarım aşamasında saydamlaşma niyeti taşıyor muydunuz? Bu proje özelinde sizin için saydamlık ne ifade etmektedir, saydamlıkla ilgili aklınıza gelen kavramları-sıfatları yazabilir misiniz?

Saydamlaşma kavramını tasarım özelinde, belediye hizmet binasının yerel halk ile daha samimi ve dolaysız şekilde etkileşime geçebilmesi şeklinde yorumluyoruz. Çukurova Belediyesi Hizmet Binası özelinde yapının az katlı olması, önündeki açık alan / meydan ile düz ayak ilişki kurması, yapı kütleleri ile yeşil dokunun sürekliliğinin sağlanması gibi konuların yapının daha samimi ve "halka ait" olma halini kuvvetlendirdiğini düşünüyoruz.

15. Aldığınız tasarım kararlarını saydamlık içeren kavramlarla ilişkilendirebilir misiniz?

Kentsel ölçekte alınmış kararlar:	<i>Kentsel ulaşım aksları ile alanın ilişkisinin kurulması</i>
Peyzaj kararları:	<i>Yapının komşusu durumundaki yeşil alan ile ilişki kurulması</i>
Kütlesel kararlar-form kararları:	<i>Yapının "Çukurova'nın bereketli toprağı" ile ilişkilendirilerek toprakaltına ötelenme niyeti</i>
Cephe kararları:	<i>Meclis salonu kütlelerinde kullanılan malzeme farklılığı (ahşap kaplama) ile halkın iradesinin ön plana çıkartılması</i>
Mekân kurgusu kararları:	<i>Meclis salonunun genel kütlelerden farklılaştırılması. Yapı ortasında avlu oluşturup çatıdan avluya ışık alma niyeti ve bu sayede yapının "içindeyken" "dışında" olma hissinin uyandırılması.</i>

16. Başkan odası ve başkanlık girişi ile kentlinin fiziksel ya da görsel ilişkisini nasıl kurguladınız? Bu kurgunun arka planında yatan fikir ya da gereklilik neydi?

Başkanlık makamı yapının ön cephesinde bulunmakla birlikte halkın iradesini temsil eden Meclis salonunun gerisinde konumlandırılmıştır.

17. Meclis salonu ile kentlinin fiziksel ya da görsel ilişkisini nasıl kurguladınız? Bu kurgunun arka planında yatan fikir neydi?

Yukarıda tanımlamış olduğumuz gibi mimar olarak niyetimiz Çukurova halkının iradesini yansıttığını düşündüğümüz meclis salonu kütlelerini form, malzeme ve mekânsal kurgu olarak yapı kütlelerinden farklılaştırmak idi. Bu sayede yapıya bakıldığında "ilk algılanan" mekânın meclis salonu olmasını arzuladık.

Ek 2'nin devamı

18. İşveren kurumun meclis salonuna kentlinin doğrudan erişebileceği ya da meclis toplantılarına müdahil olabileceği şekilde tasarlanması yönünde bir beklentisi olmuş muydu?

Yarışmada teslim ettiğimiz projede meclis salonu iç mekan düzeni 360 derecelik, insanların birbirine baktığı bir kurguya sahipti. Yarışma sonrası İşveren ile görüşmelerimiz sonucunda kendi kullanım prensiplerini bize aktardılar ve bu şekilde mekanın iç düzen kurgusu nihayetlendi. İşveren'in kentlinin meclis toplantılarına müdahil olması yönünde talebi karşılandı.

19. Çeşitli ihtiyaçlar için başvuru yapıldığı bilinen beyaz masa biriminin, yerel yönetim yapısı ile kentli arasındaki fiziksel deneyime olanak veren bir ara yüz olduğuna ve bu durumun beyaz masa birimine ayrı bir mekânsal değer kattığına inanmaktayım. Sizin de şeffaflık ilkesi gereğince beyaz masa biriminin proje içerisindeki konumuna özel bir yaklaşımınız oldu mu? Bu yaklaşımın arka planında yatan fikir neydi?

Proje özelinde beyaz masaya denk gelen mekân "Kent Bilgi Merkezi" adı ile ele alınmıştır. İşveren tarafından yönlendirmede bulunulmuştur. Kent Bilgi Merkezi girişe oldukça yakın konumlandırılmış ve en pratik şekilde kentlinin ihtiyaçlarının giderilmesi amaçlanmıştır.

20. Aldığınız tasarım kararlarınız ve kavramsal konseptiniz de dahil olmak üzere projeniz aslına uygun uygulandı mı yoksa projenizde müdahale edilen, değiştirilmesi beklenen noktalar oldu mu? Nihai sürecin sizi memnun edecek şekilde sonuçlandığını söyleyebilir misiniz?

Çukurova belediyesi hizmet binası bizim en sevdiğimiz 3-4 yapımızdan biri oldu. Sonuçtan çok büyük oranda memnunuz. Memnun olmadığımız kısım yapının peyzaj projelendirmesi oldu. Belediye kendi peyzaj mimarı ile çalıştı ve yakın çevredeki birçok ağaç ne yazık ki kesildi. Alanın koru olma hali, açık park haline dönüştürüldü.

21. Sizce günümüzde yerel yönetim mimarilerinin ihtiyaç programına entegre edilmeye çalışılan 'halkın katılımı' düşüncesi fiili bir hamle midir yoksa temsili bir niyet olarak mı kalmaktadır?

Mimarın sosyal, hatta kamu ile ilintili mekânsal sorunları tek başına çözümlenebileceğini düşünmüyorum. Mimar inandığı mekânı tasarlar ancak mekânın kullanımına halk / kullanıcı karar verir. Michel de Certeau'nun Gündelik Hayatın Keşfi'nde tanımladığı gibi...

22. Sizce yerel yönetimlerin işleyişi göz önüne alındığında, 'halkın katılımı' düşüncesinin fiili olması gerekli midir yoksa temsili olarak da kullanıcıya gerekli mesaj verilebilir ve kentli kendini işleyişe dahil hissedebilir mi?

Halkın katılımı halkın 4-5 yılda bir seçtiği meclis üyesi ve başkanı aracılığıyla sağlanabilir. Daha fiili bir katılım çok da gözümde canlanmadı açıkçası... İnsanların işlerini güçlerini bırakarak meclis toplantılarını takip ederek sürekli bir katılım / denetim içinde bulunacaklarını zannetmiyorum.... Kamuyu ilgilendiren önemli konular "gerekirse" halk oylamasına sunulabilir... Halkın katılımı belki o şekilde gerçekleşir diye düşünüyorum.

Ek 3. Mezitli Belediyesi Hizmet Binası için, İki Artı Bir Mimarlık Ofisini Temsilen Doç. Dr. Ferhat Hacılibeyoğlu ile Yapılan Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Çalışma kapsamında, yerel yönetim yapılarındaki biçimsel ve mekânsal yenilenme sürecinin özünde demokrasi ile ilişkili geliştiği yönünde bir kabul ile yola çıkılmaktadır. Bu kabule göre de ilk olarak, işveren kurumun projelendirme aşamasında sizden ne gibi beklentileri olduğu merak edilmektedir. Kentli ile yapı arasında nasıl bir ilişki kurulmasını talep etmişlerdir?

Mezitli Belediye Hizmet Binası: Kurum yetkilileri doğrudan mekan ve yaşantıya yönelik tarif içeren herhangi bir yaklaşım sergilememiştir. Kurumun amacı/talebi nitelikli bir proje elde etmek olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla mekana, yerleşime proje kararlarına ilişkin soruda belirttiğiniz çerçevede özellikli ya da belirleyici bir talep kurum tarafından iletilmemiş; kentli ve yapı arasındaki ilişkinin mekan aracılığıyla nasıl kurulacağı bütünüyle tasarımcıya bırakılmıştır.

Kadirli Belediye Hizmet Binası ve Kültür Merkezi: Bu proje bir yarışma projesi olma özelliğiyle kurum ve tasarımcı arasındaki ilişkiyi bir arayüz (bkz. Yarışma şartnamesi) aracılığıyla kurmaktadır ve kurumun beklentileri bu içerik aracılığıyla tarif edilmiştir. Tasarımcı mekan üzerinden kentli ve yapı arasında bir ilişki tarif eder, bu önerme uzmanlar tarafından değerlendirilerek belirlenir. Bu anlamda jüri raporları içerik olarak açıklayıcı olabilir. Beklentilerin ne olduğundan çok önerilerin ne barındırdığı özellik yarışma yönteminde önemli ve belirleyici olmaktadır. Ancak özetle şu belirtilebilir ki; sadece bir belediye binası değil, kültür merkezi ile birlikte bir program oluşturulması, kurumun uzun zaman dilimlerine yayılan ve farklı kullanım alternatiflerine açık bir yapılaşma stratejisiyle kullanıcı-mekan diyalogunu arttırmayı hedeflediğini göstermektedir.

2. Proje raporunuz incelendiğinde anıtsal duruştan uzak, kullanıcıyı önceleyen bir tasarımdan söz ettiğiniz görülmektedir. Bu cümlelerden tasarım aşamasında katılımcı demokrasi/ şeffaf yönetim gibi güncel demokrasi yorumlarını dikkate aldığımız anlaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcı demokrasi ve şeffaf yönetim konularındaki düşüncelerinizi aktarabilir misiniz?

Sorunun içeriğindeki yaklaşımlar ve kavramlara ilişkin her türlü yanıt mekan ve tasarım düşüncesi üzerinden verilebilir. Yönetişim kavramının içerdiği kolektif düşünme-üretme düşüncesi, karar aşamasındaki çoğulculuk fikri, paydaşların sürecin içinde belirli düzeylerde katkı sağlayabilmesi gibi değerlerin, biz tasarımcılar tarafından mekana tercüme edilmesi ve mekan aracılığıyla desteklenebilmesi ile anlam kazanabilir.

3. Tasarım aşamasında saydamlaşma niyeti taşıyor muydunuz? Bu proje özelinde sizin için saydamlık ne ifade etmektedir, saydamlıkla ilgili aklınıza gelen kavramları-sıfatları yazabilir misiniz?

Her iki proje için ortak yanıt: Bu noktada özellikle kamusal, erişebilirlik, açık-yarı açık-kapalı mekan sistematiği ve geçişliği gibi mekana ve mekanın kullanımına içkin ele alış biçimlerinde; boşluk-doluluk ilişkisi, görünürlük ve erişebilirlik gibi kavramsal referanslar bizler için yönlendirici ve tanımlayıcı olmaktadır. Bir anlamda mekanın kullanım potansiyellerinin öngörülebilmesi ve bu potansiyeller için mekânsal olasılıkların önerilmesi, dahası gündelik yaşam örüntüsünün dolaylı olarak mekana dokunabilmesi mekan ve kullanıcı etkileşimini destekleyen yaklaşımlar olarak ifade edilebilir.

4. Aldığınız tasarım kararlarını saydamlık içeren kavramlarla ilişkilendirebilir misiniz?

Her iki proje için ortak yanıt:

Kentsel ölçekte alınmış kararlar:	Yerleşik kullanımları referans verme, iklimsel etkilerin gözetilmesi, yapı yakın çevre ilişkisinde sınırlayıcı olmamak
Peyzaj kararları:	-
Kütlesel kararlar-form kararları:	Boşluklu, monoblok kütle,
Cephe kararları:	Cidar, dolu-boş dengesi,
Mekân kurgusu kararları:	Açık-kapalı-yarı açık mekan geçişleri Sınır yorumları, ara mekanların yaratılması, mekânsal süreklilik, algı derinliği

5. Başkan odası ve başkanlık girişi ile kentlinin fiziksel ya da görsel ilişkisini nasıl kurguladınız? Bu kurgunun arka planında yatan fikir ya da gereklilik neydi?

Ek 3'ün devamı

Her iki proje için ortak yanıt: Başkanlık girişi ve başkan odası fonksiyonel gereklilikleri dışında tasarımda belirleyici ya da özellikli bir karakter taşımamıştır.

6. Meclis salonu ile kentlinin fiziksel ya da görsel ilişkisini nasıl kurguladınız? Bu kurgunun arka planında yatan fikir neydi?

Mezitli Belediye Hizmet Binası: Projede meclis salonu genel kütle kompozisyonunda seçilebilir bir yaklaşımla ama ayırt edici bir dile sahip olmadan ele alınmış, yarı açık mekanlarla ilişkili olarak konumlandırılmıştır. Şeffaf ve sağır yüzeylerden oluşan mekan gece gündüz kullanımında görsel algıda çeşitlilik yaratabilmektedir.

Kadirli Belediye Hizmet Binası ve Kültür Merkezi: Meclis salonu genel kütle kompozisyonunda seçilemeyen- ayırt edilemeyen bir yaklaşımla ele alınmıştır. Ancak yapının eğimli yüzeyleriyle oluşturulan "kamusal zemin" aracılığıyla dış mekandan doğrudan erişilebilecek bir konumda yer almakta, fuayesi ile önerilen kamusal zemine açılabilir.

7. İşveren kurumun meclis salonuna kentlinin doğrudan erişebileceği ya da meclis toplantılarına müdahil olabileceği şekilde tasarlanması yönünde bir beklentisi olmuş muydu?

Hayır/Mezitli: Bu türlü bir yaklaşım tasarımcı tarafından projede önerildi. *Hayır/ Kadirli-Şartnamede* böyle bir tarif olacağını sanmıyorum. Kontrol edilebilir. Ancak tasarımcılar olarak bu ilişki, açık kamusal zeminler aracılığıyla ortaya konuldu.

8. Çeşitli ihtiyaçlar için başvuru yapıldığı bilinen beyaz masa biriminin, yerel yönetim yapısı ile kentli arasındaki fiziksel deneyime olanak veren bir ara yüz olduğuna ve bu durumun beyaz masa birimine ayrı bir mekânsal değer kattığına inanmaktayım. Sizin de şeffaflık ilkesi gereğince beyaz masa biriminin proje içerisindeki konumuna özel bir yaklaşımınız oldu mu? Bu yaklaşımın arka planında yatan fikir neydi?

Her iki projede de kolay erişilebilir konumda, giriş kotunda ve bekleme olanaklı bir alan olarak tasarlanmıştır. Bunun dışında mimari projeler kapsamında bu alanlara ilişkin özel/farklı bir yaklaşım olmamıştır.

9. Aldığınız tasarım kararlarınız ve kavramsal konseptiniz de dahil olmak üzere projeniz aslına uygun uygulandı mı yoksa projenizde müdahale edilen, değiştirilmesi beklenen noktalar oldu mu? Nihai sürecin sizi memnun edecek şekilde sonuçlandığını söyleyebilir misiniz?

Her iki proje de tasarım ve uygulama arasında büyük ölçüde tutarlılık sergilemektedir. Üretim koşulları, bütçe, işçilik, teknik yeterlilik vb. gibi konularda çeşitli ölçüde esnemeler olsa da bütüne bakıldığında bir farklılığın varlığından söz edemeyiz.

10. Sizce günümüzde yerel yönetim mimarilerinin ihtiyaç programına entegre edilmeye çalışılan 'halkın katılımı' düşüncesi fiili bir hamle midir yoksa temsili bir niyet olarak mı kalmaktadır?

Mekan aracılığıyla bu sorunun yanıtı kamusal meselesinin mekana etkisi olarak yanıtlanabilir ve tasarım yaklaşımlarına bakıldığı zaman belediye yapıların bu anlamda değişim sergilediğini söylemek mümkündür.

(Bknz: https://www.academia.edu/20746893/Kamu_Yap%C4%B1lar%C4%B1nda_Kamusall%C4%B1k_%C3%9Cz_erine_Bir_%C4%B0rdeleme_Kadirli_Belediye_Hizmet_Binas%C4%B1_ve_K%C3%BClt%C3%BCr_Merkezinin_Yerellik_Ba%C4%9Flam%C4%B1nda_Kamusall%C4%B1k_Aray%C4%B1nC5%9Flar%C4%B1_Ex_aminig_the_Public_Sphere_in_Public_Buildings_)

11. Sizce yerel yönetimlerin işleyişi göz önüne alındığında, 'halkın katılımı' düşüncesinin fiili olması gerekli midir yoksa temsili olarak da kullanıcıya gerekli mesaj verilebilir ve kentli kendini işleyişe dahil hissedebilir mi?

Bu sorunun yanıtı katılım kavramının boyutları, sınırları, doğası ve dahası disiplinler arası bir yerde konumlanarak fenomenolojik yaklaşımla değerlendirilebilmesi üzerinden verilebilir belki. Mimarlığın tartışabileceği eksenlerden bakarsak, mekan bunun fiilen olabildiğinde bir araç olarak var olabilir mi sorusunu sormak daha doğru aslında.

Ek 4. Diyarbakır Yenişehir Belediyesi Hizmet Binası için, Uygur Mimarlık Ekibini Temsilen Yüksek Mimar Semra Uygur ile Yapılan Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Çalışma kapsamında, yerel yönetim yapılarındaki biçimsel ve mekânsal yenilenme sürecinin özünde demokrasi ile ilişkili geliştiği yönünde bir kabul ile yola çıkılmaktadır. Bu kabule göre de ilk olarak, işveren kurumun projelendirme aşamasında sizden ne gibi beklentileri olduğu merak edilmektedir. Kentli ile yapı arasında nasıl bir ilişki kurulmasını talep etmişlerdir?

İşverenimiz, Yenişehir Belediyesi Hizmet binasının halkın evi olması gerektiğini özellikle ifade ettiler.

2. Proje raporunuz incelendiğinde anıtsal duruştan uzak, kullanıcıyı önceleyen bir tasarımdan söz ettiğiniz görülmektedir. Bu cümleden tasarım aşamasında katılımcı demokrasi/ şeffaf yönetim gibi güncel demokrasi yorumlarını dikkate aldığımız anlaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcı demokrasi ve şeffaf yönetim konularındaki düşüncelerinizi aktarabilir misiniz?

Halkın kullanımına açık kamu yapıları kullanıcıyı davet eder nitelikte olmalıdır. Özellikle yerel yönetimlerde bu konu, ilişkiler ölçeğinin daha küçük olması nedeniyle karşılıklı güvenin ilk basamaklarından biridir. Yönetme mercii ile temsil ettiği halk arasındaki ilişkinin şeffaflık üstüne kurulması demokrasinin en önemli temel taşlarından biridir. Bu düşüncenin mekansal olarak da dile gelmesi mimari bakımdan bizim için değerliydi.

3. Tasarım aşamasında saydamlaşma niyeti taşıyor muydunuz? Bu proje özelinde sizin için saydamlık ne ifade etmektedir, saydamlıkla ilgili aklınıza gelen kavramları-sıfatları yazabilir misiniz?

Saydamlık bizim için kolay erişebilmek, takip edebilmek, katılabilmek, kullanabilmektir. Sadece Diyarbakır Yenişehir Belediyesi özelinde değil projelendirdiğimiz halkın kullanımına açık olan tüm kamu yapılarını bu şekilde değerlendiriyoruz. Bu tür mekanlar işin özünde halka aittir, kullanım olanaklarını mekansal anlamda yorumlamak ve hayal kurarak bu kullanımları zenginleştirmek de mimarın görevidir.

4. Aldığınız tasarım kararlarını saydamlık içeren kavramlarla ilişkilendirebilir misiniz?

Kentsel ölçekte alınmış kararlar:	<i>Yapıya erişimi sağlayan yol ile arasındaki davetkar nitelik , yerel mimaride sıkça rastlanan "eyvan" in toplanma ve ortak kullanım alanı olarak yeniden yorumlanması</i>
Peyzaj kararları:	<i>Çeper peyzaj ile ilgili maalesef projelendirme olanağımız pek olmadı; ancak eyvan içi düzenlemesinde serbest dizilen oturma birimleri , ve aynı zamanda iklimlendirme amacı taşıyan su ögesi , ortak kullanım alanı olarak tasarladığımız bu alana mekansal nitelik kazandırmıştır.</i>
Kütlesel kararlar-form kararları:	<i>İçinden rahatça geçilebilen bir mekan olması, şeffaf demoktasi</i>
Cephe kararları:	<i>İklim ve kullanım özellikleri</i>
Mekân kurgusu kararları:	<i>Herkesin birbirini görebildiği açık ve kapalı sosyal alanlar çeperinde konumlanma</i>

5. Başkan odası ve başkanlık girişi ile kentlinin fiziksel ya da görsel ilişkisini nasıl kurguladınız? Bu kurgunun arka planında yatan fikir ya da gereklilik neydi?

Başkanlığın, halk girişi ile aynı mekanda birleşen ayrı bir girişi var. Özellikle başkanlığa gelebilecek kalabalık grupların ve güvenlik koruması olan kişilerin halk girişini işgal etmemeleri ve halkın kullanımını ertelememesi için yapıldı.

6. Meclis salonu ile kentlinin fiziksel ya da görsel ilişkisini nasıl kurguladınız? Bu kurgunun arka planında yatan fikir neydi?

Ek 4'ün devamı

Belediye meclisi halkın parlamentosudur. Mecliste konuşulan, tartışılan konuların halk tarafından rahatça izlenebileceği görülebileceği şekilde, bulunduğu katın kucağında merkezinde yer aldı.

7. İşveren kurumun meclis salonuna kentlinin doğrudan erişebileceği ya da meclis toplantılarına müdahil olabileceği şekilde tasarlanması yönünde bir beklentisi olmuş muydu?

Evet. İşverenin belediye binası ve meclis konusunda aynı düşüncelerde birlikte iş yaptık. Beklentileri mimar olarak düşüncelerimiz ile paraleldi.

8. Çeşitli ihtiyaçlar için başvuru yapıldığı bilinen beyaz masa biriminin, yerel yönetim yapısı ile kentli arasındaki fiziksel deneyime olanak veren bir ara yüz olduğuna ve bu durumun beyaz masa birimine ayrı bir mekânsal değer kattığına inanmaktayım. Sizin de şeffaflık ilkesi gereğince beyaz masa biriminin proje içerisindeki konumuna özel bir yaklaşımınız oldu mu? Bu yaklaşımın arka planında yatan fikir neydi?

Beyaz masa halkın dilek ve isteklerinin hızla iletilmesini sağlamak üzere kullanılır. Yenişehir Belediye Hizmet Binasında beyaz masa, binaya girildiğinde halkı karşılayan konumda yer alır.

9. Aldığınız tasarım kararlarınız ve kavramsal konseptiniz de dahil olmak üzere projeniz aslına uygun uygulandı mı yoksa projenizde müdahale edilen, değiştirilmesi beklenen noktalar oldu mu? Nihai sürecin sizi memnun edecek şekilde sonuçlandığını söyleyebilir misiniz?

Proje büyük oranda aslına uygun olarak inşa edildi.

10. Sizce günümüzde yerel yönetim mimarilerinin ihtiyaç programına entegre edilmeye çalışılan 'halkın katılımı' düşüncesi fiili bir hamle midir yoksa temsili bir niyet olarak mı kalmaktadır?

Temsili bir niyet olarak kalmakta

11. Sizce yerel yönetimlerin işleyişi göz önüne alındığında, 'halkın katılımı' düşüncesinin fiili olması gerekli midir yoksa temsili olarak da kullanıcıya gerekli mesaj verilebilir ve kentli kendini işleyişe dahil hissedebilir mi?

Halkın katılımının gerçek anlamda fiil olarak gerçekleşmesi demokratik bir yönetim için gereklidir. Temsili olarak mesaj verilebilir ama bunun kentliye demokrasiye yararı olmaz.

Ek 5. Anket Formu

Bu anket, Merve Uluçay Temel tarafından, Doç. Dr. Derya Elmalı Şen danışmanlığında yürütülmekte olan “Yerel yönetim yapılarındaki yeni mimari biçimlenişlerin kavramsal saydamlık bağlamında irdelenmesi” başlıklı tez çalışmasına veri oluşturmak üzere, Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi kullanıcılarının, söz konusu yapıya karşı gelişen saydamlık algısını ölçmek amacı ile düzenlenmiştir. Elde edilen bilgiler bilimsel platform dışında başka hiçbir amaçla kullanılmayacaktır.

İlginiz ve desteğiniz için teşekkür ederim.

Bu araştırmaya gönüllü olarak katılmayı onaylıyorum. ()

1. Kişisel Bilgiler

1.1. Yaşınız:

1.2. Eğitim Durumunuz: () İlköğretim () Lise () Üniversite () Lisansüstü

1.3. Meslek Grubunuz:

() Mimarlık ve ilişkili disiplinler. () Mühendislikler
() İnşaat ile ilişkili diğer meslekler () Diğer

2. Bu bölümdeki sorular kullanıcıların belediye binası ile etkileşim düzeylerini ölçmek amacı ile sorulmaktadır.

2.1. Belediye binasına ne sıklıkla geliyorsunuz?

İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm.	
Yılda 1-3 kez geliyorum.	
Ayda 1-3 kez geliyorum.	
Haftada 1-3 kez geliyorum.	
Belediye çalışanıyım.	

NOT: “İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm” yanıtını işaretleyenler 2.3’üncü soruya geçiniz.

2.2. Belediye binasında işiniz olduğu günlerde burada ne kadar zaman geçiriyorsunuz?

İşimi / mesaimi bitirip hızlıca oyalanmadan çıkıyorum.	
İşim / mesaim bitince ortak alanlarda zaman geçiriyorum.	

2.3. Belediyede bir işiniz olmadığı zamanlarda Belediye binasında veya yakın çevresinde vakit geçiriyor musunuz?

Evet () Hayır ()

NOT: 2.1’de “İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm” yanıtını işaretleyenler,” 2.4’üncü Çalıştığım birimde, Belediyede çözmek istediğim konu ile ilgilenen birimde ya da Beyaz masa biriminde” seçeneklerine işaretleme yapmamalıdır.

2.4. Belediye binasının içinde/dışında hangi bölümde vakit geçiriyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

Çalıştığım birimde (Belediye çalışanı iseniz işaretleyiniz.)	
Belediyede çözmek istediğim konu ile ilgilenen birimde	
Binaya ait sosyal tesis alanında (kütüphane, nikah salonu, kültür merkezi, konferans salonu, sivil toplum örgütleri vs.)	
Beyaz masa biriminde	
Binaya ait meydana/parkta	
Kantin, kafeterya bölümünde	
Diğer	

Ek 5'in devamı

3. Bu bölümdeki sorular kullanıcıların, belediye binası ile ilgili geliştirdiği bilinç düzeyini ölçmek amacı ile sorulmaktadır.

3.1. Belediye binası ile ilgili aşağıdaki soruları yanıtlar mısınız?

	Evet	Hayır	Kısmen	Fikrim yok
Belediye binasının mimari tasarımını beğeniyorum.				
Bina binasının tasarımını kendine özgü ve dikkat çekici buluyorum.				
Belediye binası yaşadığım kente değer katıyor.				
Belediye binası ve çevresi kentimiz için bir kamusal alan oluşturuyor.				
Belediye binası ve çevresi kentimiz için bir buluşma mekânı olarak kullanılıyor.				
Belediye binasına girdiğim zaman aradığım birimi kolaylıkla bulabiliyorum, bu yüzden içeride gezerken tedirgin olmuyorum.				
Belediye binasına gelmek beni tedirgin ediyor.				
Belediye yönetimi katılımcı ve şeffaf bir tutum sergiliyor.				

4. Bu bölümdeki sorular kullanıcıların, belediye binasına karşı gelişen görsel ve deneysel algısını ölçmek amacı ile sorulmaktadır.

NOT: 2.1'de "İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm" yanıtını işaretleyenler," BİNANIN İÇ MEKANI, MECLİS SALONU, BAŞKANLIK MAKAMI ve BEYAZ MASA BİRİMİ" bölümlerine işaretleme yapmamalıdır.

4.1. Bina ile ilgili görüşlerinizi tabloda verilen sıfat çiftleri üzerinden derecelendirir misiniz?

BİNAYA DAİR GENEL GÖRÜŞ						
OLUMLU SIFAT	Çok Yüksek	Yüksek	Eşdeğer	Yüksek	Çok Yüksek	OLumsuz SIFAT
Demokratik						Otoriter
Fiili demokratik						Temsili demokratik
Halka ait						Halktan uzak
Samimi						Resmi
KENT İÇİNDEKİ KONUMU VE YAKIN ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ						
Ulaşım / Erişim kolay						Ulaşım / Erişim zor
Çevreyle uyumlu						Çevreyle uyumsuz
Sınırları ortadan kaldıran						Sınırlandıran
Sürekli kullanılan						Mesai saatlerinde kullanılan
Müşterek/ Kamusal						Özel / Kurumsal
BİNA KÜTLESİ / BİÇİMİ						
Dikkat çekici						Sıradan
Davet edici/ Çekici						Engelleyen / İtici
İnsan ölçeğinde						Ezici /İnsan ölçeğinin üzerinde
Giriş- çıkışları belirgin / okunaklı						Giriş- çıkışları belirgin / okunaklı olmayan
Güven verici						Tedirgin edici
BİNA CEPHESİ						
Saydam						Saydam olmayan
Dengeli doluluk-boşluk						Dengesiz doluluk-boşluk
İç dışı bütünleşmiş						İç dışı bütünleşmemiş
Sıcak / Samimi						Soğuk / Mesafeli / Resmi
BİNANIN İÇ MEKANI						
Ferah						Sıkışık
Güven verici						Tedirgin edici
Geçirgen / Mekânsal sürekliliği olan						Sınırlayıcı / Mekânsal sürekliliği olmayan
Net/ Okunaklı / Kolay algılanan						Karmaşık / Zor algılanan

Ek 5'in devamı

MECLİS SALONU					
Saydam					Saydam olmayan
Kolay erişilen					Kolay erişilemeyen
Okunaklı / Belirgin / Vurgulu					Sıradan / Monoton
Dışa dönük					İçe dönük
Davet edici /Katılımcı					İtici / Uzaklaştırıcı
Müşterek/ Kamusal					Özel / Kurumsal
BAŞKANLIK MAKAMI					
Saydam					Saydam olmayan
Mahremiyetsiz / Açık					Mahrem / Gizli
Erişilebilir					Erişilemez/ İzole edilmiş
Dışa dönük/ Açık					İçe dönük / Kapalı
Eşit / Öncelenmemiş					Üstün / Öncelikli
BEYAZ MASA BİRİMİ					
Kolay erişilen					Kolay erişilemeyen
Davet edici / Çekici					İtici

5. Bu bölümdeki sorular tasarımcılar tarafından temsili anlam yüklenen birimlerin, kullanıcılardaki karşılığını ölçmek için sorulmaktadır.

NOT: 2.1'de "İçeride işim olmuyor, sadece dışarıdan gördüm" yanıtını işaretleyenler, aşağıdaki 3 soru setinde yalnızca cephe ile ilgili olan seçeneklerde işaretleme yapmalıdırlar.

5.1. Meclis Salonu ve meclis toplantıları ile ilgili aşağıda verilen soruları yanıtlar mısınız?

	Evet	Hayır	Fikrim yok
Meclis salonunun cephedeki yerini biliyorum.			
Meclis salonunun bina içindeki yerini biliyorum.			
Meclis salonunun bina içindeki yerini kolayca bulabiliyorum.			
Meclis toplantılarını koridordan izliyorum.			
Meclis toplantılarını salon içinden izliyorum.			
Meclis toplantılarında fikir beyan ediyorum.			

5.2. Başkanlık birimi ile ilgili aşağıda verilen soruları yanıtlar mısınız?

	Evet	Hayır	Fikrim yok
Başkanlık biriminin bina cephesindeki yerini biliyorum.			
Başkanlık biriminin bina içindeki yerini biliyorum.			
Belediye başkanı ve başkan yardımcılarının odalarını kolayca bulabiliyorum.			

5.3. Beyaz Masa birimi ile ilgili aşağıda verilen soruları yanıtlar mısınız?

	Evet	Hayır	Fikrim yok
Beyaz masa biriminin bina cephesindeki yerini biliyorum.			
Beyaz masa biriminin bina içindeki yerini biliyorum.			
Beyaz masa birimini kolayca bulabiliyorum.			

Ek Tablo 1. Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezinin Fenomenal Saydamlık Bağlamında İncelenmesine Yönelik Betimsel Analiz Çalışması

Adana Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi		
Proje Bilgileri		
Tasarım: MTF Proje	Yapım Yılı: 2014	Yer: Çukurova, Adana
Saydamlığa İlişkin Tasarım Kararları (PR: Proje raporu* ve YY: Yazar yorumu**)	İlişkilendirilen Fenomenal Saydamlık Kavramı ve Türü	Kavramların Projedeki Yansıması
KENTSEL ÖLÇEK		
<p>PR: “100.Yıl Mahallesi'nden başlayan, Yarışma Alanından geçen ve Huzur Mahallesi'nde sonlanan bir <i>rekreasyon koridoru</i> oluşturulması önerilmiştir. ... <i>Rekreasyon koridorunun aynı zamanda yakınında bulunan mevcut yeşil alanları da bütünleyen bir ekolojik koridor</i> oluşturacağı öngörülmektedir.” (URL-38, 2022).</p>	<p>Kavramsal Saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Ulaşım erişim kolay *Süreklilik *Kesintisiz 	 <p>(URL-38, 2022)</p>
<p>PR: “<i>Aidiyet ve Süreklilik</i> kavramları doğrultusunda kent parkı içerisinde ... etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği alanlar oluşturulmuştur (<i>etkinlik meydanı, amfi tiyatro, Kültür Merkezi, LED bilgi ekranı...</i>)” (URL-38, 2022). YY: Tasarımcılar tarafından önerilmiş olan ve geniş saydamlık özellikleri taşıyan peyzaj projesi uygulanmamış, ancak mevcut projede de binanın yakın çevresi park ve meydan olarak değerlendirilmiştir.</p>	<p>Kavramsal Saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Sürekli kullanım *Ek işlevlerle kullanım çeşitliliği ve sürekliliğin artırılması *Aidiyet/Benimseme <p>Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Sınırların ortadan kaldırılması 	 <p>(URL-38, 2022)</p>
<p>PR: “<i>Yerel halkın Çukurova Kent Parkı'nda muhtelif aktivitelerde (kitap okumak, bisiklet kullanmak, çiçekleri sulamak, gezinti yapmak, sanat atölyelerinde çalışmak...) bulunabilmesi amaçlanmıştır.</i>” (URL-38, 2022). YY: Önerinin projelerdeki mekânsal karşılığı kent kitaplığı, kafeterya ve Çukurova Kent Konseyi olarak görülmektedir.</p>	<p>Kavramsal saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Ek işlevlerle kullanım çeşitliliği ve sürekliliğin artırılması *Günlük aktiviteler/Özümseme *Katılımcı 	 <p>(URL-39, 2022)</p>
KÜTLE ÖLÇEĞİ		
<p>PR: “<i>Kültür Merkezi ile Belediye Hizmet Binasını zemin kat kotunda ayıran, ancak sağladığı sürekli kullanım imkanı ile işlevselliği ile ön plana çıkan Ara Sokak, kültür merkezinin girişini tanımlamaktadır</i>” (URL-38, 2022). YY: Ara sokak yaşayan bir kentsel arayüz bir kamusal yarık haline gelmiş olup açık sergi etkinlikleri gibi işlevlerle de kullanılmaktadır.</p>	<p>Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Sınırların ortadan kaldırılması *Davet edici *Saran/ kucaklayan *İçinden geçilen *Dahil olunan 	 <p>(URL-39, 2022)</p>

Ek Tablo 1'in devamı

PR: "Yapı, insan ölçeğinde kolay algılanabilir olması amacıyla zemin + 2 kat olarak tasarlanmıştır. Yapının kent parkı ile **topografik açıdan uyumlu olması** amaçlanmıştır ve bu doğrultuda topoğrafyanın yüksek olduğu kısımda yapı toprak kotunun altında konumlandırılmıştır. Kent parkı dokusu (çim yüzey) yapının çatısına doğru genişletilmiştir." (URL-38, 2022).

YY: İnsan ölçeğine indirgemenin bir yöntemi olarak ana kütlelerin işlevler doğrultusunda 5 farklı **kütleye parçalanması** önerilmiştir.

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

*İnsan ölçeğinde/ezici olmayan

Kavramsal Saydamlık:

*Çevreyle uyumlu/

Otoriter ya da baskın değil

(URL-39, 2022)

CEPHESEL ÖLÇEK

PR: "Yapının güney cephesinde kullanılan Metal mesh malzeme cephede gölgelenme etkisi yaratır." (URL-38, 2022).

YY: Fonksiyonel amaçlarla önerilmiş çift cephe kurgusu, **maddesel saydam malzeme olan cam ile örgütsel saydam malzeme olan metal meshin katmanlı görüntüsü** ile sonuçlanmıştır. Bu durum kentlinin yapıya karşı olan ilgisini ve görsel temas kurma süresini artırıcı, merak duygusunu besleyici bir sürece sebep olmaktadır. Yapıyla etkileşimi artan kentli için yapıyı deneyimleme fikri daha cazip hale gelmektedir.

Cephesel / Görüngüsel saydamlık:

*İlgi çekici

*Özgün

*Davet edici

*Görsel çeşitlilik

(URL-39, 2022)

PR: "Topografya ile uyumlu, az katlı bir yapı tasarlayarak **katılımcı ve özgün bir dil yaratmayı önemsedik.**" (URL-38, 2022).

YY: Tasarımcıların tercih ettiği modern ve özgün dil yapıyı, geleneksel kamusal yapıların anıtsal duruşundan uzaklaştırmış, kentli için cazip bir hale getirmiştir.

Kavramsal Saydamlık:

*Otoriter ya da ezici

olmayan

(URL-39, 2022)

MEKANSAL ÖLÇEK

PR: "İç hacimde yaratılan "Avlu" kullanıcıya az katlı yapıyı kısa zamanda algılama şansı tanır. Yapının avlu kurgusu ve sirkülasyon sistemi yapı kullanımını kolaylaştırır ve işlevsellik katar. Farklı açılar yaratılarak oluşturulan koridorlar kullanıcıya **yeni deneyimler sunar.**" (URL-38, 2022).

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

*Sınırları yok eden

*Mekânsal süreklilik

*Akıcı-Ferah-Kolay

algılanabilir iç mekân

(URL-39, 2022)

Ek Tablo 1'in devamı

YY: Zemin katta mekânlaşmanın en düşük düzeyde kurgulanmasının bir getirisi olarak ihtiva eden geniş iç boşluklar bir **etkinlik alanı** olarak değerlendirilmekte, galeri çevresinde yerleşmiş olan sirkülasyon hattı **seyir alanı** gibi kullanılmaktadır. Bina içindeki resmi görevlerin yanı sıra, yanı başında kültür merkezi bulunmasına rağmen özel gün **etkinliklerinin bina içine sızmasına** izin verilmesi, **halkın iç mekana dahil olma** sürecine katkı sağlamaktadır.

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Sınırları yok eden
- *Davet eden

Kavramsal saydamlık:

- *Ek işlevlerle kullanım çeşitliliği ve sürekliliğin artırılması
- *Gündelik aktiviteler/Özümseme
- * Dahil olunan

(URL-40, 2022)

MECLİS SALONU

PR: "Belediye Hizmet Binası'nda yer alan meclis salonu bir bakıma **hacimsel gösterge** olarak düşünülmüş; **form olarak ana kütleden ayrıştırılan ve tamamen ahşap ile kaplanan meclis salonu gösteren olarak, Çukurova Halkı ise gösterilen olarak sembolize edilmiştir. Meclis salonu bir bakıma demokratik bağlamda Çukurova Halkı'nı temsil eden bir mekan olarak ele alınmıştır.**" (URL-38, 2022).

Kavramsal saydamlık:

- *Temsili demokratik

Cephesel / Görüngüsel saydamlık:

- *İlgi çekici
- *Vurgulanan

(URL-39, 2022)

YY: Meclis salonunun bina dışındaki konumu üst kotta yer almaktadır. Bu anlamda bina dışından görsel ya da fiziksel bir erişim söz konusu değildir. Ancak tasarımda özellikle salona **halkın izleyici olarak katılabilmesi** için bir bölüm ele alınmıştır.

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Davet eden
- *Katılımcı
- *Fiili demokratik

(URL-39, 2022)

YY: Bina içinde, salona gitmek için kullanılan koridorda pencere kurgusu mevcuttur. Göz hizasında olduğu anlaşılan bu pencereler salon içerisinde bir perde ile kontrol edilmektedir. Bu anlamda meclis toplantılarının salon dışından izlenmesi durumu temsili bir niyet düzleminde kalmaktadır.

Kavramsal saydamlık:

- *Temsili demokratik

(URL-40, 2022)

Ek Tablo 1'in devamı

BAŞKANLIK MAKAMI

YY: Başkanlık makamı da tıpkı meclis salonu gibi vurgulu ve cepheden algılanacak bir biçimde tasarlanmıştır. Ancak bu kütle **konum olarak, meclis salonunun gerisinde sonlanmıştır.** Buradan **“Halkın iradesinin halkın temsilcilerinin önünde olduğu mesajı”** alınmaktadır. Ek olarak görsel iletişiminin mümkün olmadığı başkanlık makamının cephesinde, tamamen saydam malzeme kullanılmıştır. Burada da halka **şeffaf yönetim** mesajı verilmiştir. Ayrıca vurgulu kütlelerin öne çıkarak oluşturduğu **saçak** formu, **kentli ile bina arasındaki sınırlarda gedik** açan olumlu bir durumdur.

Kavramsal saydamlık:

*Temsili demokratik

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

*Sınırları yok eden
*Davet edici
*Saran, kucaklayan

Cephesel / Görüngüsel saydamlık:

*İlgi çekici
*Vurgulanan

(URL-39, 2022)

BEYAZ MASA

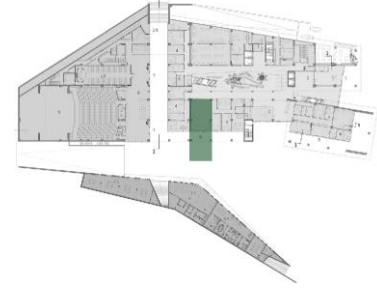
YY: “Kent bilgi merkezi” adı altında ele alınan beyaz masa birimi, binaya girmeden dahi **kolaylıkla ulaşılacak** bir alanda, **belediye meydanı ile etkileşim halinde** kurgulanmıştır.

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

*Sınırları yok eden
*Ulaşılabilir/Erişilebilir

Kavramsal saydamlık:

*Davet eden

(URL-39, 2022)

*Proje raporunda konu ile ilişkili olarak değerlendirilen bölüm değiştirilmeden tabloya eklenmiştir. Bu bölümler italik yazılı olarak ve tırnak içerisinde verilmektedir.

** Projeye ilişkin kat planları, vaziyet planları, perspektif çıktıları incelenerek yazar tarafından konu ile ilişkili birtakım yorumlar ve ilişkilendirmeler gerçekleştirilmiştir. Bunlar tablo içinde düz yazı fontunda verilmektedir.

Ek Tablo 2. Mersin Mezitli Belediyesi Yeni Hizmet Binasının Fenomenal Saydamlık Bağlamında İncelenmesine Yönelik Betimsel Analiz Çalışması

Mersin Mezitli Belediyesi Yeni Hizmet Binası		
Proje Bilgileri		
Tasarım: İki Artı Bir Mimarlık Yapım Yılı: 2018 Yer: Mezitli, Mersin		
Saydamlığa İlişkin Tasarım Kararları (PR: Proje raporu* ve YY: Yazar yorumu**)	İlişkilendirilen Fenomenal Saydamlık Kavramı ve Türü	Kavramların Projedeki Yansıması
KENTSEL ÖLÇEK		
<p>PR: “... Yapı adasının belediye hizmet binası olarak değerlendirilmesinin yanı sıra eski Mezitli halini de kapsayacak bir kent meydanı kurgulama fikri, belediye hizmet binasının Sanayi Caddesi ile meydan arasında bir eşik olarak var olma fikrini ortaya koyarak, cadde boyunca uzanan 130 m x 43 m boyutlarındaki alan, yapı kitlesinin güneydoğu-kuzeybatı ekseninde lineer olarak yerleşmesini sağlar.” (URL-41, 2022).</p>	<p>Kavramsal Saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Ulaşım erişim kolay *Süreklilik *Kesintisiz *Otoriter ya da baskın değil *İnsan ölçeğinde 	 <p>(URL-41, 2022)</p>
<p>YY: Yapıda, ileriye yönelik yapılması planlanan kent meydanı projesinde yükleneceği “eşik” olma fikrinin izi sürülerek zemin kat maksimum düzeyde geçirgen kurgulanmış, içinden geçilen bir ara sokak, altında yürünen hacimler, çok yönlü girişler gibi tasarım kararları ile bu fikir pekiştirilmiştir.</p>	<p>Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Sınırların ortadan kaldırılması *Davet edici *Saran/ kucaklayan *İçinden geçilen *Altından geçilen * Dahil olunan *Kamusal kullanım 	 <p>(URL-41, 2022)</p>
KÜTLE ÖLÇEĞİ		
<p>PR: “... Bu noktada iklimsel durumu gözetererek yapıya kimlik kazandıran ve kamusal kullanım olanaklarını artıran güneybatı cephesi, sağır yüzeyler, gölgelikli yaya alleşi ve farklı kotlarda içeriden ve dışarıdan erişilebilir açık mekânlar ile dolu-boş hacimsel hareketler barındıran bir promonat olarak kurgulanır” (URL-41, 2022).</p>	<p>Kavramsal Saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Kamusal kullanım *Aidiyet/Benimseme *Dolu-boş dengesi ile yapıyı hafifletme <p>Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Sınırların ortadan kaldırılması *Görsel süreklilik *Saran/ kucaklayan/ *İçinden geçilen *Altından geçilen * Dahil olunan *Fiziksel erişim 	 <p>(URL-41, 2022)</p>

Ek Tablo 2'nin devamı

PR: “Yapı, iklimsel verilere bağlı olarak iç ve dış mekân sürekliliğini var ederek ve açık/yarı açık/kapalı mekân sistematığının izlerini belirginleştirecek biçimde yatayda ve düşeyde boşluklar/kullanım alanları barındırmaktadır. Bu boşluklardan en önemlisi güneybatı aksında gelişen promenatın sonlandığı/başladığı, yapı girişlerinin kurgulandığı, meydanla ilişkiye referans vererek amfi merdivenler ile bağlantıyı kuran ana hacimsel boşluktur.” (URL-41, 2022).

Kavramsal Saydamlık:

- *Sürekli kullanım
- *Dolu-boş dengesi ile yapıyı hafifletme
- *Davet eden giriş

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Sınırların ortadan kaldırılması
- *Görsel süreklilik
- *Saran/ kucaklayan/ İçinden geçilen
- *Fiziksel erişim
- *İçinden geçilen
- *İç dışı bütünleşik

(URL-41, 2022)

PR: “Boşluğun üstünde oluşan büyük teras ise 1. kat seviyesinde yine kamusal ve seyirlik bir alan oluşturur. Ana cadde boyunca oluşturulan promenattan erişilen bağımsız bir merdivenle bu terasa ulaşılabilir. Yapının güneybatı cephesindeki kütle kompozisyonu, belediye çalışanlarının nefes aldığı ve yaya allesi ile görsel bağlantılar kuran açık alanlar oluşturur.” (URL-41, 2022).

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Erişilebilir

Kavramsal Saydamlık:

- *Kamusal alan
- *Erişilebilir

(URL-41, 2022)

YY: Tekrar eden çubuk elemanlarla oluşturulmuş gölgelik-örtü sistemleri, görsel algıda çeşitliliğin yanı sıra deneyimleyen kişilere mekana dahil oldukları mesajını ileten, içine alan, saran bir tipolojinin göstergesidirler.

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *İnsan ölçeğinde/ezici olmayan
- *Erişilebilir
- *Saran/kucaklayan/İçine alan/ Dahil olunan

(URL-41, 2022)

CEPHESEL ÖLÇEK

PR: “Bunun yanı sıra cephedeki gölge oranını artıran ve taşıyıcı ritmini algılatan, cephe boyunca yinelenen düşey elemanlar yapının karakterini ve imgesini oluşturur.” (URL-41, 2022).

YY: Fonksiyonel gereksinimlerle önerilmiş olan çift cephe kurgusu hem düşey elemanların hem de ızgara biçimli ritmik ikincil kabağın katmanlı görüntüsü ile sonuçlanmıştır. Bu durum kentlinin yapıya karşı olan ilgisini ve görsel temas kurma süresini artırıcı, merak duygusunu besleyici bir sürece sebep olmaktadır. Yapıyla etkileşimi artan kentli için yapıyı deneyimleme fikri daha cazip hale gelmektedir.

Cephesel / Görüngüsel saydamlık:

- *İlgi çekici
- *Özgün
- *Davet edici
- *Görsel çeşitlilik
- *İnsan ölçeğine indirgeme
- *Dolu-boş dengesi
- *Katmanlaşma

(URL-41, 2022)

Ek Tablo 2'nin devamı

MEKANSAL ÖLÇEK

PR: "Bu gevşeme, salt cephe karakterine değil, aynı zamanda yapının iç mekân kurgusunun niteliğine de katkı sağlar. Dolayısıyla **ana sirkülasyon omurgasının gölgelenmesi, bu alandan bağımsız teraslara ulaşılması gibi özellikler, iklime uyumlu yaşantı mekânlarının belediye hizmet binası yapısında oluşabilmesini sağlar.**" (URL-41, 2022).

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Sınırları yok eden
- *Mekânsal süreklilik
- *Akıcı-Ferah-Kolay algılanabilir iç mekân
- *İç-dış bütünlüğü

Kavramsal Saydamlık:

- *Kamusal alan
- *Erişilebilir

(URL-41, 2022)

YY: İç mekanda sirkülasyon alanları olabildiğince **geniş hacimler** olarak yorumlanmış, **galeri boşlukları** ile katlar arasında **görsel geçirgenlik** sağlanmış, kullanıcının **mekan hakimiyeti** üst düzeyde önemsenererek kurgulanmıştır.

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Görsel süreklilik
- *Mekânsal süreklilik
- *Sınırları bulanıklaştıran
- *Akıcı-Ferah-Kolay algılanabilir iç mekân

(URL-41, 2022)

MECLİS SALONU

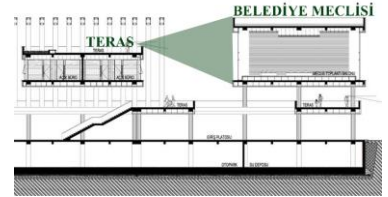
PR: "Çağdaş Türk mimarlığının son dönemlerindeki yerel yönetim yapı üretimleri dikkate alındığında, meclis salonunun kamusal kullanım olanakları bağlamında önemli bir veri oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda Mezitli Belediye Hizmet Binası'nın **meclis salonu, kamusal erişime olanak sağlayan teras kullanımlarının ve yapı içerisinden görsel bağlantıların kurgulanabildiği bir konumda yer alır.**" (URL-41, 2022).

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Davet eden
- *Katılımcı
- *Görsel erişim
- *Fiziksel erişim

Kavramsal Saydamlık:

- *Temsili demokratik

(URL-41, 2022)

(URL-41, 2022)

YY: Meclis salonu **hacimsel olarak genel kütleden kopartılarak vurgulanmış, cephede okunaklı hale** getirilmiştir. Zemin katta göz hizasında olmamasına rağmen **saydam malzeme** kullanılmış olması, **şeffaf demokrasiye** atıfta bulunan **temsili** bir tasarım kararı olarak dikkat çekmektedir.

Kavramsal saydamlık:

- *Temsili demokratik
- *Yönetimde şeffaflık

Cephesel / Görüngüsel saydamlık:

- *İlgi çekici
- *Vurgulanan

(URL-41, 2022)

Ek Tablo 2'nin devamı

BAŞKANLIK MAKAMI

YY: Başkanlık makamı, bu proje özelinde en az saydamlaşma eğilimi gösteren bölüm olarak dikkat çekmektedir. Erişilebilirlik sınırları tam anlamı ile gevşeyememiş ve yapının en az uğrak yeri olan en üst katta konumlandırılmış olsa dahi **başkanlık girişi ile halk girişinin kesişen bir ara yüzde çözülmüş** olması bir saydamlık göstergesi olarak kabul edilebilir.

Kavramsal saydamlık:

- *Temsili demokratik
- *Öncelenmemiş
- *Üstün-öncelikli değil
- *Eşit

(URL-41, 2022)

BEYAZ MASA

YY: "Halkla ilişkiler" adı altında ele alınan beyaz masa birimi, binaya girildiğinde ilk **dikkat çeken** yerde, **görülebilir ve erişilebilir** bir şekilde konumlandırılmıştır.

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Sınırları yok eden
- *Ulaşılabilir/Erişilebilir

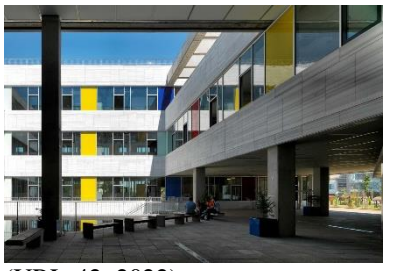

(URL-41, 2022)

*Proje raporunda konu ile ilişkili olarak değerlendirilen bölüm değiştirilmeden tabloya eklenmiştir. Bu bölümler italik yazılı olarak ve tırnak içerisinde verilmektedir.

** Projeye ilişkin kat planları, vaziyet planları, perspektif çıktıları incelenerek yazar tarafından konu ile ilişkili birtakım yorumlar ve ilişkilendirmeler gerçekleştirilmiştir. Bunlar tablo içinde düz yazı fontunda verilmektedir.

Ek Tablo 3. Diyarbakır Yenişehir Belediyesi Hizmet Binasının Fenomenal Saydamlık Bağlamında İncelenmesine Yönelik Betimsel Analiz Çalışması

Diyarbakır Yenişehir Belediyesi Hizmet Binası		
Proje Bilgileri		
Tasarım: Uygur Mimarlık Yapım Yılı: 2016 Yer: Yenişehir, Diyarbakır		
Saydamlığa ilişkin tasarım kararları (PR: Proje raporu* ve YY: Yazar yorumu**)	İlişkilendirilen Fenomenal Saydamlık Kavramı ve Türü	Kavramların Projedeki Yansıması
KENTSEL ÖLÇEK		
<p>PR: “Üç katlı kare planlı yapının tasarımında temel prensip, belediye binasının halkın evi olarak kullanımını sağlamak idi. Bunun için zemin katı eyvan formundan yorumlanarak yaratılmış avluda vatandaşların serbestçe dolaşabilecekleri sosyal alanlar yaratmak ana hedef oldu. Çapraz şekilde açılan zemin kattaki boşluğun Doğu tarafında çok amaçlı bir konferans salonu yer alırken vatandaşların günlük işlemlerinin yapıldığı belediye birimleri bu boşluğun batısında konumlandırıldı. Bu fonksiyonlar hem gölge hem de hava dolaşımını sağlayan galeri boşlukları ile zengin bir mekânsal deneyim yaratmakta, halkın burayı gün boyu diledikleri gibi kullanmalarını sağlamakta.” (URL-42, 2022).</p>	<p>Kavramsal Saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Sürekli kullanım *Ek işlevlerle kullanım çeşitliliği ve sürekliliğin artırılması *Gündelik aktiviteler/Özümseme <p>Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Sınırların ortadan kaldırılması *Saran/ kucaklayan/ *Dahil olunan *Fiziksel erişim 	 <p>(URL-42, 2022)</p> <p>(URL-42, 2022)</p>
KÜTLE ÖLÇEĞİ		
<p>PR: “Bu fonksiyonlar hem gölge hem de hava dolaşımını sağlayan galeri boşlukları ile zengin bir mekânsal deneyim yaratmakta, halkın burayı gün boyu diledikleri gibi kullanmalarını sağlamakta.” (URL-42, 2022).</p> <p>YY: Zemin kat kotunda, kütlede eksiltmeler yapılarak yapı girişleri tanımlı hale getirilmiştir. Dışarıdan bir dikdörtgen prizma olarak algılanan yapıya bu davetkar yarıktan girildikten sonra, 3 kat boyunca devam eden avlu ve galeriler ile yapı kütleli olarak hafifletilmiştir.</p>	<p>Kavramsal Saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Kamusal kullanım *Dolu-boş dengesi ile yapıyı hafifletme <p>Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Sınırların esnetme *Görsel çeşitlilik *Davet eden *Çekici *Ferah, algılanabilir 	 <p>(URL-42, 2022)</p>

Ek Tablo 3'ün devamı

YY: Dışarıdan gözlemleyen kentli için tek düze 3 katlı bir yapı imajından uzaklaştıran, abartılı olmayan ancak yapıyı **yataydaki monotonluktan kurtarma** noktasında etkili olan, düşey ikincil kabuklar önerilmiştir. Yapının uç noktasından bakan göz için ufuk noktasını tanımlı hale getiren bu hamle **insan ölçeğine getirmenin** bir yöntemi olarak varsayılmaktadır.

Kavramsal Saydamlık:

- *Dolu-boş dengesi ile yapıyı hafifletme
- *Kütle hareketleri ile insan ölçeğine getirme

(URL-42, 2022)

CEPHESEL ÖLÇEK

PR: “Cephelerde yer alan ofislerin dış yüzeyine güneş kontrolü için **binaya karakterini veren dikey güneş kırıcılar** yerleştirilmiş, bu sayede bölgenin sıcak koşullarında düşük enerji sarfiyatı ile kolay iklimlendirilen bir yapı elde edilmiş oldu.”

(URL-42, 2022).

YY: Fonksiyonel gereksinimlerle önerilmiş olan cephe kurgusu hem **güneş kırıcıların** hem de **yatayda kullanılan cephe elemanları** ile katmanlı ve boyutlu bir görünüm ile sonuçlanmıştır. Ayrıca düşey ve yatayda farklı boyutlarda, geçirgenliklerde ve düzlemlerde kullanılmış malzemelerin oluşturduğu kompozisyon da farklı okumalara olanak sağlamaktadır.

Cephesel / Görüngüsel saydamlık:

- *İlgi çekici
- *Özgün
- *Davet edici
- *Görsel çeşitlilik
- *İnsan ölçeğine indirgeme
- *Dolu-boş dengesi
- *Katmanlaşma

(URL-42, 2022)

YY: Yapının genelinde tercih edilmiş olan ham haldeki malzemeler Higt-Tech mimari akımında sıklıkla başvurulan, malzemenin **yalınlığından yararlanarak, dürüstlük-açıklık** kavramlarına referans verme hamlesini akla getirmektedir.

Kavramsal Saydamlık:

- *Dürüst
- *Açık, saydam

(URL-42, 2022)

MEKÂNSAL ÖLÇEK

YY: Yapının genel mekan kurgusu **iç avlu ve galeri boşluklarının** da katkısı ile **akıcı ve her kottan mekanın bütüncül olarak algılamaya** olanak sağlayan bir deneyim sunmaktadır (Ataş, 2019). Yapının her kottan bütüncül olarak algılanabilmesi, yapıyı mekânsal saydamlık için etkili bir örnek haline getirmektedir.

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Görsel süreklilik
- *Mekânsal süreklilik
- *Sınırları bulanıklaştıran
- *Akıcı-Ferah-Kolay algılanabilir iç mekân

(URL-42, 2022)

Ek Tablo 3'ün devamı

YY: Ofis birimleri merkezden **algılanabilir** bir kurgu ile yerleştirilmiş, **saydam duvarlarla** bölünmüştür. Koridorlarda ve avluda gezinen kentli için işlerlik **görülebilir** bir düzleme oturtulmuştur. Ayrıca bu durum, doğrudan saydamlığın tanımında yer alan **eş zamanlı algılama** eylemini akla getirmektedir.

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Eş zamanlı algılama
- *Sınırları yok eden
- *Mekânsal süreklilik
- *Akıcı-Ferah-Kolay algılanabilir iç mekan

(URL-42, 2022)

YY: Cephede olduğu gibi iç mekanda da tüm malzemelerin ham hali ile kullanılması durumu göze çarpmaktadır. Burada brütalizm akımının genel olarak taşıdığı ilkeler doğrultusunda **dürüstlük, içi-dışı bir olma, şeffaflık** gibi mesajlara ilişkin bir yorum yapmak mümkündür. Öte yandan, tercih edilen malzemelerin yapının görkemli, otoriter ve tahakküm kuran bir biçimde değil de **insan ölçeğinde ve mütevazı** bir algı yaratmasına olanak sağlamıştır (Ataş, 2019).

Kavramsal Saydamlık:

- *Dürüst
- *Açık, saydam
- *Demokratik

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *İnsan ölçeğinde
- *Mütevazı

(URL-42, 2022)

MECLİS SALONU

PR: “En son katta konumlanan *dairesel oturma planlı, etrafı camlarla çevrili, aydınlık meclis salonu, şeffaf ve katılımcı demokrasinin bir tezahürü olarak yapının ağırlık merkezini oluşturmaktadır. Bu salonu çepeçevre dolaşan koridorlardan ulaşılan ofislerde ise belediye çalışanları, başkan ve yardımcılarının çalışma odalarının yanı sıra yemekhane ve küçük toplantı salonu yer almaktadır.*” (URL-42, 2022).

Mekânsal/ Deneyimsel saydamlık:

- *Davet eden
- *Katılımcı
- *Görsel erişim
- *Fiziksel erişim

Kavramsal Saydamlık:

- *Temsili demokratik
- *Erişilebilir
- *Katılımcı

(URL-42, 2022)

BAŞKANLIK MAKAMI

YY: Başkanlık makamı, bu proje özelinde de dikkat çekici bir saydamlaşma eğilimi göstermemektedir. Başkanlık makamının erişilebilirlik sınırları tam anlamı ile gevşeyememiş olsa da **davetkar bir tektonik ile kurgulanmış olan eyvan girişinin hemen üstünde, özel bir anlam ve ayırıcı bir dil atfedilmeksizin inşa edilmiş olması** iyimser birer yaklaşım olarak nitelendirilebilir.

Kavramsal saydamlık:

- *Temsili demokratik
- *Öncelenmemiş
- *Üstün-öncelikli değil
- *Eşit

(URL-42, 2022)

Ek Tablo 3'ün devamı

BEYAZ MASA

YY: Beyaz masa birimi, binaya girildiğinde **halkı karşılayan** bir pozisyonda yer almaktadır.

Mekânsal/ Deneyimsel saydımlık:

- *Sınırları yok eden
- *Ulaşılabilir/Erişilebilir

(URL-42, 2022)

*Proje raporunda konu ile ilişkili olarak değerlendirilen bölüm değiştirilmeden tabloya eklenmiştir. Bu bölümler italik yazılı olarak ve tırnak içerisinde verilmektedir.

** Projeye ilişkin kat planları, vaziyet planları, perspektif çıktıları incelenerek yazar tarafından konu ile ilişkili birtakım yorumlar ve ilişkilendirmeler gerçekleştirilmiştir. Bunlar tablo içinde düz yazı fontunda verilmektedir.

Ek Tablo 4. Tasarımcılarla Yapılan Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Yanıtları Üzerinden, Fenomenal Saydamlık Kavramlarının Belirlenmesi Amacı ile Yapılan Betimsel Analiz Çalışması

TASARIMCI GÖRÜŞMELERİ ÜZERİNDEN KAVRAM ÇIKARMA ÇALIŞMASI		
Not: Tablo içinde, Ozan Öztepe'nin yanıtları TASARIMCI 1, Ferhat Hacılibeyoğlu'nun yanıtları TASARIMCI 2, Semra Uygur'un yanıtları TASARIMCI 3 etiketi ile verilmektedir.		
SORU 1	Çalışma kapsamında, yerel yönetim yapılarındaki biçimsel ve mekânsal yenilenme sürecinin özünde demokrasi ile ilişkili geliştiği yönünde bir kabul ile yola çıkılmaktadır. Bu kabule göre de ilk olarak, işveren kurumun projelendirme aşamasında sizden ne gibi beklentileri olduğu merak edilmektedir. Kentli ile yapı arasında nasıl bir ilişki kurulmasını talep etmişlerdir?	
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	Çukurova Belediyesi Hizmet Binası yarışma usulü ile elde edilmiştir. Bu sebeple tasarım sürecinde İşveren ile herhangi bir iletişim gerçekleştirilmemiştir.	
TASARIMCI 2	Kurum yetkilileri doğrudan mekân ve yaşantıya yönelik tarif içeren herhangi bir yaklaşım sergilememiştir. Kurumun amacı/talebi nitelikli bir proje elde etmek olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla mekâna, yerleşime proje kararlarına ilişkin soruda belirttiğiniz çerçevede özellikli ya da belirleyici bir talep kurum tarafından iletilmemiş; kentli ve yapı arasındaki ilişkinin mekân aracılığıyla nasıl kurulacağı bütünüyle tasarımcıya bırakılmıştır.	
TASARIMCI 2	Bu proje bir yarışma projesi olma özelliğiyle kurum ve tasarımcı arasındaki ilişkiyi bir aracılığıyla kurmaktadır ve kurumun beklentileri bu arayüz içerik aracılığıyla tarif edilmiştir. Tasarımcı mekân üzerinden kentli ve yapı arasında bir ilişki tarif eder, bu önerme uzmanlar tarafından değerlendirilerek belirlenir. Bu anlamda jüri raporları içerik olarak açıklayıcı olabilir. Beklentilerin ne olduğundan çok önerilerin ne barındırdığı özellikle yarışma yönteminde önemli ve belirleyici olmaktadır. Ancak özetle şu belirtilebilir ki; sadece bir belediye binası değil, kültür merkezi ile birlikte bir program oluşturulması, kurumun uzun zaman dilimlerine yayılan ve farklı kullanım alternatiflerine açık bir¹ yapılaşma stratejisiyle kullanıcı-mekân diyalogunu arttırmayı² hedeflediğini göstermektedir.	1. Sürekli kullanılabilir 2. Sınırları ortadan kaldıran
TASARIMCI 3	İşverenimiz, Yenişehir Belediyesi Hizmet binasının halkın evi olması³ gerektiğini özellikle ifade ettiler.	3. Halka ait
SORU 2	Proje raporunuz incelendiğinde anıtsal duruştan uzak, kullanıcıyı önceleyen bir tasarım tasvir görülmektedir. Bu sayede tasarım aşamasında katılımcı demokrasi/şeffaf yönetim gibi güncel demokrasi yorumlarını dikkate aldığımız anlaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcı demokrasi ve şeffaf yönetim konularındaki düşüncelerinizi aktarabilir misiniz?	
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	Belediye hizmet binalarında meclis salonlarının halkın iradesini temsil eden mekanlar³ olduğunu düşünüyoruz. Bu sebeple hem Trabzon Belediyesi Hizmet Binası hem de Çukurova Belediyesi Hizmet Binası tasarımlarımızda halkın iradesini sembolize ettiğini düşündüğümüz meclis salonu kütlelerini hem form olarak hem de malzeme olarak genel yapı biçimlenişinden farklılaştırmayı^{4,5} amaçlamıştık.	3. Halka ait 4. Dikkat çekici/belirgin 5. Demokratik

Ek Tablo 4'ün devamı

TASARIMCI 2	Sorunun içeriğindeki yaklaşımlar ve kavramlara ilişkin her türlü yanıt mekan ve tasarım düşüncesi üzerinden verilebilir. Yönetişim kavramının içerdiği kolektif düşünme-üretim düşüncesi, karar aşamasındaki çoğulculuk fikri, paydaşların sürecin içinde belirli düzeylerde katkı sağlayabilmesi⁶ gibi değerlerin, biz tasarımcılar tarafından mekâna tercüme edilmesi ve mekân aracılığıyla desteklenebilmesi ile anlam kazanabilir.	6. Katılımcı
TASARIMCI 2 (Her iki proje için ortak yanıt verilmiştir.)		
TASARIMCI 3	Halkın kullanımına açık kamu yapıları kullanıcıyı davet eder nitelikte⁷ olmalıdır. Özellikle yerel yönetimlerde bu konu, ilişkiler ölçeğinin daha küçük olması nedeniyle karşılıklı güvenin⁸ ilk basamaklarından biridir. Yönetme mercii ile temsil ettiği halk arasındaki ilişkinin şeffaflık üstüne kurulması⁹ demokrasinin en önemli temel taşlarından biridir. Bu düşüncenin mekânsal olarak da dile gelmesi mimari bakımdan bizim için değerliydi.	7. Davet edici 8. Güven verici 9. Saydam
SORU 3	Tasarım aşamasında saydamlaşma niyeti taşıyor muydunuz? Bu proje özelinde sizin için saydamlık ne ifade etmektedir, saydamlıkla ilgili aklınıza gelen kavramları-sıfatları yazabilir misiniz?	
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	Saydamlaşma kavramını tasarım özelinde, belediye hizmet binasının yerel halk ile daha samimi¹⁰ ve dolaysız¹¹ şekilde etkileşime geçebilmesi şeklinde yorumluyoruz. Çukurova Belediyesi Hizmet Binası özelinde yapının az katlı olması¹², önündeki açık alan / meydan ile düz ayak ilişki kurması^{13, 14}, yapı kütlesi ile yeşil dokunun sürekliliğinin¹⁵ sağlanması gibi konuların yapının daha samimi ve "halka ait^{3"} olma halini kuvvetlendirdiğini düşünüyoruz.	10. Sıcak/ Samimi 11. Doğrudan etkileşim / iletişim 12. İnsan ölçeğinde 13. Giriş-çıkışlar belirgin 14. Mekânsal sürekliliği olan 15. Çevreyle uyumlu 3. Halka ait
TASARIMCI 2	Bu noktada özellikle kamusalılık³, erişebilirlik¹⁶, açık-yarı açık-kapalı mekân sistematiği^{14, 17} ve geçişliliği¹⁸ gibi mekâna ve mekanın kullanımına içkin ele alış biçimlerinde; boşluk-doluluk ilişkisi¹⁹, görünürlük²⁰ ve erişilebilirlik¹⁶ gibi kavramsal referanslar bizler için yönlendirici ve tanımlayıcı olmaktadır. Bir anlamda mekânın kullanım potansiyellerinin öngörülebilmesi ve bu potansiyeller için mekânsal olasılıkların önerilmesi, dahası gündelik yaşam örüntüsünün dolaylı olarak mekâna dokunabilmesi¹ mekan ve kullanıcı etkileşimini destekleyen yaklaşımlar olarak ifade edilebilir.	3. Halka ait 16. Kolay erişilebilir 14. Mekânsal sürekliliği olan 17. İç-dış bütünleşmiş 18. Geçirgen 19. Dengeli doluluk-boşluk 20. Açık 1. Sürekli kullanılabilir
TASARIMCI 2 (Her iki proje için ortak yanıt verilmiştir.)		
TASARIMCI 3	Saydamlık bizim için kolay erişilemek¹⁶, takip edilemek¹⁴, katılabilirlik⁶, kullanılabilmek¹ . Sadece Diyarbakır Yenişehir Belediyesi özelinde değil projelendirdiğimiz halkın kullanımına açık olan tüm kamu yapılarını bu şekilde değerlendiriyoruz. Bu tür mekanlar için özünde halka aittir³, kullanım olanaklarını mekânsal anlamda yorumlamak ve hayal kurarak bu kullanımları zenginleştirmek¹ de mimarın görevidir.	16. Kolay erişilebilir 14. Mekânsal sürekliliği olan 6. Katılımcı 1. Sürekli kullanılabilir 3. Halka ait

Ek Tablo 4'ün devamı

SORU 4	Aldığımız tasarım kararlarımızı saydamlık içeren kavramlarla ilişkilendirebilir misiniz?	
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	<u>Kentsel ölçekte alınmış kararlar:</u> Kentsel ulaşım aksları ile alanın ilişkisinin ²¹ kurulması	21. Ulaşım-erişim kolay
	Peyzaj kararları: Yapının komşusu durumundaki yeşil alan ile ilişki kurulması ¹⁵	15. Çevreyle uyumlu
	<u>Kütleli kararlar-form kararları:</u> Yapının “Çukurova'nın bereketli toprağı” ile ilişkilendirilerek toprakaltına ötelenme niyeti ¹²	12. İnsan ölçeğinde
	<u>Cephe kararları:</u> Meclis salonu kütlelerinde kullanılan malzeme farklılığı ⁴ (ahşap kaplama) ile halkın iradesinin ön plana çıkartılması ⁵	4. Dikkat çekici/ belirgin 5. Demokratik
	<u>Mekân kurgusu kararları:</u> Meclis salonunun genel kütlede farklılaştırılması ^{5, 22} . Yapı ortasında avlu oluşturup çatıdan avluya ışık alma niyeti ve bu sayede yapının “içindeyken” “dışında” olma ¹⁷ hissini uyandırılması	23. Belirgin/ okunaklı 17. İç-dış bütünleşmiş
TASARIMCI 2	<u>Kentsel ölçekte alınmış kararlar:</u> Yerleşik kullanımları referans verme ¹⁵ , iklimsel etkilerin gözetilmesi, yapı yakın çevre ilişkisinde sınırlayıcı olmamak ²	15. Çevreyle uyumlu 2. Sınırları ortadan kaldıran
	<u>Peyzaj kararları:</u> <u>Kütleli kararlar-form kararları:</u> Boşluklu, mono blok kütle ¹²	12. İnsan ölçeğinde
	<u>Cephe kararları:</u> Cidar, dolu-boş dengesi ¹⁹	19. Dengeli doluluk boşluk
	<u>Mekân kurgusu kararları:</u> Açık-kapalı-yarı açık mekân geçişleri ^{17, 18} Sınır yorumları ¹⁸ , ara mekanların yaratılması ¹⁸ , mekânsal süreklilik ¹⁴ , algı derinliği ^{24, 25}	17. İç-dış bütünleşmiş 18. Geçirgen 14. Mekânsal sürekliliği olan 24. Ferah 25. Kolay algılanan
	TASARIMCI 2 (Her iki proje için ortak yanıt verilmiştir.)	
TASARIMCI 3	<u>Kentsel ölçekte alınmış kararlar:</u> Yapıya erişimi sağlayan yol ile arasındaki davetkar nitelik ⁷ , yerel mimaride sıkça rastlanan “eyvan”ın toplanma ve ortak kullanım alanı ²² olarak yeniden yorumlanması	7. Davet edici 22. Müşterek/ kamusal
	<u>Peyzaj kararları:</u> Çeper peyzaj ile ilgili maalesef projelendirme olanağımız pek olmadı; ancak eyvan içi düzenlemesinde serbest dizilen oturma birimleri ve aynı zamanda iklimlendirme amacı taşıyan su ögesi, ortak kullanım alanı ²² olarak tasarladığımız bu alana mekânsal nitelik kazandırmıştır.	22. Müşterek/ kamusal
	<u>Kütleli kararlar-form kararları:</u> İçinden rahatça geçilebilen ^{2,7, 8} bir mekân olması, şeffaf demokrasi ⁹	2. Sınırları ortadan kaldıran 7. Davet edici 8. Güven verici 9. Saydam
	<u>Cephe kararları:</u> İklim ve kullanım özellikleri	23. Belirgin/ okunaklı 26. Görsel süreklilik sağlayan
	<u>Mekân kurgusu kararları:</u> Herkesin birbirini görebildiği ^{23, 26} , 20 açık ve kapalı sosyal alanlar çeperinde konumlanma ²²	20. Açık 22. Müşterek/ Kamusal

Ek Tablo 4'ün devamı

SORU 5		
Başkan odası ve başkanlık girişi ile kentlinin fiziksel ya da görsel ilişkisini nasıl kurguladınız? Bu kurgunun arka planında yatan fikir ya da gereklilik neydi?		
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	Başkanlık makamı yapının ön cephesinde bulunmakla birlikte halkın iradesini temsil eden Meclis salonunun gerisinde ²⁷ konumlandırılmıştır.	27. Eşit / öncelenmemiş/ geri planda tutulmuş
TASARIMCI 2	Başkanlık girişi ve başkan odası fonksiyonel gereklilikleri dışında tasarımı belirleyici ya da özellikli bir karakter taşımamıştır ²⁷ .	27. Eşit
TASARIMCI 2 (Her iki proje için ortak yanıt verilmiştir.)		
TASARIMCI 3	Başkanlığın, halk girişi ile aynı mekânda birleşen ^{23, 28} ayrı bir girişi var. Özellikle başkanlığa gelebilecek kalabalık grupların ve güvenlik koruması olan kişilerin halk girişini işgal etmemeleri ve halkın kullanımını ertelememesi ²⁷ için yapıldı.	23. Belirgin/ Okunaklı 28. Mahremiyetsiz/ Gizli olmayan 27. Eşit Öncelenmemiş
SORU 6		
Meclis salonu ile kentlinin fiziksel ya da görsel ilişkisini nasıl kurguladınız? Bu kurgunun arka planında yatan fikir neydi?		
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	Yukarıda tanımlamış olduğumuz gibi mimar olarak niyetimiz Çukurova halkının iradesini yansıttığını düşündüğümüz meclis salonu kütesini form, malzeme ve mekânsal kurgu olarak yapı kütesinden farklılaştırmak ^{23, 29} idi. Bu sayede yapıya bakıldığında “ilk algılanan” mekânın ³⁰ meclis salonu olmasını arzuladık.	23. Belirgin/ Okunaklı 29. Vurgulu 30. Temsili demokratik
TASARIMCI 2	Projede meclis salonu genel kütle kompozisyonunda seçilebilir bir yaklaşımla ^{23, 5} ama ayırt edici bir dile sahip olmadan ele alınmış, yarı açık mekanlarla ilişkili olarak ³¹ konumlandırılmıştır. Şeffaf ve sağır yüzeylerden oluşan mekân gece gündüz kullanımında görsel algıda çeşitlilik yaratabilmektedir ²⁴ .	23. Belirgin/ Okunaklı 5. Demokratik 31. Dışa dönük
TASARIMCI 2	Meclis salonu genel kütle kompozisyonunda seçilemeyen- ayırt edilemeyen bir yaklaşımla ele alınmıştır. Ancak yapının eğimli yüzeyleriyle oluşturulan “kamusal zemin” ²² aracılığıyla dış mekândan doğrudan erişilebilecek ¹⁶ bir konumda yer almakta, fuayesi ile önerilen kamusal zemine açılabilir ³¹ .	22. Müşterek/ Kamusal 16. Kolay erişilebilir 31. Dışa dönük
TASARIMCI 3	Belediye meclisi halkın parlamentosudur. Mecliste konuşulan, tartışılan konuların halk tarafından rahatça izlenebileceği görülebileceği ⁹ şekilde, bulunduğu katın kucağında merkezinde yer aldı ^{31, 16} .	9. Saydam 31. Dışa dönük 16. Kolay erişilebilir
SORU 7		
İşveren kurumun meclis salonuna kentlinin doğrudan erişebileceği ya da meclis toplantılarına dahil olabileceği şekilde tasarlanması yönünde bir beklentisi olmuş muydu?		
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	Yarışmada teslim ettiğimiz projede meclis salonu iç mekân düzeni 360 derecelik, insanların birbirine baktığı bir kurguya sahipti. Yarışma sonrası İşveren ile görüşmelerimiz sonucunda kendi kullanım prensiplerini bize aktardılar ve bu şekilde mekânın iç düzen kurgusu nihayetlendi. İşverenin kentlinin meclis toplantılarına dahil olması ^{6, 32} yönünde talebi karşılandı.	6. Katılımcı 32. Erişilebilir
TASARIMCI 2	Hayır/Mezitli: Bu türlü bir yaklaşım tasarımcı tarafından projede önerildi ⁶ .	6. Katılımcı
TASARIMCI 2	Kadirli: Şartnamede böyle bir tarif olacağını sanmıyorum. Kontrol edilebilir. Ancak tasarımcılar olarak bu ilişki, açık kamusal zeminler aracılığıyla ortaya konuldu ⁶ .	6. Katılımcı

Ek Tablo 4'ün devamı

TASARIMCI 3	Evet ⁶ . İşveren'in belediye binası ve meclis konusunda aynı düşüncelerde birlikte iş yaptık. Beklentileri mimar olarak düşüncelerimiz ile paraleldi.	6. Katılımcı
SORU 8	Çeşitli ihtiyaçlar için başvuru yapıldığı bilinen beyaz masa biriminin, yerel yönetim yapısı ile kentli arasındaki fiziksel deneyime olanak veren bir arayüz olduğuna ve bu durumun beyaz masa birimine ayrı bir mekânsal değer kattığına inanmaktayım. Sizin de şeffaflık ilkesi gereğince beyaz masa biriminin proje içerisindeki konumuna özel bir yaklaşım oldu mu? Bu yaklaşımın arka planında yatan fikir neydi?	
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	Proje özelinde beyaz masaya denk gelen mekân "Kent Bilgi Merkezi" adı ile ele alınmıştır. İşveren tarafından yönlendirilmedi bulunulmuştur. Kent Bilgi Merkezi girişe oldukça yakın konumlandırılmış¹⁶ ve en pratik şekilde kentlinin ihtiyaçlarının giderilmesi amaçlanmıştır.	16. Kolay erişilebilir
TASARIMCI 2	Her iki projede de kolay erişilebilir¹⁶ konumda, giriş kotunda ve bekleme olanaklı bir alan olarak tasarlanmıştır. Bunun dışında mimari projeler kapsamında bu alanlara ilişkin özel/farklı bir yaklaşım olmamıştır.	16. Kolay erişilebilir
TASARIMCI 2 (Her iki proje için ortak yanıt verilmiştir.)		
TASARIMCI 3	Beyaz masa halkın dilek ve isteklerinin hızla iletilmesini sağlamak üzere kullanılır. Yenişehir Belediye Hizmet Binasında beyaz masa, binaya girildiğinde halkı karşılayan¹⁶ konumda yer alır.	16. Kolay erişilebilir
SORU 9	Aldığınız tasarım kararlarınız ve kavramsal konseptiniz de dahil olmak üzere projeniz aslına uygun uygulandı mı yoksa projenizde müdahale edilen, değiştirilmesi beklenen noktalar oldu mu? Nihai sürecin sizi memnun edecek şekilde sonuçlandığını söyleyebilir misiniz?	
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	Çukurova belediyesi hizmet binası bizim en sevdiğimiz 3-4 yapımızdan biri oldu. Sonuçtan çok büyük oranda memnunuz. Memnun olmadığımız kısım yapının peyzaj projelendirmesi oldu. Belediye kendi peyzaj mimarı ile çalıştı ve yakın çevredeki birçok ağaç ne yazık ki kesildi. Alanın kuru olma hali, açık park haline dönüştürüldü.	
TASARIMCI 2	Her iki proje de tasarım ve uygulama arasında büyük ölçüde tutarlılık sergilemektedir. Üretim koşulları, bütçe, işçilik, teknik yeterlilik vb. gibi konularda çeşitli ölçüde esnemeler olsa da bütüne bakıldığında bir farklılığın varlığından söz edemeyiz.	
TASARIMCI 2 (Her iki proje için ortak yanıt verilmiştir.)		
TASARIMCI 3	Proje büyük oranda aslına uygun olarak inşa edildi.	
SORU 10	Size günümüzde yerel yönetim mimarilerinin ihtiyaç programına entegre edilmeye çalışılan 'halkın katılımı' düşüncesi fiili bir hamle midir yoksa temsili bir niyet olarak mı kalmaktadır?	
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	Mimarın sosyal, hatta kamu ile ilintili mekânsal sorunları tek başına çözümlenebileceğini düşünmüyorum. Mimar inandığı mekânı tasarlar ancak mekânın kullanımına halk / kullanıcı karar verir. Michel de Certeau'nun Gündelik Hayatın Keşfi kitabında tanımladığı gibi...	
TASARIMCI 2	Mekân aracılığıyla bu sorunun yanıtı kamusal meselesinin mekâna etkisi olarak yanıtlanabilir ve tasarım yaklaşımlarına bakıldığı zaman belediye yapılarının bu anlamda değişim sergilediğini söylemek mümkündür.	

Ek Tablo 4'ün devamı

TASARIMCI 2 (Her iki proje için ortak yanıt verilmiştir.)		
TASARIMCI 3	Temsili bir niyet olarak kalmakta (Halkın meclis oturumlarına katılıp katılmadığını bilmiyorum. Bu soruyu belediyede halen çalışan belediye personeline sordum. Ne önceden ne de şimdi halkın belediye meclisi toplantılarına katıldığına tanık olmamış. Dolayısıyla 10 ve 11. soruları aşağıdaki şekilde yanıtlayabilirim.)	
SORU 11	Sizce yerel yönetimlerin işleyişi göz önüne alındığında, 'halkın katılımı' düşüncesinin fiili olması gerekli midir yoksa temsili olarak da kullanıma gerekli mesaj verilebilir ve kentli kendini işleyişe dahil hissedebilir mi?	
TASARIMCI	YANIT	KAVRAM
TASARIMCI 1	Halkın katılımı halkın 4-5 yılda bir seçtiği meclis üyesi ve başkanı aracılığıyla sağlanabilir. Daha fiili bir katılım çok da gözümde canlanmadı açıkçası... İnsanların işlerini güçlerini bırakarak meclis toplantılarını takip ederek sürekli bir katılım/denetim içinde bulunacaklarını zannetmiyorum.... Kamuyu ilgilendiren önemli konular "gerekirse" halk oylamasına sunulabilir... Halkın katılımı belki o şekilde gerçekleşir diye düşünüyorum.	
TASARIMCI 2	Bu sorunun yanıtı katılım kavramının boyutları, sınırları, doğası ve dahası disiplinler arası bir yerde konumlanarak fenomenolojik yaklaşımla değerlendirilebilmesi üzerinden verilebilir belki. Mimarlığın tartışabileceği eksenden bakarsak, mekân bunun fiilen olabilmesinde bir araç olarak var olabilir mi sorusunu sormak daha doğru aslında.	
TASARIMCI 2 (Her iki proje için ortak yanıt verilmiştir.)		
TASARIMCI 3	Halkın katılımının gerçek anlamda fiil olarak gerçekleşmesi demokratik bir yönetim için gereklidir. Temsili olarak mesaj verilebilir ama bunun kentliye demokrasiye yararı olmaz.	

ÖZGEÇMİŞ

İlköğretimi, Fethiye Atatürk İlköğretim Okulu'nda, ortaöğretimi ise Eskişehir Fatih Fen Lisesi'nde tamamladı. 2017 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünden mezun oldu. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Evli ve bir çocuk annesi olan ULUÇAY TEMEL, İngilizce bilmekte ve kendine ait mimarlık ofisinde mesleki çalışmalarına devam etmektedir.

